

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙ

αντ

Περίοδος Β', τεύχος 141, Παρασκευή 21 Δεκεμβρίου 1979

12:

ψη ότι: ο εφοδιασμός του πυραύλου "Πέρσιγκ 2" ούζ" θα συμβάλλει στην σταση της ισορροπίας δυ- ιεταξύ "Ανατολής και δύ- κοιστηρίζει η ελληνική κυ- η διά του κ. Ράλλη στην άσκηση των υπουργών κών του NATO στις Βρυξέ- άποψη αυτή επικρίθηκε, από την αντιπολίτευση.

13:

ρεση την Ολανδία και ο, όλες οι υπόλοιπες NATO, δέχτηκαν την ση των πυραύλων "Πέρ- "Κρούζ" στο έδα-

ια, η Βενεζουέλα, τα αβικά Έμιράτα και οι κοινώνουν αύξηση ή πετρελαίου κατά βαρέλι. "Αμέσως ή χρυσού άναρρι- στο χρηματιστή- υ.

έπλομα στην Σάχης έγκα- αί θα έγκατα- έρονται σαν ως πα- πα- βόλ- ρτον

πόπ- ν μα

• **ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ:** "Ένα βήμα μπ ή πολλά βήμα

• **Η έκρηξη των αυ**

• **ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤ**

Ιστορία του κομμουνιστικού κόμματος, αλλά τί είδους ιστ

• **ΔΗΜ. ΧΑΤΖΗ:**
Χριστουγεννιάτικο αντίδιήγημα

Γαργαλιάνος '79

κυκλοφορούν

έτοιμάζονται

Εξάντας / Λογοτεχνία
Τζών Κλέλαντ
Φάνυ Χιλ

Εξάντας / Λογοτεχνία
Μαρκήσιος ντε Σάντ
'Η φιλοσοφία στο μπουντουάρ

Εξάντας / Λογοτεχνία
Βιολέτ Λεντύκ
Τερέζα και 'Ισαβέλα

γιαάννης νεγρεπόντης

οί μπόμπιρες

Έξάντας

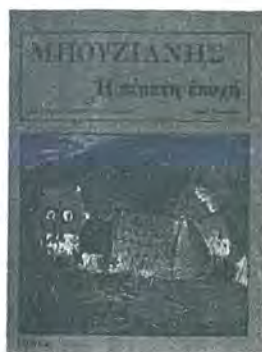
δημήτρης σαπρανίδης

αρχίδαμε, go home

Έξάντας

Έξάντας

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΖΩΓΡΑΦΟΙ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

γνωρίστε τό θαυμαστό, γεμάτο φῶς, κόσμο τῆς ζωγραφικῆς πέντε βιβλία,
πέντε ιστορίες, πέντε μεγάλοι Ἕλληνες ζωγράφοι

ἐκδόσεις ΕΞΑΝΤΑΣ. Δελφῶν 4, Ἀθήνα 144, τηλ. 36.12.191

Περίοδος Β'
Χρόνος 6ος
Τεύχος 141

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60, Αθήνα 601
Τηλ. 732.713-732.819

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΑΝΤΗΝΟΡ: Η έκρηξη των ανατιμήσεων και οι δεσμεύσεις των δελφίνων	4
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΕΣ	5
ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ	6
ΑΝΤΙ-ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ	
ΔΙΟΝ. ΣΚΑΛΟΥ: Γράμμα προς τα παιδιά	8
ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ	
Ιράν - Μεγ. Βρετανία	9
ΑΝΤΙ-ΘΕΜΑΤΑ	
ΔΗΜ. ΧΑΤΖΗ: Χριστουγεννιάτικο αντιδιήγημα σύγχρονης ήθογραφίας	10
ΝΙΚΟΥ ΜΑΥΡΟΜΑΤΗ: Τό φοιτητικό κίνημα του 1979 - Ένα βήμα εμπρός, πολλά βήματα πίσω	13
Γ.Α. ΜΑΓΚΑΚΗ: Οι φυλετικές διακρίσεις	18

ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

- Ιστορία του Κόμματος, αλλά τί ιστορία; (μετ. Γ. Σαμοθράκη)	20
ΕΥΑΓΓ. ΜΠΑΛΕΡΜΑ: Ένας θαρροποιότης θυμάται	30
Χ. ΡΙΧΤΕΡ: Η πτώση της Α' ελληνικής δημοκρατίας	33
Μ. ΤΡΙΚΟΥΚΗ - Λ. ΑΞΕΛΟΥ: Οι εκδόσεις του Γκράμσι στα ελληνικά - ένας διάλογος	38
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	43
Κ. ΓΙΑΝΝΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ: Η τζάζ στην Ελλάδα	44
Κ.Α. ΜΑΝΙΑΤΗ: Παραστρήματα	45
ΑΝΝΥΣ ΚΟΛΤΣΙΔΟΠΟΥΛΟΥ: Νεοελληνικές εισπνοές	46
Ρ.Γ. Τό φεστιβάλ της Δράμας	48
ΒΙΒΛΙΟ - ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	50
ΔΙΑΛΟΓΟΣ	52

ΕΞΗΦΥΛΛΟ: Γρηγόρη

ΤΡΙΚΥΜΙΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΧΝΙΑ

12:

ΟΙ ΓΡΑΜΜΕΣ αυτές γράφονται την ώρα που αρχίζει στη Βουλή η συζήτηση για την οικονομική πολιτική της κυβέρνησης. Η κυβέρνηση έχει τραγική άβελαιότητα, ανάμεσα στους υπεύθυνους για τη φάση για τον προανατολισμό που θέλει να δώσει το οικονομικό, στηρίζεται η ελληνική Κυβέρνηση στην κρατική παρέμβαση. Και ποτέ, δεν ήταν πιο έντονη η γνώμη, για την τροπή που πήρε η συγκυρία και για τις συνέπειες του επόμενου έργου των εργαζομένων.

ΟΙ ΕΠΑΝΕΙΛΗΜΜΕΝΕΣ παλινωδίες του έτους που τελειώνει, δικαίωμα έρωτα που πλανιέται στους κύκλους των ειδικών.

"Μά έχουν επιτέλους οικονομική πολιτική;"

"Η απάντηση θα πρέπει να είναι: "Έχουν, αλλά ο καθένας τη δική."

ΑΣ ΣΥΝΟΨΙΣΟΥΜΕ, μοιράζαμε με προσωπικές αναφορές, την κατάσταση της οικονομίας, μοιράζαμε με προσωπικές αναφορές, την κατάσταση της οικονομίας, μοιράζαμε με προσωπικές αναφορές, την κατάσταση της οικονομίας.

Ο κ. Μητσοτάκης, μετά μία μικρή αναστολή που κέρδισε χάρη στο λιγνιτικό όφος του, έδωσε πιά το μέτρο των πραγματικών του διαστάσεων. Ο μαρτυρικός πολιτικός, είναι ίσως αρκετός για να διεκπεραιώνει διοικητικές λειτουργίες, να κατευθύνει, να έχει χαράξει άλλοι, δηλαδή διεθνή κέντρα απελευθέρωσης, ολόκληρο ανεπαρκές σαν συντονιστής της οικονομικής ζωής μιας σύγχρονης οικονομίας, με κρίσιμες έμπλοκές, που τη δένουν στενά με την εξωτερική οικονομία. Χωρίς ποτέ να δείξει πανικό, βαρύνδουπος και χωρίς συναίσθημα κρίσης. Χωρίς ποτέ να δείξει πανικό, βαρύνδουπος και χωρίς συναίσθημα κρίσης. Χωρίς ποτέ να δείξει πανικό, βαρύνδουπος και χωρίς συναίσθημα κρίσης.

ΔΙΠΛΑ του, ο κ. Κανελλόπουλος προσπαθεί να αναπληρώσει με την δριμύτητα του λέει. Σαν μεθυσμένο από τη λάμψη εντομοφάνης, φέρνει τις πιο αλλοπαρμένες βολές. Ο γύρω από τη φωτιά του πληθωρισμού, που τροφοδοτείται ακατάπαυστα από το χαρτονομίσμα και από την κρατική και ιδιωτική υπερχρέωση.

ΤΑΧΥΔΑΚΤΥΛΟΥΡΓΙΕΣ και εμπνεύσεις της τελευταίας στιγμής, τεχνάσματα και απόπειρες εκφοβισμού, αλληλοσυγκρουόμενοι φετφάδες και προχειρότερες συνθέσεις της γκελίας των τελευταίων μέτρων.

ΠΑΡΑΔΕΡΝΟΝΤΑΣ ανάμεσα στα άκατανόητα, κεφαλαίου, έμποροι και καταναλωτές αποσώρησαν ταχύτητα σε μία οικονομική συμπεριφορά, που θυμίζει την περίοδο πριν από το 1953, όταν η αγορά ήταν ολόκληρη αποδιοργανωμένη. Αποθησαύριση πολυτίμων μετάλλων, εξαγωγή συναλλάγματος, δυσπιστία προς το κράτος και απεργία επενδύσεων, μαύρη αγορά και "καπέλλο", έγιναν μέσα σε δύο μήνες ένδημικά πιά φαινόμενα της οικονομίας μας.

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ, που καλεί τους μισθωτούς να υποστούν και νέους περιορισμούς για να ανασχεθεί ο πληθωρισμός, δίνει νέα ώθηση στις τιμές, αυξάνοντας βασικά στοιχεία του κόστους ζωής όπως τα τρόφιμα και τις δημόσιες υπηρεσίες.

ΟΙ ΔΑΣΜΟΛΟΓΙΚΕΣ επιβαρύνσεις προσαρμόζονται στις πιέσεις, που είναι σε θέση να ασκήσουν κάθε φορά, τα οργανωμένα ολιγαρχικά συμφέροντα. Η ύπαρξη όμως μιας πολυτελούς κατανάλωσης τέτοιας έκτασης, αποτελεί ομολογία ότι έχει αποτύχει κάθε προσπάθεια κοινωνικότερης αναπροσαρμογής της διανομής του εθνικού εισοδήματος.

ΝΕΕΣ φορολογικές επιβαρύνσεις αποθαρρύνουν τις επενδύσεις, σε τομείς στρατηγικούς, για να αποφευχθεί η ανάκαμψη και η ανεργία. Έχουν βασικά, ότι κι αν λένε οι υπεύθυνοι, σκοπό να ανακουφίσουν το δημόσιο ταμείο. Κι έτσι καθιερώνουν το γεγονός ότι μετά τέσσερα χρόνια ανενόχλητης διακυβέρνησης, η νέα Δημοκρατία συνεχίζει να επιτρέπει την ύπαρξη ενός πρωτοφανούς στην Ευρώπη φορολογικού καθεστώτος. Στην Ελλάδα, όσο πιο πλούσιος είσαι, τόσο λιγότερους φόρους πληρώνεις.

ΧΑΜΕΝΟ μέσα στην καταχνιά, χωρίς κουτιά και τιμόνι, μ'έναν πιλότο που πάσχει από υπνηλία και μ'έναν άλλο σε κατάσταση εμβυσίας, το καράβι μας πάει στο χαμό. Και ο καπετάνιος;

ΝΑΡΚΙΣΣΕΥΕΤΑΙ κοιτάζοντας προς τα πίσω στον καθρέφτη των συγκρίσεων με το παρελθόν. Στο κάτω-κάτω, ένα ταξίδι που κράτησε εξοικισμένα πέντε χρόνια δίνει σε όποιον-δήποτε δικαίωμα στη σύνταξη.

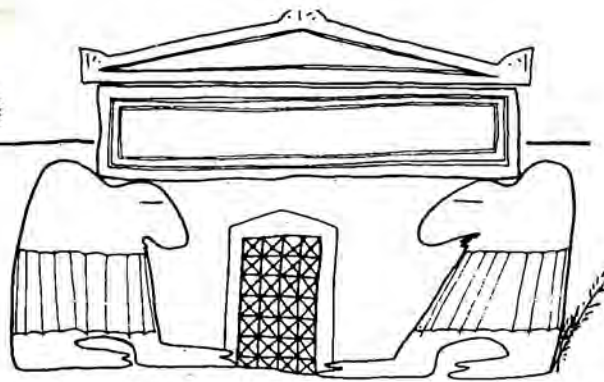
Με τον καινούριο χρόνο και με το καλό...

αντι

Το δεκαπενθήμερο

των ανατιμήσεων

μεύσεις των δελφίνων...

στον πληθωρισμό; Τό ερώτημα τό έθεσε η «Αθημερινή». 24 μόλις ώρες πρίν άρχίσει για τόν προϋπολογισμό και καταγραφεί ησησεων στό ψωμί, τό αυγό, τό γάλα, τή λάδι κρέας...

Αλλά πώς οί νέες ανατιμήσεις υποδίδασαν έπίπεδο καταναλωτικής ικανότητας του προϋπάρχουσα κρίση - κρίση στην ένέργειές σχέσεις, τίς τιμές των αγαθών, τίς προϋποθέσεις - νέα διάσταση και δξύτητα. Παρ' όλα αυτά συμπεριφέρεται σάν τίποτε νά μή συμβαίνει, κανείς ότi κατέχεται από φιλοπαίγμονα φτασε νά χαρακτηρίσει τίς νέες ανατιμήσεις ως «ση του κυκλώματος κτηνοτροφικών και γαλακτοπνών».

Το πνεύμα επέδειξε και στή Βουλή, κατά τή συζήτηση του προϋπολογισμού. Μπορεί ό προϋπολογισμός - ύφεση - αναπτυξιακός - νά στηρίζει τά θεμέλια της Δεξιάς, άλλες για τήν παιδεία, τήν υγεία, τήν πρόνοια, τήν αυτοδιοίκηση, νά είναι ούσιαστικά μειωμένες. Για τήν κρίση, ότi προέχει είναι ό προϋπολογισμός νά κατατίθεται «σκελισμένος», έστω και μέ τή μεταφορά ύποχρεώσεων στού, στόν προϋπολογισμό επενδύσεων... *Βιομήχανοι αζόμενοι* - ύποστηρίξε ό είσηγητής της πλειοψηφίας, Βουλή - πρέπει νά σέβονται τήν κυβερνητική οικονομική πει. Ακόμα κι αν τήν θεωρούν αντιφατική, ακόμα κι αν χαρακτηρίζουν «σχίζοφρενική»!

Ένα έπεισόδιο και Ένας κίνδυνος

ΣΤΟΣΟ, ούτε ή νέα έκρηξη άκρίβειας, ούτε ή προετοιμασία τή συζήτηση του προϋπολογισμού στή Βουλή, έμπόδι τήν κυβέρνηση ν' άσχοληθεί μέ μερικά τρέχοντα θέματα: τή διαγραφή, πρῶτ' άπόλα, από τίς γραμμές της «Νέας Δημοκρατίας», του βουλευτή της κ. Κ. Γόντικα, άφου διανοήθηκε διατυπώσει τίς «αιτιάσεις» του - «μās επιβάλλονται οί ορυχημένοι», «έπιδραβούνται οί κομματικώς συμφέροντες», κλπ. - από τίς στήλες της «Εστίας».

ΤΟ ΟΤΙ ό διαγραφείς φέρεται έτοιμος νά προσχωρήσει στό κόμμα του «δοτού» Σπ. Μαρκεζίνη, δέν σημαίνει, κατ' ανάγκη, ότi βρίσκει δεξιότερα, άς πούμε, του κ. Μπάλκου ή του κ. Παπαδόγγονα ή του «φιλελευθέρας προελεύσεως» κ. Αβέρωφ. Οί έννοιες του «άκροδεξιού» ή «δεξιού» ή «νατοϊκού», είναι έννοιες πολύ σχετικές και πολύ ρευστές, μέσα στό κυβερνητικό κόμμα. Ό ύπουργός Συντονισμού κ. Μητσοτάκης λ.χ., ίσχυριζόταν τήν περασμένη έβδομάδα, σ' ένα στενό κύκλο φίλων του, ότi «δέν είναι περισσότερο φιλοαμερικανός, άπ' ότi ό κ. Παπανδρέου»...

Η ΔΙΑΓΡΑΦΗ όμως ένός βουλευτή, είναι άλλο έπεισόδιο, μπροστά σ' έναν άλλο κίνδυνο: τή διάσπαση του κόμματος, σέ περίπτωση πού ό κ. Καραμανλής μετακινηθεί στήν προεδρία της Δημοκρατίας και ό νέος άρχηγός του κόμματος δέν γίνει άποδεκτός από τούς άλλους δελφίνους.

ΓΙΑ ΤΗΝ άποτροπή του κινδύνου αυτού - πού τήν ύπάρξη του κατέγραψαν ακόμα και οί «Τάιμς» του Λονδίνου - φρόντισε προσωπικά ό κ. Καραμανλής, ύποχρεώνοντας τούς δυό

βασικούς δελφίνους, τόν ύπουργό Έθνικής Άμύνης κ. Αβέρωφ και τόν ύπουργό Έξωτερικών κ. Ράλλη, νά δηλώσουν ότi θά σεβασθούν τήν έτυμηγορία της κοινοβουλευτικής ομάδας του κόμματος, όποια και αν είναι αυτή! Πρῶτος αυτόδεσμεύτηκε ό κ. Αβέρωφ, πρίν δυό έβδομάδες, στά Ίωάννινα. Είμαι - έλε - φαναιτικός Έλλην και συνεπής δημοκράτης... Και μιά και ή διαδικασία έκλογής του διαδόχου του σημερινού άρχηγού είναι καταστατικά καθορισμένη, δηλώνω ότi θά πειθαρχήσω στήν άπόφαση της κοινοβουλευτικής ομάδας, δέβαιος ότi τό ίδιο θά κάνουν και οί άλλοι.

ΜΕ ΚΟΜΨΟΤΕΡΕΣ κάπως διατυπώσεις, δεσμεύτηκε, επίσης, και ό κ. Ράλλης (βλέπε συνέντευξη του στή «Βραδυνή» της περασμένης Δευτέρας): «Η «Νέα Δημοκρατία» - έλε - διαθέτει έμπειρα και ικανά στελέχη και καθορισμένη διαδικασία έπιλογής της ήγεσίας της. Επομένως τό κόμμα θά πειθαρχήσει στόν άρχηγό πού θά εκλέξει τό ίδιο και, φυσικά, «αρχή άνδρα δείκνυσι».

ΩΣΤΟΣΟ, ένα πρώτο ερώτημα πού τίθεται, είναι αν θά ύπάρξει όποιοσδήποτε έπηρεασμός της κοινοβουλευτικής ομάδας της «Ν. Δ.», από τό σημερινό άρχηγό του κόμματος, αν θά δράσει τό παρασκήνιο και αν, σέ περίπτωση άδιεξόδου, θά αναζητηθεί «προσωρινή λύση» (περίπτωση Κ. Παπακωνσταντίνου). Αν θά πιστέψουμε τούς όπαδούς του κ. Αβέρωφ, ό σημερινός ύπουργός Έθνικής Άμύνης, είναι ό αυριανός πρωθυπουργός της χώρας. Διότι - λέγουν - έπηρεάζει τό 78% των σημερινών βουλευτών του κυβερνητικού κόμματος, διαθέτει τήν «έξωθεν καλήν μαρτυρίαν» (του ΝΑΤΟ και των Αμερικανών), διότι είναι ό «έκλεκτός» των ενόπλων δυνάμεων, κλπ. Τήν άπολογητική των συνηγόρων του, φαίνεται νά άσπάζεται και ό ίδιος ό κ. Αβέρωφ, άφου έφτασε νά διαβεβαιώνει κάποιους στενούς κομματικούς φίλους του ότi: για πρώτη φορά, ή Ελλάδα θ' άποκτήσει πρωθυπουργό πού θά έλκει τήν καταγωγή του από τήν «εβάνδρο Ήπειρο»... Αν θά πιστέψουμε πάλι τούς όπαδούς του κ. Ράλλη, ό σημερινός ύπουργός Έξωτερικών είναι ό καταλληλότερος πολιτικός άντρας, για νά διαδεχτεί τόν κ. Καραμανλή. Διότι είναι «Εύρωπαίος», διότι άνήκει στήν «πολιτισμένη δεξιά», διότι, μέ τή μετριοπάθεια και τή νηφαλιότητά του, είναι ό μόνος πού μπορεί νά έκσυγχρονίσει τό κυβερνητικό κόμμα, κατά τό πρότυπο των μεγάλων κομμάτων της Δυτικής Ευρώπης.

Τό «κλειδί των εξελίξεων»

ΜΕΣΑ στήν έβδομάδα αυτή, ό κ. Καραμανλής φρόντισε και για κάτι άλλο: Νά διαμηνύσει - μέσω των δηλώσεων Γ. Ράλλη - ότi δέν έχει δεσμευθεί για τή μετακίνησή του στήν προεδρία της Δημοκρατίας και ότi «έκείνο πού θά θαρύνει άποκλειστικά και μόνο στήν κρίση του, θά είναι τό έθνικό συμφέρον του τόπου». Έτσι όμως, φτάνουμε σ' αυτό πού έγραψε ο Μάριο Μοντιάνο στούς «Τάιμς», ότi, δηλαδή, τό κλειδί των παραέρα εξελίξεων βρίσκεται πάντοτε στά χέρια του κ. Καραμανλή, ότi όλες οί έπιλογές παραμένουν άνοιχτές και ότi οί δυνατότητες του σημερινού άρχηγού της «Νέας Δημοκρατίας» νά μετακινηθεί στήν προεδρία της Δημοκρατίας ή νά παραμείνει στήν πρωθυπουργία, είναι «φίφτυ-φίφτυ».

ΑΠΟ τήν άλλη, ή κυβέρνηση αίσθάνθηκε τήν ανάγκη νά

άποσαφηνίσει ότι το 1980 δεν θα είναι χρόνος εκλογικός και ότι, συνεπώς, όσοι εμφανίζονται επεγόμενοι για εκλογές, απλώς «δημαγωγούν»... Κατά την κυβερνητική άποψη, οι πρόωρες εκλογές «αποτελούν παρέκκλιση, που δεν δικαιολογείται παρά μόνον από μία σοβαρή εθνική κρίση». "Όμως, μία πλούσια ελληνική εμπειρία λέει πως πρόωρες εκλογές έγιναν — και γίνονται — με μοναδικό κριτήριο, τις περισσότερες φορές, την εξυπηρέτηση του στενού συμφέροντος του κυβερνώντος κόμματος... "Αν υπάρχει, λοιπόν, κάποιο «επιμύθιο», αυτό δεν μπορεί να είναι άλλο από το χρέος των κομμάτων της άριστερής να μην αϊφνιδιάσουν, από την όποια αϊφνιδιαστική προκήρυξη εκλογών. "Αλλωστε, τα στοιχεία μιάς «σοβαρής εθνικής κρίσης» — Κυπριακό, Αιγαίο, οικονομικό αδιέξοδο, κλπ — δεν έπαυσαν να έρχονται, να υπάρχουν. "Ετσι, ή επίκλησή τους, από κυβερνητικής πλευράς, είναι μέσα στη «λογική» των πραγμάτων, ακριβέστερα μέσα στη «λογική» εκείνη που ταυτίζει, κάθε φορά, το κομματικό συμφέρον με την έννοια του έθνους!

Πρός νέες αναζητήσεις...

ΓΥΡΩ από τα εθνικά θέματα, έγιναν, μέσα στο δεκαπενθήμερο αυτό, δυο σημαντικές επαφές: Η συνάντηση του πρωθυπουργού κ. Καραμανλή με τον πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας κ. Κυπριανού, και η συνάντηση του ύπουργου Έξωτερικών κ. Ράλλη, με τον Τουρκο συνάδελφό του κ. Έρκμέν, στις Βρυξέλλες.

ΚΑΙ ως προς τις προοπτικές που άνοιξε ή είκοσάλεπτη συνάντηση Ράλλη-Έρκμέν, εκφράζεται, από ελληνικής πλευράς, κάποια συγκρατημένη αισιοδοξία... Οι λόγοι δεν είναι επακριβώς γνωστοί. Μερικοί την αποδίδουν στη δήλωση του γενικού γραμματέα του τουρκικού υπουργείου Έξωτερικών κ. Γιγίτ, ότι: όταν συναντηθεί τον ερχόμενο Ιανουάριο με το γενικό γραμματέα του ελληνικού υπουργείου Έξωτερικών κ. Θεοδωρόπουλο, ενδέχεται να έλθει με κάποιες «νέες ιδέες»... Άλλοι αποδίδουν την αισιοδοξία στο ότι ο κ. Καραμανλής συγκρατεί «θετικές εντυπώσεις» από τη γνωριμία του με τον κ. Έρκμέν. Παρένθεση: Η γνωριμία είχε γίνει πρό... είκοσιπενταετίας, όταν ο κ. Καραμανλής ήταν ύπουργός Δημοσίων Έργων. Το στοιχείο αυτό, ωστόσο, κατατέθηκε μέσα στο φάκελο των ελληνοτουρκικών σχέσεων, τρεις μέρες προτού αναχωρήσει ο κ. Ράλλης στις Βρυξέλλες!

ΩΣ ΠΡΟΣ τις συνομιλίες Καραμανλή — Κυπριανού, όρισμένοι σχολιαστές σημείωσαν, όλως ιδιαίτερα, την περιεκτική εκείνη των δηλώσεων Κυπριανού, κατά την άφιξη του στο αεροδρόμιο του Έλληνικού, σύμφωνα με την όποια το Κυπριακό θά λυθεί «όχι μόνον από μία νέα πρωτοβουλία του γενικού γραμματέως του ΟΗΕ, αλλά θά εξαρτηθεί και από τις θέσεις τις όποιες θά πάρουν οι διάφορες χώρες που είναι εις θέσιν να τίθουν την Τουρκία να εγκαταλείψει την αδιάλλακτη πολιτική της». Χώρες όμως που μπορούν να «πιέσουν» την Τουρκία, είναι οι ΗΠΑ, ή Βρετανία, ή Δ. Γερμανία, ή Γαλλία, κοντολογίς ή Δύση... Νά σημαίνει αυτό κάποιο νέο προσανατολισμό, κάποιες νέες έστω αναζητήσεις του κ. Κυπριανού, στην προσπάθειά του να βρει λύση του κυπριακού; Είναι γνωστές κάποιες διαφορές άπόψεων, μεταξύ Λευκωσίας και Άθήνας. Η Λευκωσία λ.χ., θεώρησε σαν «μέγιστη νίκη» της τό τελευταίο ψήφισμα των Ηνωμένων Έθνών, που εγκρίθηκε με τις ψήφους των άδεσμεύτων και την άποχή όλων των δυτικοευρωπαϊκών χωρών... Η Άθήνα, αντίθετα, προτίμησε τους χαμηλούς τόνους: Ποιοί θά λύσουν τό Κυπριακό — άναρωτήθηκε: Η Μάλτα, τό Ζαΐρ ή μήπως ή Κούβα; Τελικά, φαίνεται, πως στις συνομιλίες Καραμανλή — Κυπριανού, χαράχτηκε μία μέση πορεία: Έμμονή στο ρόλο που μπορούν — και πρέπει — να διαδραματίσουν τά Ηνωμένα Έθνη, αλλά και πολιτική «άνοιγτων όριζόντων» σέ πρωτοβουλίες που τυχόν θά θελήσει ν' αναλάβει ή Δύση. Άλλά τί είδους «πρωτοβουλίες»; That is the question!

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΕΣ

ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ

ΤΕΤΑΡΤΗ 5:

Άρχίζει ή άποχώρηση 20.000 Ρώσων στρατιωτικών και 1.000 τάνκς από την Άν. Γερμανία, σαν μία χειρονομία καλής θέλησεως για τή μείωση των έξοπλισμών των δύο υπερδυνάμεων.

ΠΕΜΠΤΗ 6

Στην Άγκυρα ο κ. Ντεμιρέλ δηλώνει ότι ή νέα κυβέρνηση του θά θέσει τή λύση του κυπριακού σέ δεύτερη μοίρα, έπειδή προέχουν τά έσωτερικά προβλήματα της χώρας του. Η άποκατάσταση της έσωτερικής συνοχής της Τουρκίας θά την ισχυροποιήσει και θά κάνει όιαλακτικότερους τους Έλληνες, πρόσθεσε ο κ. Ντεμιρέλ.

Στά 13 εκ. έξεγερμένων Τουρκομένων του Άζερμπαϊτζάν συμπαρίστανται και οι κούδροι, άνακοίνωσε ο Έιζεντίν Χομεϊνί, έκπρόσωπος του Μετώπου που μάχεται για τήν άυτόνομη του Κουρδιστάν.

ΚΥΡΙΑΚΗ 9:

Θάβει στην Άθήνα για συνομιλίες ο Πρόεδρος της κυπριακής δημοκρατίας κ. Κυπριανός συνοδευόμενος από τον ύπουργό Έξωτερικών κ. Ρολάνδη.

Μέ κύριο αίτημα τή δημιουργία άσφαλιστικού ταμείου άπεργούν όλοι οι Έλληνες ποδοσφαιριστές. Η ζημία από τήν άπεργία άνέρχεται στα 200 έκατομμύρια δραχμές.

ΔΕΥΤΕΡΑ 10:

Γίνεται στη Στοκχόλμη ή άπονομή των βραβείων Νόμπελ για τό 1979. Άνάμεσα στους βραβευμένους, ο Έλληνας ποιητής Όδύσσεας Έλύτης.

ΤΡΙΤΗ 11:

Μετά τήν κατάληψη των γραφείων της Ο.Α.Π. στην Τρίπολη και τήν άπέλαση του έκπροσώπου της στη Λιβύη, ο συνταγματάρχης Καντάφι κατηγόρησε τήν ΟΑΠ ότι "έξουλήσε" τά συμφέροντα του παλαιστινιακού λαού. Η ΟΑΠ άπάντησε χαρακτηρίζοντας τόν Λίβυο ήνέτη "παράφρονα δικτάτορα".

"Η έσωτερική ένότητα των Κυπρίων, ο κοινός χειρισμός του κυπριακού από τίσ κυβερνήσεις Έλλάδας-Κύπρου και ή έφαρμογή των άποφάσεων του ΟΗΕ, άποτελούν βασικές προϋποθέσεις για τή λύση του κυπριακού προβλήματος". Αυτό είναι τό συμπέρασμα των συνομιλιών που είχαν στην Άθήνα οι κ.κ. Κυπριανού και Καραμανλής.

Ο ύποψήφιος για τήν προεδρία των ΗΠΑ κ. Κένεντι, δήλωσε ότι πρέπει ν' αλλάξει ή άμερικάνικη πολιτική άπέναντι στην Έλλάδα, γιατί ή χώρα μας είναι "δυνατή και σημαντική σύμμαχος για τό ΝΑΤΟ και τήν Άμερική".

ΤΕΤΑΡΤΗ 12:

Τήν άποψη ότι: ο έφοδιασμός του ΝΑΤΟ με πυραύλους "Πέρσιγκ 2" και "Κρούζ" θά συμβάλλει στην άποκατάσταση της ίσορροπίας δυνάμεων μεταξύ Άνατολής και Δύσης" ύποστηρίζει ή ελληνική κυβέρνηση δια του κ. Ράλλη στην κοινή διάσκεψη των ύπουργών Έξωτερικών του ΝΑΤΟ στις Βρυξέλλες. Η άποψη αυτή επικρίθηκε σφοδρά από τήν αντιπολίτευση.

ΠΕΜΠΤΗ 13:

Μέ εξαίρεση τήν Όλανδία και τό Βέλγιο, όλες οι ύπλοιπες χώρες του ΝΑΤΟ, δέχτηκαν τήν έγκατάσταση των πυραύλων "Πέρσιγκ 2" και "Κρούζ" στο έδαφός τους.

Η Σ. Άραβία, ή Βενεζουέλα, τά Ένωμένα Άραβικά Έμιράτα και τό Κατάρ, άνακοινώνουν άξηση της τιμής του πετρελαίου κατά 6 δολάρια τό βαρέλι. Άμέσως μετά, ή τιμή του χρυσού άναρρίχεται κατά 27% στο χρηματιστήριο του Λονδίνου.

Άνακοινώνεται έπίσημα στην Ούάσιγκτων ότι ο Σάχης έγκατέλειψε τίσ ΗΠΑ και θά εγκατασταθεί αλλού. Άναφέρονται σαν πιθανές χώρες προορισμού ο Πακιστάν και ή Νότιος Άφρική.

Άγανά κατά της έταιρείας Βαρδινογιάννη κατάθεσε τό ελληνικό Δημόσιο, για παρακράτηση ποσότητας πετρελαίου που είχε δοθεί για διύλιση, άξίας 47 εκ. δολαρίων.

ΣΑΒΒΑΤΟ 15:

Δολοφονούνται στην Κύπρο, δύο μέλη της διπλωματικής άποστολής της Όργάνωσης για τήν άπελευθέρωση της Παλαιστίνης. Είναι οι Άμπού Σαφάτ, ύπεύθυνος για τίσ έπιχειρήσεις στα κατεχόμενα έδάφη και ο Σαΐρ Άχμέτ Άλι, δεύτερος γραμματέας του γραφείου του ΡΙΟ στη Λευκωσία. Έρευνάται ή ύπευθυνότητα των Ισραηλινών μυστικών ύπηρεσιών.

ΔΕΥΤΕΡΑ 17:

Παρουσία του κ. Καραμανλή και όλων των άρχόντων των πολιτικών κομμάτων, άρχισε στη Βουλή ή συζήτηση για τόν κρατικό προ-όπολισμό του 1980.

ΤΡΙΤΗ 18:

Νέα ένταση δημιουργείται στις ίσναοαμερικανικές σχέσεις μετά τή δολοφονία του Μωχάμαντ Μοσατέχ, στενού συμβούλου του Χομεϊνί και των δύο σωματωαδων του. Ο Χομεϊνί κατάγγειλε τίσ ΗΠΑ σαν ύπεύθυνες για τή δολοφονία.

ΤΕΤΑΡΤΗ 19:

Έγκαινιάζεται ή ελληνική αεροπορική βιομηχανία, παρουσία του κ. Καραμανλή.

Άγοραστικός πυρετός με τήν προοπτική των άνατιμήσεων βασιικών ειδών διατροφής.

ΠΥΡΑΥΛΟΙ ΚΑΙ ΚΟΥΤΟΠΟΝΗΡΙΣ

Έτσι λοιπόν;

Δέν είμαστε στό στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ καί γι' αυτό δέν θά τοποθετήσουμε στό έδαφός μας πυραύλους πού έξ άλλου δέν μās προτάθηκαν από κανέναν καί πολύ πιεστικά. Άλλά, ταυτόχρονα, επικροτούμε τήν εγκατάστασή τους στή Δυτική Εύρώπη καί εύθυγραμμίζομαστε μέ τίς αμερικάνικες θέσεις, χάνοντας γιά μιάν ακόμη φορά τήν εκτίμηση των μικρών χωρών πού προσπαθούν νά δείξουν κάποιαν αδέσμευτη κρίση γιά τό τί συμφέρει τήν ασφάλειά τους, όπως οί Όλλανδοί ή οί Νορβηγοί.

Κι αυτό λέγεται «άναζήτηση ισότιμων συμμάχων» ή «άδέσμευτη προώθηση των εθνικών συμφερόντων καί στήν Άνατολή καί στή Δύση». Τζάμπα πήγαν τό μεγάλο ταξίδι στό θάθη τής Ρωσίας. Ό παλιός αταβισμός τής ύποτέλειας οδηγεί τήν ελληνική Δεξιά μέ μαθηματική ακρίβεια στήν πολιτική τής ύποταγής στό ξένα συμφέροντα σ' ένα θέμα πού μās παρέχε μιά πρώτη τάξεως εύκαιρία νά δώσουμε ένα παγκόσμιο παράδειγμα αδέσμευτης φιλεργνηκής πολιτικής.

Καταδικάζοντας όλους τούς πυραύλους καί ιδιαίτερα αυτούς πού ύποτίθεται ότι μās προστατεύουν.

ΑΝΗΣΥΧΗΣΕ! Η «ΕΣΤΙΑ»

Άναγνώστης μας, μās πληροφορεί κάπως καθυστερημένα ότι θορυβήθηκε ακόμα καί ή Έστία (24.11.79) από τίς άποκαλύψεις γιά τίς συνέπειες τής άρσης του εμπάργκο πάνω στήν ίσορροπία έξοπλισμών ανάμεσα στήν Ελλάδα καί τήν Τουρκία. «Άπορεί γιά τήν αμερικάνικη πρωτοβουλία καί ζητά νά ματαιωθεί ή παράδοση από Άμερικάνους φίλους έβδομήντα F-14 στήν Τουρκία ή νά δοθεί καί σέ μās ίσος αριθμός από τά ίδια αεροσκάφη.

Αυτό όμως θά τό έχει ζητήσει καί ό κ. Καραμανλής. Τό πρόβλημα είναι ότι κανείς από τούς δυτικούς συμμάχους του δέν τούς άκούει πιά. Ούτε τόν κ. Καραμανλή, ούτε τήν ξεμωραμένη ήγεσία τής δυτικότροπης εθνικοφροσύνης. Καί κανείς βέβαια δέν θά μās ενισχύσει άμυντικά, άν δέν αναθεωρήσουμε τά σημερινά ύποδουλτικά πλαίσια τής έξωτερικής μας πολιτικής. Όλα αυτά τά ξέρι βέβαια ή κουτοπόνηρη άπογευματινή εφημερίδα. Προσποιείται όμως τήν ύπερπατριώτισσα γιά νά δεσμεύει τό άναγνωστικό της κοινό, μερικές έκατοντάδες από τούς πιά καθυστερημένους άναγνώστες αυτής τής χώρας, πού τρέφουν ακόμα τήν αυταπάτη ότι ή Δεξιά καί ό πατριωτισμός είναι έννοιες συμβιβάσιμες.

ΛΕΙΨΑΝΔΡΙΑ ΚΑΙ ΝΕΠΟΤΙΣΜΟΣ

Ό χορός των τοποθετήσεων νέων διοικήσεων στίς μεγάλες κρατικές τράπεζες καί στούς δημόσιους οργανισμούς, δημιούργησε περισσότερα προβλήματα από όσα έλυσε. Όταν κυκλοφόρησαν τά πρώτα όνόματα επικράτησε γενική άπορία. Μπορούμε νά πούμε ότι μέ μιά ή δυό εξαιρέσεις, οί νέοι ιθύνοντες τής κρατικής οικονομικής πολιτικής δέν έχουν καμιά ειδίκευση γιά τίς θέσεις στίς όποιες τοποθετήθηκαν. Άλλά καί γενικότερα, οί σταδιοδρομίες πού εκθέτουν, συχνά μέ πλήθος άνακρίβειες ή παραποιήσεις, δέν στοιχειοθετούν άξιωση γιά άναρρίχηση σέ τόσο καλά άμειβόμενες θέσεις, πού προϋποθέτουν μεγάλες ικανότητες καί προχωρημένες σπουδές.

Γιατί λοιπόν ή Κυβέρνηση επέλεξε αυτές τίς μετρίότητες; Έχουν άραγε κρυφές άρετές πού τίς άγνοεί τό πανελλήνιο καί τίς γνωρίζει μόνο ό κ. Καραμανλής καί οί τέσσερεις θάβριοι του;

Άς σοβαρευτούμε.

Μερικοί ισχυρίζονται, καί ή κυκλοφορία τής φήμης άποδεικνύει τήν τραγικότητα τής κατάστασης, ότι ή Κυβέρνηση δέν διάθετε καλύτερους ύποψήφιους. Ότι δηλαδή ή άσυνάρτητη οικονομική τής πολιτική καί ή κατακόρυφη πτώση του πολιτικού τής κύρους δέν έμπνέουν έμπιστοσύνη στούς σοβαρότερους τεχνοκράτες, πού προτιμούν «νά κρατούν πισινή» γιά μιάν ένδεχόμενη κυβερνητική αλλαγή.

Άλλοι πάλι λένε ότι ή θαύτορη αίτία των άλλοπρόσαλων αυτών διορισμών είναι ή άσύστολη πιά εύνοια. Άλλος τοποθέτησε συγγενή του, άλλος στενό συνεργάτη στό ιδιωτικά επιχειρηματικά του σχέδια.

Εμείς θρϊσκουμε πιθανές καί τίς δυό έκδοχές. Φαυλοκράτες καί άπομονωμένοι από τό λαϊκό αίσθημα, οί σημερινοί κυβερνώντες, πρέπει νά απέλθουν. Καί μαζί τους οί νεοδιορισμένες άσημαντότητες πού άσφαλώς θά διαχειριστούν, μέ τό γνωστό νοικοκυρεμένο τρόπο του καραμανλικού κράτους, τά χρήματα των φορολογουμένων.

Άλλά ύπάρχουν καί δυό άλλες εκτιμήσεις των νέων διορισμών, τίς όποιες θά μπορούσαμε νά κάνουμε, μαζί μέ άλλους παρατηρητές.

Οί νέες διοικήσεις έχουν όλες τίς ιδιότητες πού πρόδικάζουν μιά άσπόνδυλη ύποταγή στήν πολιτική βούληση του «Κώστα πού τούς έκανε» (του ενός, του άλλου, του τρίτου ή καί των τριών μαζί.)

Δέν έχουν δηλαδή, όντας άγνωστοι μέχρι σήμερα, μιά πολιτική φήμη νά στηρίζουν.

Τέλος, γιά πολλούς έπισημαίνεται ή στενή διασύνδεση πού είχαν στό παρελθόν, καί είναι πιθανό νά διατηρήσουν καί στό μέλλον μέ ξένα κέντρα άποφάσεων - ύπάλληλος αμερικανικών χρηματοδοτικών οργανισμών ό ένας, ίθαγενής άνθυποτοποτηρητής των Βρυξελλών ό άλλος.

Κι αυτό τό τελευταίο σημείο δίνει μιά δραματική διάσταση στήν άλλως θλιβερή αυτή Ιστορία.

Ο ΜΕΓΑΣ ΤΡΑΓΟΣ ΤΗΣ ΓΡΑΦΕΙΟΚΡΑΤΙΑΣ

Θεσσαλονίκη 11 Δεκεμβρίου 1979
Αριθμ. Πρωτ. Γ 1674 Παράρτ. Προτεραιότητας
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΕΝΤΡΟΝ ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ
& ΕΡΕΥΡΑΓΓΕΛΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
Π Ρ Ο Σ: Τήν Ύπαιθετή Διευρνή
Άναλωμένο ύλικού τοῦ ΙΝΤΕΣ
Ένταύθα.

ΘΕΜΑ: Διευρνή άναλωμένου ύλικου

ΓΙΑ: Γιά τίς άνάγκες τοῦ έργαστηρίου στό μάθημα Άνατομία Άγροτιών
Ζών άναρτήθηκε ένας Τράγος. Ό Τράγος αυτός τεμαχίστηκε καί χρησιμοποιήθηκε τμηματικά κατά τήν διάρκεια των έργαστηριακών άσκήσεων
άναλωσαν τοῦ παρόντος έξαρτήνου.

Παρακαλούμε νά κάνετε τήν διευρνή τοῦ ύλικου αυτού γιατί μετά τό τέλος κάθε έργαστηριακής άσκήσεως τά χρησιμοποιούμενα τεμάχια κατασφραγίζονται σέ ελεόλιό κλίβανο.

Εκδόσθαι στήν Θεσσαλονίκη τοῦ 4/ντος τής Σχολής
ΠΡΑΓΜΑΝΕΥΣΙΣ, Ph.D.

Οί άρχαίοι ήμών πρόγονοι, όταν κατατεμάχιζαν τράγο, ήταν γιά νά τόν καταβροχθίσουν, άφού πρώτα κάψουν - κατά τίς κακές γλώσσες - τά άχρηστα κομμάτια στούς θωμούς των θεών.

Οί νεώτεροι πρόγονοί μας, άρματωλοί καί κλέφτες, όμοια περίπου έπρατταν, άφού

έμαχναν νά βρουν στή σπάλα οίωνούς γιά τήν έκβαση τής προσεχούς μάχης.

Εμείς όμως, στή σημερινή τεχνογραφιοκρατούμενη Ελλάδα, τόν κατατεμαχίζουμε πειραματικά καί τόν καταστρέφουμε «σέ ειδικό, κλίβανο μέ Άριθμ. Πρωτ.: ύπογραφές, σφραγίδες καί Ph.D.

ΕΘΝΙΚΗ Ή ΠΑΛΑΙΟΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΥΠΟΘΕΣΗ;

Με τό νόμο «περί οργανώσεως τῶν διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν διά τήν ἐφαρμογήν τῆς Συνθήκης προσχωρήσεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τάς Εὐρωπαϊκάς Κοινότητες καί ρυθμίσεως συναφῶν θεσμικῶν καί οργανωτικῶν θεμάτων», ἡ κυβέρνησις ἔδωκε σαφῆ δείγματα γιά τή φιλοσοφία τῆς γύρω ἀπό τήν ἔνταξη τῆς χώρας στό Ε. Κ. Ἰδίως τό δεύτερο μέρος, πού ἀναφέρεται στή δημιουργία τῶν παρεμβατικῶν φορέων πού θά ἐφαρμόσουν τήν Κοινή Ἀγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) στήν Ἑλλάδα, φαίνεται ὁλοκάθαρα ὁ αὐταρχισμός καί ἡ ἀριστοκρατική ἀντίληψη τῆς «Νέας Δημοκρατίας» καί στό θέμα τῆς ἔνταξης: Ἐμεῖς εἴμαστε τό Κράτος, τό Κράτος (τό Ὑπουργεῖο Γεωργίας στή προκειμένη περίπτωση) θά ἐφαρμόσει τήν ΚΑΠ, ἄρα ἐμεῖς εἴμαστε οἱ ἀρχιτέκτονες καί ἐφαρμοστές τῆς ἔνταξης καί μᾶς ἀφορᾷ ἀποκλειστικά!

Στίς χώρες τῆς Κοινότητος, οἱ παρεμβατικοί φορεῖς εἶναι αὐτόνομοι ὀργανισμοί. Στά Διοικητικά τοὺς Συμβούλια συμμετέχουν ἐκπρόσωποι τοῦ Κράτους, τῶν συνεταιρισμῶν, τῶν μεμονωμένων ἀγροτῶν καί ἄλλων οἰκονομικῶν καί κοινωνικῶν φορέων. Γιατί θέβαια στοὺς ἀγρότες καί τοὺς κοινωνικοὺς φορεῖς ἔχει ἀμεσες ἐπιπτώσεις ἡ ΚΑΠ, καί αὐτοὶ πρέπει γιά νά προασπίζουν τὰ συμφέροντά τους, νά πληροφороῦνται, νά συναποφασίζουν καί νά βρίσκονται σέ ἐπαφή μέ τίς Βρυξέλλες. Ἐδῶ ἐφτιαξαν μιά ὑπηρεσία, ἐνταγμένη στό διοικητικό μηχανισμό τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, χωρίς καμιά ἐκπροσώπηση ἀπό κανένα ἄλλο φορέα οὔτε καν ἀπό ὀργανισμούς στενά δεμένους, ἀλλά ὄχι ἀπόλυτα ταυτισμένους μέ τό Κράτος π.χ. τήν ΑΤΕ.

Πέρα ὅμως ἀπό αὐτό ὑπάρχουν καί πρακτικά θέματα. Μέ ποιά ἐπιστημονική καί τεχνολογική ὑποδομή ἀναλαμβάνει μιά τέτοια εὐθύνη τό Ὑπουργεῖο Γεωργίας; Βέβαια, προβλεπεί ὁ νόμος προσλήψεις νέων ὑπαλλήλων, μάλιστα χωρίς σαφῶς προσδιορισμένα κριτήρια. Αὐτοὶ οἱ ὑπέρ-ὑπάλληλοι πού θά προσληφθοῦν κατά παρέκκλιση τοῦ ὑπαλληλικοῦ κώδικα, θά εἶναι κάτι διαφορετικό ἀπό τοὺς ἄλλους ὑπαλλήλους, θά μοιάζουν περισσότερο μέ κάποια «παιδιά ἐνός κομματικοῦ apparat», παρά μέ δημόσιους ὑπάλληλους.

Κατά τὰ ἄλλα, ἡ ἔνταξη εἶναι ἐθνική καί ὄχι κομματική ἢ ταξική ὑπόθεση, ὑποστηρίζει ἡ κυβέρνηση.

ΤΑ ΑΓΓΟΥΡΙΑ ΤΗΣ ΟΡΓΗΣ

Καραμανλῆς καί Μπούτος ἀλληλοσυμπληρώθηκαν γιά νά θυμίσουν στήν ἐτήσια γενική συνέλευση τῆς ΠΑΣΕΓΕΣ ὅτι ἐρχονται οἱ χρόνοι τῶν ἰσχνῶν ἀγελάδων. Ὁ ἓνας ζήτησε «...τήν κατανόηση πού ἐπιβάλλεται ἀπό τήν κρίσιμότητα τῶν περιστάσεων», ὁ ἄλλος πρόσθεσε ὅτι «...εἶναι ἐπιτακτική ἡ ἀνάγκη αὐτοσυγκρατήσεως στήν προβολή αἰτημάτων».

Κι ὅπως συνήθως, ἓνα πλῆθος ἀνακρίβειες καί ἀντιφάσεις κοσμοῦσαν τό λόγο τῶν λαμπρῶν κυβερνητῶν μας. Ἐμφανίζοταν π.χ. ὡς πρόοδος ἡ, αὐστηρά σύμφωνη μέ τήν αὐξηση τοῦ τιμάρθρου, ἄνοδος τοῦ ἀγροτικοῦ εισοδήματος, πού στήν καλύτερη περίπτωση σημαίνει στασιμότητα τοῦ βιωτικοῦ ἐπιπέδου τῶν ἀγροτῶν. Καί οἱ ἀπαντήσεις τῶν ἡγετῶν τῆς ΠΑΣΕΓΕΣ πού δέν διακρίνονται γιά τήν ἐπαναστατικότητά τους, ἔδιναν στό διάλογο πού ἀκολούθησε ἓνα σουρεαλιστικό χαρακτήρα. Ἀσπρό ὁ ὑπουργός, μαῦρο οἱ ἐργατοπατέρες...

«Αὐξημένο ἦταν τό γεωργικό προϊόν τό 1979», λέει ὁ κ. Μπούτος «μειωμένο κατά 3%», ἀπαντᾷ ὁ Πρόεδρος τῆς ΠΑΣΕΓΕΣ.

«Ἐντονο τό ἐνδιαφέρον γιά τοὺς ἀγρότες», ἀποφαίνεται ὁ κ. Καραμανλῆς «στασιμότητα δημοσίων ἐπενδύσεων»,

ΟΙ ΑΡΧΙ – ΜΑΘΟΥΣΑΛΕΣ

Χρόνος θγαίνει, χρόνος μπαίνει καί στήν ἡγεσία τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, πάντα τὰ ἴδια πρόσωπα...

Πληθαίνουν τὰ ἐρωτήματα πού δημιουργεῖ ἡ ἐπιμονή τοῦ κ. Ἀθέρωφ νά διατηρεῖ τήν, σχεδόν ἰσοθία, σημερινή στρατιωτική ἡγεσία. Ἡ παρουσία στή φωτογραφία τοῦ συμπαθητικοῦ παλαίμαχου τῶν πολέμων τοῦ 12-13 μᾶς θυμίζει τό ζήτημα.

Συμβαδίζει ὁ πολυδιαφημιζόμενος ἐκσυγχρονισμός τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, μέ τήν ἀκίνησία τῆς ἱεραρχίας. Στήν ἡγεσία τοῦ στρατοῦ ὑπάρχουν ἀρκετοί δημοκρατικοί ἐπιτελικοὶ ἀξιωματικοὶ ἱκανοὶ νά ἀνανεώσουν τίς διοικήσεις. Ἐκτός, ἂν αὐτοὶ ἀκριβῶς, ἐνοχλοῦν τόν κ. Ἀθέρωφ...

διαμαρτύρεται ὁ κ. Χρονόπουλος, πού συνεχίζει χαρακτηριστικά:

«Εἶναι ἐντυπωσιακό ὅτι οἱ δημόσιες ἐπενδύσεις (σέ σταθερές τιμές) στή γεωργία, κατά τήν τετραετία 1975-78 διαμορφώθηκαν στό ἴδιο περίπου ὕψος μ' ἐκείνες τῆς τετραετίας 1960 - 63, καί ἀντιπροσωπεύουν τό 13% τοῦ συνόλου τῶν δημοσίων ἐπενδύσεων ἐναντί 23% στήν περίοδο 1960 - 1963».

Κρίμα μόνο πού δέν ἤξεραν τότε οἱ πρὸς «αὐτοσυγκράτησιν» ἀγρότες τήν εἰδηση ὅτι θά αὐξηθοῦν κατά 40% οἱ τιμές τῶν προϊόντων τους. Θά τοὺς ἔδινε ἴσως τήν ἰδέα νά ράνουν τοὺς κυβερνητικούς ἐκπρόσωπους μέ ὀρισμένα ἀπὸ τὰ προϊόντα τους. Σάν τὰ κρητικά ἀγγούρια, ἂς ποῦμε, πού ἐμπόδισαν τό ἐλικόπτερο τοῦ κ. Μπούτου νά προσγειωθεῖ στή Μεσσαρά.

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΗ

● Στό τχ. 140, σ. 23 καί στό ἄρθρο τῆς Ἀργυρῶς Κοκοβλή – Πολυχρονάκη: «Ἐσωκομματική δημοκρατία καί καθοδηγητικοὶ μηχανισμοί», ἡ ἀνάγνωση τοῦ κειμένου, μετὰ τόν πρόλογο, θά πρέπει νά ἀρχίσει ἀπ' τήν 3η στήλη: Ἡ 6η Ὁλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ. Ἀκολουθεῖ ἡ ἀνάγνωση τῆς 2ης στήλης: Ζήσουν, χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά στή καί τελειώνει μέ τήν 1η στήλη: Ἀλλοτε ὑπάρχει σύνδεση μέ τήν καθοδήγηση. Ἀπ' τή σελίδα 24 κ. ἔ., συνεχίζει κανονικά.

● Ἐπίσης, στό ἴδιο τεῦχος, 140, ὁ τίτλος τοῦ ἄρθρου τοῦ Σ. Καρᾶ ἀνῆκε στή σύνταξη τοῦ περιοδικοῦ. Ὁ συγγραφέας τοῦ ἄρθρου εἶχε προτείνει τόν ἐξῆς τίτλο: Τό ΚΚΕ ἔστω. χθές, σήμερα, αὔριο.

● Στό τχ. 139, στό ἄρθρο τοῦ Εὐτύχη Μπιτσάκη: Γιάννης Ἰμβριώτης – ὁ τελευταῖος μίας γενιάς, θά πρέπει νά διαβάσουμε: σ.34, 1η στήλη, 7η σειρά ἀναδείχθηκαν ἀντί: ἀποδείχθηκαν σ.34, 2η στήλη, 25η σειρά τίς ἀντιφάσεις ἀντί: στίς ἀντιφάσεις σ.35, 2η στήλη, 8η σειρά ἀπ' τό τέλος ἐτερότητας ἀντί: ἱλαρότητας.

Ζητοῦμε συγγνώμη ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστες μας. Δέν φταίει πάντα ὁ «δαίμων τοῦ τυπογραφείου»...

ANTI-ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Διονύση Σκάλου

Άγαπητή μικρή μου φίλη ή φίλε,

Σου γράφω ουό λόγια, τώρα πού φτάσαμε στο τέλος πιά του χρόνου, πού έμεϊς οι μεγάλοι, ονομάσαμε "Έτος παιδιοῦ". Ξέρω ότι θά έχεις βαρεθεῖ ν' άκοῦς καί ν' άκοῦς γιά τό "Έτος παιδιοῦ" καί θά έχεις άπορήσει μέ τήν έπιμονή -έμās τῶν μεγάλων- όλο νά λέμε καί τίποτα νά μήν κάνουμε.

Δέν σου γράφω λοιπόν μέ σκοπό νά κάνω κάτι γιά σένα, αλλά γιά νά σου προτείνω νά κάνεις έσύ κάτι γιά τόν έαυτό σου. Έτσι οὔτε άπορίες θά σου προσθέσω οὔτε τή χαρά τής συμμετοχῆς θά σου στερήσω άπό μιά υπόθεση πού άλλωστε σέ άφορά.

Τά κουτιά πού βλέπεις άριστερά καί πού τόσο πολύ μοιάζουν μέ πακέτα τσιγάρων... δέν είναι. Καί τά "τσιγάρα" πού έχουν μέσα... είναι τσιχλόφουσκες.

Τίς τσιχλόφουσκες αυτές φτιάχνει ή βιομηχανία ΜΕΛΟ. Θά τήν έχεις άσφαλώς ξανακούσει. Φτιάχνει καί σοκολάτες, καραμέλλες καί άλλες τσιχλόφουσκες. Είναι ή ίδια βιομηχανία πού θά σ' έχει μεπεδέψει τώρα τελευταία μ' έκελη τήν άνόητη διαφήμιση "φράγκο ή φούσκα", ένώ έσύ ξέρεις πώς τό νόμισμά μας είναι ή δραχμή.

Η βιομηχανία λοιπόν αυτή πρώτα άπ' όλα άδιαφορεῖ γιά τήν ύγεία σου. Οι τσιχλόφουσκες προκαλούν τερηδόνα καί καταστρέφουν έτσι σιγά-σιγά τά δόντια σου, γιατί περιέχουν πολλή ζάχαρη. Δέν είναι όμως μόνο αυτός ό λόγος πού σου γράφω -είδικά μάλιστα- γιά τή ΜΕΛΟ. Δέν είναι άλλωστε ή μόνη πού φτιάχνει τσιχλόφουσκες.

Η ΜΕΛΟ όμως άδιαφορεῖ γιά τήν ύγεία σου μ' έναν άκόμα πιό επικίνδυνο τρόπο: Ξέρει πώς καμιά φορά θέλεις νά μοιάξεις καί νά κάνεις ό,τι κάνουν οι μεγαλύτεροί σου. Έδωσε λοιπόν στις τσιχλόφουσκες τό σχήμα τσιγάρου καί τίς έβαλε μέσα σέ κουτιά πού όπως βλέπεις μοιάζουν νά έχουν τίς μάρκες γνωστών τσιγάρων. Υπολόγισε πώς θέλοντας νά μιμηθεῖς τούς μεγαλύτερους, θά προτιμήσεις αυτές τίς τσιχλόφουσκες γιατί θά έχεις τό δικό σου "πακέτο τσιγάρων" καί θά μπορείς νά "τραβās" κι έσύ όπως αυτοί, καμιά δυό "ρουφηξιές". Άδιαφορώντας άν παίζοντας σήμερα μ' αυτές τίς τσιχλόφουσκες-τσιγάρα, προετοιμάζεις έτσι τήν αύριανή σου κακή συνήθεια του καπνίσματος. Παρατήρησε τό δέρμα καί τά δόντια όσων καπνίζουν. Πρόσεξε πόσο εύκολα λαχανιάζουν. Πήγαινε σ' ένα νοσοκομείο καί δές πώς βασανίζονται όσοι πεθαίνουν άπό καρκίνο. Δέν θέλω νά σέ τρομάξω... αλλά έτσι είναι.

Κι οὔτε βέβαια θά μεγαλώσεις αγοράζοντας αυτές τίς τσιχλόφουσκες-τσιγάρα, γιά έναν άκόμα λόγο: Γιατί έτσι άκριβώς δίνεις όίκιο στή ΜΕΛΟ νά σέ θεωρεῖ τόσο μικρό πού νά μήν καταλαβαίνει οὔτε τό κόλπο της οὔτε τίς βλαβερές του συνέπειες.

Νά λοιπόν τί σου προτείνω: Μήν ξαναγοράσεις ποτέ, όχι μόνο τίς τσιχλόφουσκες αυτές, αλλά καί κάθε τί πού φτιάχνει ή ΜΕΛΟ. Καί πείσε τίς φίλες καί τούς φίλους σου νά κάνουν τό ίδιο. Έτσι θά τής άποδείξετε ότι είστε πολύ πιό μεγάλοι καί ώριμοι άπ' όσο θέλει καί τή συμφέρει νά σās θεωρεῖ.

Θέλω τέλος νά σου πω καί κάτι άκόμα. Όπως τό τσεκούρι είναι τό χαρακτηριστικό του Ίνδιάνου, τό πέτσινο παντελονάκι του Τυρολέζου, τό φέσι του Τούρκου, έτσι καί οι τσιχλόφουσκες είναι τό χαρακτηριστικό του Άμερικάνου.

Άν λοιπόν κάθε μέρα φοράς τό πέτσινο παντελονάκι μέ τίς τιράντες, τό φέσι στού κεφάλι καί κρατās στού χέρι σου ένα τσεκούρι μασώντας μιá τσιχλόφουσκα, τί θά σου μένει γιά νά μασκαρεύσεις τίς Άπόκριες;

Σου εύχομαι καλά Χριστούγεννα. Όσο γιά τόν καινούριο χρόνο: Αυτή τή φορά δέν θά σου τόν αφιερώσουμε. Αφιέρωσέ τον έσύ στόν έαυτό σου καί θά δείς πώς θά είναι καλύτερος καί γιά σένα καί γιά μās.

IPAN:

Μεταβατική Θεοκρατία

Οι συνταρακτικές εξελίξεις της περιπέτειας των όμηρων της αμερικανικής πρεσβείας του Ιράν, συσκότισαν ένα άλλο σημαντικό γεγονός της περασμένης εβδομάδας: την ψηφοφορία πάνω στο Ισλαμικό σύνταγμα, που πρότεινε ο Χομέινι στον Ιρανικό λαό. Έντυπωσε το ύψος της αποχής γύρω στο 50%, κατά μέσο όρο, με όρισμένες κορυφές 70% ή και σχεδόν καθολική αποχή σε όρισμένες παραδοσιακά φιλελεύθερες ή αριστερές περιοχές και όπου ζούν οι μειονότητες. Έτσι, αποδείχθηκε ότι, πέρα από τις κραυγαλέες διαδηλώσεις και τις φανατισμένες εκδηλώσεις λατρείας, υπάρχει και οργανώνεται μία ισχυρή αντιπολίτευση προς το απολυταρχικό καθεστώς του Άγιατολάχ. Οι ένσπλες συγκρούσεις που έχουν σημειωθεί στο Κουρδιστάν, στην Ταυρίδα, στον Αραβόφωνο νότο και αλλού, δεν είναι μεμονωμένες και άσυνάρτητες εκδηλώσεις. Πρέπει να ενταχθούν μέσα σε μία συγκεκριμένη δυναμική που οδηγεί προς μία μετεξέλιξη της σημερινής μεταβατικής εξουσίας. Μένει να δούμε προς ποιά κατεύθυνση θα γίνει αυτή η αλλαγή.

Σημαντική είναι η δύναμη της Δεξιάς στο Ιράν. Παλιοί όπαδοι του Σάχη ή παλιοί αντίπαλοί του, οι έμποροι του παζαριού, οι εισαγωγείς, οι μεταφορείς και άλλοι έπιχειρηματίες, δεν βλέπουν με καθόλου καλό μάτι τη λιτή αυτάρκεια που μοιάζει να είναι ο στόχος του Ιράμ. Ηγέτες τους αναδεικνύονται μέσα στο Ιράν ο Άγιατολάχ Σαριάτ Μανταρί και ο πρώην Πρωθυπουργός Μπαζαργκάν, ενώ παράλληλα ο τελευταίος πρωθυπουργός του Σάχη Μπαχτιάρ, από το Παρίσι, δέ εγκαταλείπει την έλπιδα της επιστροφής στην ένεργη πολιτική.

Αλλά και στην Άριστερά, δέκα περίπου διαφορετικές οργανώσεις έχουν εκδηλώσει τη ριζική τους αντίθεση προς την κατεύθυνση που χαράζει ο Χομέινι. Μοναδικό υποστηρικτής του θεοκρατικού συντάγματος είναι οι κομμουνιστές του Τουντέχ, που διαθέτουν πολύ περιορισμένη έπιρροή. Η θέση τους στηρίζεται στην ανάγκη να υποστηριχτεί «ο αντι-ιμπεριαλιστικός αγώνας που συνεχίζεται και η πολιτική γραμμή του Ιράμ». Αντίθετα, οι αριστεροί αντάρτες του Ισλάμ, οι Μουντζαχεντίν, με δηλώσεις του εκπρόσωπού τους, Άγιατολάχ Φισφίρι, έπιτέθηκαν έντονα στον κρατικό καπιταλισμό και στην ανάμιξη του κλήρου στην πολιτική.

Οι περισσότεροι εκπρόσωποι της κοινής γνώμης θεωρούν ότι το νέο Σύνταγμα είναι μία όπισθοδρόμηση, ακόμα και σε σχέση με τον παλιό Θεμελιώδη Νόμο του Σάχη. Όπως έπλε χαρακτηριστικά ο Φισφίρι:

«Στό κείμενο που μάς προτείνει σήμερα, ο

Ιράμης Χομέινι αποκτά κάθε δικαίωμα και δεν έχει καμία ευθύνη. Μπορούμε εύκολα να φανταστούμε την τύχη που μάς περιμένει, ιδιαίτερα μετά το θάνατο του Ιράμ, που έχει κερδίσει, τουλάχιστον, την απόλυτη έμπιστοσύνη του λαού».

Η υπέρτατη έξουσία σύμφωνα με το νέο Σύνταγμα θα ανήκει πάντα στο θρησκευτικό ήγέτη, προσωρινό αντιπρόσωπο του Προφήτη Μωάμεθ πάνω στη γή, που έχει σαν αποστολή να προστατεύει και να καθοδηγεί την μουσουλμανική κοινότητα μέχρι όταν επανέλθει στη γή ο 12ος Ιράμης και μαζί του, η βασιλεία της απόλυτης δικαιοσύνης. Σύμφωνα με το άρθρο 110, ο θρησκευτικός ήγέτης έχει το δικαίωμα να διορίζει και να παύει τη στρατιωτική και δικαστική ήγεία, να κηρύττει τον πόλεμο ή να συνάπτει ειρήνη, να εγκρίνει ή να απορρίπτει τις υποψηφιότητες για το αξίωμα του Πρόεδρου της Δημοκρατίας που εκλέγεται με καθολική ψηφοφορία, αλλά μπορεί να παυθεί από τον Ιράμ.

Ο Ιδίοις ο Υπουργός Οικονομίας Μπανί Σάντρ δήλωσε απελπισμένος, σε μία συνέντευξη της Λαϊκής Συνέλευσης που έπεξεργάστηκε το νέο Σύνταγμα: «Θά 'πρεπε Κύριοι, να σταματήσουμε τη συζήτηση. Δεν χρειαζόμαστε Σύνταγμα, αν πρόκειται να παραχωρήσουμε πλήρεις εξουσίες στον Ιράμ!»

Χαωτικές προοπτικές για την οικονομία ανοίγει η έξωπραγματική υπαγωγή όλων, ουσιαστικά, των παραγωγικών δραστηριοτήτων σε ένα κρατικό και ένα αυτοδιαχειριζόμενο τομέα, με όλοτελα άσαφη όρια και άρμοδιότητες. Το κείμενο είναι γεμάτο γενικότητες, όπως ότι το κεφάλαιο ανήκει στο κράτος, ενώ τα προϊόντα στους ιδιώτες, ότι απαγορεύεται η «κυριαρχία του ξένου κεφαλαίου, τα μονοπώλια και το κέρδος σαν άποφασιστικό κριτήριο της παραγωγής». Επίσης, δεν έπιτρέπονται τα συνδικάτα και η πάλη των τάξεων, «μαρξιστική έφεύρεση», και το δικαίωμα της άπεργίας έχει άποσιωπηθεί.

Τό Σύνταγμα προβλέπει ότι «... η γυναίκα θα πάψει να είναι μόνο αντικείμενο σεξουαλικής ικανοποίησης και όργανο οικονομικού κέρδους...». Παράλληλα όμως, ενώ δεν προβλέπει τίποτα τό συγκεκριμένο για τό δικαιώματα των γυναικών, διατηρεί διάφορους ύποδουλτικούς και έξευτελιστικούς θεσμούς, όπως την πολυγαμία, τό αυθαίρετο δικαίωμα εκδίωξης της συζύγου και τον προσωρινό γάμο, μία μορφή έπισημης πορνείας.

Ακόμα χειρότερα είναι τό πράγματα για τίς θρησκευτικές και έθνικές μειονότητες. Η σημαντική αίρεση των Μπαχάι, παύει να έχει όποιαδήποτε νομική ύπαρξη. Οι Σουνίτες, οι Μπαλούχοι, οι Τουρκμενίοι και οι Κούρδοι δεν κερδίζουν ούτε τό παραμικρό ίχνος πολιτιστικής ή διοικητικής αυτονομίας.

Μπροστά στά άξεπέραστα οικονομικά, έθνικά και διεθνή προβλήματα που αντιμετώπιζει τό καθεστώς της Τεχεράνης είναι φυσικό, η αντιμετώπιση, άργά ή γρήγορα, τη στιγμή της αλήθειας. Η θεοκρατική έξουσία μπορεί να έχει ακόμα την ύποστήριξη των «μοσταζαφίν» δηλαδή των φτωχών: αλλά για να τη διατηρήσει, θά πρέπει να πάρει συγκεκριμένα οικονομικά και θεσμικά μέτρα. Αλλιώς τικά οι μάζες έι-

να δυνατόν να χάσουν τον προσανατολισμό τους, όπως έγινε και στο παρελθόν με τον Μωσαντέκ, και να βρεθούν ξανά κάτω από τη μπότα της όλιγαρχίας που καραδοκεί. Και παράλληλα, είναι δυνατό να κινδυνεύσει και η ίδια η κρατική ύπόσταση του Ιράν. Γύρω από τό σύνορά του, γείτονες με παλιές βουλίες και άνήσυχες ύπερδυνάμεις, καρδοκοούν άνυπόμονα.

ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ:

Ρόκ ενάντια στό ρατσισμό! Ρόκ ενάντια στον κομμουνισμό!

Οι συναυλίες με συγκροτήματα Ρόκ δίνουν όλο και συχνότερα εύκαιρίες για συγκρούσεις ανάμεσα στους Άγγλους προσδευτικούς νέους - συστειρωμένους γύρω από την κίνηση «Ρόκ ενάντια στο φασισμό» - και τούς νεοφασίστες του Έθνικού Μετώπου που προσπαθούν να δημιουργήσουν σε αντιπερισπασμό μιάν όργάνωση, που την όνομάζουν «Ρόκ ενάντια στον κομμουνισμό».

Οι φασίστες άρχισαν πηγαίνοντας στις συναυλίες, που μέχρι τότε τίς περιφρονούσαν, για να μοιράσουν σήματα εναντίον των Άφρικάνων ή Ασιατών μεταναστών, προκηρύξεις και περιβραχιόνια με τον άγκυλωτό σταυρό. Τό «Ρόκ ενάντια στο ρατσισμό» προσπάθησε να τούς έμποδίσει, με άποτέλεσμα να γενικευθούν οι συγκρού-

«Δερματοκέφαλοι» νεοφασίστες έξω από ένα «Πάμπ» του Μπέμινγχαμ. ΑΡΛ σημαίνει «Ένωση κατά των Πακιστανών».

σεις, μερικές φορές με δεκάδες τραυματίες από κάθε πλευρά.

Έπειδή η μεγάλη πλειοψηφία των «ροκάδων» θεωρούν ένοχλητικές και άπαράδεκτες τίς φασιστικές προκλήσεις και τούς άπομώνωσαν, οι ήγέτες του Έθνικού Μετώπου, προώθησαν δικές τους εκδηλώσεις. Δεν έχουν όμως μεγάλη έπιτυχία. Φαίνεται π.χ. ότι στις συναυλίες τους οι κοπέλες είναι σπάνιες. Μιά δημοσιογράφος του «Σάουντς» γράφει ότι σε μία άπ' αυτές μέτρησης μόνο πέντε, άνταμεσα σε περίπου 150 άγόρια. Ένας ύπεύθυνος για την τάξη δήλωσε:

«Είναι η πρώτη φορά που οι Βρετανοί άντρες μπόρεσαν να συγκεντρωθούν και να διασκεδάσουν τόσο καλά!».

Με την προστασία, θέβαια, της άστυνομίας που έξω από τό θέατρα άπαγορεύει στους πολυπληθέστερους, συνήθως, διαδηλωτές του «Ρόκ ενάντια στο Ρατσισμό» να πλησιάσουν.

του Δημήτρη Χατζή

Χριστουγεννιάτικο άντιδιήγημα σύγχρονης ήθογραφίας

Είναι ή σειρά μου να πω και γώ τα δικά μου στά ANTI-ΘΕΜΑΤΑ, ύστερα από τους έκλεκτους συναδέλφους που τα κάλυψαν τελευταία. Και είναι, σκέφτομαι, πολλά τα θέματα που προσφέρονται για τη στήλη μας.

Θά μπορούσα π.χ. να γράψω για τα άτελείωτα ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ που ύστερα από τριάντα και τριάντα πέντε χρόνια θυμήθηκε πάλι το κράτος μας να οργανώσει για τα θύματα των έαμοκομμουνιστών. Θά είχα να πω γι' αυτό το πολύ θλιβερό γεγονός να ξεχωρίζονται πάλι οι "Έλληνες σέ εθνικόφρονες και σέ πολίτες δεύτερης κατηγορίας, πώς ο δικός μας ο τόπος έχει υποφέρει πολύ από τους τέτοιους ξεχωρισμούς.

Σκέφτηκα όμως πώς και τα μνημόσυνα αυτά δεν είχαν παρά ένα σύμπτωμα μόνο μέσα στην ακατάσχετη πορεία της ταύτισης της Δεξιάς με το κράτος. Και να σχολιάζει κανένας μονάχα αυτά είναι σά να θέλει να παραπλανήσει τον έαυτό του ή τους άλλους.

Θά μπορούσα ωστόσο συνεχίζοντας αυτό το σχόλιο, να γράψω κάτι για τους ύπουργούς, τον κ. 'Αβέρωφ και τον κ. Μπάλκο και για τους λόγους που έβγαλαν σ' αυτά τα «μνημόσυνα». Και θά είχα να πω πώς σάν ιδιώτες έχουν και αυτοί – όπως πρέπει να τό έχουν όλοι – τό αναφαίρετο δικαίωμα να βγούν δημόσια να ύμνολογούν όσο θέλουν τους φονιάδες – συνεργάτες των Γερμανών, των 'Ιταλών και των Βουλγάρων που σκότωσαν οι έαμοκομμουνιστές. Μιλώντας όμως σάν ύπουργοί θά έπρεπε να νιώθουν πρώτιστο χρέος τους να μήν επιτρέπουν στον έαυτό τους να μιλούν από τό περίσσευμα της ψυχής τους και της δικής τους ιδεολογικής και ήθικης προέλευσης. Διότι, αυτό, θά έλεγα, είναι δημοκρατία και τό σχόλιό μου θά είχε τον τίτλο ΟΙ ΘΕΣΜΟΙ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ.

Σκέφτηκα όμως πώς τέτοια ρομαντικά πράματα για δημοκρατία και δημοκρατική τάξη και δημοκρατική αξιοπρέπεια

γράφοντας εγώ ούτε στους κ. ύπουργούς μπορούσα να εμπνεύσω τό σεβασμό των θεσμών ούτε στους πολίτες που θέλουν τη δημοκρατία – από τον πρωθυπουργό κ. Καραμανλή ως τό μανάβη της γειτονιάς μου – θά ώφελοϋσε τίποτα να τους θυμίσω πόσο μεγάλοι γίνονται οι κίνδυνοι που απειλούν κάθε λαό, βταν χάνει – όπως την έχασε ο δικός μας – την πολιτική του ευαισθησία. Τήν απαίτηση δηλαδή προς όλους, ύπουργούς, όδοκαθαριστές, δημάρχους ή κλητήρες, να σέβονται τους θεσμούς. Για να έχουμε αύριο καλύτερους. Και θεσμούς. Και πολίτες.

Θά μπορούσα επίσης να γράψω ένα σχόλιο για την ΕΝΤΑΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, αφού άκουσα άλλον ύπουργό, τον κ. Βαρθιτσιώτη, να λέει όσα είπε στην ώραία μας τηλεόραση. Και θά είχα να πω πώς απ' τά λίγα που ξέρω, είμαι και γώ αϋστηρότατα υπέρ της έντατικοποίησης. Θά είχα όμως να προσθέσω πώς κανένας ύπουργός δεν έχει τό δικαίωμα να μιλάει τόσην ώρα για ένα ζήτημα τόσο σπουδαίο και «να κάνει τό κορόιδο». Να μήν αναφέρει δηλαδή τίποτα για τίς εκπαιδευτικές και τίς τεχνικές προϋποθέσεις και τίς βάσεις αυτής της έντατικοποίησης – να άποφεύγει δηλαδή να μιλήσει για την ουσία του ζητήματος. Με αυτό τό γυμνάσιο που έχουμε, με αυτή τη – μοναδική στον κόσμο – παραπαιδεία των φροντιστηρίων, των φροντιστών και των προγυμναστών, ποιά έντατικοποίηση θέλει στην άνώτερη παιδεία ο ύπουργός, χωρίς έργαστήρια και κεί, χωρίς όργανα και τά άλλα άπαραίτητα μέσα, χωρίς βιβλία ακόμα, όπως γενναία του τό φώναζε ο καθηγητής

Ἄνδρόγικος; Καί θά 'χα τότε νά τόν ρωτήσω ἀκόμα μήπως μιά τέτοια ἐντατικοποίησή στρέφεται ἐναντίον τῶν φοιτητῶν πού δέν ἔχουν τά χρήματα γιά νά καλύψουν μέ δικά τους μέσα τά κενά καί τίς ἐλλείψεις τῆς κρατικῆς παιδείας.

Σκέφτηκα ὁμως καί γι' αὐτό πῶς τοῦ κ. ὑπουργοῦ τοῦ ἀπάντησαν ἤδη καί οἱ φοιτητές καί οἱ σύγκλητοι καί τό διδασκτικό προσωπικό τῶν πανεπιστημίων. Τί περισσότερο θά 'λεγε ἡ στήλη μας σ' ἕναν ὑπουργό πού μπορεῖ νά νομίζει – καί νά πράττει – πῶς εἶναι δικαίωμά του νά κλείνει τά πανεπιστήμια, σά νά 'ταν μακάλικό τοῦ πατέρα του;...

Θά μπορούσα ὥστόσο νά συνεχίσω αὐτό τό σχόλιο γράφοντας γιά τήν ΚΑΤΑΛΗΨΗ τῶν πανεπιστημίων ἀπό τοὺς φοιτητές. Καί θά μπορούσα νά πῶ καί γι' αὐτό, πῶς μιά τέτοια ἀκρᾶ ἐνέργεια δέ μπορεῖ νά εἶναι ἕνα πυροτέχνημα, ἀλλά ὀφείλει νά εἶναι ἡ ἀφετηρία μιᾶς διαδικασίας ἀγωνιστικῆς. Καί νά 'λεγα καί γι' αὐτό, πῶς ὅταν οἱ φοιτητές ἔχουν ἐσωτερικά διαλυθεῖ ἀπό τόν ἡλίθιο κομματισμό, ὅταν ἔχουν ἐπανελημμένα ἐκτεθεῖ πῶς δέν ἐνδιαφέρονται γιά τόν 815 παρά μονάχα μέ τήν ιδιότητα νά μὴν ἐκπληρῶνουν τά καθήκοντά τους, ὅταν δηλαδή οὔτε τή δική τους ἐνότητα ἔχουν ἐξασφαλίσει οὔτε τήν ἐνεργητική συμπαράσταση τῶν μεγάλων λαϊκῶν στρωμάτων – τί θά τήν κάνουν τήν «κατάληψη» τῶν πανεπιστημίων πού στό μεταξύ τά 'κλείσει τό κράτος;

Ἀλλά (μεγάλη δύναμη καί μεγάλη ἐλπίδα στά πρῶτα χρόνια μετά τήν πτώση τῆς δικτατορίας) ἡ φοιτητική νεολαία, εὐκολή σήμερα λεία τῆς κομματικῆς δημαγωγίας καί τοῦ κομματικοῦ δογματισμοῦ ἔπαψε πιά νά μᾶς δίνει τή χαρά πῶς ὑπηρετεῖ τήν δημοκρατία καί τήν ἀλλαγῇ.

Ἀλλωστε τό πυροτέχνημα τῆς κατάληψης ἐσθῆσε τήν περασμένη Τετάρτη, πρὶν τυπωθεῖ τό ΑΝΤΙ. Καί τήν συνέχεια – τή γράφουμε ἄλλη φορά. Ἦ ἕναν ἀκόμα ἐπίλογο θλιβερόν.

Εἶχα ἀκόμα νά γράψω καί γιά τόν ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟ. Γιά τό θρόκο δηλαδή πού ὁ κ. Μητσοτάκης ἐννοεῖ νά τόν σφίξει περισσότερο ἀκόμα στό λαιμό τῶν μεροκαματιάρηδων, τῶν μισθοδιδαιτῶν, τῶν ὑπάλληλων, τῶν συνταξιούχων, ὅλων τῶν πολιτῶν μέ εισοδήματα μικρά, πού τά βλέπουν νά ἐξανεμίζονται μέ τίς τρομαχτικές αὐξήσεις τῶν τιμῶν. Θά 'λεγα πῶς, καθὼς φαίνεται, σ' αὐτὴ τή χώρα πρέπει νά ὑπάρχουν πολλοὶ ἄνθρωποι πού κερδίζοντας εὐκολὰ πολλὰ λεφτά μποροῦν μέ τήν ἴδια εὐκολία νά τά θγάλουν πέρα καί μέ τόν πληθωρισμό. Θά πρόσθετα ὥστόσο πῶς ὁ κ. Μητσοτάκης καί μαζί του πιστός ὁ κ. Λάσκαρης δέν εἶναι δυνατόν νά βασίζονται μονάχα σ' αὐτοὺς τραβώντας ἔτσι πού τό τραβοῦν τό σχοινί. Καί πῶς αὐτὴ τους ἡ σιγουριά πῶς μποροῦν νά τό τραβήξουν ἀκόμα, εἶναι ἴσως τό πῖο σπουδαῖο στήν ὑπόθεση τοῦ πληθωρισμοῦ – σπουδαιότερο κι ἀπὸ τόν ἴδιο τόν πληθωρισμό: Βασίζονται στό σπάσιμο ὅλων τῶν δεσμῶν πού ἐνώνουν σέ μιά ζωντανή κοινωνία τοὺς πολίτες. Καί γι' αὐτό δέν τήν φοβοῦνται τήν ἀντίδρασή τους, τήν ἀντίστασή τους, τήν ἐξανάστασή τους.

Σκέφτομαι, λοιπόν, πῶς ἐπειδὴ καί ἐγὼ τό πιστεῶ πῶς ἡ κοινωνία μας ἔπαψε πιά νά λειτουργεῖ μέ δομές ὁρισμένες καί κοινωνικές δυνάμεις συγκροτημένες, δέν θά εἶχα τίποτα νά πῶ, παρά μονάχα πῶς πρέπει νά περιμένουμε νά δοῦμε ὡς πού μπορεῖ νά τραβήξει μιά τέτοια ἀποικιακή, κατ'οχικὴ μεταχείριση αὐτοῦ τοῦ λαοῦ. Καί πόσο τοῦ ἀξίζει.

Γράφοντας ὁμως γιά τόν πληθωρισμό θά μπορούσα νά προσθέσω δυό λόγια ἀκόμα γιά τήν ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ: Γιά τό ἐξαίρετο πλῆθος – τῶν πτωχῶν – πού κινεῖται ἀσταμάτητα αὐτές τίς μέρες στοὺς δρόμους μέ τά

ἐμπορικά καταστήματα μέ τὴ μανία τῆς ἀπόκτησης τῶν ἀχρηστῶν «ἀγαθῶν» πού τοῦ προσφέρει ὁ ἀκαταμάχητος μηχανισμός τῆς ψεύτικης ἀφθονίας καί τοῦ ἐπιβάλλει ἡ ἡλίθια διαφήμιση.

Σκέφτομαι ὥστόσο πῶς κανένας καλαμαράς δέν τόν ἐμπόδιζε αὐτόν τόν μηχανισμό μέ τά γραψίματά του. Καί καταθέτω καί γὼ μπροστά του τά δπλά μου, ἀφοῦ κι ὁ ἴδιος λογαριάζω σέ δεκαπέντε χιλιάδες τά γελοῖα δῶρα πού πρέπει νά κάνω – τό μισό τοῦ μηνιαίου ἐισοδήματός μου...

Βλέποντας ἔτσι πῶς γιά κανένα ἀπ' αὐτά τά θέματα δέν θά μπορούσα νά πῶ μιά κουθέντα στρογγυλή κι ὁλοκληρωμένη, σκέφτηκα, ἀντὶ γι' αὐτά, νά γράψω κάτι πῖο ζεστό, πῖο ἐγκάρδιο. Ὅχι γι' αὐτά, μά γιά τήν πίκρα πού ἀνεβαίνει μέσα ἀπ' αὐτά. Π.χ. ἕνα διήγημα χριστουγεννιάτικο. Μέ τήν ἀγάπη, τήν πίκρα καί τήν ἀνθρωπιά πού τό γράφω οἱ παλιοί.

Η πεζογραφία μας ἔχει μιά παράδοση χριστουγεννιάτικου διηγήματος. Μέ ἀφετηρία του καί μέ περίβλημά του ἐξωτερικό τὸ ἔθιμο τῆς μεγάλης γιορτῆς τοῦ χριστιανισμοῦ, τό χριστουγεννιάτικο αὐτό διήγημα προχωρεῖ, περιγράφοντας τὰ ἥθη, τὴ ζωὴ, τίς σχέσεις καί τὰ αἰσθήματα τῶν ἀνθρώπων, ἔχοντας συνήθως ἐπικεντρό του τήν ἀπλή χαρὰ τῆς ἀγροτικῆς – βουνίσιας ἢ τῆς παραδίκης – θαλασσινῆς οἰκογένειας τό βράδι τῆς Γέννησης. Καί ἔχει μέσα καμπάνες πού ἀκούγονται ἀπὸ μακριὰ καί τά κουδούνια τῶν ζωντανῶν στό κατώι ἢ τό σταῦλο – πού πῆραν κι αὐτὰ τὴ χριστουγεννιάτικη κουλούρα τους καί μουκανίζουν εἰρηνικά. Μέ κουκουλωμένα κάποτε τὰ πάντα μέσα στό χιόνι πού κατεβαίνει ἀπ' τίς κορφές τῶν βουνῶν. Κάποτε – ἄλλοι – νά ταξιδεύουν τὰ πάντα μέ τ' ἀσταμάτητο βουητό τῆς τρικυμίας πού δέρνει τό πέλαγο. Καί πάντοτε, πέρα καί πίσω ἀπ' αὐτά, τὴ θεία τὴ φάτνη πού νά φωτίζεται καί ν' ἀνεβάζεται ὡς τό μυστήριο, καθὼς «... ἡ γῆ τό σπῆλαιον τῷ ἀπροσίτῳ προσάγει» καί «ἄγγελοι μετὰ ποιμένων» κάπου μακριὰ «δοξολογοῦσιν» τὴν αἰώνια ἐλπίδα τοῦ λυτρωμοῦ καί τῆς σωτηρίας...

Κόκκινη κλωστή περνώντας μέσα ἀπ' αὐτά, αἰώνια σάν μοῖρα, ἡ φτώχεια, τὰ δένει μαζί – μυστήριο τοῦ κόσμου καί πάθος τοῦ ἀνθρώπου κι ἐλπίδα του – σέ μίαν εἰκόνα ρομεική.

Εἶναι τό χριστουγεννιάτικο διήγημα τῆς παράδοσής μας. Κι ὁ Παπαδιαμάντης εἶναι κεῖνος πού τό τελείωσε σ' ἐπίτευγμα τέχνης πού μένει ἀθάνατο μέσα ἀπ' τίς ἀλλαγές τῶν καιρῶν. (Μία ἀπὸ τίς πρῶτες του συλλογές, στά 1912, ἔχει τόν τίτλο «Χριστουγεννιάτικα διηγήματα» καί μία ἀκόμα, τόν ἴδιο χρόνο, «Τὰ Χριστούγεννα τοῦ τεμπέλη», χωρίς νά εἶναι μόνον αὐτὰ τά χριστουγεννιάτικά του):

«... Ὡς πενιχρά ἀλλ' ὑπερτάτη εὐτυχία τοῦ πτωχοῦ... Ὁ πατήρ της δέν τῆς εἶχε φέρι οὔτε αὐγὰ οὔτε μυζήθρες οὔτε ὀρνίθες, ἀλλὰ τῆς ἔφερε τό σκληραγωγημένον καί θαλασσοδάρτον ἀτομόν του καί τὰς δύο στιβαράς καί χελωνοδέρμους χεῖρας του, δι' ὧν ἠδύνατο ἀκόμα ἐπὶ τινα ἔτη νά ἐργάζεται δι' ἑαυτόν καί δι' αὐτήν»...

Τὸ εἶδος αὐτό τοῦ χριστουγεννιάτικου διηγήματος ἔπαψε ἀπὸ χρόνια νά καλλιεργεῖται. Καί εἴταν πολὺ φυσικό. Ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα ἐκεῖνα τῶν ἀγίων ἡθογράφων μας δέν ἀπόμεινε πιά παρά ὁ διάκοσμος ὁ ἐξωτερικός:

– Ἦ κοινωνικὴ προσέλευση στὴ λειτουργία τῶν ἐκκλησιῶν, ἐφοδιασμένων πιά καί μέ τὰ μεγάφωνα πού τοὺς ἀπομείναν ἀπὸ τήν δικτατορία.

- Τό ξενόφερτο «χριστουγεννιάτικο δέντρο» (πού τό πήραμε από τούς Εὐρωπαίους καί μπορεί ἔτσι νά συμβολίζει τήν κοσμοσωτήρια ἔνωση τῆς ὁρθόδοξης καί τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας). Καί πού γίνηκε κι αὐτό πλαστικό (μπορώντας ἔτσι νά συμβολίζει καί νά προοικονομίζει τήν οἰκοπεδοποίηση τῶν δασῶν πού ἐπεργάζεται ὁ κ. Μπούτος).

- Τά - ξενικά κι αὐτά - χριστουγεννιάτικα δῶρα, πού τό καιρό ἐκεῖνο ξεκινούσε ἀπ' τήν Καισάρεια νά τά φέρεي μιά βδομάδα ἀργότερα ὁ ἀγαθός Ἁγ-Βασίλης (γιά νά συμβολίζεται ἔτσι, μ' αὐτήν τήν πρώτη ἀφιξή του καί ἡ ἀνάπτυξη τῶν ἀεροπορικῶν μας συγκοινωνιῶν, πού ἀνάλαβε νά πραγματοποιήσει ἡ νέα ἐταιρία καταπνίγοντας τήν ἀπεργία τοῦ προσωπικοῦ πού τίς ἀναστάτωσε). Εἶναι δῶρα γιά τούς μεγάλους, ἄχρηστα κι ἀκαλαίσθητα καί δῶρα ἐπίσης γιά τά παιδιά, πλαστικά καί μηχανικά, σύνεργα πολεμικά τίς περισσότερες φορές (γιά νά συμβολίζουν ἔτσι καί τήν ἔγκριση τῆς πατρίδας μας στήν ἐγκατάσταση τῶν ἀμερικάνικων πυραύλων στήν Εὐρώπη. Καί νά ἐναρμονίζονται καί μέ τή στρατιωτική - στρατοκρατική προπαγάνδα τῆς ΥΕΝΕΔ - ἄλλη ἑλληνική πρωτοτυπία μοναδική στόν κόσμο, ἀφοῦ, ὅπως ξέρουν οἱ ἀντικομμουνιστές μας καί στή Σοβιετική Ἐνωση ἀκόμα δέν ὑπάρχει στήν τηλεόραση «κανάλι» τῶν ἐνόπλων τῆς δυνάμεως).

- Καί ἀπόμεινε βέβαια - μυστική κι ἀνομολόγητη πληγή τῆς κοινωνίας μας - ἡ χαρτοπαιξία, πού φουντώνει καί γενικεύεται τίς μέρες αὐτές, στό ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καί τῆς ἀσώματης Γέννησής του.

- Καί ἀπόμεινε ἀκόμα (παρά λίγο καί θά τό ξεχνούσα, ἂν δέ χτυποῦσαν, κατά λάθος βέβαια, καί τήν δική μου τήν πόρτα κάτι κυρίες εὐγενικές τῆς χορτασμένης φιλανθρωπίας) ὁ «ἔρανος ἀγάπης» πού κάνει «διά τήν βοήθειαν τῶν πτωχῶν» ἡ Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν, μέ τήν παρουσία τῆς τῶν πέντε δισεκατομμυρίων, τά μέγαρά της καί τό μεγάλο πλῆθος ἀπό πολυτελεῖς λιμουζίνες, γιά νά μεταφέρουν τούς ἱερεῖς Ἐκείνου πού γεννήθηκε στή φάτνη τῶν ἀλόγων καί πού μπήκε ἀργότερα στά Ἱεροσόλυμα «ἐπὶ πώλου ὄνου».

Αντιρομαντικός, ἀντιειδυλλιακός, μή νιώθοντας καμιά νοσταλγία γιά κανέναν «παλιό καλό καιρό», ἔχοντας χαρίσει τήν «παράδοση» στούς χρυσούς της κονδυλοφόρους, τί διήγημα χριστουγεννιάτικο θά μπορούσα νά γράψω ἐγώ μ' αὐτά τά ψεύτικα πού ἀπομείναι; Καί νά τό γράψω ὅχι σέ κανένα χωριό τῆς Ἡπείρου οὔτε σέ κανένα νησί τοῦ Αἰγαίου, ἀλλά ἐδῶ σ' αὐτήν τήν ἀλλοπρόσαλλη μέσα στό ρημαγμό τῆς Ἀθήνας τοῦ 1979; Καί ὅχι σέ κανένα λογοτεχνικό περιοδικό, ἀλλά στό πολιτικό μας ANTI;

Δέν ὑπάρχει λοιπόν καί διήγημα. Καί ὁ ἀνύπαρχτος μέσα στό πλῆθος τῶν σκορπισμένων κι ἐξουθενωμένων ἀνθρώπων ἥρωάς του δέν θά εἶχε τίποτα ἄλλο νά κάνει παρά νά διαλαλήσει ἀκόμα μιά φορά τήν ἀπελπισία του καί τήν ἀδυναμία του πού, σκέφτομαι, τήν εἴπαμε καί τήν ξανάπαμε τόσες φορές, πού δέν ἔχει πιά κανένα νόημα νά τήν ξαναλέμε... Ἕνας ἥρωας ἀληθινός, ἀληθινὸ διηγήματος, θά

«ἐφαντάζετο ἀμυδρῶς μίαν εἰκόνα, μίαν ὀπτασίαν, ἕναν ξυπνητόν ὄνειρον. Ὡσάν ἡ χιών νά ἱσοπεδώσῃ καί νά ἀσπρίσῃ ὅλα τὰ πράγματα, ὅλας τὰς ἀμαρτίας, ὅλα τὰ περασμένα: Τό καρδί, τήν θάλασσαν... τὰς ἀλύσσεις τὰς χρυσὰς καί τὰς ἀλύσσεις τὰς σιδηρὰς, τὰς πόρνας τῆς Μασσαλίας, τήν δσωτείαν, τήν δυστυχίαν, τὰ ναυάγια, νά τὰ σκεπάσῃ, νά τὰ ἐξαγνίσῃ, νά τὰ σαθανώσῃ...

Μέ τήν ἐλπίδα πῶς δέν χάθηκαν ὅλα, αὐτόν ἐγώ τουλάχιστο θά ἤθελα ἀκόμα νά ἀναζητῶ.

**Τό ζήτημα δέν εἶναι μόνο
νά διαβάσετε «ANTI»
ἀλλά νά μπορείτε ν' ἀνατρέχετε
σ' αὐτό σταθερά.**

**Ἀποκτήστε
τήν πληρῆ σειρά τῶν 10 τόμων**

Στούς τόμους τοῦ ANTI - πανόδετους, μέ ἐξώφυλλα καί ἀναλυτικά περιεχόμενα θεμάτων καί συνεργατῶν - θά βρεῖτε μιά πλούσια καί πολὺπλευρη καταγραφή:

- τῆς πολιτικῆς καί πολιτιστικῆς ζωῆς μας
- τῆς κατάστασης στήν Ἀριστερά
- τῆς ἐξωτερικῆς ἐπικαιρότητας
- τῶν ἰδεολογικῶν ρευμάτων τῆς ἐποχῆς μας καί
- πλῆθος στοιχείων πού ἐνδιαφέρουν ὅσους συμμετέχουν στά προβλήματα τοῦ τόπου μας.

Ζητεῖστε τοὺς τόμους τοῦ ANTI ἀπὸ τὰ γραφεῖα μας:

Δημοχάρους 60 (Τ.Τ. 601) τηλ. 732.713 καί 732.819.

Ὅσοι μένουν στήν ἐπαρχία μποροῦν νά ζητήσουν τήν ἀποστολὴ τῶν τόμων μέ ἀντικαταβολή. Μπορεῖτε ἀκόμα νά ἀνταλλάξετε τὰ τεύχη μέ δεμένους τόμους πληρώνοντας τήν βιβλιοδεσία (160 δρχ. στὸν τόμο).

Σ Χ Ε Δ Ι Α ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗ ΔΟΥΚΑ

Ἄ γ ρ α

ΑΘΗΝΑ 1979

Πλατεία Σταδίου 5, Ἀθήνα 501, τηλ. 728-263

"Ενα βήμα μπροστά ή πολλά βήματα πίσω;

Του Νίκου Μαυρομάτη

Λοιπόν, ξανάρχισαν τά φοιτητικά;

ΞΑΦΝΙΚΑ, καί ἐνῶ φαίνονταν νά ἐπαληθεύονται οἱ ἐκτιμήσεις τῶν κουρασμένων ὅτι τὸ φοιτητικό κίνημα πήρε ὀριστικά τήν κάτω βόλτα καί οἱ θαυσιτόχαστες «ἀναλύσεις» ὅτι βρῆκε τόν πραγματικό του ρόλο, πίσω ἀπό τούς ἐκφραστές τῆς «ἐργατικῆς τάξης», βλέπουμε, τό ἐνα μετά τό ἄλλο τά γεγονότα νά διαψεύδουν τούς προφήτες.

ΕΤΣΙ, ξαναγίνονται ἐπικάιρες κάτι ξεχασμένες συζητήσεις γιά τήν ταχτική καί τούς στόχους τοῦ φοιτητικοῦ κινήματος, γιά τήν σχετική αὐτονομία του ἀπέναντι στά ἄλλα κοινωνικά κινήματα, γιά τή δυναμική, τά ὅρια καί τίς προοπτικές αὐτῆς ἢ ἐκείνης τῆς γραμμῆς, τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης μορφῆς πάλης. Τόσα Πανοπουδαστικά Συνέδρια, τόσα Κεντρικά Συμβούλια, τόσες καί τόσες ἐκλογές καί νά 'μαστε πάλι στήν ἀρχή.

ΤΟ ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ κίνημα τῆς μεταπολιτευτικῆς περιόδου, μὴ μπορώντας νά λύσει ὀρισμένα καίρια ζητήματα τῆς στρατηγικῆς του (ὅπως τὸ βασικό ζήτημα τοῦ ἐκδημοκρατισμοῦ τῶν Πανεπιστημίων), περιορίστηκε στόν ἀνταρτοπόλεμο τῶν ἀποχυντοποιήσεων. Τελικά, παγιδεύτηκε στή λογική τῶν ἐπὶ μέρους βελτιωτικῶν διεκδικήσεων, παραπέμποντας τούς γενικούς του στόχους στήν κοινοβουλευτική ρύθμιση τοῦ περίφημου νόμου-πλαίσου. Ὅταν, ἔπειτα ἀπὸ χρόνια ἐγκυμοσύνη, ἡ κυβερνητική πλειοψηφία ἔτεκεν τέρας, τόν ν. 815, οἱ ἀντιδράσεις τῶν φοιτητῶν κυμάνθηκαν ἀπὸ τυπικές καί ἀποσπασματικές συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας, μέχρι τὸ ἐντατικό διάβασμα γιά νά ἀποφύγουν, ἀτομικά πιά, τὴ λαμπτήρο τῶν σκληρῶν του διατάξεων.

ΟΙ ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΕΙΣ κατὰ σχολές περιορίστηκαν στό μηδέν καί ἀρχισε νά ἐδραιώνεται ἡ ἀντίληψη τῶν «κεντρικῶν χειρισμῶν», πού δέν ἀργήσε νά ὀδηγήσει στό νά γραφειοκρατικοποιήσει τήν ΕΦΕΕ καί τὰ Διοικητικά Συμβούλια, πού ἐλέγχονταν, στήν πλειοψηφία τους, ἀπὸ τὴν ΚΝΕ καί τὴν ΠΑΣΠ.

Η ΑΠΟΤΟΜΗ συρρίκνωση τῆς ἐπιρροῆς καί τῆς ἀποτελεσματικότητος τοῦ Ρήγα Φεραίου μετὰ τὴ διάσπαση τοῦ '78, ἐξαφάνισε κάθε δυνατότητα ἐναντίωσης σ' αὐτὴ τὴν πορεία. Οἱ παρατάξεις τῶν ἀριστεριστῶν, μέσα ἀπὸ τούς μαλάνδρους τῶν διασπάσεων τους καί τῶν

μεταμοαϊκῶν ἐξελίξεων, ἐξακολουθοῦσαν μονότονα τὰ «ἀντι-ρεφορμιστικά» τους ἐμβλήματα, μέ διάφορες παραλλαγές.

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ μέ τόν ν. 815 προσπάθησε νά ἐπιβληθεῖ καί νά κυριαρχήσει στόν ἐπικίνδυνο χώρο τοῦ πανεπιστημίου, ἐλπίζοντας νά λύσει ἔτσι ὀριστικά καί σύμφωνα μέ τὰ δικά της κριτήρια τὸ χρόνιο πρόβλημα τῆς ἐπιλογῆς (διαμόρφωσης) ἀναπαραγωγῆς τῶν ὁργανικῶν τῆς διανοούμενων, συνδυάζοντάς το μάλιστα, μέ ἀνάλογα θεσμικά μέτρα γιά τὴ Μέση καί Ἀνώτερη Ἐκπαίδευση. Ὁ ν. 815 ἀποτελεῖ μιά βασική συνιστώσα σέ μιά δέσμη «ἐκσυγχρονιστικῶν» θεσμῶν (ὅπως π.χ. ὁ ν. 330 γιά τὸ ἐργατικό κίνημα) πού ἀποβλέπουν στὴ ρύθμιση καί μακροπρόθεσμη ἀναδιοργάνωση τῆς ἐλληνικῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ὅμως τοῦ νόμου ἀποδείχτηκαν πολὺ θαρύτερες ἀπὸ τίς προβλέψεις καί οἱ φοιτητές δέν ἀρκέστηκαν στίς προθέσεις διορθωτικῶν ἐπεμβάσεων. Ἀρχισε ἔτσι μιά ἔρπουσα στὴν ἀρχή, καί ἀνοιχτὴ ἀργότερα, ἀμφισβήτηση τῆς ἀποτελεσματικότητος τῶν ἐκλεγμένων ὁργάνων τοῦ Φ.Κ. καί τῆς ταχτικῆς τους. Γενικεύτηκε ἡ ἐσωτερικευμένη κρίση. Ἡ κρίση ἐξαπλώθηκε στίς φοιτητικὲς ὁργανώσεις τῆς πλειοψηφίας (φαινόμενα ἀποχωρήσεων ἀπὸ ΚΝΕ, καί ΠΑΣΠ), ἐνῶ κατέβηκαν ἀνταγωνιστικά στίς φοιτητικὲς ἐκλογές τὰ δύο τμήματα τοῦ Ρήγα Φεραίου (τό

προσκειμένο στό ΚΚΕ ἔσωτ. καί ἡ Β' Πανελλαδική). Ἐμφανίστηκαν οἱ αὐτόνομοι καί ἐξαπλώθηκε ἡ «ροκάνα» ἀπὸ ὅσους ἀναζητοῦσαν ψυχικὲς ἐκτονώσεις, καί πού αἰσθάνθηκαν νά νομιμοποιεῖται γιά ὅ,τιδήποτε, μέσα στό γενικό κλίμα ἑλλειψῆς προοπτικῆς. Μάλιστα, τροφοδοτούμενη ἀπὸ μιά ἀτμόσφαιρα ἀνοχῆς, ἡ «ροκάνα» ἐξελίχτηκε πολὺ γρήγορα σέ μιά ὁλόκληρη «πρακτικὴ τοῦ περιθωρίου», πού περιλάμβανε κάθε εἶδους ἐκτονώσεις (ἀπόπειρες «καταλήψεων», φωτιές, μολότωφ, ἀλυσίδες, «ἀπελευθερωμένα» πάρτυ, κλπ.).

ΟΙ ΠΑΡΑΤΑΞΕΙΣ τῆς πλειοψηφίας δέν παρακινήθηκαν ἀπὸ τὸ φαινόμενο τῶν περιθωριακῶν καί τῆς ἀνοχῆς πού συναντοῦσαν γιά νά ψάξουν νά βροῦν τὰ λάθη καί τίς ἀδυναμίες τῆς δικῆς τους ταχτικῆς, αὐτῆς ἀκριβῶς πού ὀδηγοῦσε στήν κρίση ἐμπιστοσύνης τῶν πλατιῶν φοιτητικῶν μαζῶν πρὸς τὰ ὅργανα. Προτίμησαν νά ἐρμηνεύσουν τὸ φαινόμενο μέ κανόνες ἀστυνομικοῦ μυθιστορήματος, καί νά ἀντιμετωπίζουν τούς ἐκφραστές του μέ κανόνες ἀστυνομικῆς πρακτικῆς. Ἐδῶ θά πρέπει βέβαια νά σημειώσουμε πὺς ἡ ΠΑΣΠ προτίμησε νά παρατηρεῖ μέ ἱκανοποίηση τὸν ὑπερβάλλοντα ζήλο καί τὴ μαεστρία τῆς ΚΝΕ. Ἐτσι, ἐνῶ ἡ ἀμφισβήτηση καί ἡ νέα εὐαίσθητοποίηση τῶν φοιτητῶν προέρχονταν ἀπὸ τὰ ἀδιέξοδα τῆς ταχτικῆς πού μέχρι τότε εἶχε ἀκολουθηθεῖ καί ἀπὸ τὴν ἀναζήτηση μιᾶς ἄλλου τύπου ἀγωνι-

Θάναση Σκρουμπέλου

ΣΤΟΝ ΚΟΛΩΝΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ "ΔΙΕΚΕΚΕΙΝΟΝΙΚΕΣ"

Δρχ. 50

Κεντρική Διάθεση:
«Συνεργατική», Σίνα 7, 3615493

Μόλις κυκλοφόρησαν

Β. ΡΑΪΧ Α. ΚΑΜΥ

Ο
ΜΑΖΟΧΙΣΤΙΚΟΣ
ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ

ΟΥΤΕ ΔΗΜΙΟΙ
ΟΥΤΕ ΘΥΜΑΤΑ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

Κιάφας 3, ΑΘΗΝΑ, τηλ. 36.39.980

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΣΥΝΔΕΣΜΩΝ ΚΑΛΑΜΑΡ

Η ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΣΥΝΔΕΣΜΩΝ ΚΑΛΑΜΑΡ

Η ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΣΥΝΔΕΣΜΩΝ ΚΑΛΑΜΑΡ

Η ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΣΥΝΔΕΣΜΩΝ ΚΑΛΑΜΑΡ

Η ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΣΥΝΔΕΣΜΩΝ ΚΑΛΑΜΑΡ

Η ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΣΥΝΔΕΣΜΩΝ ΚΑΛΑΜΑΡ

Η ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΣΥΝΔΕΣΜΩΝ ΚΑΛΑΜΑΡ

Η ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΣΥΝΔΕΣΜΩΝ ΚΑΛΑΜΑΡ

Η ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΣΥΝΔΕΣΜΩΝ ΚΑΛΑΜΑΡ

στικής πορείας του κινήματος, παρουσιάστηκε ο κίνδυνος να εγκλωβιστούμε στο δίλημμα: ή «νά νομιμοποιήσουμε την εξουσία της ΚΝΕ στα πανεπιστήμια για να προφυλαχθούμε από τους ύποπτους αναρχικούς» ή «νά νομιμοποιήσουμε κάθε αναρχική και περιθωριακή έκδηλωση για να αντιταχθούμε στις αστυνομικές και θάναυτες μεθοδολογίες της ΚΝΕ».

ΕΙΝΑΙ ΦΑΝΕΡΟ πώς η διατήρηση αυτού του διλήμματος συνέφερε, βέβαια, τους αναρχικούς των Έξαρχείων, επειδή τους έκανε να αισθάνονται σαν «υποκείμενα της Ιστορίας» (δές και την προκήρυξη τους «Εμπρός λοιπόν προδοκάτορες»), αλλά εξυπηρετούσε απόλυτα και τη λογική της ΚΝΕ, γιατί της επέτρεπε να αποσιωπά τις εθύνες για την πολιτική της και να παραπέμψει στις «μηχανογραφίες του αντιπάλου», για τα πωγυρίσματα και τις ήττες. Ας θυμηθούμε ότι η αναζήτηση προδοκατόρων χρησίμευε πάντα, σαν το ύστατο καταφύγιο της κάθε χρεοκοπημένης ήγερσης.

ΟΜΩΣ, πριν προλάβουν να τελειώσουν οι συζητήσεις για το ποιός άρχισε πρώτος το ξύλο στην πορεία του Πολυτεχνείου και πριν βγούν τα τελευταία ψηφίσματα συνελεύσεων που καταδίκαιζαν είτε τις «διμοιρίες περιφρούρησης της ΚΝΕ-ΕΣΑΚ», είτε τους «έμμοιστους ύπονομευτές της ενότητας λαού-φοιτητών», ήρθαν τα γεγονότα των καταλήψεων της Πολυτεχνικής Σχολής Ξάνθης,

του Χημικού, Γεωλογικού και Φυσικού της Αθήνας.

ΤΟ ΚΥΜΑ των καταλήψεων συνεπήρε τις περισσότερες Γενικές Συνελεύσεις των Σχολών, διαχωριζόμενο ριζικά από το μπλόκ των παρατάξεων της πλειοψηφίας - ΚΝΕ, ΠΑΣΠ - που έπεμναν σε «κατώτερες» μορφές πάλης (άποχές κλπ.). Παρ' όλο που δέν τέθηκε ζήτημα άρνησης της ΕΦΕΕ σαν θεσμού, τό φοιτητικό κίνημα άρχισε να συγκροτείται παράλληλα (δυσαδικά, όπως είπαν σε μία Σχολή) με την ΕΦΕΕ, μέσω των Συντονιστικών Έπιτροπών κατάληψης.

ΜΠΡΟΣΤΑ σ' αυτή την από μέρα σε μέρα εξελισσόμενη κατάσταση, μέσα στην όποια τό φοιτητικό κίνημα οίκοδομούσε την αγωνιστική του πορεία, υπερεκράζοντας έμπρακτα τις αντιλήψεις των «κεντρικών χειρισμών», οί πλειοψηφούσες παρατάξεις άντέδρασαν με διαφορετική δόση πανικού και μέ άνισες Ικάνότητες προσαρμογής ή κάθε μία.

Η ΠΑΣΠ, αντιλαμβανόμενη τόν άνερχόμενο δυναμισμό του κινήματος, αποφάσισε να τόν ακολουθήσει με προοπτική να τόν «έκφράσει», όμως μέσα από τις δεδομένες δομές των οργάνων (ΕΦΕΕ, ΔΣ), μή ύπολογίζοντας την κρίση έμπιστοσύνης που ύπήρχε εξαιτίας της μέχρι τότε τακτικής τους. Για τό λόγο αυτό, ή πρόταση των «προγραμματισμένων καταλήψεων» πολώθηκε άπέναντι σ' εκείνη των «άμεσων καταλήψεων».

ΕΤΣΙ, ή ΠΑΣΠ, «άναγκάζεται» να

Ημερολόγιο των φοιτητικών κινή- τοποιήσεων

Ο Πρόλογος

Πέμπτη 25-10: Συγκέντρωση της ΕΦΕΕ, κατάληψη της Νομικής από αναρχικούς, συγκρούσεις με τά ΜΑΤ, καταπατείται τό άσυλο.

Πέμπτη 1-11: Συγκέντρωση της ΕΦΕΕ για την υπεράσπιση του άσylum. Νέα έπεισόδια ΜΑΤ και αναρχικών.

Σάββατο 17-11: Συγκρούσεις ΚΝΕ-ΕΣΑΚ με ομάδες αναρχικών στο Μουσείο· πολλοί τραυματισμοί.

Κυριακή 18-11: Έπεισόδια άνάμεσα στην περιφρούρηση και σε ομάδες που προσπαθούσαν να μπουν στην πορεία με συνθήματα ενάντιον της ΚΝΕ.

Τά γεγονότα

Πέμπτη 29-11: Συγκέντρωση της ΕΦΕΕ στο ύπουργείο Παιδείας για την κατάργηση του ν. 815, που έληξε με πορεία πολλών φοιτητών ως τά Προπύλαια.

Δευτέρα 3-12: Γενική Συνέλευση του Χημικού Αθηνών αποφάσισε πενήνήμερη κατάληψη της Σχολής

για την κατάργηση του ν. 815 και για την άπομάκρυνση του Βασιλείδου. Ψήφισαν 133 υπέρ (ΠΠΣΠ, ΑΑΣΠΕ, άνεξάρτητοι και Δημ. Αγώνας /Β' Πανελλαδική) και 11 κατά (ΠΑΣΠ, ΚΝΕ).

Τρίτη 4-12: Καταλαμβάνεται ή Πολυτεχνική Ξάνθης (προθεσμία ως τις 20 Δεκέμβρη), για να μήν εφαρμοσθούν οί έξεταστικές διατάξεις του ν. 815.

Η Σύγκλητος του Παν/μίου Αθηνών άνακοινώνει ότι «άναμένει την άμεση επαναλειτουργία της Φυσικομαθηματικής σχολής... άλλως θά άναγκασθ ή μετά λύπης της να λάβη τά από τό νόμο επιβαλλόμενα μέτρα».

Παρασκευή 7-12: Μονοήμερη κατάληψη του Γεωλογικού Αθηνών, ύστερα από άπόφαση της Γ. Σ.

Σάββατο 8-12: Η Γ. Σ. του Χημικού συνεχίζει άκόμα μία έβδομάδα την κατάληψη: 205 υπέρ (Β' Πανελλαδική, ΠΠΣΠ, ΑΑΣΠΕ, αυτόνομοι), 119 κατά (ΠΑΣΠ, ΚΝΕ, ΡΦ).

Δευτέρα 10-12: Η Γ. Σ. του Φυ-

υιοθετήσει τελικά τη γραμμή των άμεσων καταλήψεων, διατηρώντας τη θέση της, δηλαδή ότι γίνονται με ευθύνη των υφισταμένων οργάνων. Έτσι, κατάφερε να ελαχιστοποιήσει την αντίθεση μόνο στο ζήτημα «Συντονιστικές Επιτροπές ή ΔΣ» και προσπαθεί να το αντιμετωπίσει πιά, όχι στη βάση δυο διαφορετικών αντιλήψεων για τον άγωνα, αλλά με κριτήρια πολιτικής ήθικης περί της «ένωμένης πάλης των φοιτητών μέσα από τα εκλεγμένα αντιπροσωπευτικά όργανά τους», κλπ.

Η ΚΝΕ απόδειξε για άλλη μία φορά την «ανελαστικότητα» της γραμμής της, επιμένοντας, μέχρι τελευταία στιγμή, να χαρακτηρίζει τις καταλήψεις σαν «αναρχικές και περιθωριακές ενέργειες», μέχρι που αναγκάστηκε να συμφωνήσει με την πρόταση των «προγραμματισμένων καταλήψεων» της ΠΑΣΠ, για να διατηρηθεί στο ίδιο μπλόκ μαζί της. Έμφανίζεται πάντα να πλειοδοτεί στο ζήτημα της «ένωμένης πάλης μέσα από τα όργανα» και σιγά-σιγά ξαναλανσάρει τη θεωρία των «ύποκονευστών» και «διασπαστών».

Η ΕΚΟΝ ΡΦ δέν κατάφερε να ασκήσει ούτε στοιχειώδη επιρροή στη διαμόρφωση των καταστάσεων μέσα στις Σχολές προς τη μία ή την άλλη κατεύθυνση (με αποκορύφωμα τα 8 λευκά του Φυσικού!). Οι δυνάμεις που διαθέτει σε όρισμένες Σχολές, άλλες φορές αντιτάχθηκαν στις άμεσες καταλήψεις, αλλά δέχτηκαν να συμμετάσχουν στη Σ.Ε. της

κατάληψης (π.χ. Νομική), σ' άλλες ψήφισαν παραλλαγμένες καταλήψεις, ενώ στο ΚΣ της ΕΦΕΕ συμφωνούσαν, κατά βάση, με τη λογική της ΠΑΣΠ, με εξαίρεση το θέμα εκλογής συντονιστικών.

ΠΕΡΑ από τις επιμέρους διαφορές στις εκτιμήσεις των τριών αυτών παρατάξεων και στο βαθμό προσαρμοστικότητας τους, διαμορφώθηκε μία κοινή, πάνω-κάτω, λογική, μία αντίληψη «κεντρικών χειρισμών» νέου τύπου, που προσπαθεί να προωθήσει μόνον την κατάργηση του ν. 815, υποδιβάδοντας όμως τις συνέπειές της στο επίπεδο μιάς επαναρύθμισης μέσα από ένα «ισότιμο διάλογο όλων των ενδιαφερόμενων φορέων».

ΑΠΕΝΑΝΤΙ σ' αυτό το μπλόκ με τη σχετικά ενιαία λογική του, αντιπαρατάχθηκαν μία σειρά από παρατάξεις: Β' Πανελλαδική, ΑΑΣΠΕ, ΠΠΣΠ, ανεξάρτητοι, αυτόνομοι κλπ., που παρ' όλες τις διαφορετικές πολιτικές τους θέσεις και τις έτερόκλητες ιδεολογικές του αναφορές, κατάφεραν να διατυπώσουν μία κοινή, ως ένα βαθμό, πρόταση άμεσων καταλήψεων Σχολών με ευθύνη των Γενικών τους Συνελεύσεων, που δρική ανταπόκριση από την πλειοψηφία των φοιτητών και δημιούργησε την εκρηκτική κατάσταση στα Πανεπιστήμια. Αν και οι μεταξύ τους διαφορές είχαν σαν αποτέλεσμα την πολιτική δυστοκία του «μετώπου των καταλήψεων», εντούτοις πέτυχαν να καταγράψουν μία ταχτική συγκεκριμένης αντιμετώπισης του ν.815.

Αναδεικνύοντας στοιχειωδώς τις πολιτικές του διαστάσεις και μιάν αντίληψη διεξαγωγής του αγώνα, που χωρίς να προωθεί μία έν γένει αντιπαλότητα στα εκλεγμένα όργανα (ΕΦΕΕ), όριοθετούνται απέναντι στους «κεντρικούς χειρισμούς» (βασικό σύνθημά τους «ό αγώνας στα χέρια των φοιτητών»), ενώ ταυτόχρονα καθορίζονται αποφασιστικά και από την περιορρούσα λατρεία της «ρήξης εδώ και τώρα».

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ όμως καθόλου σίγουρο για πόσον καιρό ακόμα ο «έξ άριστερών» οικονομισμός της ΠΠΣΠ θά μπορεί να συνυπάρχει και να συμμαχεί με τις διακηρύξεις περί «άνανέωσης της άριστεράς» της Β' Πανελλαδικής και όλοι μαζί να καλύπτουν τούς ανεξάρτητους και άνέντακτους φοιτητές.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ που αναδεικνύεται σήμερα στο φοιτητικό κίνημα είναι πώς σχετίζεται ή πάλη για την κατάργηση του ν.815 με τη γενικότερη άμφισθήτηση του ρόλου του πανεπιστημίου και ποιά ή στρατηγική για τον εκδημοκρατισμό του. Ο στόχος ξεπερνάει κατά πολύ τα όρια της κατάργησης ενός «αντικειμενικού νόμου».

Η ΑΠΟΚΡΟΥΣΗ άλλωστε και ή αποδιάρθρωση της κυβερνητικής πολιτικής του εκσυγχρονισμού στον κρίσιμο τομέα της εκπαίδευσης, δέν μπορεί παρά να συμπαρατάσσεται σαν ίσης αξίας στόχος με τούς άλλους, που βάλλει το λαϊκό κίνημα σήμερα. Η διαμόρφωση μιάς άγω-

σικού Αθηνών αποφάσισε πενήνθημερη κατάληψη με 271 ψήφους υπέρ (ΠΠΣΠ, ΑΑΣΠΕ, Β' Πανελλαδική, ΠΕΑΣ, αυτόνομοι) και 242 κατά (ΚΝΕ, ΠΑΣΠ) και 8 λευκά (ΡΦ.)

Η Γ.Σ. του Γεωλογικού Αθηνών αποφάσισε πενήνθημερη κατάληψη με 96 ψήφους έναντι 90.

Η Συντονιστική Έπιτροπή κατάληψης της Πολυτεχνικής Ξάνθης αποφάσισε άναστολή έπειτα από διαφώνία της Γ. Σ. της Σχολής που όργάνωσε τό Δ. Σ.

Η Γ.Σ. των Πολιτικών Μηχανικών ΕΜΠ άνανέωσε προηγούμενη άπόφαση για τριήμερη «διεαρκή παραμονή» στη Σχολή από 12-12.

Τρίτη 11-12: Η Γ. Σ. του Νομικού Τμήματος της Αθήνας άποφάσισε άμεση κατάληψη για μιά έβδομάδα με 381 υπέρ (Β' Παν., ΠΠΣΠ, ΧΣΚ, ΠΕΑΣ, ανεξάρτητοι), έναντι 339 (ΚΝΕ, ΠΑΣΠ, ΡΦ).

Η Σ.Ε. Νομικού με άπόφαση της άφήνει έλεύθερο τόν κάθε φοιτητή να γράψει τά συνθήματά του και να πραγματοποιήσει εκδηλώσεις. Έτσι, στη Νομική κυ-

κλοφορεί ένα πλατύ φάσμα ιδεών.

Συζήτηση για τό σέξ με συμμετοχή γυναικών και ΑΚΟΕ, μουσική έλληνική και ξένη, πάρτυ, γελοιοποίηση παλιών ελληνικών ταινιών με «έθνικόφρον» περιεχόμενο, συνθήματα διαφόρων ειδών, όπως π.χ. «Μήπως έκτός άπ' τόν ίμπεριαλισμό ύπάρχει και ή μοναξιά»;

Τά Δ. Σ. πιστεύουν ότι πρέπει να οδηγούν όρισμένα συνθήματα που δέν εκφράζουν τό φοιτητικό κίνημα.

Παραθέτουμε χαρακτηριστικό κείμενο της Σ. Ε. του Νομικού:

«Οί φοιτητές του Νομικού στη βάση της λογικής της μί ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗΣ και ΡΗΣΗΣ με την κυβερνητική πολιτική του εκσυγχρονισμού και της άλλοτρίωσης και εκφράζοντας τη θέλησή τους να μόν λειτουργήσει τό άστικό πανεπιστήμιο κάτω από τούς δρους του 815

Αποφασίζουν
Σήμερη κατάληψη της Νομικής Σχολής από την Πέμπτη 13/12/79 ως 19/12/79.

Ειδικότερα για τό περιεχόμενο

της κατάληψης αποφασίζουμε:

1. Παραμονή μας στο κτίριο κατά τη διάρκεια του 24ωρου.

2. Δέν επιτρέπουμε οποιαδήποτε διαδικασία που έχει να κάνει με τη διοικητική και εκπαιδευτική λειτουργία της Σχολής.

3. Όργανώνουμε πολιτιστικές και πολιτικές εκδηλώσεις. Τό συντονισμό της κατάληψης αναλαμβάνει 19μελής συντονιστική έπιτροπή εκλεγμένη από τη Γ. Σ. που είναι υπεύθυνη για την υλοποίηση της σημερινής άπόφασής μας, καθώς κι εκείνων των άποφάσεων των περσινών Γ. Σ. που αναφέρονταν σε ζητήματα πτυχίου, άναβαθμολόγησης κλπ.

Επίσης στα πλαίσια της άπόφασης αυτής ή Γ. Σ. εισηγείται στην ΕΦΕΕ πραγματοποίηση αγωνιστικής πορείας μετά τη συγκέντρωση της 19/12.

Τέλος ή Γ. Σ. στη βάση της λογικής που άπορρίπτει:

1. Τόν εγκλωβισμό των άγώνων μας σε κοινοβουλευτικές φόρμες και σκοπιμότητες.

2. Την πολιτική σύγχυση και τη μαζική άόρακεια που προσπαθούν να σπείρουν πυροτεχνήματα σαν τό συνέδριο Παιδείας (λογιστές, Δήμοι, Φοιτητές, καθηγη-

τές, κηδεμόνες, κλπ) καταψηφίζει τό Μέτωπο Παιδείας και την πλατφόρμα με την οποία τό έπένδυσε ή ΕΦΕΕ»

Τό Κ. Σ. της ΕΦΕΕ υιοθέτησε πρόταση της ΠΑΣΠ για πανελλαδικές καταλήψεις Σχολών στις 17, 18, 19, Δεκέμβρη που θά λήξουν με πορεία στο ύπουργείο Παιδείας. Την πρόταση ψήφισε ή ΠΑΣΠ, ό ΡΦ και ή ΚΝΕ, παρ' ότι δέν διατύπωσε τις διαφωνίες της.

Στόν τύπο δημοσιεύονται πληροφορίες για ύπαρξη σοβαρών έγδοκυβερνητικών διαφωνιών πάνω στην ισχύ του ν. 815.

Τετάρτη 12-12: Η Γ. Σ. των Ήλεκτρολόγων ΕΜΠ άποφάσισε την άμεση κατάληψη με ψήφους 149 υπέρ (Β' Παν., ΑΑΣΠΕ, ομάδα φοιτητών, κλπ), έναντι 138 (ΚΝΕ, ΠΑΣΠ).

Η Γ.Σ. των Μεταλλειολόγων ΕΜΠ ένέκρινε την άπόφαση της ΕΦΕΕ.

Άμεση κατάληψη άποφάσισε ή Γ.Σ. του Φαρμακευτικού Αθηνών (257 υπέρ - 5 κατά), Συμφώνησαν στην άπόφαση και ή ΠΑΣΠ και ή ΚΝΕ.

Στη Θεσσαλονίκη άποφάσισαν

άμεση κατάληψη: ή Νομική, ή Βιομηχανική, ή Φιλοσοφική και ή Φυσικομαθηματική.

● 'Η κυβέρνηση αποφασίζει τό κλείσιμο τών ΑΕΙ ώς τίς 24-12.

Σέ έκτακτη μεταμεσονύκτια συνεδρίαση του Κ.Σ. της ΕΦΕΕ, μετά την κυβερνητική ανακοίνωση του λόκ- άουτ, πάρθηκε όμόφωνη πιά απόφαση για άμεση κατάληψη όλων τών σχολών. Διαφοροποίηση τών παρατάξεων ύπήρξε μόνο στο θέμα του αν την εϋθύνη τών καταλήψεων θά είχαν αποκλειστικά τά Δ.Σ. τών Σχολών (ΠΑΣΠ, ΚΝΕ) ή/ και οι Συντονιστικές Έπιτροπές που θά εκλέξουν οι Γενικές Συνελεύσεις (Β' Παν., ΠΠΣΠ, ΑΑΣΠΕ).

Πέμπτη 13-12: Καταλαμβάνονται όλες οι Σχολές είτε με απόφασεις Γεν. Συνελεύσεων, είτε με πρωτοβουλία της ΕΦΕΕ. 'Ανακύπτουν διαφορές μεταξύ φοιτητών για τό ποιός έλέγγει τίς καταλήψεις (ΕΦΕΕ ή Γ. Συνελεύσεις). Στη Νομική, κνίτες κυκλοφορούν με περιβραχιόνια του Δ.Σ. κι όχι της Σ. Ε.

/Μεγάλη συγκέντρωση στο άμφιθέατρο Φυσικομαθηματικής τό δρόμο.

Παρασκευή 14-12: Πραγματοποιείται παμφοιτητική συγκέντρωση στα Προπύλαια πού εξέλισσεται σε πορεία. Στην πλατεία Συντάγματος τό μπλόκ της πλειοψηφίας της ΕΦΕΕ προχώρησε προς τό ύπουργείο Παιδείας, ενώ τό μπλόκ πού είχαν οργανώσει οι Συντονιστικές Έπιτροπές προσπάθησε νά φτάσει στη Βουλή, χωρίς τελικά νά τά καταφέρει.

Σέ Γ.Σ. πολλών Σχολών 'Αθήνας και Θεσσαλονίκης εγκρίνεται ή θέση της ΕΦΕΕ για «άμεσες καταλήψεις», αλλά με εϋθύνη τών Δ. Σ.

Γενικές Συνελεύσεις της Φιλοσοφικής και του Πολιτικού - Οικονομικού Νομικής, όπου υπερψηφίζεται ή θέση της ΕΦΕΕ.

Κυριακή 16-12: Στίς 2 π.μ. γίνονται σοβαρά επεισόδια με συμπλοκές ανάμεσα σε κνίτες και σε φοιτητές άλλων παρατάξεων. Τά επεισόδια λήγουν κατά τίς 4 π.μ. και τό χτίριο παραμένει κάτω από τόν έλεγχο τών Σ. Ε.

'Επειδή τά κείμενα πού ακολουθούν, και για τά γεγονότα πού περιγράφουν και για την γλώσσα πού χρησιμοποιούν, είναι χαρακτηριστικά του δραματικού

κλίματος πού επικρατεί στο φοιτητικό κίνημα, τά παραθέτουμε αυτούσια.

● 'Η ανακοίνωση τών Σ. Ε. Χημικού - Φυσικού - Νομικού:

«ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ - ΚΑΤΑΓΕΛΙΑ ΤΩΝ Σ.Ε. ΧΗΜΙΚΟΥ - ΦΥΣΙΚΟΥ, ΝΟΜΙΚΟΥ.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΦΑΣΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΣΗ ΤΗΣ Κ.Ν.Ε. ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΗΣ Φ.Μ.Σ.

Συνάδελφοι, Δημοκράτες,

Σας καταγγέλλουμε με τόν πιο αποφασιστικό τρόπο την οργανωμένη, προσηχδιασμένη επιχείρηση της ΚΝΕ νά καταλάβει τά χαράματα της Δευτέρας τόν χώρο της Φυσικής.

Τόν τελευταίο καιρό τό Φυσικό και τό Χημικό με απόφασεις Γ. Σ. έχουν κατέξει σε καταλύψεις εκλέγοντας Συντονιστική Έπιτροπή και μπαίνοντας στο κίνημα τών καταλήψεων για την κατάργηση του Ν. 815. Αυτές τίς καταλήψεις προσπάθησε νά σπάσει ή ΚΝΕ βάζοντας τό Δ. Σ. του Μαθηματικού νά καταλάβει μέρος του χώρου του Φυσικού, χωρίς νά ύπάρχει εκεί ούτε μία έδρα του Μαθηματικού τμήματος.

Γιά νά πετύχει αυτό τόν στόχο και νά χτυπήσει δυό σχολές όπου επανειλημμένα μειοψήφισε στίς Γ. Σ., συγκέντρωσε την Κυριακή τό δρόμο στο Φυσικό επιλεγμένες ομάδες τραμπούκων άπ' όλες τίς σχολές της 'Αθήνας και γειτονίες. Μπροστά σ' αυτή την κατάσταση, για ν' αποφευχθούν επεισόδια, οι Σ. Ε. Φυσικού και Χημικού πήραν απόφαση νά εκκενωθεί τό χτίριο άπ' όλους τούς μή φοιτητές του Χημικού, Φυσικού και Φαρμακευτικού. 'Η απόφαση αυτή ύποστηρίχτηκε και από τό Δ. Σ. Φυσικού. Σ' ένδειξη μάλιστα καλής θέλησης καλέστηκαν και αποχώρησαν πρώτοι, άλλοι συνάδελφοι από άλλες σχολές.

Παρ' όλα αυτά, οι τραμπούκοι της ΚΝΕ, άρνήθηκαν έπίμονα νά ύποταχθούν σ' αυτή την απόφαση τών Σ. Ε. και του Δ. Σ. Φυσικού, τή στιγμή μάλιστα πού οι Σ. Ε. είναι καθολικά αναγνωρισμένες σαν υπεύθυνες για τό χώρο του χτιρίου της Φ.Μ.Σ. και εκλεγμένες από Συνελεύσεις.

Ομάδες της ΚΝΕ από την Πάντειο, την Α.Β.Σ.Π., την Α.Σ.Ο.Ε.Ε., την 'Ιατρική, τό Ε.Μ.Π. και ΕΣΑΚτζήδες έπέμεναν νά μένουν με τό έτσι θέλω μέσα στο χώρο του Φυσικού.

Οι όρδές της ΚΝΕ, στή συνέχεια, έκλεισαν αυθαίρετα τίς πόρτες και κατέφυγαν σε προ-

κλήσεις. 'Υστερα από την δημιουργία τών πρώτων επεισοδίων, με φασιστικού τύπου επίθεση κατέλαβαν και τό χτίριο του Χημείου. 'Η επίθεση έγινε με καλά προμελετημένο σχέδιο.

Σ' αυτήν πήραν μέρος και οργανωμένες παραστρατιωτικές ομάδες Κνιτών με γκλόπς πού μπήκαν στο χτίριο του Φυσικού, σπάζοντας τίς πλαϊνές πόρτες.

Οι Κνίτες προκάλεσαν έσκεμμένα υλικές ζημιές στο χτίριο, ξυλοκόπησαν και έβρισαν χυδαία μέλη της Σ. Ε. και άλλους συνάδελφους τή στιγμή πού περισυνέλεσαν τραυματίες.

Προχώρησαν και σε κυνηγητό με μοτοσυκλές και αυτοκίνητα στα στενά. Όλη ή επιχείρηση αυτή απέδωσε 15 τραυματίες δημοκράτες φοιτητές.

Συνάδελφοι, Δημοκράτες

Οι φασιστικοί θανατάριοι της ΚΝΕ θέλησαν νά σπάσουν τίς καταλήψεις μας, νά χτυπήσουν τό κίνημα για την κατάργηση του Ν. 815. Όμως δεν θά γίνει τό χτήρι. Είμαστε αποφασισμένοι νά συνεχίσουμε στην γραμμή τών Γ. Σ., νά δυναμώσουμε και νά περιφρουρήσουμε τίς καταλήψεις μας. Σας καλούμε, όλοι νά ύποστηρίξετε αυτή την κοινή ύπόθεση.

ΚΑΤΩ ΤΑ ΧΕΡΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ

Ο 815 ΘΑ ΚΑΤΑΡΓΗΘΕΙ Ο ΑΓΩΝΑΣ ΣΤΑ ΧΕΡΙΑ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ

Οι Σ. Ε. Χημικού - Φυσικού - Νομικού

17/12/1979 (5 τό πρωί, 1 ώρα μετά τά επεισόδια) »

● Και ή ανακοίνωση της ΚΝΕ:

«ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΣΠΟΥΔΑΖΟΥΣΑΣ ΑΘΗΝΑΣ ΤΗΣ Κ.Ν.Ε.

Ξημερώματα σήμερα, ομάδες αναρχικών-τρομοκρατών και κρυπτοφασιστικών στοιχείων επιχείρησαν νέα δολοφονική επίθεση ένάντια σε δημοκράτες φοιτητές πού βρίσκονταν στο χώρο της Φυσικομαθηματικής σχολής, ύλοποιώντας τίς αποφάσεις της ΕΦΕΕ και τών Γενικών τους Συνελεύσεων.

Τά ίδια τά γεγονότα αποδείχνουν τό οργανωμένο, έγκληματικό σχέδιο τους. Αυτό επιβεβαιώνεται ακόμα, από τό ότι είχε προηγηθεί προβολή γνωστής αντικομμουνιστικής ταινίας χουντικής παραγωγής, με την κάλυψη μάλιστα της «έπιτροπής κατάληψης της Νομικής Σχολής».

Τό Γραφείο Σπουδάζουσας καταγγέλει την οργανωμένη επίθεση τών αντιδραστικών αυτών

κύκλων πού είχε σαν αποτέλεσμα και τόν τραυματισμό δημοκρατών φοιτητών, πού σκοπό έχει νά ύπονομεύσει άνοιχτά την φοιτητική πάλη και νά δυσφημίσει τό φοιτητικό κίνημα, νά δημιουργήσει κλίμα τρομοκρατίας στίς σχολές, σήμερα μάλιστα πού οι φοιτητές έχουν ανέβασε σε ψηλότερα επίπεδα την πάλη τους, ένάντια στην κυβερνητική πολιτική στην 'Ανώτατη Έκπαίδευση, ένάντια στον νόμο 815, συσπειρωμένοι γύρω από τά συνδικαλιστικά τους όργανα και τίς αποφάσεις τους.

Σοβαρές και άμεσες εϋθύνες για τή δράση τών αναρχικών - τρομοκρατών και τών κρυπτοφασιστικών στοιχείων φέρνουν και οι διάφορες οργανώσεις και ομάδες (Β' Πανελλαδική, ΠΠΣΠ, ΑΑΣΠΕ, κλπ), πού μέσα από τά σχήματα τών «έπιτροπών κατάληψης» σ' όρισμένες σχολές της 'Αθήνας (Νομική, Φυσικό, Χημικό) νομιμοποίησαν την δράση τών στοιχείων αυτών μέσα στίς σχολές, κάλυψαν και παρότρυναν ένέργειές τους ένάντια στο φοιτητικό κίνημα. Στάθηκαν έτσι αντικειμενικά συνεργοί της δολοφονικής επίθεσης.

Τό Γραφείο Σπουδάζουσας καλεί όλους τούς φοιτητές νά απομονώσουν αποφασιστικά τά τρομοκρατικά στοιχεία, νά δώσουν μέσα από την αγωνιστική συσπείρωσή τους γύρω από την ΕΦΕΕ και τούς συλλόγους, απάντηση στους κάθε λογής ύπονομευτές του φοιτητικού κινήματος.

Καλεί όλες τίς δημοκρατικές οργανώσεις νά δώσουν όλες τους τίς δυνάμεις για την ύλοποίηση τών αποφάσεων της ΕΦΕΕ, νά συμβάλλουν αποφασιστικά στην αντιμετώπιση της οργανωμένης τρομοκρατικής δραστηριότητας και κάθε άλλης ύπονομευτικής ένέργειας.

17-12-79

Τό Γραφείο Σπουδάζουσας 'Αθήνας της Κ. Ν. Ε. »

Δευτέρα 17-12: Συζήτηση στη Νομική για τίς προοπτικές του φοιτητικού αγώνα. 'Η ΚΝΕ άπουσιάζει από τίς καταλήψεις.

Τρίτη 18-12: Πραγματοποιούνται συγκεντρώσεις με συζητήσεις γενικού χαρακτήρα, αλλά και σχετικές με τά ειδικά προβλήματα του χώρου.

'Ενδιαφέρον παρουσιάζει τό ρεπορτάζ τών εφημερίδων για τά γεγονότα της Κυριακής. 'Ο «ΡΙ-ζοσπάστης» μιλά για δολοφονικές επιθέσεις φασιστικών στοιχείων, ή «Αυγή» αναφέρει για έπιθετικές ένέργειες της ΚΝΕ και εϋθύνες της Ν. ΠΑΣΟΚ και ή «Βραδυνή» μιλά για λυσσώδεις μάχες μεταξύ άριστερών παρατάξεων.

νιστικής πολιτικής αντίληψης μέσα στο φοιτητικό κίνημα, ίσως νά 'ναι μιά βασανιστική διαδικασία αναζήτησης και ξεκαθαρίσματος στόχων, ταχτικής, ιδεολογικών επιλογών κλπ., είναι όμως τελείως απαράιτητο βήμα για νά συνεχιστεί άνοδικά ή επανάκαμψη του φοιτητικού κινήματος, και νά εκφραστεί μέ αποτελεσματικότητα ή μαχητική του διάθεση.

ΣΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ αυτή θά δοκιμασθούν και όλες οι μέχρι σήμερα παγιωμένες αντιλήψεις και θά δείξουν τις δυνατότητές που έχουν νά αντιλαμβάνονται, έστω και στίς 12 παρά 5', τά αδιέξοδα της ταχτικής τους. Οι έπερχόμενες φοιτητικές εκλογές θά αποτελέσουν, όπωσδήποτε, ένα βαρόμετρο των συντελούμενων ανακατατάξεων, χωρίς βέβαια τό «έσωτερικό κόστος» που θά πληρώσουν όσοι άργησαν νά εύθυγραμμιστούν μέ τις αγωνιστικές διαθέσεις των φοιτητικών μαζών ή εύθυγραμμίστηκαν μέ ύστεροδουλία.

Η ΑΓΩΝΙΩΔΗΣ αναζήτηση της ταχτικής του ξανακάνει τό φοιτητικό κίνημα επίκεντρο γενικότερου ενδιαφέροντος, γιατί συμπίπτει μέ μιά συγκυρία, που παρουσιάζει όλα τά στοιχεία μιάς άνοιχτής ή λανθάνουσας πολιτικής και κοινωνικής κρίσης, μέ την έκσυγχρονημένη μεταπολιτευτική έξουσία της Δεξιās νά έξαντλεί τά όρια της άποδοχής της, σ' όλους σχεδόν τούς τομείς. Από την άλλη μεριά, οι κατά τεκμήριο κάτοχοι της έναλλακτικής λύσης, φαίνεται ότι δυσκολεύονται νά δρασκελίσουν τό φράγμα που χωρίζει την κοινοβουλευτική δραστηριότητα από τις απαιτήσεις των κοινωνικών αγώνων και γι' αυτό ή επίλυση όλων των συσσωρευμένων προβλημάτων παραπέμπεται στην επόμενη εκλογική αναμέτρηση.

ΣΤΟ ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ κίνημα έλαχε πάλι ό κληρος, καλώς ή κακώς, ν' αποτελέσει τόν πιό εύαίσθητο δέκτη αυτής της κρίσης και νά αναδειχθεί, για άλλη μιά φορά, σέ παράγοντα κλειδί για την

έξέλιξη και την πορεία του εύρύτερου λαϊκού κινήματος. Τό πώς λοιπόν θά δράσει και θά εξελιχτεί είναι υπόθεση όλων μας. Έτσι ή άλλως δέν θά είναι ή πρώτη φορά που στο φοιτητικό κίνημα συμπυκνώνονται τά «μείζονα πολιτικά άδιέξοδα» και φανερώνονται οι μορφές ξεπεράσματός τους.

● Στην προβληματική που αναπτύχθηκε τις μέρες αυτές γύρω από τό φοιτητικό κίνημα, εντάσσεται και τό κείμενό των 150 στελεχών του χώρου της «άνανεωτικής άριστερας». Τό δημοσιεύουμε και, παρ' όλο που μπορεί νά θεωρηθεί ιδιαίτερα αισιόδοξο στίς εκτιμήσεις του για την ποιότητα και την προοπτική του φ.κ. σήμερα, πιστεύουμε ότι είναι ένδεικτικό της ιδεολογικής αντιπαράθεσης που αναπτύσσεται στο χώρο της Άριστερας:

«Οι εξέλιξεις των τελευταίων εβδομάδων στά Άνώτατα Έκπαιδευτικά Ίδρύματα διαμορφώθηκαν δυναμικά από τις ριζοσπαστικοποιημένες δυνάμεις του φ.κ. και τάραξαν την γραφειοκρατική του άδράνεια. Αποτελούν έμπρακτη άμφισβήτηση του Ν. 815 που μέ αίχμη τό ξεσταστικό, επιχείρησε νά διασώσει τό καταρακωμένο οικοδόμημα της Άνώτατης Παιδείας. Οι νέες ιδέες για τό χάρακτηρά και τό περιεχόμενο της Παιδείας, οι νέοι τρόποι δυναμικής και ουσιαστικής συσπείρωσης και οργάνωσης του φ.κ. και κύρια οι νέες μορφές πάλης μέ τις καταλήψεις των Σχολών, θέτουν ένα νέο στοιχείο στην πολιτική ζωή της χώρας: αναπάντεχο και ταυτόχρονα ανατρεπτικό.

Αναπάντεχο, γιατί θέτει αυτόματα σέ δεύτερη μοίρα την εκλογική φιλολογία που έδινε τόν τόνο στην πολιτική ζωή των τελευταίων μηνών. Ανατρεπτικό, γιατί τάραξε τά λιμνάζοντα νερά της πολιτικής νηνεμίας, κλόνισε τόν πολιτικό έφησυχασμό και θύμισε ότι πέρα από τις κοινοβουλευτικές μάχες και τις εκλογικές αναμετρήσεις ύπάρχει ή πραγματικότητα των μαζικών αγώνων.

Στό κίνημα των καταλήψεων συμπαράσσονται οι ριζοσπαστικές δυνάμεις του φοιτητικού κινήματος, μέ ποικίλες άποχωρήσεις και σημαντικές διαφορές μεταξύ τους, που δώσανε ώστόσο από κοινού όρισμένες πολιτικές

μάχες και κατόρθωσαν νά άπελευθερώσουν ξανά τή δυναμική του.

Η έκβαση της μάχης για τόν Ν. 815 και ή ίδια ή σημερινή πραγματικότητα του φοιτητικού κινήματος των καταλήψεων, επιδρά στο συνολικό πεδίο των μαζικών αγώνων και εύρύτερα στά πολιτικά πράγματα. Ιδιαίτερα σημαντική άκόμα είναι ή ήττα της πολιτικής των δυνάμεων εκείνων της Άριστερας που έχοντας την κύρια ευθύνη στην άδρανοποίηση του φοιτητικού κινήματος εναντιώθηκαν άρχικά στο κίνημα των καταλήψεων, επιδίωξαν νά τό άναχαιτίσουν στή συνέχεια, για νά άναγκασθούν στο τέλος νά άποδεχθούν την πραγματικότητα, μη κρύβοντας ώστόσο όρισμένες τουλάχιστον την πρόθεσή τους νά τό άποδυναμώσουν.

Τό κίνημα όμως αυτό, δέν αποτελεί άλλά μιά φοιτητική υπόθεση. Άμφισβητώντας έμπρακτα τή λογική του έφησυχασμού μπρός στην διατυμπανιζόμενη μελλοντική «άλλαγή», άμφισβητώντας την λογική των δυνάμεων που την επαγγέλλονται, άφορα πιά και όλες εκείνες τις πολιτικές δυνάμεις και άτομα, που θεωρούν τά προβλήματα της Άριστερας άνοιχτά και παλεύουν για τόν επαναπροσδιορισμό της ιδεολογικής και πολιτικής της ταυτότητας. Τό κίνημα των καταλήψεων αξιώνει και δικαιούται την δημόσια και ενεργή πολιτική τους συμπαράσταση».

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ

ΣΟΛΩΝΟΣ 116

ΑΘΗΝΑ 145 ΤΗΛ. 3619724

ΟΙ ΦΥΛΕΤΙΚΕΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ

Καταπάτηση τῶν ἀνθρώπινων δικαιωμάτων

τοῦ Γ. Α. Μαγκάκη

Τό κείμενο αὐτό εἶναι ἡ ὁμιλία τοῦ καθηγητῆ Γ. Α. Μαγκάκη στό «Συνπόσιο γιά τό Ρατσισμό» πού ὀργάνωσε στήν Ἀθήνα στίς 29 καί 30/11 ὁ «Διεθνῆς ὀργανισμός γιά τήν κατάργηση ὅλων τῶν μορφῶν φυλετικῶν διακρίσεων».

ΣΤΗΝ ΑΦΕΤΗΡΙΑ κάθε κοινωνικά ἐπελευθερωτικοῦ ἀγώνα περιλαμβάνεται πάντα ἡ διεκδίκηση τῆς ἰσότητος ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἄσχετα ἀπό τή φυλή τους, τήν κοινωνική τους προέλευση, τήν ταξική τους θέση, τήν θρησκεία τους, τή γλώσσα τους. Τό περιεχόμενο τῆς διεκδίκησης αὐτῆς συμπίπτει μέ τό γενικότερο νόημα τῶν ἀνθρώπινων δικαιωμάτων. Γιατί τά δικαιώματα αὐτά δέν εἶναι, γενικά κοιταγμένα, τίποτε ἄλλο παρ᾽ προσπάθειες κατοχύρωσης τῆς ἐλευθερίας τῶν ἀνθρώπων πού στηρίζεται στή θεμελιακή παραδοχή τῆς ἰσότητάς τους. Γι' αὐτό τό λόγο τά ἀνθρώπινα δικαιώματα σάν σύλληψη ἀποτελοῦν τήν πιό πολύτιμη, ἴσως, κατάκτηση τῆς ἀνθρώπινης συλλογικῆς σκέψης. Μιά κατάκτηση, δέδαια, πού σάν τέτοια ἀκριβῶς θγῆκε μέσα ἀπό τίς τρομακτικές ἐμπειρίες τῆς κάθε λογῆς καταπίεσης καί μέσα ἀπό τίς πελώριες ἐξάρσεις τῶν κοινωνικοαπελευθερωτικῶν ἀγώνων.

ΣΤΟ ΣΗΜΕΙΟ αὐτό θά πρέπει νά διευκρινιστεῖ ὅτι τά ἀνθρώπινα δικαιώματα δέν προσβάλλονται μόνο μέ τήν καταπάτησή τους, ἀλλά καί μ' ἕνα ἄλλο ὑπονομευτικό, τοῦ κύρους τους, τρόπο. Συγκεκριμένα: Ἡ πανανθρώπινη σημασία τους ὑπονομεύεται ἐπικίνδυνα μέ τήν τακτική πού πρόσφατα ἐφάρμοσε ἡ κυβέρνηση τῶν Η.Π.Α., προσπαθώντας νά μεταβάλλει τά ἀν-

θρώπινα δικαιώματα σέ προπαγανδιστικό ὄργανο στό διεθνή πολιτικό καί ἰδεολογικό ἀνταγωνισμό τῆς μέ τίς σοσιαλιστικές χώρες. Ἀποτελεῖ καί αὐτός μιᾶ μορφή προσβολῆς τῶν ἀνθρώπινων δικαιωμάτων ἀπό μιᾶ χώρα, πού ἐνῶ σέ διάφορες περιοχές τοῦ κόσμου ὑποθάλλει καί δημιουργεῖ νεοφασιστικά καθεστώτα πού θά νανυssa ποδοπατοῦν τά δικαιώματα αὐτά, ἔρχεται τώρα ὑποκριτικά νά τά ἐπικαλεστεῖ καί κυνικά νά τά ἐκμεταλλευτεῖ. Ἐμεῖς ὅμως, δηλαδή ὅλοι ἐκεῖνοι πού ἀγωνιζόμαστε «ὅπου γῆς», μέ τόν τρόπο του καί τά μέσα του ὁ καθένας, ἐναντίον τῆς καταπίεσης, δέν πρέπει νά πέσουμε θύματα αὐτῆς τῆς ὑπουλῆς ὑπονόμευσής τῶν ἀνθρώπινων δικαιωμάτων καί νά παγιδευτοῦμε σέ μιᾶ ἀμφισβήτηση τῆς πανανθρώπινης σημασίας τους. Γιατί μιᾶ τέτοια ἀμφισβήτηση μόνο τόν διεθνή ἱμπεριαλισμό καί τήν ἐκμετάλλευση θά ὑπηρετήσῃ. Συνειδητοποιώντας τήν μοντέρνα αὐτή μορφή προσβολῆς τῶν ἀνθρώπινων δικαιωμάτων, πρέπει νά μείνουμε ἐπίμονα ἀμετάθετοι στήν ἀρχική μας θέση, ὅτι τά ἀνθρώπινα δικαιώματα, σάν ὑλοποιήσεις τῆς παραδοχῆς τῆς ἰσότητος τῶν ἀνθρώπων, ἀποτελοῦν χρήσιμο μέσο διεξαγωγῆς τοῦ κοινωνικοαπελευθερωτικοῦ ἀγώνα καί ὅτι ἡ ἀναγνώριση καί κατοχύρωσή τους συνιστᾷ σταθερό στόχο του.

ΟΙ ΦΥΛΕΤΙΚΕΣ διακρίσεις, δηλαδή ὁ ρατσισμός, ἀποτελοῦν μιᾶ ἀπό τίς πιό ἀρχέγονες καί πιό βάρβαρες μορφές καταπάτησης τῶν ἀνθρώπινων δικαιωμάτων. Γιατί ὁ ρατσισμός συνιστᾷ μιᾶ ὁμή καί θάναση ἄρνηση τῆς ἰσότητος τῶν ἀνθρώπων. Τό ἀρχέγονο αὐτό φαινόμενο τοῦ ρατσισμοῦ ἐπιδιώκει ἐπικίνδυνα στίς μέρες μας. Ἐπιδιώκει, ὄχι ἀπλῶς σάν περιθωριακό φαινόμενο, πού ὀφείλεται στή διεστραμμένη νοοτροπία καί ψυχασύνθεση ὀρισμένων σκοταδιστικῶν καί μισαλλόδοξων κοινωνικῶν ομάδων, ἀλλά σάν ἐπίσημη καί δηλωμένη πολιτική ὀρισμένων χωρῶν. Ἔτσι, γεννιέται σάν πρῶτο, τό ἐρώτημα:

ΠΩΣ μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ αὐτή ἡ ἐπιδίωξη στήν ἐποχή μας, ὅπου ἡ σχετικά πρόσφατη ἐμπειρία τῆς ρατσιστικῆς κτηνωδίας

τοῦ χιτλερισμοῦ ἔχει ὀριστικά καταδικάσει κάθε ἐπιστημονικοφανή ὑποστήριξη ρατσιστικῶν θεωριῶν; Ἡ ἀπάντηση στό ἐρώτημα αὐτό μᾶς βοηθεῖ νά πᾶμε στήν καρδιά τοῦ προβλήματος.

ΣΗΜΕΡΑ γνωρίζουμε ὅτι ὁ ρατσισμός, παρ᾽ τά ὅποιαδήποτε ψυχολογικά, ἰδεολογικά, θρησκευτικά, πολιτικά, καί ἄλλα περιδελήματά του, ἀποτελεῖ ἐκδήλωση τοῦ συστήματος τῆς οἰκονομικῆς ἐκμετάλλευσης τοῦ ἀνθρώπου ἀπό ἀνθρώπο καί ὅτι ἐπιδιώκει στίς μέρες μας, γιατί συντηρεῖται ἀπό τόν καπιταλισμό. Στήν ἐποχή μας ὁ ρατσισμός ἀποτελεῖ ἕνα ἀπό τά ὄργανα πού χρησιμοποιεῖ ὁ καπιταλισμός γιά νά πετυχαίνει τοὺς στόχους του καί νά συντηρεῖ τήν κυριαρχία του. Ἡ διαπίστωση αὐτή γίνεται ἀνάγλυφα ὁρατή στήν περίπτωση τῶν Η.Π.Α. καί

της Ν. 'Αφρικής. Γιατί και οι πιο πολιτικά τυφλοί αντιλαμβάνονται ότι ο ρατσισμός στις χώρες αυτές υπηρετεί με μιά κινική άμεσότητα τα συμφέροντα των εκμεταλλευτών και προπαντός την επιδίωξη τους για πάμφθυνα εργατικά χέρια και γενικά για τη διατήρηση ολόκληρου του οικονομικοκοινωνικού τους συστήματος της εκμετάλλευσης. Μ' αυτή τη διαπίστωση οδηγείται κανείς στην παραδοχή της ορθότητας της μαρξιστικής θέσης ότι οι φυλετικές διακρίσεις αποτελούν μέσο της κυρίαρχης καπιταλιστικής τάξης, για την διατήρηση του ελεγχού της. Τά ψυχολογικά σύνδρομα, όσο σοβαρά και αν είναι και όσο και αν οδηγούν σε έκτρωματικές καταστάσεις, δεν αποτελούν παρά μόνο δευτερογενείς αιτίες του ρατσισμού, που τον μεταβάλλουν πολύ συχνά σε φαινόμενο ατομικής και ομαδικής νεύρωσης, όπως συνέβη με τον Χιτλερισμό. Σέ τέτοιες περιπτώσεις ο ρατσισμός οδηγεί σ' ένα από τα βαρύτερα εγκλήματα, στο έγκλημα της γενοκτονίας. Έτσι, ο ρατσισμός κρύβει μέσα του πάντα την τάση να μετασχηματίζει το σύστημα της εκμετάλλευσης του ανθρώπου από άνθρωπο που τον γεννά, σέ σύστημα αφανισμού του ανθρώπου από άνθρωπο.

ΓΥΡΩ από τον άξονα του ρατσισμού, μ' αυτό το κοινωνικοοικονομικό νόημα και μ' αυτή την καπιταλιστική βάση άθροίζονται, δέβαια, και άλλα κίνητρα θρησκευτικής μισαλλοδοξίας, σωδινιστικής ύστερίας και πολιτικού σκοταδισμού, που όμως και αυτά δεν είναι τίποτε άλλο παρά δευτερογενή φαινόμενα και παράγωγα επομένων της ίδιας κοινωνικοοικονομικής βάσης. Τά παράγωγα αυτά έχουν κυρίως στην έποχή μας μιά ιδιαίτερη σημασία που πρέπει νά συνειδητοποιήσουμε. Τά παράγωγα αυτά συντελούν, συγκεκριμένα πολλές φορές, στο νά συσκοτίζεται ο αληθινός ρατσιστικός χαρακτήρας μιάς πολιτικής και νά εμφανίζεται έτσι παραπλανητικά ή πολιτική αυτή, σάν τάχατες έθνική. Έτσι, ο ρατσισμός εμφανίζεται στις μέρες μας μέ διάφορες παραλλάσσουσες μορφές.

ΣΤΗΝ «ΚΛΑΣΙΚΗ» όμή του μορφή εμφανίζεται στο καρκινώμα του καθεστώτος των λευκών στη Ν. 'Αφρική και στη Ροδεσία. Όμως, τό φαινόμενο αυτό δεν εξαντλεί τό ρατσισμό στις μέρες μας. Και ή πολιτική του 'Ισραήλ αποτελεί, σέ μιά βαθύτερη ανάλυση, εφαρμογή ρατσιστικής πολιτικής που παίρνει τόν χαρακτήρα θρησκευτικοπολιτικής διάκρισης και επικαλύπτεται παραπλανητικά από επιδιώξεις δήθεν έθνικής επιδίωξης. Αποτελεί ένα από τά παράδοξα της ιστορίας ότι ή έβραϊκή ανθρώπινη κοινότητα που έζησε σέ βάρος της τό άγος του ρατσισμού, όχι όμως έντονότερα – και αυτό πρέπει ιδιαίτερα νά τονιστεί – άπ' ότι άλλοι λαοί, όπως προπαντός οι μαύροι της 'Αφρικής, εφαρμόζει στην πραγματικότητα ρατσιστική πολιτική.

ΓΙΑΤΙ τό 'Ισραήλ έχει σάν πολιτεία θεοκρατική βάση. Είναι τό κράτος των πιστών της έβραϊκής θρησκείας. Και γι' αυτό πλήρεις πολίτες του μπορούν νά γίνουν μόνο τά μέλη αυτής της θρησκευτικής κοινότητας που αυτοαναγορεύονται σέ «περιούσιο» λαό. Τό πνευματικό λοιπόν έποικοδόμημα της καπιταλιστικής βάσης, στην περίπτωση του 'Ισραήλ, είναι ρατσιστικό. Αυτό άλλωστε γίνεται φανερό και από τό γεγονός ότι τό 'Ισραήλ είναι μιά από τίς ελάχιστες χώρες που διατηρεί φιλικές σχέσεις μέ τό έκτρωματικό ρατσιστικό καθεστώς της Ν. 'Αφρικής.

Ο ΒΑΘΥΤΕΡΟΣ αυτός ρατσιστικός χαρακτήρας της πολιτικής του 'Ισραήλ αποτελεί και τόν ουσιαστικότερο, ίσως, λόγο που ή πολιτική αυτή είναι βαθύτατα άπεχθής σ' όλους εκείνους τούς λαούς που είναι άπαλλαγμένοι από συμπλέγματα ρατσιστικής ένοχής. Αυτό συμβαίνει χαρακτηριστικά μέ τόν ελληνικό λαό. Γιατί όλοι μας γνωρίζουμε πόσο πηγαία και πόσο αυθόρμητη είναι ή άποστροφή που αισθάνεται ο κάθε άπλος Έλληνας για τίς επιθετικές ενέργειες του 'Ισραήλ και πόσο αλληλεγγύη νιώθει για τόν μαρτυρικό και ήρωικό λαό της Παλαιστίνης.

ΑΔΗΗ παραλλαγή του ρατσισμού που επιδιώκει στις μέρες μας αποτελεί και ο σύγχρονος τούρκικος σωδινισμός. Ξεκινώντας από την καταπίεση των κάθε λογής μειονοτήτων στην

Τουρκία, που συνεχίζουν την μακριά τουρκική παράδοση του εξανδραποδισμού – φυλετικών, θρησκευτικών και άλλων μειονοτήτων – ο τούρκικος ρατσισμός οδηγήθηκε μέχρι και στον 'Αττίλα και στην τέλεση γενοκτονίας σέ βάρος του έλληνοκυπριακού λαού. Γιατί τό ξερίζωμα των έλληνοκυπριακών πληθυσμών από τίς έθνικές τους εστίες και οι άλλες τουρκικές βαρβαρότητες στην Κύπρο, δεν είναι τίποτε άλλο, παρά μιά σύγχρονη έκδοση του ρατσισμού που επικαλύπτεται και παίρνει την μορφή του σωδινισμού. Βέβαια, και ο ρατσισμός αυτός δρίσκεται στην ύπηρεσία πάντα των διεθνών καπιταλιστικών συμφερόντων και της άμερικάνικης πολιτικής που τά εκφράζει, διεθνών συμφερόντων που προέκτασή τους άπλως αποτελεί τό οικονομικό τούρκικο κατεστημένο. Τό ρατσιστικό αυτό περιεχόμενο του τούρκικου σωδινισμού αποτελεί άκριβώς και τη βάση για την κοινή μοίρα που ένώνει τόν Κυπριακό και τόν Παλαιστινιακό λαό.

ΧΡΕΟΣ μας επομένως πρώτο και μεγάλο είναι νά βαθύνουμε και έμπρακτα νά εκφράσουμε την αλληλεγγύη ανάμεσα σ' όλους εκείνους που αγωνίζονται για την άπελευθέρωση των λαών της Παλαιστίνης και της Κύπρου. 'Η αλληλεγγύη αυτή είναι ένα από τά πολύτιμα όπλα μας.

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ χρέος μας θγαίνει μέσα από την βασική διαπίστωση ότι ο ρατσισμός αποτελεί μέσο και έκφραση του καπιταλισμού. Γι' αυτό τό λόγο άλλωστε, ο πιο δηλωμένος και άποφασιστικός έχθρος του είναι όλα τά αντικαπιταλιστικά κινήματα σ' όλο τόν κόσμο και ιδιαίτερα στην περιοχή μας της ανατολικής Μεσογείου, και της Μέσης 'Ανατολής. Έτσι, ο άγώνας για τόν σοσιαλιστικό μετασχηματισμό αποτελεί, και γι' αυτό τό λόγο, άνυποχώρητο χρέος μας. Γιατί μόνο μ' αυτό τόν μετασχηματισμό μπορεί νά χτυπηθεί στη ρίζα του ο ρατσισμός. 'Η διεθνής σοσιαλιστική αλληλεγγύη ανάμεσα σ' όλους τούς λαούς αποτελεί επομένως την άφετηρία για την διεξαγωγή του κοινού άγώνα. 'Η αλληλεγγύη αυτή θά φέρει σίγουρα τή νίκη. ■

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ

ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ

ΚΕΔΡΟΣ

Τα ιστορικά γεγονότα πραγματοποιούνται
για μία μοναδική φορά
— αλλά γράφονται
και ξαναγράφονται πολλές φορές.

Ἡ ιστοριογραφία ἑνὸς κομμουνιστικοῦ κόμματος δὲν εἶναι ἄμοιρη ἀπὸ τὶς κοινωνικὲς συγκρούσεις, τὶς ιδεολογικὲς παραμορφώσεις καὶ τὴ διαπάλη ἀνάμεσα στὶς ἡγετικὲς προσωπικότητες καὶ τὶς φράξιες τοῦ κόμματος.

Ἀντίθετα μάλιστα εἶναι κι αὐτὴ ἓνα ἐργαλεῖο σ' αὐτὲς τὶς συγκρούσεις. Τὸ αἶτημα ὅμως γιὰ μιὰ «αὐθεντικὴ» ἐξιστορήση τίθεται ἀπὸ πολλὲς πλευρὲς καὶ κατ' ἐξοχὴν ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ κόμματος πού θεωροῦν ὅτι ἡ ἀποσαφήνιση τοῦ παρελθόντος θά βοηθοῦσε στὴν παρούσα πολιτικὴ δράση καὶ τὶς ἐλλοντικὲς πολιτικὲς ἐπιλογές.

Τὸ θεωρητικὸ ὄργανο τοῦ Κ.Κ. Ἰσπανίας «NUESTRA BANDERA» κάλεσε 4 στελέχη· τοὺς Ἀντόνιο Ἐλόρθα, Ζοσέπ Φοντάνα, Τουνιόν ντέ Λάρα καὶ Μανουέλ Ἀθκάρατε, γιὰ νά συζητήσουν ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ δύσκολο θέμα: τὴν ἱστορία τοῦ κόμματός τους, τοῦ ΚΚΙ. Ἡ συζήτηση περιστράφηκε γύρω ἀπὸ μιὰ ἐρώτηση-κλειδί:

«Εἶναι δυνατό νά γραφεῖ ἡ ἱστορία τοῦ ΚΚΙ; καὶ ἂν ναί, γιὰ τί εἶδους ἱστορία θά πρόκειται»;

Τὸ ΑΝΤΙ ἀναδημοσιεύει αὐτὴ τὴ συζήτηση στὸ μεγαλύτερό της μέρος. Ὅσο καὶ ἂν οἱ ἀναφορὲς τῶν συζητητῶν εἶναι ἄξονισμένες στὰ προβλήματα τῆς ἱστορίας τοῦ Ἰσπανικοῦ ΚΚ, ὁ προβληματισμὸς δορῖκεται σέ συνάρτηση μὲ τὰ ἀντίστοιχα ζητήματα τοῦ ἑλληνικοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος. Τὶς μέρες αὐτές, στὴν «ΑΥΓΗ» δημοσιεύεται ἓνα τμῆμα ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τῆς περιόδου τοῦ ἐμφύλιου — καί, ὅπως σημειώνει ὁ ἐπιμελητὴς τῆς δημοσίευσης Φ. Ἡλιού: «ὁ στοχασμὸς καὶ ἡ ἐρευνα γιὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο στὴ χώρα μας, κυριαρχοῦνται, κατὰ κανόνα, ἀπὸ τὶς ἐντάσεις, τὰ δράματα καὶ τὰ ἀδιέξοδα πού δημιουργήσε ἢ πού φανέρωσε, ἡ Ἐποχὴ. Καὶ σηματοδεύτηκαν, κυρίως, ὄχι τόσο ἀπὸ τὴ διερεύνηση τῶν πραγματικῶν καταστάσεων, ὅσο ἀπὸ τὴν προσπάθεια νά δικαιωθοῦν, ἢ νά δικαιολογηθοῦν παλαιό-

τεροι καὶ μεταγενέστεροι πολιτικοὶ προσανατολισμοί. Ἀνθίσαν ἔτσι καὶ ἀνθίζουν ἀκόμη πολιτικὲς καὶ ιδεολογικὲς ἐρμηνεῖες πού ἀντιμετώπισαν μὲ ἀρκετὴ ἀδιαφορία τὰ πραγματικὰ περιστατικά».

Οἱ πολιτικὲς καὶ ιδεολογικὲς ἐρμηνεῖες καὶ διαστρεβλώσεις στὴν ἱστορία τοῦ κόμματος εἶναι ἀπὸ τὰ κύρια σημεῖα πού κυριαρχοῦν στὴ συζήτηση τοῦ περιοδικοῦ «NUESTRA BANDERA».

Ἐνας Ἀγγλος συγγραφέας, ὁ George Orwell, ἔχει πολὺ καλὰ παραστήσει τὴν ἀλλοίωση τῆς ἱστορικῆς μνήμης στὴ νουβέλα του «1984». Σέ ἄλλες σελίδες τοῦ περιοδικοῦ δημοσιεύουμε ἓνα χαρακτηριστικὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Orwell. Ἀλλά, ἂν αὐτὸ τὸ κείμενο ἀνήκει στὴ σφαῖρα τοῦ φανταστικοῦ, δυὸ ἄλλα ἀποσπάσματα, ἐπίσημης κομματικῆς ἱστοριογραφίας — πού δημοσιεύονται ἐπίσης στὶς σελίδες αὐτές — εἰκονογραφοῦν πολὺ συγκεκριμένα τὴν ἀντιμαρξιστικὴ, ἀντιιστορικὴ ἀντίληψη γιὰ τὸ «γράψιμο» καὶ «ξαναγράψιμο» τῆς ἱστορίας σύμφωνα μὲ τὶς τρέχουσες συγκυρίες. Ἀπὸ δυὸ διαφορετικὲς ἐκδόσεις τῆς ἐπίσημης «ἱστορίας τοῦ Κ.Κ. τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης» — ἐκείνη τοῦ 1945 καὶ τὴν μεταγενέστερη τοῦ 1960, μεταφέρουμε τὰ ἀποσπάσματα πού ἀναφέρονται στὴ φραξιονιστικὴ πάλη τοῦ μπολσεβίκικοῦ κόμματος ἀπὸ τὸ 1934 ὡς τὸ 1938.

Ἡ συζήτηση τῶν στελεχῶν τοῦ Κ.Κ. Ἰσπανίας, ἀλλὰ καὶ τὰ κείμενα τοῦ Orwell καὶ τῆς «ἱστορίας τοῦ ΚΚΣΕ» ἀναφέρονται σέ περιστατικά πού δὲν ἔχουν καμιά ἄμεση συνάρτηση μὲ τὰ ἑλληνικὰ πράγματα. Ὅμως, πιστεύουμε πὼς αὐτὴ ἡ «ἀπόσταση» ἀποδείχνεται ἀρκετὰ χρησιμὴ: Κάνει πολὺ πειστικὸ τὸν προβληματισμὸ τῆς θεωρητικῆς αὐτῆς συζήτησης καὶ τελικὰ ἀποδείχνεται πὼς τὰ ζητήματα ἱστορίας γιὰ τὸ ἑλληνικὸ κομμουνιστικὸ κίνημα ἔχουν πολλὰ κοινὰ σημεῖα μὲ ἐκεῖνα τῆς ἱστορίας τοῦ διεθνoῦς κομμουνιστικοῦ κινήματος.

Φωτογραφίες τοῦ ROBERT CAPA ἀπὸ τὸν Ἰσπανικὸ ἐμφύλιον πόλεμο.

‘Ιστορία του κόμματος, αλλά τί ιστορία;

Στή συνέχεια δημοσιεύουμε τή συζήτηση πού ὀργάνωσε ἡ NUESTRA BANDERA γιά τά προβλήματα ἱστορίας τοῦ ΚΚΙ:

Τουινόν ντέ Λάρα

ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ τῆς μελέτης, τό ἀντικείμενο πού σκεφτόμαστε νά ἐρευνήσουμε, εἶναι τό ἄν θά γράψουμε ἰδεολογική ἱστορία ἢ ἱστορία τῆς πρακτικῆς τῶν στελεχῶν, ἢ καί τά δύο. “Ἡ θά γράψουμε ἱστορία τῆς θάσης καί κατά συνέπεια καί τῶν στελεχῶν πού εἶναι συνδεδεμένοι μέ τήν πρακτική, ἢ ἱστορία τῶν καθοδηγητικῶν ομάδων πού μέχρι τώρα ἔχουν ὑπάρξει. Ἐγώ, φυσικά, πιστεύω ὅτι αὐτά εἶναι ψεύτικα διλήμματα, γιατί δέν πρόκειται οὔτε γιά τό ἓνα, οὔτε γιά τό ἄλλο. Πρέπει νά τά δοῦμε μέσα σέ μία διαλεκτική ἀλληλεπίδραση τῆς πράξης καί τῆς ἰδεολογίας τῆς θάσης, τῆς πρακτικῆς τοῦ στρατευμένου καί τῆς καθοδήγησης, κι ἀκόμα, ἔχοντας ὑπόψιν τά ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά τοῦ κόμματός μας, ὅτι δηλαδή εἶχε τήν κεντρική του ἐπιτροπή στήν ἐξορία καί ὅτι θρῆσκώμασαν στήν παρανομία. Ἡ περίπτωση τῆς Ἰσπανίας καί Ἰταλίας – μέ ἓνα ἐνδιάμεσο σκαλοπάτι τῆς καθοδηγητικῆς ομάδας σέ καταστάσεις βασικές καί ἀντιμαχόμενες, ὅπως συνέβη στά δέκα χρόνια μετά τόν πόλεμο – παρουσιάζει νέες ὁψεις πού νομίζω ὅτι δέν μποροῦν ἀπόλυτα καί φυσικά νά ὀριοθετηθοῦν. Νομίζω πῶς ὅλοι ἔχουμε τή θεσιότητα ὅτι ἡ ἱστορία τοῦ ἐργατικοῦ κόμματος δέν μπορεῖ νά καλυφθεῖ ἀπό τήν ἱστορία τοῦ Συνεδρίου του ἢ τῶν συνεδριάσεων τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς ἢ τήν ἱστορία τοῦ τύπου του ἢ τῶν συνελεύσεων τῆς θάσης, κλπ. Νομίζω ὅτι αὕτη ἡ ἱστορία πρέπει νά κεντραριστεῖ στό ΠΩΣ καί ΣΕ ΠΟΙΟ ΒΑΘΜΟ ἐπιδρά τό κόμμα στή συμπεριφορά τῆς ἐργατικῆς τάξης καί τῶν ἄλλων σύμμαχων τάξεων, στό σύνολο τῆς ἐξέλιξης τῆς πάλης τῶν τάξεων καί φυσικά στήν ἐξέλιξη τῆς πολιτικῆς ζωῆς, σέ μία κοινωνική μορφή σάν αὕτη τῆς Ἰσπανίας. Ἀλλά, παράλληλα, ὑπάρχουν καί ἄλλα σπουδαία εἰδικά θέματα: δέν πρέπει νά ξεχνᾶμε τήν ἀρχή τῆς σχετικῆς ἀυτονομίας τοῦ πολιτικοῦ κόσμου πού, ἄς τό παραδεχτοῦμε, δέν σταματᾷ στίς δυνάμεις τοῦ Κ.Κ. καί κατά συνέπεια, προϋποθέτει μιᾷ μικρό-μελέτη τῶν ὁργανώσεων, τῶν διοικήσεων, τῶν ἐσωτερικῶν διαμαχῶν, τῶν ρευμάτων τους, τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, κλπ. Ἐπίσης, ὑπάρχουν προβλήματα κοινωνικῆς σύνθεσης καί τῆς ἐπιδρασῆς τῆς στή διαμόρφωση τῶν μέσων στελεχῶν, ὑπάρχει τό πρόβλημα τῆς ἀναλογίας τῆς ἐργατικῆς τάξης, τῶν ἀγροτῶν, τῶν διανοομένων· ὅλα αὐτά νομίζω εἶναι πολύ ἐνδιαφέροντα.

ΕΠΙΠΛΕΟΝ, θά πρότεινα νά ἐξετάσουμε ποιᾷ εἶναι ἡ πραγματική ἐπίδραση τοῦ Κ.Κ. στήν ἐργατική τάξη, στά λαϊκά στρώματα καί τελικά στό σύνολο τῆς ταξικῆς πάλης. Ποιᾷ εἶναι ἡ διείσδυσή του, ξεχωρίζοντας

φυσικά μεταξύ διείσδυσης πού ἐπηρεάζει, τόσο σέ ἐπίπεδο διεκδικητικῶν πράξεων, ὅσο καί σέ μαζικές πολιτικές ἐκδηλώσεις (δέν μιλᾶω γιά ἐκλογικές μάχες, γιατί συζητᾶμε γιά περίοδο παρανομίας). Ποιᾷ εἶναι στήν πραγματικότητα καί πῶς παράγεται ἡ ἐπεξεργασία τῆς πολιτικῆς γραμμῆς ἀπό τήν καθοδήγηση, κάτω ἀπό ποιές συνθήκες παράγεται, ποιοί οἱ κύριοι παράγοντες πού καθορίζουν τήν ἐπεξεργασία καί παραγωγή αὐτῆς τῆς πολιτικῆς γραμμῆς;

ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ἐρωτήματα εἶναι:

Ἡ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ἀνάμεσα στήν καθοδηγητική ομάδα πού ἐπεξεργάζεται τή γραμμή ἀφενός, καί τήν πρακτική πού ἐξῆλθε ἡ θάση, αὐτῆς τῆς γενικῆς γραμμῆς, ἀφετέρου. Πῶς ἡ θάση τῆν δέχεται, πῶς τήν ἐφαρμόζει ἢ δέν τήν ἐφαρμόζει, τήν ἐπαναλαμβάνει, τήν κυοφορεῖ καί ταυτόχρονα ἐπιδρά πάνω της. Καί ἐπίσης, ποιοί εἶναι οἱ βασικοί παράγοντες πού ὀριοθετοῦν τό ὅλο ἰδεολογικό σύστημα τῆς θάσης πού δέν εἶναι διαμορφωμένο μόνο ἀπό τήν πολιτική γραμμή πού ἐπεξεργάστηκε ἡ καθοδήγηση – γιατί ἄλλωστε ἐμπεριέχει

καί ἄλλες ἰδεολογικές παρεμβολές. Τελικά, θά πρέπει νά ἐξετάσουμε, ποιᾷ εἶναι ἡ ἀλληλεπίδραση ἀνάμεσα στά πραγματικά γεγονότα τῆς κοινωνικοπολιτικῆς ζωῆς, καί τῶν ἀποφάσεων πού πέφτουν στό κενό, πού δέν ἐφαρμόζονται· ἀποφάσεις πού κάποτε ἔχουν μία ἐξαιρετική ἐπίδραση στήν ἀνάπτυξη τῆς πολιτικῆς ζωῆς τῆς χώρας, ὅπως π.χ. ἡ γραμμή τῆς ἐθνικῆς συμφιλίωσης. Θά πρέπει νά καθοριστεῖ σήμερα, σέ τί μέτρο οἱ ἀποφάσεις γίνονται ἀργά ἢ γρήγορα ἀποδεκτές ἀπό ἄλλες δυνάμεις.

ΜΕΣΑ στό ἴδιο τό Κ.Κ. ὑπάρχουν ἰδεολογικοί μηχανισμοί, ὁργανισμοί συντήρησης καί ἀναπαραγωγῆς, χωρίς νά μᾶς διαφεύγει πῶς τό ἴδιο τό κόμμα μπορεῖ κάποια στιγμή νά βρίσκεται μέσα στόν κρατικό μηχανισμό ἢ κι ἀκόμη στό κέντρο λήψης ἀποφάσεων, ἀκόμη καί μέσου ἐπιπέδου.

ΕΠΙΣΗΣ, ἤδη τό εἶπα καί πρῆγουμένων, θά πρέπει νά ἐξεταστεῖ τό πρόβλημα τῶν ἐπαγγελματικῶν στελεχῶν· τῆς παρανομίας, τῆς ἀλλαγῆς, καθῶς καί τοῦ μηχανισμοῦ ἐλέγχου αὐτῶν, ἀλλά, τελοσπάντων, αὐτό θά μᾶς ὀδηγοῦσε στό πρόβλημα τῶν πηγῶν, στό πρόβλημα τῆς ἀνανέωσης ἢ διατήρησης τῶν στελεχῶν.

ΑΚΟΜΗ δύο εἰδικά θέματα: ἡ σημασία τῶν ὁργανώσεων στήν ἐξορία· διότι ἀκριβῶς γύρω στό '50, ἀρχίζει νά μειώνεται ἡ σημασία τῶν ὁργανώσεων στήν ἐξορία, ἀλλά δέν μποροῦμε νά τίς ἀντιπαρέλθουμε, γιατί ἔχουν ἓνα σημαντικό θάρρος. Ἴσως, ὑπάρχουν περιπτώσεις ὅπου, συνειδητά ἢ ἀσυνεῖδητα, τό θάρρος αὐτῶν τῶν ὁργανώσεων στήν ἐξορία ὑπῆρξε ἀρκετά ἰσχυρό στήν ἐπεξεργασία τῆς πολιτικῆς γραμμῆς ἀπό τήν καθοδήγηση πού θρῆσκώταν ἔξω ἀπό τή χώρα καί ἦταν περισσότερο σημαντικό, ἀπό αὐτήν τῶν μελῶν καί στελεχῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ, πάνω στό ἀπλό θέμα τῆς δουλειᾶς. Κι ἀκόμη εἶναι ἀναγκαῖο νά λάβουμε ὑπόψη τό περιβάλλον αὐτῶν τῶν ἐξοριστῶν ὁργανώσεων, καί, τελικά, μέ ὅλα αὐτά θά παίναμε στά πιά συγκεκριμένα θέματα: ποιά ἦταν κατά καιροῦς ἡ στρατηγική τοῦ Κ.Κ. τήν ἐποχή πού θά μελετήσουμε καί ποιᾷ ἦταν τά ἀποτελέσματα τῆς κάθε στρατηγικῆς.

Ἀντόνιο Ἐλόρθα

Ἡ ΑΛΗΘΕΙΑ εἶναι πῶς δέν ἔχω πολλά πράγματα νά προσθέσω στόν καταρράκτη ἐρωτήσεων τοῦ Τουινόν ντέ Λάρα. Τέλος πάντων, τό μόνο πού νομίζω πῶς θά ἔπρεπε νά πῶ εἶναι τό γιατί θεωρῶ δύσκολο νά καταπιαστοῦμε μέ αὐτό τό εἶδος τῆς ἱστορίας, πού εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ ΚΚΙ. Νομίζω ὅτι αὕτη ἡ δυσκολία δέν εἶναι εἰδικά τοῦ ΚΚΙ· νά, ἐδῶ ὑπάρχουν οἱ πολῦτιμες μελέτες τοῦ Χόσμποουμ πού τό ἀποδείχνουν, γιατί ἡ ἱστορία τῶν Κ.Κ. γενικά, κινήθηκε στή δύσκολη περιοχή ἀνάμεσα σφύρας καί ἄκμονος, δηλαδή μεταξύ μιᾶς ἐπίσημης ἱστορίας χωρίς γεωγραφικά σύνορα, φτιαγμένης στή πρότυπο τοῦ ΚΚΣΕ, καί μιᾶς ἱστορίας πού φτιάχτηκε ἀπό τά ἔξω, πολλές φορές μέ φήμες ἀκαδημαϊκῶν, πανεπιστημιακῶν, κλπ, ἀλλά μέ μιᾷ καθαρή πρόθεση νά καταστρέψουν ἐπιστημονικά τήν εἰκόνα τῶν Κ.Κ. Αὕτη ἡ δυσκολία κάνει ὥστε τά συγκεκριμένα μεθολογικά προβλήματα νά καταλήγουν ἀναγκαστικά νά πολιτικοποιούνται καί πολύ συχνά, ὁ κομμουνιστής ἱστορικός νά ἔχει μιᾷ ἀρνητική προδιάθεση, ὅταν προσεγγίζει τό θέμα. Πιστεύω πῶς πάνω σ' αὐτό τό σημεῖο οἱ διαπιστώσεις τοῦ Χόσμποουμ εἶναι πολύ χρήσιμες, ὁλοσχερῶς, δέν σκεφτοῦμε ὅτι οἱ ὥρες τῶν ἐπίσημων ἱστοριῶν τελείωσαν καί πῶς ναι, τίς ἔχουμε, ἀλλά μόνο σάν ὑλικό γιά νά ξαναγράψουμε τήν ἱστορία τοῦ παρελθόντος, χωρίς καμιά ἄλλη σημασία, καί πῶς τελικά ἦρθε ἡ στιγμή πού τά Κ.Κ. θά ἀναλάβουν νά γράψουν τήν ἴδια τους τήν ἱστορία· αὐτό σημαίνει νά ζητή-

ΝΕΩΤΕΡΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ 1965-1980

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: ΑΛΕΞΗΣ ΖΗΡΑΣ

εκδόσεις γραφή

ΜΑΡΡΑΙΗ ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ

ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

ή διαλεκτική
της ιστορικής ανάπτυξης
των πόλεων

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

Κιάφας 3, Αθήνα, τηλ. 3639980

**ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΕΙΣΤΕ
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ ΣΤΗΝ «ΑΥΓΗ»:**

**«Τό σχήμα του έμφυliου
πολέμου»**

**ντοκουμένα και κείμενα που
πρώτη φορά έρχονται στο
φως, παρουσιασμένα από τον
ιστορικό Φιλ. Ήλιου.**

ΑΥΓΗ

Η δική σου φωνή

σουμε από τους επαγγελματίες ιστορικούς, κομματικούς ή όχι, να θρουν μέσα από την επιστημονική έρευνα, την έπεξεργασία της πραγματικής ιστορικής εικόνας των Κ.Κ.

ΑΥΤΟ που θά ήθελα να υπογραμμίσω είναι ότι για μένα τα πράγματα φαίνονται αρκετά δύσκολα, όσον αφορά την ιστορία του ΚΚΙ, για φανερούς λόγους. Κατ' αρχήν, γιατί υπάρχει μία μακρόχρονη παρανομία πού, όπως πιο κάτω θά έχουμε την ευκαιρία να συζητήσουμε, απαιτεί συγκεκριμένες μεθοδολογικές προτάσεις· γιατί υπάρχει μία συνεχής διαστρέβλωση, όχι μόνο ανάμεσα στις ιστοριογραφικές όψεις πού μās παρουσιάζουν και της πραγματικής ζωής του κόμματος, αλλά και ανάμεσα στην επιφανειακή όψη και σ' αυτό που πραγματικά έπιζει, απ' όπου μπορούμε να συμβουλευτούμε τό κόμμα και τη λειτουργία του. Δηλαδή, η παρανομία παρουσίασε του κόσμου τις διαστρεβλώσεις και ρήξεις ανάμεσα στο ρόλο του παραδοσιακού ιστοριογράφου και στα πραγματικά προβλήματα πού βρίσκονται περισσότερο κρυμμένα απ' ότι στην κανονική ζωή του κόμματος - όπου πάντα είναι δυνατό να βρείς σχέσεις κατανοητές, ανάμεσα στο κείμενο και την πραγματικότητα, πού αυτήν την στιγμή λείπουν - . Σκέφτομαι, για παράδειγμα, την πρόσφατη δουλειά των Γάλλων συντρόφων του Ινστιτούτου Μωρίς Τορέζ και περισσότερο τη δουλειά του Μοντελίνι πάνω στην πολιτική του Κ.Κ. Γαλλίας μετά τον πόλεμο, μετά δηλαδή τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, όπου φανερά υπάρχουν δυνατότητες να βρεθεί η σχέση ανάμεσα στα κείμενα του κόμματος και στην πολιτική του, πολύ πιο καθαρά και διάφανα απ' ότι στην περίπτωση ενός κόμματος, όπως το ισπανικό, όπου υπάρχουν μία σειρά από μεσολαθήσεις πολύ πιο πολύπλοκες, ανάμεσα στο κέντρο λήψης αποφάσεων, ιδεολογικού και πρακτικού χαρακτήρα, και στο σύνολο των όπαδων. Δηλαδή, η παρανομία θάζει τρομερές δυσκολίες, και επί πλέον ένα δεύτερο τύπο προβλημάτων, για παράδειγμα, η καταστροφή των πηγών: τό ΙΚΚ και τό ΚΚΓ έχουν σπουδαία αρχεία, τέλεια οργανωμένα και επί πλέον, όταν για λίγο ή 'Αριστερά κέρδισε τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, τότε τα αρχεία της άστυνομίας ήταν στα χέρια τους· ακόμη, και τα αρχεία του Κράτους. Αυτό βοήθησε, ώστε και οι παράνομες εκδόσεις τους να διατίθενται μαζί, και σέ στιγμές πραγματικά κρίσιμες, να μην έχει υπάρξει τίποτα κρυφό για κανέναν.

ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ του ΚΚΙ αυτό τό ζήτημα μπήκε με όξεία μορφή, ακόμη και πριν τό '36, γιατί ή αναλογία των πηγών πού διασώθηκαν είναι ελάχιστη και παρ' όλο πού, στη Σαλαμάνκα π.χ., βρίσκεται συγκεντρωμένο ένα σημαντικό τμήμα από τις πηγές του Έμφυliου Πόλεμου, είναι πηγές περιθωριακές και σέ πολλές περιπτώσεις, τοπικές· για να μην μιλήσουμε για μεταπολεμικά, όπου δεν ξέρουμε τι θά έχει απομείνει μετά την πρόσφατη απόφαση του Έπουργού Μαρτίν Βίγια, τη σχετική με την καταστροφή του αρχείου ποινικών υπόθέσεων. Απ' ότι φαίνεται, όπως μās πληροφορήσαν οι συνάδελφοι σοσιαλιστές - πού μόρφωσαν να διασώσουν μία συλλογή του κομματικού όργάνου τους «El Socialista» - πρόκειται για μία γενική καταστροφή στοιχείων πού μās τοποθετεί, σχετικά με

τά άλλα κόμματα, σέ επίπεδο πολύ χαμηλό, όσον αφορά τις πηγές. Για όλα αυτά, εκ των προτέρων βλέπω δυσκολίες και για την περίοδο της παρανομίας και σχετικά με τα ντοκουμένα πού τοποθετούν την ιστορία του ΚΚΙ Ισπανίας σέ ένα σημείο εκκίνησης πολύ διαφορετικό απ' ότι π.χ. τό Γαλλικό και τό Ιταλικό Κ.Κ. Έπίσης, όπως τόνισα και πιο πριν, ή απόσταση ανάμεσα στην φαινομενική ζωή του κόμματος και στην πραγματική, κάνει ώστε αυτές οι δυσκολίες στο ντοκουμεντάριο να μεταφράζονται, μερικές φορές, σέ πραγματικές διαστρεβλώσεις της εικόνας του. Για παράδειγμα: ή δξυση πού δημιουργήθηκε με την πρόσφατη έκδοση του βιβλίου του Σεμπρούν - ή αυτοβιογραφία του Φεδερικό Σάντσεθ - με τό να κεντράρει την εικόνα 40 ολόκληρων χρόνων σέ μία μόνο κρίση πού, όπως έλεγα σέ μία συζήτηση με τό Ζοσέφ Φοντάνα, δεν είναι καν ή σπουδαιότερη της ιστορίας του κόμματος, δημιουργεί ήδη σοβαρά προβλήματα και είναι δύσκολο για τον ιστορικό να μην πείσει στον πειρασμό να ξαναγράψει μία ιστορία σχεδόν προσώπων, ή, τό πολύ, πολιτικών γραμμών, ανταποκρινόμενος στα φλέγοντα προβλήματα του κόμματος, παρά στα έρωτήματα πού θάζει ή ίδια ή ύπαρξη του κόμματος.

ΑΠ' ΑΥΤΗΝ την άποψη, ή εικόνα του κόμματός μας είναι μία εικόνα βαθιά διαστρεβλωμένη και γι' αυτό πιστεύω πώς από την εποχή της έθνικής ένότητας τό '40, ως τη λειτουργία της πολιτικής της έθνικής συμφιλώσης και στή δράση σέ επίπεδα έπαρειακά και τοπικά, υπάρχει ένας όγκος ζητημάτων πού πρέπει να προηγηθούν από αυτό πού ζητιέται μέχρι τώρα από τό κόμμα να άπαντήσει, δηλαδή, σχετικά με την ιστορία του. Άλλο πρόβλημα πού κάνει πιο δύσκολη και πολύπλοκη την ιστορία του ΚΚΙ είναι ή ύπαρξη έθνικών κομμάτων. Και ίσως να την κάνουν πιο έλκυστική σέ όρισμένα θέματα, αλλά άναμφισβήτητα προσθέτουν επί πλέον δυσκολίες ταυτότητας, διότι δεν πρόκειται μόνο για την εικόνα του ΚΚΙ, αλλά και για την εικόνα του PSUC πού είναι άλληλένδετο με την προηγούμενη και πού σέ κάποιες στιγμές μπορεί να υποβάλλει όρισμένες άποσιμήσεις την ώρα πού θά άποκαλύπτει την ταυτότητά του ή θά θίγει σκοτεινά θέματα.

ΚΑΙ ΤΕΛΙΚΑ υπάρχουν οι ιδιόμορφες σχέσεις της ίδιας της παρανομίας, μεταξύ έξορίας και έσωτερικού και οι διεθνείς σχέσεις του κόμματος. Αυτό τό είχαν και άλλα πολλά Κ.Κ., αλλά, όλοφάνερο είναι, πώς τό να βρίσκεσαι 40 χρόνια έξω απ' τό παιχνίδι, κάνει ώστε τέτοιου είδους προβλήματα να γίνονται δύσκολα γνωστά, ιδιαίτερα στο μέτρο πού αναφέρονται σέ άλλα Κ.Κ. και μπορούν να συμπέσουν στο σημείο άφιξης πού πρότευνα: την όργάνωση όρθολογικά της πολιτικής άρχειας εκ μέρους του κόμματος. Πιστεύω πώς σ' αυτή τη συσσώρευση των θεμάτων υπάρχει ένα σημείο άφιξης πού είναι σημείο άναχώρησης για την ιστοριογραφία του κόμματος: ή ανάγκη να θάλει τό κόμμα σέ κίνηση τό αρχείο του, τά στοιχεία του και να έπεξεργαστεί μία πολιτική μελέτη του αρχείου πού θά επιτρέψει ώστε τό ιστοριογραφικό έργο να γίνει με έπαρκή καθαρότητα και τά μεθοδολογικά προβλήματα να μπορέσουν ν' άντιπαρεταθούν στην πραγματική ιστορία. Τώρα θέβαια, γνωρίζοντας

ότι όποσδήποτε ή παρανομία θά έπηρεάσει τόν Ιστοριογράφο καί ότι τό άρχείο τών γραπτών πηγών δέν είναι, μέ κανένα τρόπο, άποφασιστικό γιά τήν πραγματικότητα, άφού πολλά θέματα δέν πέρασαν σέ έντυπο ύλικό - πολλά άπό τά πρακτικά πού κρατήθηκαν δέ θά μάς δώσουν παρά μόνο τό έλάχιστο, σέ άναλογία μ' αυτό πού συνέβη στήν πραγματικότητα - νομίζω πώς, σάν σημείο εκκίνησης, στήν άνάγκη νά γραφτεί μιά Ιστορία του ΚΚΙ, έμπλέκεται έπίσης ή δημιουργία ενός μαζικού προφορικού άρχείου, όπου οι έμπειρές χιλιάδες στρατευμένων όπαδών σέ έπίπεδο τοπικό, περιφερειακό καί έθνικό, καθώς καί χιλιάδων διαφωνούντων, θέβαια - θά αντιπαρατίθενται καί θά έπαληθεύονται τότε, ξεκινώντας άπ' αυτό τό σκοτάδι, θά περάσουμε πάνω άπό τά σκοτεινά καί ένοχλητικά σημεία (άναντίρρηση καί άναπόφευκτα) καί θά φτάσουμε στή δημιουργία μιάς εικόνας πού δέν θά είναι φτιαγμένη άπό τά έξω καί ένάντια, αλλά μιά εικόνα Ιστορική στήν όποία, έξ άλλου, πιστεύω πώς θά συνεχίζουν νά ύπερισχούν τά θετικά στοιχεία.

Ζοσέπ Φοντάνα

ΘΑ ΗΘΕΛΑ νά πώ, πρώτα άπ' όλα, πώς αυτό πού θά άκούσετε θά σάς φανεί γιά μιά στιγμή λίγο άπότομο. Έπιθυμώ νά ξεκαθαρίσω πώς είναι μιά πρόκληση γιά συζήτηση, καί έπίσης νά ξεκαθαρίσω πώς τό λέω, όχι χωρίς νά τό έχω σκεφτεί πολύ καί όχι χωρίς νά έχω ξεφυλλίσει χαρτιά καί νά έχω μιλήσει μέ πολύ κόσμο. Έπειδή ή έρώτηση πού μπήκε άρχικά είναι γύρω άπό τό πώς πρέπει νά γραφτεί ή Ιστορία του ΚΚΙ - καί άναμφισβήτητα αυτό ίσχύει καί γιά τήν Ιστορία του PSUC (Ένωτικό Σοσιαλιστικό Κόμμα Καταλωνίας), πού έν πάσει περιπτώσει άπό τήν πείρα μου, σάν μέλος του, γνωρίζω κάπως καλύτερα - θά πώ πώς αυτό δέν είναι ό άμεσος άντικειμενικός σκοπός. Γιά ένα λόγο: γιατί μιά τέτοια Ιστορία είναι τρομερά δύσκολη, λίγο χρήσιμη καί «έπικίνδυνη», άν έπιτρέπεται νά χρησιμοποιήσω αυτό τό έπίθετο μέσα σέ εισαγωγικά «έπικίνδυνη», άν δέν είναι άπόφασισμένο νά άναθεωρήσει πολύ σοβαρά τήν Ιδέα πού έχουμε γιά τή δομή καί τή λειτουργία αυτού πού λέμε κόμμα.

ΘΑ ΗΘΕΛΑ νά διευκρινίσω τώρα άμέσως τό γιατί νομίζω πώς είναι τρομερά δύσκολο. Μιλήσαμε γιά τό πρόβλημα τών πηγών. Έννοείται πώς υπάρχουν γραπτές πηγές: του κόμματος, της άστυνομίας... Οι πηγές του κόμματος, όσον άφορά τις γραπτές πηγές, έχουν μικρή άξία. Άναφέρω μερικά παραδείγματα γιά νά άποδείξω πώς μιά συγκεκριμένη είδηση, οι συγκεντρώσεις στή Χερόνα γιά τό θέμα της έθνικής συμφιλίωσης, σέ τρία διαφορετικά έντυπα, μετασχηματίζεται σταδιακά, μέσα στήν ίδια ήμέρα. Στις έφημερίδες, Treball, Mundo Obrero καί Nuestra Bandera, διαφοροποιείται καί στό τέλος γίνεται κάτι τό τελείως άλλο άπ' ό,τι ήταν στήν άρχή. Αútés οι πηγές - τό ξέρουμε όσοι ζούσαμε τότε στό έσωτερικό - έχουν μεγάλα μειονεκτήματα, γιατί ή μετάδοση της πληροφορίας είναι κακή, έπηρασμένη άπό μία σειρά διαστρεβλωτικών στοιχείων, θεληματικά ή όχι. Λοιπόν, πρέπει νά άναθεωρηθεί πολύ σοβαρά ή πληροφορία πού περιέχουν αυτές οι έντυπες πηγές, γιατί αυτά τά χαρτιά λένε, άς τό θυμηθούμε τώρα, μιλώντας γιά τις εκδηλώσεις γιά τήν έθνική συμφιλίωση: «Η εκδήλωση ύπήρξε ή πρώτη πολιτική κί-

νηση σέ έθνικό έπίπεδο, όπου εκατομμύρια Ισπανοί εκφράσανε...». Θυμάμαι ότι προσπαθούσα τότε νά δώ τά εκατομμύρια αυτά τών Ισπανών καί δέν τά έβλεπα. Άς είμαστε σοβαροί καί άς σκεφτούμε ότι αυτές τις πηγές πρέπει νά τις χρησιμοποιήσουμε μέ μεγάλη σύνεση. Τις πηγές της άστυνομίας, δέν ξέρουμε άν υπάρχουν ή όχι, αλλά κι άν υπάρχουν δέν μπορούμε νά τις χρησιμοποιήσουμε γιατί είναι έπίσης κακές - αυτή τήν έμπειρία τήν έζησα κι άπ' αυτή τήν πλευρά. Έξ άλλου, μπαίνει κι άλλο πρόβλημα: αυτές οι πηγές κάνουν ώστε ή Ιστορία τών κομμάτων νά είναι άπλά ή Ιστορία της ήγεσίας, οι άναλύσεις αυτής της ήγεσίας, ή πολιτική γραμμή της καί τά ύπόλοιπα ύποτίθεται πώς ήταν ή συνέπεια όλων αυτών. Ο στρατευμένος όμως ξέρει, άπό τήν πείρα του, πώς δέν είναι έτσι τά πράγματα. Οι μηχανισμοί μεταφοράς **θάσης-ήγεσίας** καί αντίστροφα, είναι άργοι, δύσκολοι καί συχνά άποτυγχάνουν. Πολλές φορές οι οργανώσεις θάσης άποφάσιζαν πώς

ή ήγεσία δέν είχε δικιο. Παράδειγμα, τό 61-64, όταν οργανώσαμε τήν έπιτροπή διανούμενων της Βαρκελώνης. Μέ ύπόδειξη της ήγεσίας οργανώσαμε ένα συνέδριο της Καταλανικής Κουλτούρας, αλλά μόλις κάναμε τις έπαφές καί έξασφαλίσαμε συμμετοχή πολλών έπιφανών καί τό κεντρικό μανιφέστο ήταν πιά έτοιμο, ή ήγεσία έλιπε: φτάνει ως εδώ. Τό μόνο πού έχω σημασία είναι νά δημοσιευτεί τό μανιφέστο - έμεις τότε άλληλοκοιταχτήκαμε καί άποφασίσσαμε ότι ή ήγεσία δέν είχε δικιο καί ότι θά έπρεπε νά προχωρήσουμε. Συνεχίσαμε γιά δύο χρόνια καί τελικά οργανώθηκαν οι τελικές συναντήσεις μέ άναφορές, εισηγήσεις καί μιά τελική συγκεντρώση μέ τή συμμετοχή του Άββα του Μονσταν καί ή άστυνομία τό άντιλήφθηκε, όταν πιά όλα είχαν τελειώσει. Αυτό δείχνει ότι ή πρωτοβουλία της ήγεσίας είναι πολύ σχετική: ύπάρχει μιά δυναμική τών ίδιων τών ένδιάμεσων οργανώσεων, χωρίς τήν όποία δέν μπορεί νά έξηγηθεί ό,τι συμβαίνει. Τό ίδιο μου λένε καί σύντροφοί μου, πού δρούσαν σάν καθοδηγητές του σπουδαστικού κινήματος, ότι δηλαδή, ή δράση δέν μπορεί νά θεωρηθεί ότι κατευθύνεται πάντα άπό τά πάνω, αλλά ότι ένυπάρχει ένας μεγάλος βαθμός άυτονομίας. Πώς μπορούμε νά τό μάθουμε αυτό; Είναι άναγκαία μιά άλλου

τύπου χρήση τών έντυπων πηγών, όπου αυτές θά χρησιμοποιηθούν σάν γενικό σχηματικό πλαίσιο καί τό βασικό θά είναι νά ξαναστήσουμε τήν πραγματική Ιστορία της οργάνωσης καί της έπίδρασης της πάνω στό στελέχη τά πιά κοντινά στήν καθημερινή πρακτική. Αυτό μπορεί νά πραγματοποιηθεί μόνο μέ πολύ μεγάλα προφορικά έρωτηματολόγια, αλλά όχι άπευθυνόμενοι σέ άπομονωμένους στρατευμένους πού διηγούνται τή ζωή τους, αλλά σέ μαζικές συγκεντρώσεις, ειδικά οργανωμένες γιά νά άνακαλύψουμε τί έγινε πραγματικά τό τότε έτος, στό δεινά τομέα, μέ τό τότε πρόβλημα καί τί τελικά συνέβη. Θά ύπάρξουν εκπλήξεις, όποσδήποτε, γιατί άναγκαστικά όταν γράφεται ή άλλη Ιστορία, γίνεται ό,τι γίνεται πάντα: άνάλυση του έντυπου ύλικού, σάν τις συνεντεύξεις τών ήγετών καί θγαίνει, γιά παράδειγμα, πώς τό 1946 τό PSUC είχε 3.000 μέλη. Καί θέβαια, έγώ άρνούμαι νά τό πιστέψω, γιατί πληροφορούμαι άπό συνάδελφό μου, ύπεύθυνο ενός άπό τούς τρεις εργατικούς τομείς της Βαρκελώνης, πώς ό αριθμός τών μελών τότε ήταν πολύ μικρός καί σέ ένα χώρο, όπως ή Σεα, πού έλέγχουμε ύπήρχε μόνον ένα μέλος, ένω παρουσιάστηκε ότι ύπήρχαν τέσσερεις.

NOMIZΩ ότι σήμερα, τό νά προσπαθήσεις νά θάλεις σάν στόχο σου τήν Ιστορία του ΚΚΙ ή του PSUC, δέν είναι πολύ χρήσιμο, γιατί κάνουνός το μ' αυτό τόν τρόπο, είναι σάν νά θεωρείς πώς ή πρωτοβουλία της Ιστορίας ξεκίνησε άπό τά κόμματα αυτά. Στο τέλος-τέλος, αυτό λένε τά έντυπα ντοκουμέντα. Υπάρχει ένα - της Κ.Ε. της 1-4-59 - πού λέει: «Ο άπολογισμός πού παρουσιάζει ή πολιτική της Έθνικής συμφιλίωσης σέ δύομισι χρόνια μέσα, είναι πάρα πολύ ίκανοποιητικός. Σ' αυτή τήν περίοδο έγιναν πολλές μαζικές κινητοποιήσεις κάτω άπό τό σύνθημα της έθνικής συμφιλίωσης, φοιτητικές εκδηλώσεις στή Μαδρίτη (1956), Βαρκελώνη (1957) καί σέ άλλα πανεπιστημιακά κέντρα. Οι μεγάλες πολιτικές διαδηλώσεις του Γενάρη-Φλεβάρη 1957 στήν Βαρκελώνη καί Μαδρίτη. Έργατικές άπεργίες τήν άνοιξη του '56 στό Βορρά καί στήν Καταλωνία, άπεργίες άνθρακωρύχων στήν Άστούριας τό '57»...

ΜΑ ΣΤ' ΑΛΗΘΕΙΑ, μπορεί νά θρεθεί άύστηρή σχέση αίτίας καί άποτελέσματος μιάς δήλωσης της Κ.Ε. του ΚΚΙ καί όλων τών γεγονότων; Άν πρέπει νά ξαναγράψουμε τήν Ιστορία τό άγώνα ένάντια στό φραγκισμό καί τό ρόλο του ΚΚΙ μέσα σ' αυτήν, νομίζω πώς πρέπει νά άναστρέψουμε τούς όρους: πρέπει ν' αρχίσουμε έξηγώντας αυτό τόν άγώνα, καί έδώ είναι τό ΚΚΙ, πού διεξάγει τό δικό του άγώνα, καί όχι τό ΚΚΙ σάν βασικός μοχλός, όλων όσων καθορίζουν τήν εποχή 39-75. Έάν θέλουμε νά έρμηνεύσουμε τήν Ιστορία σέ σχέση μέ τό ΚΚΙ σάν κινητήρια δύναμη, τότε θά πρέπει νά πούμε πώς δέν τά κατάφερε καλά, γιατί του στείχισε πολύ άκριβά νά τελειώνει μέ τόν φραγκισμό. Πρέπει νά έξηγήσουμε τήν πραγματική Ιστορία. Πρέπει νά έξηγήσουμε τήν Ιστορία του άγώνα, όπου έδώ τό ΚΚΙ πολεμά ήρωικά, ό κόσμος πέφτει ήρωικά, άλλοτε δρ άλνθασμένα, άλλοτε διορθώνεται λάθη καί πολλές φορές έξηγεί τήν Ιστορία σέ όπισθοδρόμηση. Πρέπει νά παρθεί ύπόψη ότι πολλές φορές οι πολιτικές δηλώσεις είναι έπιθεβαιώσεις, **εκ τών ύστέρων**, άλλαγών πού ή πραγματικότητα

έφερε αναγκαστικά. Δεν πρέπει να τις παίρνουμε και πολύ κατά γράμμα. Αν πρόκειται να κάνουμε κάτι αληθινά χρήσιμο, πρέπει να συμβάλλουμε στην ιστορία αυτής της χώρας στη διάρκεια του φρανκισμού και μέσα σ' αυτήν να τοποθετήσουμε την ιστορία του ΚΚΙ. Άλλα δεν μπορούμε να δοκιμάσουμε να φτιάξουμε το κουβάρι, αρχίζοντας από το νήμα του ΚΚΙ, γιατί θα πέσουμε ξανά στις ίδιες όπτικές απάτες: δηλαδή, ένα λαμπρό όραμα, όπου θγαίνουν από τα έξω κάποιοι πολιτικοί που λένε: «και τώρα θα γίνει αυτό», δηλαδή να ξεσπάσουν φοιτητικές απεργίες, εργατικές

«... αν, από κάποια πρόκληση, το κόμμα δοκιμάσει να διηγηθεί την ιστορία του με απόλυτη ειλικρίνεια και διαφάνεια, θα προκαλούσε ένα τρομερό σοκ».

απεργίες... και τότε σαν αποτέλεσμα αυτού, θγαίνουν εκατομμύρια κόσμος στο δρόμο και παίρνουν μέρος στις απεργίες και που θέβαια εγώ δεν είδα τα εκατομμύρια κόσμου που ύπνιθεται ότι έπρεπε να δώ στη Βαρκελώνη...

ΤΡΙΤΟ, είπα πώς μου φαίνεται «επικίνδυνο». Άς είμαστε σοβαροί: «κανένα κόμμα δεν έγραψε ιστορία κόμματος στα σοβαρά». Όταν κάποιος λέει «ιστορία του κόμματος στα σοβαρά», θέλει να πει πως

πρέπει ν' αρχίζεις να θγάζεις τα άπλυτα στη φόρα. Σ' αυτή την ιστορία υπάρχει κάτι που ποτέ δεν εμφανίζεται στις ιστορίες των κομμάτων: για παράδειγμα, ο αγώνας για την έξουσία, ο ρόλος του προσωπικού ανταγωνισμού. Υπάρχουν πολλά πράγματα που δεν είναι διάφανα στην ιστορία όλων των κομμάτων. Τότε, σ' αυτές τις στιγμές, αν από κάποια πρόκληση το κόμμα δοκιμάσει να διηγηθεί την ιστορία του με απόλυτη ειλικρίνεια και διαφάνεια, θα προκαλούσε ένα τρομερό σοκ. Αναρωτιέμαι πόσα κόμματα θα μπορούσαν να επιζήσουν μετά από μια ειλικρινή έκθεση της ιστορίας τους, όταν στην πραγματικότητα έχουν, αντί γι' αυτή την ειλικρινή και καθαρή έκθεση της ιστορίας τους, μια μυθοποίηση; και η απάντηση που δίνω σ' αυτή την ερώτηση είναι μια απάντηση πολύ απαισιόδοξη. Λυπάμαι που είμαι τόσο ωμός, αλλά έτσι τα πιστεύω. Νομίζω πως πραγματικά το ΚΚΙ και το PSUC μπορούν να αρχίσουν άμεσα να παρέχουν πηγές. Πρέπει ν' ανοιχτούν τα αρχεία, σύμφωνοι. Εγώ άνοιγα λίγο, έσυ άλλο λίγο, οι άλλοι δεν άνοιγουν και τόσο, δεν είναι πολύ διατεθειμένοι να άνοιξουν – πολύς κόσμος, όχι μόνο η CNT, (άναρχουσινδικαλιστές) που δεν γνωρίζουμε, καν αν υπάρχει πιά. Γιατί τί είναι; ποιος σ' αφήνει να χώσεις τη μύτη σου για να δεις στην πραγματικότητα τί συνέβη, ποιοί ήταν οι μηχανισμοί του αγώνα για την έξουσία στις προσωπικές συγκρούσεις; Έκει, δεν σ' αφήνει να μπεις κανείς: όλος ο κόσμος συμπερασματολογεί αποσπασματικά. Τώρα, ως που πρέπει ν' άνοιχτούν τα αρχεία, δεν το ξέρω αυτή τη στιγμή: πάντως, πρέπει ν' αρχίσουμε να φέρνουμε ύλικό. Πρέπει ν'

αρχίσουμε να παρέχουμε ντοκουμέντα, να αναπαράγουμε πληροφορίες, να δώσουμε, με κάποιο τρόπο, στοιχεία. Αυτό που για την ώρα μου φαίνεται άδύνατο είναι να περάσεις, από αυτά τα επίπεδα, στην ιστορία: αν θέβαια, ιστορία έννοομε κάτι αλλιώτικο από ότι έχει φτιαχτεί ως τώρα. Νομίζω πως για την ώρα είναι πολύ δύσκολο, και ίσως πιο χρήσιμο θα ήταν να προσπαθήσουμε να γραφτεί η ιστορία της πάλης των τάξεων την περίοδο του φρανκισμού, αφήνοντας λίγο στην άκρη την παλιά ιδέα ότι πρέπει να παρουσιάζεσαι σαν ο βασικός πρωταγωνιστής αυτής της ιστορίας, γιατί δεν είσαι πάντα: γιατί μπορεί να θρεθεί το κόμμα στην ούρα, όταν θέλει να δώσει μια μεγάλη μάχη, να κάνει μια απεργία και σαν αποτέλεσμα έχει να μη γίνει τίποτα. Η απεργία όμως σέ κάποιες άλλες στιγμές πετυχαίνει, παρακινυμένη από άλλα μέλη του κόμματος, αλλά όχι τα ίδια που γράφουν τα κείμενα «από έξω», αλλά από στοιχεία ταπεινά που πολεμάνε στις φάμπrikes, στις γειτονίες. Αυτή η ιστορία είναι πολύ πολύπλοκη. Πρέπει να ξαναφτιαχτεί και να μελετηθεί ποιος πραγματικά είναι ο ρόλος μας σ' αυτήν, να αρχίσουμε να παραδεχόμαστε λάθη – και υπάρχουν πολλά – και αν αρχίσουν να δημοσιεύονται ολόκληρα ντοκουμέντα – χωρίς όμως λογοκρισία – θα πρέπει να παραδεχτούμε πως και η απλή αυτή δημοσίευση και οι δηλώσεις απαιτούν πολύ θάρρος. Μιά ματιά τώρα πρός το παρελθόν δείχνει πως χρειάζεται πολύ θάρρος, γιατί υπάρχουν πολλά λάθη ανάλησης, πολλές άνοησίες. Και πρέπει να αναλάβουμε την ευθύνη τους: ναί, έμεις το '50 τόσο, λέγαμε αυτά. Πιστεύαμε

ΔΕΙΓΜΑΤΑ ΚΟΜΜΑΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΙΑΣ: ΟΙ ΔΙΚΕΣ ΤΗΣ ΜΟΣΧΑΣ

Από την «Ιστορία του κομμουνιστικού κόμματος της Σοβιετικής Ένωσης (μτ.)», έκδοση «Νέων Γραμμάτων», βασισμένη στη ρώσικη έκδοση του 1945.

Το 1937 έφερε στο φώς νέες αποκαλύψεις για τα τέρατα της μπουχαρινικής και τροτσικιστικής συμμορίας. Η δίκη των Πιακατίν, Ράντεκ και των άλλων, η δίκη των Τουχατσέφκιο, Γιάνκο και λοιπών, η δίκη τέλος των Μπουχάριν, Ρύκωφ, Κρεστίνσκι, Ρόζενγκολτς και άλλων, όλες αυτές οι δίκες έδειξαν πως οι μπουχαρινικοί και οι τροτσικιστές αποτελούσαν από καιρό μια κινή συμμορία έχθρων του λαού, σαν «συνασπισμός των δεξιών και των τροτσικιστών».

Οι δίκες έδειξαν πως αυτά τα αποθράσματα του ανθρώπινου γένους, από τις πρώτες κιόλας μέρες της Οχτωβριανής σοσιαλιστικής επανάστασης, συνωμοτούσαν με τους έχθρους του λαού Τρότσκι, Ζηνόβιεφ και Κάμενεφ, ενάντια στο Λένιν, στο κόμμα, στο σοβιετικό κράτος. Οι προδοτικές προσπάθειες τροπλισμού της ειρήνης του Μπρέστ – Λιτόφσκ, στις αρχές του 1918· η συνωμοσία ενάντια στο Λένιν και η συνεννόηση με τους «άριστερους» εσέρους για σύλληψη και δολοφονία των Λένιν, Στάλιν, Σεργντλβφ την άνοιξη του 1918· ο κακούργος πυροβολισμός ενάντια στο Λένιν και ο τραυματισμός του το καλοκαίρι του 1918· η στάση των «αριστερών» εσέρων το καλοκαίρι του 1918· η σκόπιμη άρνηση των διαφωνιών μέσα στο κόμμα το 1921, με σκοπό να κλονιστεί και να ανατραπεί από τα μέσα η καθοδήγηση του Λένιν· οι προσπάθειες να ανατραπεί η καθοδήγηση του κόμματος τον καιρό της άρρωστειας του Λένιν και ύστερα από το θάνατό του· η κατάδοση μυστικών του κράτους και η παροχή πληροφοριών στις ξένες κατασκοπείες· η άναντη δολοφονία του Κύρωφ· τα σαμποτάζ, πράξεις άντιπερισπασμού, άναντινάξεις· οι άναντρες δολοφονίες των Μενζίνσκι, Κουίμπισεφ, Γκόρκι· όλα αυτά και άλλα παρόμοια κακούργηματα, όπως άποδειχνεται διαπράττονταν είκοσι χρόνια, με τη συμμετοχή ή την καθοδήγηση των Τρότσκι, Ζηνόβιεφ, Κάμενεφ, Μπουχάριν, Ρύκωφ και των συνεργών τους, σύμφωνα με έντολές των ξένων άστικων υπηρεσιών κατασκοπείας.

Οι δίκες άποκάλυψαν πως τα τροτσικιστικά και μπουχαρινικά τε-

ρατα, άκολουθώντας την έπιθυμία των πατρώνων τους, των ξένων άστικων υπηρεσιών κατασκοπείας, έβαλαν για καθήκον τους να καταστρέψουν το κόμμα και το σοβιετικό κράτος, να τροπλίσουν την άμυνα της χώρας, να διευκολύνουν τη στρατιωτική επέμβαση από το έξωτερικό, να προετοιμάσουν την ήττα του Κόκκινου στρατού, να διαμελίσουν την ΕΣΣΔ, να παραδόσουν στους γι�πωνέζους την Παραθαλάσσια έπαρχία της Άπω Άνατολής, να παραδόσουν τη Λευκορωσία στους πολωνούς, να παραδόσουν τη σοβιετική Ούκρανία στους γερμανούς, να εξαφανίσουν τις κατακτήσεις των εργατών και των άγροτών των κολχόζ, να παλινρθώσουν την καπιταλιστική σκλαβιά στην ΕΣΣΔ.

Αυτοί οι πυγμαίοι άντεπαναστάτες, που η δύναμή τους θα μπορούσε να συγκριθεί μόνο με τη δύναμη μιάς τιποτένιας κατασρίδας, θεωρούσαν φαίνεται τον έαυτο τους – τί άστείο! – κύριο της χώρας και φαντάζονταν πως πραγματικά μπορούν να μοιράζουν και να ξεπουλούν την Ούκρανία, τη Λευκορωσία, την Παραθαλάσσια έπαρχία!

Αυτές οι παλιοκατασρίδες των λευκοφρουρών είχαν ξεχάσει πως νοικοκύρης στη σοβιετική χώρα είναι ο σοβιετικός λαός και οι κύριοι Ρύκωφ, Μπουχάριν, Ζηνόβιεφ, Κάμενεφ βρίσκονται άπλως προσωρινά στην υπηρεσία του κράτους, που σέ κάθε στιγμή μπορεί να τους πετάξει από το γραφείο του σαν άχρηστη σαβούρα.

Αυτοί οι τιποτένιοι λακέδες των φασιστών ξέχασαν πως φτάνει να κουνήσει ο σοβιετικός λαός το δακτυλάκι του για να μη μείνει ούτε ίχνος τους.

Το σοβιετικό δικαστήριο καταδίκασε τα μπουχαρινικά και τροτσικιστικά τέρατα σέ τουφεκισμό.

Το Έπιτροπάτο του λαού των έσωτερικών εκτέλεσε την άπόφαση.

Ο σοβιετικός λαός ένέκρινε το τσάκισμα της μπουχαρινικής και τροτσικιστικής συμμορίας και πέρασε στις τρέχουσες υποθέσεις του.

Και οι τρέχουσες υποθέσεις του ήταν να προετοιμαστεί για τις εκλογές του Άνωτάτου σοβιέτ και να τις διεξάγει όργανωμένα» (βελ. 177-178).

πώς τα πράγματα ήταν έτσι και κατόπιν επανορθώσαμε. Αυτό είναι αρκετό και τώρα μάλιστα, πολύ. Έγώ δέν πιστεύω πως υπάρχουν οι συνθήκες για να γραφτεί μία ιστορία του ΚΚΙ που να μην καταλήξει να γίνει μία άλλη έκδοση πιά βελτιωμένη της προηγούμενης, ούτε είμαι σίγουρος πως θα ήταν τό πιά χρήσιμο. Αλλά, τέλος πάντων, αυτά όλα ήταν μία πρόκληση...

ΜΠΟΡΩ να κρίνω τό τί υπάρχει ανάμεσα

«Θά ήταν χρήσιμο νά προσπαθήσουμε νά γραφτεί ή ιστορία της πάλης των τάξεων τήν περίοδο του φασισμού, αφήνοντας λίγο στήν άκρη τήν παλιά ιδέα ότι πρέπει νά παρουσιάξεσαι σάν ό βασικός πρωταγωνιστής αυτής της ιστορίας, γιατί δέν είσαι πάντα».

στά γραφτά κείμενα και τήν πραγματικότητα πού γνώρισα και έπομένως τώρα μου είναι πιά δύσκολο νά κρίνω αυτό πού προτείνω. Είναι ή διχοτόμηση πού υπάρχει ανάμεσα στήν ιστορία πού λέει ή Κ.Ε. από τή μία και από τήν άλλη στήν ιστορική πραγματικότητα πού είναι συνέπεια αποφάσεων της Κ.Ε. και της πείρας πού έχουν ζήσει οι οργανώσεις βάσης.

Αντόνιο Έλόρθα

ΑΥΤΟ πού πρέπει νά ειπωθεί έκ των προτέρων είναι πως τό ΚΚΙ δέν πρόκειται νά ξαναγνώρισει τό ένδεχόμενο της επίσημης ιστορίας. Αντίθετα, πιστεύω ότι οι πρώτοι πού δεσμεύονται στόν έαυτό τους νά μην πέσουν στό ίδιο λάθος, είναι αυτοί πού πήραν μέρος στή συγγραφή της. Δηλαδή, δέν νομίζω πως τό πρόβλημα είναι νά επανεκδοθεί μέ χαρακτήρα λίγο-πολύ πιά φιλελεύθερο μία ιστορία από τό κόμμα, αλλά σέ τί μέτρο, και αυτό πράγματι ένδιαφέρει άμεσα τό κόμμα, είναι δυνατόν σήμερα νά γράψει τήν ιστορία του και μάλιστα νά τήν γράψει έπιστημονικά. Πάντως, παρ' όλο πού υπάρχουν μουςιακά στοιχεία για τά όποια κάποιες στιγμές θά μπορούσαν νά ειπωθούν όρισμένα πράγματα, θυμάμαι μία υπέροχη δήλωση του 1950 πού τήν είδα ξανά τώρα τελευταία, όπου λέει πως ό πληθωρισμός όξυνθηκε αυτό τό έτος έξ αιτίας της κακής σοδειάς και της λιμενιστικής επίθεσης στήν Κορέα· πιστεύω πως υπάρχουν και πράγματα γκροτέσκα καμιά φορά, αλλά ή ιστορία του ΚΚΙ, σέ σχέση μέ τήν ιστορία των άλλων κομμάτων έχει τό έξης πλεονέκτημα: Υπάρχει. Έχει σάν άρετή τήν παρουσία στόν κοινωνικό και πολιτικό άγώνα πού υπήρξε σχετικά συνεχής στά χρόνια του φρανκισμού. Παραδέχομαι άπόλυτα πως υπάρχουν σκοτεινές και δύσκολες στιγμές σ' αυτή τήν άνοικοδόμηση, αλλά δέν βλέπω τόν τρόπο πού θά μπορούσαμε νά τίς άποφύγουμε, γιατί πιθανόν πολύές από τίς άδυναμίες πού μπορούμε νά παρατηρήσουμε στό κόμμα — άκόμα και τώρα — δέν είναι τελείως άπομο-

νωμένες από τό ιστορικό παρελθόν. Δηλαδή, κάνοντας μία υπόθεση έλάχιστα μαρξιστική, δέν βλέπω τόν τρόπο νά άποφευχθεί, όχι μόνο τό κόμμα, αλλά και τά μέλη του κόμματος, οι ιστοριογράφοι του κόμματος, νά άναρωτηθούν για τήν ιστορία του. Αυτή ή έρώτηση είναι τελείως άναπόφευκτη. Γιατί άν δέν ήταν, τότε πως θά μπορούσαμε νά υποθέσουμε πως όρισμένες άντιφάσεις, έλλείψεις, γεννήθηκαν μόνο σήμερα; Και δεύτερο, θά αφήσουμε νά φτιαχτεί μόνο από τά έξω ή εικόνα του κόμματος; Τό νά διακινδυνεύουμε κάτι τέτοιο είναι τελείως άδικαιολόγητο· έπιπλέον μάλιστα, όταν γνωρίζουμε ότι πρόκειται για μία δουλειά στό ξεκίνημά της και όχι για ένα βιβλίο πού πρέπει νά γραφτεί μέσα σέ δυό χρόνια.

Τουνιόν ντε Λάρα

NOMIZΩ πως όλοι είμαστε σύμφωνοι νά μην προταθεί τίποτε τραηγμένο άπ' τά μαλλιά: νά έπιχειρήσουμε σώνει και καλά, ένώ δέν υπάρχει κανένα στοιχείο, νά φτιάξουμε μία γενική ιστορία του ΚΚΙ και πόσο μάλλον μία νέα έκδοση, έστω πιά φιλελεύθερη. Έν πάσει περιπτώσει, αυτό πού θά μπορούσαμε νά περιτύνουμε θά ήταν τό σπάσιμο αυτής της παράδοσης, σπάσιμο μέ αυτή τή θλιβερή ιστορία του '60 πού έχει περισσότερα λάθη από άράδες και πού, έπί πλέον, δέν άνταποκρίνεται καθόλου στό δικό μας κριτήριο, άν έλεγε έπαγγελματικό, χωρίς νά μπαίνουμε καθόλου στο πολιτικό μέρος. Νομίζω πως έχουμε λόγους νά τρομάζουμε, όταν θίγουμε αυτό τό θέμα, πράγμα πού τό είπα ήδη τό 1961. Έν τούτοις, αυτό πού πρέπει νά θάλουμε σέ

Από τήν «Ιστορία του κομμουνιστικού κόμματος της Σοβιετικής Ένωσης», έκδοση «Ακμων» βασισμένη στήν ερώσιμη έκδοση του 1960.

«Η νίκη του σοσιαλισμού δημιούργησε εύνοϊκές συνθήκες για τήν παραπέρα ανάπτυξη της κομματικής και σοβιετικής δημοκρατίας. Σ' αντίθεση μ' αυτό έρχονταν οι άμεσες παραβάσεις της κομματικής και σοβιετικής δημοκρατίας, πού είχαν σχέση μέ τήν έκδήλωση, τήν όποια τό κόμμα χαρακτήρισε άργότερα σάν προσωπολατρεία πρός τόν Ι.Β. Στάλιν. Ορισμένους περιορισμούς της έσωκομματικής και της σοβιετικής δημοκρατίας, πού ήταν άναπόφευχτοι στις συνθήκες της σκληρής πάλης ένάντια στόν ταξικό έχθρο και τούς πράχτορές του, ό Ι.Β. Στάλιν άρχισε νά τούς άνάγει σέ νόμο. Άρχισε νά παραβαίνει τούς κανόνες της κομματικής ζωής πού είχε έπεξεργαστεί ό Β.Ι. Λένιν, τήν άρχή της συλλογικής καθοδήγησης. Πολλά σοβαρά ζητήματα λύνονταν από τόν ίδιο προσωπικά».

Στή δράση του Ι.Β. Στάλιν παρουσιάστηκε διάσταση ανάμεσα στα λόγια και στα έργα, ανάμεσα στή θεωρία και στήν πράξη. Στίς εργασίες του Ι.Β. Στάλιν υπήρχαν σωστές, μαρξιστικές θέσεις για τό λαό σάν δημιουργό της ιστορίας, για τό ρόλο του κόμματος και της Κεντρικής Έπιτροπής του σάν συλλογικού καθοδηγητή, για τήν προσοχή πρός τά στελέχη, για τήν ανάπτυξη της έσωκομματικής δημοκρατίας, κλπ. Όταν όμως τό ζήτημα έφταγε στήν πραχτική έφαρμογή, ό Ι.Β. Στάλιν άπομακρυνόταν άπ' αυτές τίς μαρξιστικές λενινιστικές θέσεις. Έπαιρνε σωστή, μαρξιστική θέση, όταν έλεγε ότι είναι άπαράδεχτο νά υπερβάλλεται ό ρόλος μιας χωριστής προσωπικότητας στήν πορεία της ιστορίας, στήν πράξη όμως θετούσε στήν καλλιέργεια της προσωπολατρείας πρός τό άτομό του.

Ο Ι.Β. Στάλιν υπογράμμιζε σωστά, πως πρέπει νά δυναμώσουμε μέ κάθε τρόπο τό Σοβιετικό κράτος, νά παρακολουθούμε άγρυπνα τίς μηχανοραφίες των έχθρων και πρώτα άπ' όλα τίς μηχανοραφίες της έχθρικής καπιταλιστικής περικύκλωσης. Η άπαίτηση αυτή διατηρούσε τήν ισχύ της και στις συνθήκες της νίκης του σοσιαλισμού. Ήταν επίσης άπαραίτητο νά υπάρχει επαγρύπνηση και όσον

αφορά όρισμενυ στοιχεία από τίς τσακισμένες άντιπολιτευτικές ομάδες των τροτσκιστών, των ζηνοβιεφικών, των δεξιών, των έθνικιστών, πού, ιδιαίτερα οι τροτσκιστές, στήν πορεία της πάλης ένάντια στό κόμμα επανειλημμένα τό είχαν έξαπατήσει, άπομακρύνονταν από τά πλαίσια της σοβιετικής νομιμότητας, έσμιγαν συχνά μέ τά άντεπαναστατικά στοιχεία. Γιαυτό τά κρατικά όργανα έπρεπε νά πάρουν τά άπαραίτητα μέτρα άπέναντί τους».

Παράλληλα ό Ι.Β. Στάλιν διετύπωσε τό 1937, όταν είχε πιά νικήσει ό σοσιαλισμός στήν ΕΣΣΔ, τή λαθεμένη θέση ότι τάχα όσο προχωρεί τό Σοβιετικό κράτος πρός τά μπρός, τόσο περισσότερο θά όξύνεται ή ταξική πάλη μέσα στή χώρα. Η ταξική πάλη στή Σοβιετική χώρα είχε φτάσει στή μεγαλύτερη της όξύτητα στήν περίοδο πού κρινόταν τό ζήτημα «ποιός-ποιόν», στήν περίοδο πού έμπαιναν τά θέματα του σοσιαλισμού. Ύστερα όμως από τή νίκη του σοσιαλισμού, τήν εξαλειψή των τάξεων των έκμεταλλευτών και τήν άποκατάσταση της ήθικοπολιτικής ένότητας της σοβιετικής κοινωνίας ή θέση για άναπόφευκτη όξυνση της ταξικής πάλης ήταν λαθεμένη. Στήν πράξη ή θέση αυτή άποτελούσε δικαιολογία για μαζικούς διωγμούς ένάντια στούς τσακιασμένους πολιτικά ιδεολογικούς αντιπάλους του κόμματος. Διωγμούς υπέστησαν επίσης πολλοί τίμιοι κομμουνιστές και έξωκομματικοί πού δέν έφταιγαν σέ τίποτε. Στήν περίοδο αυτή κατόρθωσε νά τρυπώσει στις πιά υπεύθυνες θέσεις του κράτους, ό άληθής πολιτικός τυχοδιώκτης Μπέρια, πού για νά πραγματοποιήσει τούς έγκληματικούς σκοπούς του δέ δίσταζε μπροστά σέ κανένα κακούργημα, και, έκμεταλλευόμενος τίς προσωπικές άδυναμίες του Ι.Β. Στάλιν, συκοφάντησε και έξόντωσε πολλούς τίμιους και άφοσιωμένους στό κόμμα και τό λαό ανθρώπους».

Τήν ίδια άκριβώς περίοδο έπαισχυντο ρόλο έπαιξε ό Γιάζοφ, πού κατείχε τό αξίωμα του επιτρόπου του λαού έπί των έσωτερικών. Μέ τή σύμπραξη του συκοφαντήθηκαν και έξοντώθηκαν πολλά από τά πιά άφοσιωμένα στό κόμμα στελέχη, κομμουνιστές και έξωκομματικοί. Για τήν έγκληματική τους δράση ό Γιάζοφ και ό Μπέρια τιμωρήθηκαν όπως τούς άξιζε.

Οι άνθρωποι πού υπέστησαν άδικαιολόγητες διώξεις, άποκαταστάθηκαν πέρα για πέρα στά 1954-1955» (σελ. 461-463).

«δέν μπορούμε νά περιοριστούμε σέ μιά Ιστορία του ΚΚ, χωρίς νά μελετήσουμε τόν περίγυρο καί τόν τρόπο πού επιδρά στήν Ιστορία τής χώρας, γενικά καί στήν ταξική πάλη, ειδικά».

μιά βάση είναι τό ζήτημα τών πηγών, μέ τήν τεράστια δυσκολία εύρεσής τους, πού αναφέρθηκε, σχετικά, ὁ Φοντάνα. Ἀναγκαστικά, ὑπάρχει μιά τρομερή δυσκολία. Ἀλλά νομίζω πώς πρέπει νά εἴμαστε ἀρκετά σαφείς: προκειμένου γιά τά τελευταῖα 20 χρόνια – τό γνωρίζουμε πάντα στήν τρέχουσα Ιστορία, ἰδιαίτερα σ' αὐτήν – αὐτό πού μπορεῖ νά γίνει εἶναι νά συλλέξουμε τίς προσωπικές ἐμπειρίες καί μάλιστα, τίς πιό πιθανές, κι ἀπ' τήν ἄλλη μεριά, ὅλο τό πλῆθος τών πηγών ἀπό τόν τύπο κλπ. Ὑπάρχει ἄλλη ομάδα πηγών πού εἶναι δύσκολο νά βρεθοῦν σ' αὐτή τήν ἐποχή, γι' αὐτό μέ τήν εὐκαιρία αὐτοῦ τοῦ θέματος, στή συζήτηση πού εἶχαμε στήν Μπολόνια πρὶν δύο τρεῖς μήνες περὶ Ιστορικῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων τῆς Εὐρώπης, ἐγώ ἔλεγα πώς «πρέπει νά σᾶς πῶ ἐκ τών προτέρων ὅτι μέ ἕνα κριτήριο Ιστοριογραφικό, τό ὁποῖο δέν ἀπορρίπτω, τά τελευταῖα χρόνια δέν ἐπιτρέπουν μιά ἱκανοποιητική μελέτη τών πηγών καί σχετικά μέ αὐτά τά χρόνια, περιοριζόμαστε σέ ἀπλές ὑποθέσεις ὅταν μιλάμε γιά τό ΚΚΙ». Αὕτη εἶναι μιά ἀναγκαστική πραγματικότητα, πάνω στήν ὁποία πρέπει νά δουλέψουμε. Ἄς πᾶμε πρὸς αὐτήν τή συλλογή πηγών πού νομίζω πώς εἶναι αὐτό πού ὀνομάζουμε ἀνασύσταση τῆς συλλογικῆς μνήμης. Γιατί νά μή τό ὀργανώσουμε αὐτό μέ τόν καλύτερο δυνατό τρόπο; Νά συστηματοποιήσουμε αὐτή τή συλλογή τών πηγών; Κατά βάση, θά ἦταν προφορικές μαρτυρίες. Θά ἔπρεπε νά κάνουμε παράλληλες χρονολογήσεις τῆς Ιστορίας, τῆς χώρας καί τοῦ κόμματος. Αὐτό θά ἦταν ἕνα ἀπό τά σημεῖα προσανατολισμοῦ καί τό ἄλλο, ἕνα εἶδος ὀργανογράμματος ἀπό τήν κεντρική ἐπιτροπή ὡς τῆς βάσης. Τότε θά εἶχαμε ὑπόψη μας ποιά εἶναι τά πρόσωπα πού θά μπορούσαν νά μᾶς δώσουν αὐτά τά στοιχεῖα καί νομίζω πώς θά φτάναμε κάπου. Ἄν ἀφιερωθοῦμε, μέ ἕνα συστηματικό τρόπο, γνωρίζοντας τί ἀντικείμενο διερευνοῦμε, θά ἀποκτήσουμε μιά συστηματοποιημένη βάση πηγών πολύ σπουδαίων καί μέ κάποια φερεγγυότητα. Μιλώντας γιά πηγές, ἐν-ὄν, ἐπίσης, καί τίς ἀναφορές ὧν ἐφταναν ἀπό τό ἐσωτερικό στό ἐξωτερικό – ὁπαδοί, συμπαθοῦντες – πηγὴ ἴσως πιό αὐθόρμητη, πιό ἄμεση ἀπ' ὅ,τι οἱ πιθανές ἀναφορές τῆς ὀργάνωσης. Χωρίς νά κολήσουμε σ' αὐτό, θά ἔλαμε ἕνα σύνολο ἀναφορῶν προσώπων πού ἐξῆσαν κάτω ἀπό πολύ διαφορετικές συνθήκες, εἴτε σάν μέλη, εἴτε σάν στελέχη σέ μαζικές ὁργανώσεις κλπ., ἀλλά καί ἔλαμε ἕνα σύνολο ἀναμνήσεων τῆς φυλακῆς. Δέν βλέπω, στό ὄνομα ποιῶς τύφλωσης, ποιῶς ἀπάτης, τό ΚΚΙ θά εἶχε τήν ὑποχρέωση νά δείξει τά ἀρχεῖα τών τελευταίων τριῶν ἐτῶν. Σέ κανένα κράτος τοῦ κόσμου δέν τό κάνουν

αὐτό, οὔτε οἱ πιό ὑπεύθυνοι ὁργανισμοί, ἐνῶ ἄλλες ὁργανώσεις, ὅπως θυμάται πολύ καλὰ ὁ Ἑλὸρθα, μέ τό παράδειγμα πού μᾶς ἔδωσε (CNT) τὰ κρατοῦν διπλοκλειδωμένα. Αὐτό δέν τό θέλουμε. Θέλουμε ὅλοι νά τά ἀνοίξουν, ἀρχίζοντας ἀπό τό ΚΚΙ, ἀλλά δέν μπορούμε νά ζητᾶμε παράλογα πράγματα. Ὑπάρχει κι ἄλλος τύπος προβλημάτων μεθοδολογίας πού θά ἐπιμείνουν. Δέν εἶναι ἀπ' τήν μιά μεριά ἡ καθοδηγητική ομάδα καί ἡ βάση ἀπ' τήν ἄλλη. Ἐγώ νομίζω πώς δέν μπορεῖ νά νοηθεῖ ἡ μιά χωρίς τήν ἄλλη, γιατί ὅσο σημασία κι ἂν εἶχαν οἱ ἐπικοινωνίες – καί ὅλοι ξέρουμε ἀπό πείρα γιά τί μιλάμε – στό βάθος ὑπάρχει μιά ὁλόκληρη ἰδεολογική θεμελίωση τῆς γραμμῆς πού ἐπεξεργάστηκε ἡ καθοδήγηση πού συμπιέπει ἀργά ἢ γρήγορα, ὅχι μόνο μέ τήν ὀργάνωση, ἀλλά καί μέ μιά σειρά ἀπό ἱστορικά γεγονότα τῆς χώρας, μέ συγκρούσεις, κλπ. Καί ὕστερα, ἀπό τήν ἀντίστροφη πλευρά, ἡ πρακτική τών ὁργανώσεων βάσει τών ἐπαρχιακῶν ὁργανώσεων, τών τοπικῶν ὁργάνων κλπ. ὁ τρόπος πού ἀντιδρῶν σέ διάφορα ντοκουμέντα καί ἰδιαίτερα ἡ ἐμπειρία τους, ἔχει γίνει γνωστό, λίγο ὡς πολύ, ἀπό τήν καθοδήγηση. Διότι ἐγώ πιθανόν νά εἶμαι ἀρκετά κριτικός μέ τήν καθοδήγηση, ἀλλά δέν μπορεῖς νά φτάσεις τήν κριτική, μεχρι τό σημεῖο νά σκέφτεσαι πώς ἡ καθοδήγηση εἶναι ἀνεπηρέαστη ἀπό τήν ἐμπειρία τών ὁργανώσεων βάσης. Αὐτό θά ἦταν παραλογισμός. Ἡ διαλεκτική ἀλληλεπίδραση μεταξύ τῆς ἐπεξεργασίας τῆς γραμμῆς ἀπό τήν καθοδήγηση καί τών συνεπειῶν τῆς πρακτικῆς τῆς βάσης καί τών ἐπιπτώσεών της πάνω στήν καθοδήγηση, θά ἔπρεπε νά ληφθοῦν ὑπόψη σάν δύο διαφορετικά μέρη ἑνός καί

τοῦ αὐτοῦ συνόλου. Γι' αὐτό μίλαγα γιά τόν πολιτικό κόσμο· δέν τό ἔλεγα τόσο σάν «ἀγῶνα γιά τήν ἐξουσία», ἀλλά τέλος πάντων, ἀξίζει... νά μπαίνει σέ ὅλα τά προβλήματα τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, ἀκόμη καί τῆς κοινωνικοπολιτικῆς προέλευσης, τῆς παραμονῆς στό πόστο, τοῦς ἐσωτερικοῦς ἀγῶνες, κλπ. Νομίζω πώς πρέπει νά προχωρήσουμε στήν κατανόησή του. Διατυπώσω μέ ἄλλο τρόπο αὐτή τή μικροῖστορία σέ ἐπίπεδο, ἐπίσης, καθοδηγητικῆς ὁμάδας, ἀλλά μέ ἄλλα λόγια εἶμαι σύμφωνος. Δέν μπορούμε νά περιοριστοῦμε σέ μιά Ιστορία τοῦ ΚΚΙ, χωρίς νά μελετήσουμε τόν περίγυρο καί τόν τρόπο πού ἐπιδρά στήν

Ιστορία τῆς Ἰσπανίας, γενικά, καί στήν ταξική πάλη, ειδικά.

Ἄντονιο Ἑλὸρθα

ΑΥΤΗ τή στιγμή δέν μπορούμε νά ἀφήσουμε τήν Ιστορία τοῦ ΚΚΙ ὡς πού νά ἔχουμε ἐπεξεργασμένο τό 90% τῆς Ιστορίας τῆς ταξικῆς πάλης κατά τήν περίοδο τοῦ φρανκισμοῦ. Στό μέτρο τῆς ὑπαρξῆς ἑνός ΚΚΙ ὑπάρχει μιά σειρά ζητημάτων γιά μελέτη. Εἶναι ἀναγκαῖο νά συστηματοποιηθοῦν ὁρισμένες πλευρές, τουλάχιστον στό ἐπίπεδο αὐτοῦ πού ἤδη γνωρίζουμε στό ΚΚ Ἰταλίας, στήν Ιστορία τοῦ Πάμπλο Σπριάνο ἢ στό ΚΚ Γαλίας, σύμφωνα μέ τίς γραμμές ἐρεύνης πού χάραξε τό τελευταῖο δελτίο τοῦ ἱνστιτούτου Μωρίς Τορέζ. Αὐτό πάει νά πει πώς τουλάχιστο, ἡ Ιστορία τῶν ὁρνώσεων, τῆς ἰδεολογίας καί τών βασικῶν ντοκουμέντων τους, πρέπει νά εἶναι στή διάθεση, ὅχι μόνο τών ειδικῶν, ἀλλά καί τών ἀναγνωστῶν γενικά καί ἀπό ἐδῶ καί μπρός μπαίνουν οἱ βασικές ἐρωτήσεις, πού ἀπευθύνονται στήν πραγματικότητα καί πρακτική τοῦ κόμματος. Πράγμα τό ὁποῖο μᾶς στέλνει σέ ἄλλο ἐπίπεδο ἀνάλυσης: τήν Ιστορία τῆς πάλης τών τάξεων.

ΣΕ ΜΙΑ στιγμή πού δέν γνωρίζουμε οὔτε τό ἐλάχιστο – σέ ἐπίπεδο Ιστοριογραφίας – τῆς διάρθρωσης ἀνάμεσα στήν πολιτική τῆς ἐθνικῆς συμφύλωσης καί τόν ἀνταρτοπόλεμο, τό νά περιμένουμε νά ἀνοικοδομηθεῖ ὁλοκληρωτικά ἡ γενική Ιστορία τών κοινωνικῶν συγκρούσεων, περιλαμβάνοντας σ' αὐτό τό σημεῖο τήν Ιστορία τοῦ κόμματος, μπορεῖ νά εἶναι πραγματικά δύσκολο. Τό κόμμα πρέπει νά προσπαθήσει νά ντοκουμένταρει καί νά προσφέρει κάποια στοιχεῖα – πού θέβαια πρέπει νά θεωρηθοῦν προσωρινά – νά προσφέρει μιά εἰκόνα πού ἴσως καί νά ἀκυρωθεῖ ἀπό μιά βαθιά ἀνάλυση πού θά ἀποδείξει ὅτι αὕτη ἡ ἐκείνη ἡ στρατηγική δέν ἀνταποκρίνονταν ἢ ἦταν ἀντιφατική, ἢ ὅτι μέσα τῆς εἶχε πολλές βασικές παρεκκλίσεις. Αὐτό εἶναι ἕνα δεύτερο, μά βασικό πρόβλημα, ἀλλά ἐφ' ὅσον δέν γνωρίζουμε στό ἐλάχιστο τό πρῶτο σημεῖο, τό πρῶτο ἐπίπεδο, τότε θά ἐμπλοκοῦμε ἀποκλειστικά στό παρόν Ιστοριογραφικό ἐπίπεδο, πράγμα πού θεωρῶ ἀπαράδεκτο.

Ζοσέφ Φοντάνα

ΘΑ ΣΥΝΕΧΙΣΩ ἐπιμένοντας. Θά πῶ νάί, σέ ὅλα ὅσα σημαίνουν δουλειά ἀποκατάστασης πληροφώρας, δουλειά γιά τό στήσιμο τών κειμένων ντοκουμέντων, δουλειά ἀκόμη πιό πλατιά, ὅπως π.χ. νά ξαναφτιάξουμε μιά Ιστορία πού χρειάζεται νά ξαναγίνει ἀπ' τήν ἀρχή, τήν Ιστορία τών ὁργανώσεων, τήν Ιστορία τοῦ συγκεκριμένου ἀγῶνα πού γινόταν μακριά ἀπό τό Παρίσι, τοῦ κόσμου πού πεθαινε στά βουνά τῆς Μάλαγα, ἀκόμη ὡς τό 50, κατατρεγμένος ἀπό τή χωροφυλακή μέ τήν κατηγορία πώς βοηθοῦσε τοῦς ἀντάρτες κλπ. Νά ξαναφτιάξουμε, στό μέτρο τοῦ δυνατό, ὅλα αὐτά τά στοιχεῖα πού δέν βρίσκονται πάντα στίς ἐντυπες πηγές, στό μέτρο πού αὐτές οἱ ἐντυπες πηγές λειτουργοῦν πολύ ἀπό ἔξω πρὸς τά μέσα, ἀπ' τήν καθοδήγηση καί μόνο... Εἶπα λοιπόν πώς σέ ὅλα αὐτά συμφωνῶ. Ἀντίθετα, δέν εἶμαι πολύ ἰσχυρός, ἂν εἶναι ἡ στιγμή νά μετατρέψουμε ὅλα αὐτά σέ Ιστορία. Ἰστορία σημαίνει ἐρμηνεία, δηλαδή πραγματικά νά μπορεῖς νά τοποθετεῖς τό κάθε τι· ἴσως, γιατί εἶναι

ἀναγκαία ἐπίσης ἡ καλλιέργεια τῆς ἀντικειμενικότητας καί τῆς ἀποτοξίνωσης, πράγμα πού σημαίνει προσπάθεια τοποθέτησης τῶν πραγματικῶν γεγονότων στήν πολυπλοκότητά τους, ἀπό τίς πολλαπλές συμμετοχές πού ὑπάρχουν καί νά μή συνεχιζοῦμε νά βλέπουμε μόνο μία πλευρά. Θά συνεχίσει νά φαίνεται ἔτσι ἐφ' ὅσον ξεκινᾶμε νά κάνουμε πρῶτα τήν ἱστορία τοῦ κόμματος – πού εἶναι ἕνα κόμμα πού κατευθύνει τήν ἱστορία τῆς Ἰσπανίας – καί κατόπιν τήν ἱστορία, σάν συνισταμένη τῆς δράσης αὐτοῦ τοῦ κόμματος. Διότι, θά ξαναεπιμεινῶ, ἂν αὐτό εἶναι ἔτσι, – ὅπως δυστυχῶς συνηθίζεται νά λέγεται στά κείμενα – τότε ἔχουμε δουλέψει πολύ ἄσχημα. Συνεχίζω νά πιστεύω πῶς ἄλλο πράγμα εἶναι νά ἀρχίσουμε τήν ἐπιλογή τῶν πηγῶν, νά προσφέρουμε αὐτά τά στοιχεία, νά μαζέψουμε τώρα τίς μαρτυρίες πού μπορούμε νά βροῦμε καί πού δέν βρίσκονται στά ἔντυπα καί νά συνεχίζουμε παρέχοντας αὐτά τά στοιχεία, καί ἄλλο πράγμα νά σκεφθοῦμε πῶς βρισκόμαστε σέ θέση νά χτίσουμε μία ἱστορία, πού θά ἦταν ἡ ἱστορία τῆς ἀλληλεπίδρασης ἀνάμεσα στήν πολιτική τοῦ ΚΚΙ καί τῆς πάλης τῶν τάξεων, στήν περίοδο τοῦ φρανκισμού. Πιστεύω πῶς ἀκόμα δέν ἔχει γίνει κάτι τέτοιο. Καί ὅταν γίνεται ἀνάποδα, νομίζω πῶς ἐμφανίζεται ὁ σχεταρισμός. Μιλάμε γιά ἀντάρτικο καί ὑπάρχουν μόνο ἀντάρτες κομμουνιστές, γιατί ἔτσι θγαίνει, γιατί ἡ ὀπτική γωνία πού δουλεύουμε εἶναι αὕτη. Ἰσως θά ἔπρεπε νά ἀρχίσουμε νά κάνουμε τήν ἱστορία τοῦ ἀντάρτικου, ἀλλά ὄχι μόνο τοῦ κομμουνιστικοῦ ἀντάρτικου καί τότε θά μπορούσε νά ξαναφιαχθεῖ ὁ ρόλος τοῦ ΚΚΙ στόν ἀνταρτοπόλεμο. Εἶναι ἀνάγκη νά ξεκινήσουμε ἀπό τό εὐρύτερο, πρὶν ἀρχίσουμε νά συλλογίζομαστε. Αὐτό δέ σημαίνει πῶς πρέπει νά ξεχάσουμε, οὔτε τήν ἀναγκάια δουλειά συγκέντρωσης τοῦ ὕλικου πού πρέπει νά συνεχίσει νά γίνεται, οὔτε τόν ἀγῶνα ἐνάντια στίς ἐρμηνεῖες πού θά μπορούσαν νά ἐρθοῦν ἀπό ἄλλα πεδία, δηλαδή τά σχεταριστικά ὁράματα.

Μανουέλ Ἀθκάρατε

ΕΠΙΘΥΜΩ νά πῶ πῶς συμφωνῶ μέ ὅσα εἶπε ὁ Φοντάνα. Γιά τό κεντρικό θέμα πιστεύω ἀπό τῆς μιά μεριά τό ἔντυπο ὕλικό εἶναι ὕλικό προπαγάνδας ἐνός κόμματος, κάτω ἀπό συγκεκριμένες συνθήκες, στό ὁποῖο ὑπάρχουν λάθη πραγματικά καί λάθη ἐνός βολонταρισμοῦ καί ὑποκειμενισμοῦ πολύ ἐντονου πού σέ μερικές περιπτώσεις φτάνουν νά εἶναι κωμικά. Σάν ἱστορική πηγή, πάνω ἀπ' ὅλα, εἶναι ἡ πηγή γιά τή μελέτη τῆς ἰδεολογίας μιάς δοσμένης στιγμῆς. Ὑπάρχει ἐπίσης τό πρόβλημα τῆς ἐπίσημης ἱστορίας. Τό σημαντικό αὐτῆς τῆς ἐπίσημης ἱστορίας – γιά τήν ὁποία εἶμαι κι ἐγώ ἕνας ἀπ' τούς υπεύθυνους – εἶναι ὅτι φτιάχτηκε τό 1960, δηλαδή τέσσερα χρόνια μετά τήν ἀρχή τῆς ἀποσταλινοποίησης. Αὐτό ἀποδεικνύει τά περιορισμένα ὅρια αὐτῆς τῆς πορείας, ἀφοῦ ἀκόμα τό '60 στήν διεύθυνση τοῦ κόμματος ὑπάρχει μία ἀρκετά μεγάλης δόσης τῆς σταλινικῆς ἀντίληψης περὶ κόμματος. Σέ τί ἀπαντᾷ αὕτη ἡ ἀντίληψη τῆς ἱστορίας τοῦ κόμματος φτιαγμένη ἀπ' αὐτό τό ἴδιο; Αὐτό πιά πάει πολύ πῶς πέρα ἀπό τήν προπαγάνδα: καθρεφτίζει μία ἰδεολογική συμπεριφορά στήν ὁποία τό κόμμα εἶναι, γιά νά τό ποῦμε ἔτσι, ὁ καταχραστής τῆς ἀλή-

“Ὁποῖος ἐλέγχει τό παρελθόν, ἐλέγχει τό μέλλον ὁποῖος ἐλέγχει τό παρόν, ἐλέγχει τό παρελθόν”

Τό ἀπόσπασμα πού ἀκολουθεῖ ἀπό τό βιβλίο τοῦ **GEORGE ORWELL**: «1984», περιγράφει τίς ἰδεολογικές παραμορφώσεις ἀπό τήν θεσμοποιημένη καταγραφή τοῦ παρελθόντος:

«Μερικά χρόνια πρὶν ἔτρεφες μίαν αὐταπάτη, πού ἦταν πράγματι πολύ σοβαρή. Πιστεύεις ὅτι τρία ἄτομα, τρία πρῶην μέλη τοῦ κόμματος πού ὀνομάζονταν Τζόουνς, Ἀράνσον καί Ράδερφορντ – καί πού ἐκτελέστηκαν γιά προδοσία καί δολιοφθορές, ἀφοῦ ἔκαναν τίς πιό ὀλοκληρωμένες ὁμολογίες – δέν ἦταν ἐνοχοί γιά τά ἐγκλήματα πού τούς εἶχαν ἀποδοθεῖ. Πιστεύεις ὅτι εἶχες δεῖ ἀλάνθαστα στοιχεία πού ἀποδείκνυναν ὅτι οἱ ὁμολογίες τους ἦταν ψεύτικες. Ὑπῆρχε μία κάποια φωτογραφία γιά τήν ὁποία εἶχες ψευδαισθήσεις. Πιστεύεις ὅτι τήν εἶχες πράγματι κρατήσῃ στά χέρια σου. Ἦταν μία φωτογραφία κάπως ἔτσι».

Ἔνα ἐπίμηκε ἀπόκομμα ἐφημερίδας εἶχε ἐμφανιστεῖ ἀνάμεσα στά δάχτυλα τοῦ Ὁ Μπράιεν. Γιά πέντε δευτερόλεπτα περίπου ἔμεινε μέσα στό ὀπτικό πεδίο τοῦ Γουίνστον. Ἦταν μία φωτογραφία καί δέν ὑπῆρχε ἀμφιβολία γιά τήν ταυτότητά της. Ἦταν ἡ φωτογραφία. Ἦταν ἕνα ἄλλο ἀντίτυπο τῆς φωτογραφίας τῶν Τζόουνς, Ἀράνσον καί Ράδερφορντ σέ κομματική δρᾶση στή Νέα Ὑόρκη, πού εἶχε κατά τύχη βρεῖ ἔντεκα χρόνια καί τήν εἶχε ἀμέσως καταστρέψει. Γιά μία στιγμή μονάχα, ἐμφανίστηκε μπροστά στά μάτια του καί ἐξαφανίστηκε πάλι. Ἀλλά τήν εἶχε δεῖ. Ἀναμφισβήτητα τήν εἶχε δεῖ. Ἐκανε μιά ἀπελπισμένη, ἐναγώνια προσπάθεια γιά νά ἀπελευθερώσει τό πᾶν μέρος τοῦ σώματός του. Ἦταν ἀδύνατο νά κινηθεῖ ἔστω καί ἕνα ἑκατοστό πρὸς ὁποιαδήποτε κατεύθυνση. Γιά ἕνα λεπτό εἶχε ξεχάσει ἀκόμα καί τό διακόπτη. Τό μόνο πού ἤθελε ἦταν νά ξανακρατήσῃ τή φωτογραφία στά δάχτυλά του ἢ τουλάχιστον νά τή δεῖ.

«Ὑπάρχει!», φώναξε.

«Ὁχι», εἶπε ὁ Ὁ Μπράιεν.

Διάσχισε τό δωμάτιο. Στόν ἀπέναντι τοῖχο ὑπῆρχε μιά μνημότυπα. Ὁ Ὁ Μπράιεν σήκωσε τό δειχτωτό. Ἀόρατο τό εὐθραυστο χαρτάκι στροβιλιζόταν στό ρεῦμα τοῦ θερμοῦ ἀέρα. Ἐξαφανιζόταν μέσα σέ μίαν ἀναλαμπή τῆς φωτιᾶς. Ὁ Ὁ Μπράιεν ἀπομακρύνθηκε ἀπό τόν τοῖχο.

«Στάχτες», εἶπε. «Οὔτε καν ἀναγνωρίσιμες στάχτες. Σκόνη. Δέν ὑπάρχει. Δέν ὑπῆρξε ποτέ».

«Ὑπῆρξε, ὅμως. Ὑπάρχει. Ὑπάρχει στή θύμηση. Τό θυμᾶμαι. Τό θυμᾶσαι».

«Δέν τό θυμᾶμαι», εἶπε ὁ Ὁ Μπράιεν.

Ἡ καρδιά τοῦ Γουίνστον βούλιαξε. Αὐτό ἦταν διπλοσκέψη. Εἶχε ἕνα συναίσθημα θαύασμου ἀδιέξοδο. Ἀν μπορούσε νά ἦταν θέβαιος ὅτι ὁ Ὁ Μπράιεν ἔλεγε ψέμματά, δέν θά τόν ἐνοιαζε πάρα πολύ. Ἀλλά ἦταν ἀπόλυτα δυνατό ὅτι ὁ Ὁ Μπράιεν εἶχε πραγματικά ξεχάσει τή φωτογραφία.

Κι ἂν τά πράγματα ἦταν ἔτσι, τότε θά εἶχε ξεχάσει ἤδη ὅτι ἀρνήθηκε νά τό θυμηθεῖ καί θά εἶχε ξεχάσει τήν πράξη τῆς λησμονιάς. Πῶς μπορούσε κανεῖς νά εἶναι θέβαιος ὅτι ἦταν ἀπλῶς τέχνασμα; Ἰσως νά ἦταν πράγματι δυνατό νά συμβεῖ στό νοῦ αὐτός ὁ παρανοϊκός διαμελισμός, κι αὕτη ἡ σκέψη τόν ξεπερνοῦσε.

Ὁ Ὁ Μπράιεν τόν παραμόνευε μέ τό βλέμμα. Περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλη φορά ἔμοιαζε μέ ἕνα δάσκαλο πού κόπιαζε γιά ἕνα δύστροπο, ἀλλά ἐπιδεκτικό μαθήσεως παιδί.

«Ὑπάρχει ἕνα σύνθημα τοῦ κόμματος πού ἀφορᾷ τόν ἐλεγχό τοῦ παρελθόντος» εἶπε. «Ἐπανάλαθέ το, ἂν θέλεις».

«Ὁποῖος ἐλέγχει τό παρελθόν, ἐλέγχει τό μέλλον: ὁποῖος ἐλέγχει τό παρόν, ἐλέγχει τό παρελθόν», ἐπανάλαθε ὁ Γουίνστον πειθαρχικά.

«Ὁποῖος ἐλέγχει τό παρόν, ἐλέγχει τό παρελθόν», εἶπε ὁ Ὁ Μπράιεν, κουνώντας τό κεφάλι του καί ἐπιδοκιμάζοντας σιωπηλά. «Γουίνστον, μήπως ἔχεις τή γνώμη ὅτι τό παρελθόν ἔχει πραγματική ὑπαρξη;»

Τό αἶσθημα τοῦ ἀδιέξοδου πλάκωσε πάλι τόν Γουίνστον. Τά μάτια του τρεμόπαιξαν πρὸς τήν κατεύθυνση τοῦ διακόπτη. Ὁχι μόνο δέν ἤξερε ἂν θά τόν ἔσωζε ἀπό τόν πόνο τό «ναί» ἢ τό «ὄχι». Δέν ἤξερε καν τί ἀπάντηση πῶς οἱ ἴδιοι ὅτι ἦταν ἡ ἀληθινή.

Ὁ Ὁ Μπράιεν χαμογέλασε ἀχνά. «Δέν εἶσαι μεταφυσικός Γουίνστον» εἶπε. «Ὡς αὕτη τή στιγμή δέν ἀντιμετώπιζες ποτέ τί σημαίνει ἡ ὑπαρξη. Θά τό τοποθετήσω πιό συγκεκριμένα. Ὑπάρχει τό παρελθόν συγκεκριμένα στό χῶρο; Ὑπάρχει κάπου ἕνας κόσμος ἀπό στέρεα πράγματα, ὅπου πραγματοποιεῖται ἀκόμα τό παρελθόν;»

«Ὁχι».

«Τότε πού ὑπάρχει τό παρελθόν, ἂν ὑπάρχει;»

«Στά ἀρχεῖα. Εἶναι γραμμένο»

«Στά ἀρχεῖα. Καί πού ἄλλου;»

«Στό μυαλό. Στή μνήμη τῶν ἀνθρώπων»

«Στή μνήμη. Πολύ καλά τότε. Ἐμεῖς, τό κόμμα, ἐλέγχουμε ὅλα τά ἀρχεῖα καί ὅλες τίς μνήμες. Ἐπομένως, ἐλέγχουμε τό παρελθόν, ὄχι;

«Ἀλλά πῶς μπορεῖτε νά ἐμποδίσετε τούς ἀνθρώπους νά θυμούνται τά γεγονότα;» φώναξε ὁ Γουίνστον, ξεχνώντας πάλι γιά μία στιγμή τό διακόπτη. «Γίνεται ἀθέλητα. Σέ ξεπερνάει. Πῶς θά ἐλέγξετε τή μνήμη; Δέν ἐλέγξατε τή δικιά μου!»

«τό κόμμα γράφει την ιστορία, την ιστορία του, για να προικίσει τούς κομμουνιστές, τα μέλη του κόμματος, με την πεποίθηση πως τό κόμμα έχει πάντα δίκιο, έχει a priori την αλήθεια και πραγματοποιεί την ιστορία».

Θεας και κατά συνέπεια αυτός που πραγματοποιεί την αλήθεια και την ιστορία. Γράφει την ιστορία, την ιστορία του, για να προικίσει τούς κομμουνιστές, τα μέλη του κόμματος, με την πεποίθηση πως τό κόμμα έχει πάντα δίκιο, έχει a priori την αλήθεια και πραγματοποιεί την ιστορία. Αυτή είναι η αντίληψη του λεγόμενου μαρξισμού – λενινισμού κλπ. Και μέσα σ' αυτό τό σχήμα, απτή ή επίσημη ιστορία έχει κάποιο ρόλο, αποτέλεσμα μέρος μιάς αντίληψης που πιστεύω πως έχει ξεπεραστεί. Τό ξεπέρασμα αυτής της αντίληψης μās οδηγεί στο να θεβαιώσουμε ότι τό κόμμα επιδρά στην ιστορία, αλλά τέλος πάντων, αυτό που δεν πρέπει να κάνει, είναι να την γράψει. Αυτό είναι δουλειά των ιστορικών. Μιά κάποια υποχρέωση, ναι θέβαια, έχει: τό κόμμα σάν κάτοχος ντοκουμέντων και σάν σύνολο ανθρώπων, πρέπει να κάνει τη μεγαλύτερη δυνατή προσπάθεια, ώστε ή πρώτη ύλη της ιστορίας να είναι στή διάθεση των ιστορικών, των ατόμων που θέλουν να δουλέψουν πάνω σ' αυτό. Σάν προσωπική γνώμη, βλέπω πολύ δύσκολο, στό σημερινό στάδιο, έναν ιστορικό να γράψει μία ιστορία του ΚΚΙ. Αυτό θά ήταν ένα γιγάντιο έργο. Νομίζω πως τό έργο του Σπίανο είναι πολύ ενδιαφέρον και τό ότι υπάρχει ένα έργο αυτού του τύπου είναι χρήσιμο, γιατί έχει προκαλέσει ήδη διαμάχες και συζητήσεις και έχει βοηθήσει στο να ξεσκεπάζονται προβλήματα. Για παράδειγμα, ή διαμάχη στην Ιταλία για τό κέντρο του Μιλάνου και τό κέντρο της Ρώμης που οι Longo και Amendola ουσιαστικά ξεσκέπασαν, νομίζω πως είναι ένα παράδειγμα του είδους των προβλημάτων που είναι χρήσιμο να αρχίσουν να παρουσιάζονται μέσα στο πλαίσιο μιάς επεξεργασίας της πάλης των τάξεων γενικά και επίσης των ειδικών προβλημάτων που τη μία ή την άλλη στιγμή μπορεί να έχουν ενδιαφέρον στην ιστορία του κόμματος. Γι' αυτό νομίζω πως χρειάζεται – σάν μέθοδος θά έλεγα και σάν προοπτική – να μπουν ανάγλυφα, παράλληλα με την πάλη των τάξεων γενικά, και τά εσωτερικά προβλήματα που μπορεί να δώσουν λαθή για να ανακαλυφθεί αυτό που πράγματι υπήρξε ή ιστορία του κόμματος, σάν μία συμβολή στη γνώση της πραγματικότητας και επίσης σάν ξεπέρασμα μιάς μυθικής αντίληψης ιεραρχικής, πυραμιδοειδούς, του κόμματος. Τό να δείξουμε πως τό κόμμα είχε τά προβλήματά του, τις εσωτερικές του διαμάχες, τις άρνητικές του όψεις, βοηθά στην όμαλοποίηση της θέσης του κόμματος στο σύνολο της ιστορίας. Τό πρόβλημα θά ήταν να κατορθώσουμε ώστε ή ιστορία του κομμουνιστικού κόμματος να

γίνει μία όψη της ιστορίας του εργατικού κινήματος.

Αντόνιο Έλόρθα

NOMIZO πως ό Φοντάνα έχει δίκιο, όσον άφορά στην έντονη άπόκλιση μεταξύ καθορισμένων θεωρητικών προβλέψεων και πρακτικής του κόμματος. Τώρα θέβαια, δεν θά δεχόμουν την άποψη μιάς δομικής άπόκλισης, που λίγο-πολύ μās πρότεινε. Γιατί τότε δεν μπουν να φανταστώ, γιατί τό ΚΚ Βάσκων, με έξαιρετικά μέλη, που επινόησαν τις έπιτροπές πολύ πριν άπό τόν «καιρό» τους, που έχουν μία άγωνιστική παράδοση, σάν κι αυτή του ΚΚ Καταλωνίας (PSUC), δεν μπόρεσε να έχει, στόν τομέα της έπιρροής, παρόμοιες κατακτήσεις. Θέλω να πώ, πως δεν μπουν να έξηγηθούν οι διαφορές έπιρροής μεταξύ των διαφόρων περιοχών, άποκλειστικά σέ σχέση με την ικανότητα των στελεχών τους. Υπάρχουν και πολλοί άλλοι παράγοντες και άνάμεσα σ' αυτούς, ό σχετικός, με την επεξεργασία μιάς στρατηγικής έθνικής πολιτικής στην Καταλωνία και Έουσκάδι (βασικές περιοχές) είχε αισθητές αλλαγές και μπουρεί να βοηθήσει στο να έξηγηθεί, άν όχι όλη ή άπόκλιση μεταξύ της μιάς και της άλλης περιοχής, τουλάχιστον ένα μέρος.

Ο ΑΓΩΝΑΣ των μελών σέ επίπεδο τοπικό είναι πολύ σπουδαίος: τό ότι μία όμάδα μελών μπουρεί να άναπτύξει μιά στρατηγική, συνδικαλιστική, μορφωτική στρατολογία και μετά μπουρεί να προκαλέσει μία έπιρροή και να την διατηρήσει, μου φαίνεται πολύ καλό. Τό να αξιολογούμε τό ρόλο των μελών δεν πρέπει να μās κάνει να πιστέψουμε ότι αυτή ή πρακτική τους είναι τελείως διαφορετική άπό τις κατευθύνσεις άπό τά πάνω: τό γεγονός ότι επιβλήθηκε ή στρατηγική του Κλαουντίν, δεν υπήρξε άυστηρή για τά μέλη. Αξιολογώντας τους θετικά ή άρνητικά δεν προϋποθέτει τελείως διαφορετικές συμπεριφορές. Ακύρωση της πανεθνικής ελρηνικής άπεργίας και της προετοιμασίας της, θά σήμαιναν μία συμπεριφορά του κόμματος άρκετά διαφορε-

«πρέπει να άναμειχθούμε με την όργάνωση, όχι για να έξαγιασούμε, αλλά για να δούμε πως λειτουργήσει».

τική, και τό να έχει άποδεχτεί άλλη συνδικαλιστική στρατηγική, θά ήταν έπίσης κάτι διαφορετικό... Δηλαδή, κι άν άκόμη τά λόγια δεν μεταφράζονται κατ' εύθειαν σέ πρακτική, πιστεύω πως άκόμη και για να δεί κανείς τις ίδιες έπιφάσεις της πολιτικής της ήγετικής όμάδας είναι άναγκαίο να την αναλύσει. Άπ' αυτή την άποψη, πιστεύω πως ή αντίθεση σέ σχέση με την πρακτική στή βάση, είναι κάτι τό τελείως άναγκαίο για την ολοκληρωτική αξιολόγηση, αλλά πως, στην περίπτωση του ΚΚΙ, έκτός και άν ύποτεθεί πως υπήρξε κάποιο κομμουνιστικό κείμενο έντελώς ξεκάρρωτο άπό την πρακτική των κομμουνιστών, δεν νομίζω πως λειτουργεί. Γιατί άναμφισβήτητα, όπως έξέρουμε, άκόμη κι όσοι δεν είμαστε κομμουνιστές, τό να συγκαλούμε στοργυλές τράπεζες, να προσελεύουμε άνεξάρτητους, να μαζεύουμε ύπογραφές, τέλος πάντων, όλα αυτά αποτελούσαν μέρος μιάς καθορισμένης πολιτικής πρακτικής που ήταν διαφορετική άπό αυτήν που θά είχαμε κάνει κάτω άπό μία άλλη στρατηγική. Νομίζω πως μ' αυτήν την έννοια οι αξιολογήσεις του Φοντάνα έχουν ισχύ για την έμβάθυνση της ιστορίας του ΚΚΙ, σέ τοπική κλίμακα, σέ έπαρχιακή κλίμακα: αλλά σέ έθνική κλίμακα, παρ' όλα αυτά, πρέπει να άναμειχθούμε με την όργάνωση όχι για να την έξαγιασούμε, αλλά για να δούμε πως λειτουργήσει. Τό πρόβλημα της λειτουργίας της όργάνωσης, αρχίζοντας άπό πάνω και φτάνοντας στή βάση – περνώντας άπό τά ένδιάμεσα επίπεδα – είναι ένα ιστορικό πρόβλημα και νομίζω πως ή έφαρμογή των γραμμών του κόμματος έπαιξε ένα ρόλο πάρα πολύ σπουδαίο. Νομίζω πως ή πολιτική του PSUC είναι σχετικά άνεξάρτητη άπό μία καθορισμένη γεωική στρατηγική και πως παρ' όλο που είχε πολύ καλά στελέχη – και να τά αποτελέσματα μας και σέ άλλες περιοχές της Ισπανίας – άν δεν υπήρχε αυτή ή στρατηγική, τό PSUC θά είχε διαλυθεί, όπως ή CNT και τόσες άλλες όργανώσεις που άποτελούνταν άπό πολύ καλά στελέχη. Η Καταλωνία είναι πραγματικό ιστορικό νεκροταφείο όργανώσεων που ήταν σπαρμένες με καλές προθέσεις και είχαν καλά στελέχη.

Ζοσέπ Φοντάνα

ΘΕΛΩ να άπαντήσω, γιατί δεν θά ήθελα να παρεξηγηθεί αυτό που είπα. Έκτός των άλλων, δεν άναφέρομαι στόν ήρωισμό των όπαδών, άναφέρομαι σ' ένα πλάνο που περικλείει τούς όπαδούς και τις όργανώσεις τις πιο κοντά στή βάση, δηλαδή που έχουν μία έπαφή άμεση με την πραγματικότητα. Όπως όδηποτε, υπάρχει ένας παράγοντας αλλαγής πολύ σοβαρός: είναι τό γεγονός ότι ή καθοδήγηση άνεχόταν αυτή τη σχετική άυτόνομία με την όποια οι όργανώσεις βάσης έκαναν μία συγκεκριμένη πολιτική στρατηγική. Για παράδειγμα, στό θέμα της Πράγας, θυμάμαι πολύ καλά την συγκέντρωση όπου κάναμε στό σπίτι μου

μέ τον Μανόλο Σακρισταν, με ανθρώπους του γκρουπ των διανοουμένων, που αποφασίσαμε αυτόματα να απαιτήσουμε να καταδικαστεί ή εισβολή. Αυτό είχε άμεση σχέση με όλη την αλλαγή που γινόταν στο κόμμα και σε μας, μάς βγήκε με τον πιο αυθόρμητο τρόπο και τελειώς αυτόνομα. Τό σπουδαίο είναι, σίγουρα, πώς εκείνες τις στιγμές το κόμμα ήταν έτοιμο να το αποδεχτεί αυτό, κάτι που ίσως να ήταν αδύνατο και να το σκεφτείς ακόμα σε προηγούμενες χρονιές. Δηλαδή, αντί να περιμένουμε ήσυχα- ήσυχα να μας πουν από πάνω, πώς έπρεπε να σκεφτούμε, προηγήθηκε εμείς στο να σκεφτούμε βέβαια, αυτό ένυπηρε σε μία γραμμή, είναι φανερό. Άλλα εγώ αναφέρομαι στην ευχέρεια προσαρμογής στις αλλαγές της πραγματικότητας. Γιατί θυμάμαι πολύ καλά πώς ή καθοδήγηση έπαιρνε μέρος στις συγκεντρώσεις των πυρήνων, όπου συνήθως γινόταν πρώτα η ανάγνωση του ντοκουμέντου που στέλνονταν από πάνω, κάτι σαν ιεροτελεστία, και μετά, περνάγαμε στο σοβαρό θέμα: τι κάνουμε και τι γίνεται. Βέβαια, δεν υπήρχε ένας απόλυτος παραλογισμός ανάμεσα σ' αυτό που διαβάστηκε και σ' αυτό που θα κάναμε κατόπιν, αλλά κι αυτό που θα κάναμε δεν ήταν απόλυτα φορμαρισμένο σ' αυτό που έρχόταν από πάνω. Δηλαδή, αυτό που έρχόταν από πάνω σήμαινε, σε τελευταία ανάλυση, τη δυνατότητα να άρχισουμε να δρούμε αυτόνομα, να σκεφτόμαστε και να επεμβαίνουμε σε όρισμένους τομείς. Δεν υπήρξαν όλα εύκολα. Θυμάμαι πολύ καλά πώς σε ημερομηνία όχι πολύ παλιά ξαναπροσπαθήσαν να διαλύσουν το PSUK για να φτιάξουν μία δομή του Κ.Κ. Καταλωνίας, παρόμοια με τα άλλα επαρχιακά Κ.Κ. και θυμάμαι πώς πολλοί αντιδράσαμε σ' αυτό, γιατί πιστεύαμε πώς θα ήταν λάθος, ότι θα χα-

νόταν τό ιστορικό ρεύμα μιάς σειράς αγώνων και ότι θα χανόταν κάτι που θεωρούσαμε καλό για την επιρροή του κόμματος εκείνο τον καιρό. Θά 'λεγα πώς είχα αυτή τη συζήτηση, αυτή τη διαφωνία, αυτά τα επιχειρήματα – και μερικές φορές ιστορικά επιχειρήματα, αν θέλετε – με τον ίδιο τον Γκρεγκόριο (Λοπέθ Ραίμουντο). Τό σπουδαίο είναι πώς τότε μπορούσες να ακουστείς και μπορούσες να ξανασκεφτείς πάνω σ' ένα θέμα που απ' έξω μόνο φαινόταν σωστό. Όσοι βρίσκονταν σε επαφή με την πραγματικότητα εκείνες τις στιγμές μπορούσαν να δούν πώς δεν ήταν έτσι και μπορούσες να παρέμβεις, ώστε να μην παρθούν αυτά τα μέτρα.

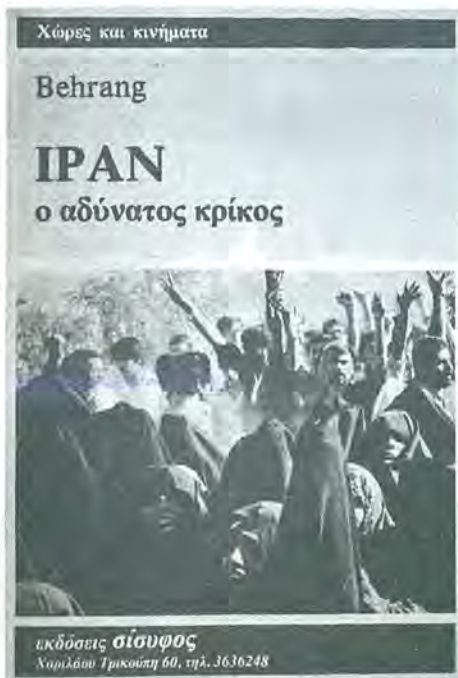
Μανουέλ 'Αθκάρτε

ΠΡΙΝ να απαντήσω σε μερικά συγκεκριμένα θέματα που μπήκαν, θά 'ηθελα να μιλήσω για ένα θέμα γενικά. Νομίζω πώς ένα από τα πράγματα που θά πρέπει να μελετηθεί είναι ο βαθμός διατήρησης ή μη, στη διάρκεια της μακράς περιόδου του φρανκισμού, των πολιτικών οργανώσεων που εκπροσώπησαν διάφορα ρεύματα απόψεων του ισπανικού λαού, στην προηγούμενη περίοδο. Αυτό είναι ένα ιστορικό πρόβλημα βάθους. Είναι προφανές ότι η οργανωτική διατήρηση του ΚΚΙ είναι ένα φαινόμενο αρκετά εξαιρετικό και πιστεύω πώς η προσπάθεια να εξηγηθεί, πιθανόν να υπήρξε μία από τις επιθυμίες μας, ή πειρασμούς: για μία ικανότητα να έχουμε επεξεργαστεί την λογική, να έχουμε πει την αλήθεια, να έχουμε προβλέψει το μέλλον... Άλλα αυτά δεν γίνονται. Ίσως θά έπρεπε να τό δούμε κατά περίπτωση, αλλά πάντως η απάντηση σε βάθος μου φαίνεται ολοκάθαρη: 'Η απάντηση είναι τό γεγονός ότι πέτυχε, παρ' όλες τις δυσκολίες, μία κάποια επικοινωνία ανάμεσα σ' αυτή την πραγμα-

τικότητα που τόσο επέμενε με το δικό του ό φοντάνα, απ' την μια σχετικά με τις μάζες που αγωνίζονταν, που δρούσαν, όπου άλλοι ήταν κομματικοί και άλλοι όχι, και απ' την άλλη, στα διάφορα όργανα που προσπαθούσαν να επεξεργαστούν έναν προσανατολισμό, που είχαν τη θέληση να κατευθύνουν αυτό τον αγώνα κατά του φρανκισμού. Νομίζω πώς υπήρξε αυτή ή επικοινωνία και απ' αυτό τό σημείο ξεκινώντας θά απαντήσω σε ένα από τό ζητήματα που έβαλε ο 'Ελόρθα: τον ανταρτοπόλεμο. Ο ανταρτοπόλεμος δεν γεννιέται κατά τη γνώμη μου από έναν προσανατολισμό του κόμματος: τό θέμα είναι πώς τό αντίρτικο είναι μία αυθόρμητη όργάνωση μεγάλων μαζών. Μετά την ήττα, τό αντίρτικο είναι πρώτα οί κυνηγημένοι, οί μεγάλες μάζες που προσπαθούν να σωθούν στά θουνά, χωρίς καμία καθοδήγηση. Τό κόμμα βρίσκεται μπροστά σε μία πραγματικότητα: ομάδες που φεύγουν στά θουνά για να σωθούν από την τρομοκρατία. Μετά έρχεται ή δεύτερη όψη: ο μιμιτισμός του Β' Παγκόσμιου Πόλεμου. Αυτό που εγώ έζησα. Ήμουν στη Γαλλία και εκεί προκλήθηκε ένας μεγάλος μιμιτισμός των μαζών. Όμως, σάν πήγαμε στο 'Αράν, ο Σαντιάγο (Καρίγιο) αντίλαμβάνεται πώς είναι μία τρέλα και πώς ρίχνουν στο στρατό τό πιο ισχυρό κομμάτι των ανθρώπων μας στη Γαλλία. Μετά, αυτό τό θέμα υπόκειται σε επεξεργασία και αυτή, παίζει κάποιο ρόλο. Άλλα ή εξήγηση του ανταρτοπόλεμου από την καθοδήγηση και μόνο, είναι αδύνατη. Αυτό που πρέπει να δούμε είναι πώς αντιδρούν όρισμένοι τομείς του δημοκρατικού στρατού μπροστά στην ήττα και μέσα απ' αυτό τό συμπέρασμα, τί είναι αυτό που κάνει τό κόμμα και μιμείται την έμπειρία του Β' Παγκόσμιου Πόλεμου.

Μετάφραση: ΓΙΑΝΝΗ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ

εκδόσεις σίσυφος

Χαριλάου Τρικούπη 60, τηλ. 3636248

“Ένας βαρυποινίτης θυμάται...”

Τό «Ήμερολόγιο ενός ποινικού κρατούμενου» γράφτηκε στις αρχές της εφταετίας, όταν ο Εύαγγελος Μπαλέρμας – συγγραφέας και πρωταγωνιστής – θρυσκόταν στη φυλακή, έκτιοντας ποιήν δεκάπεντάχρονης κάθειρξης.

Άσυμβίβαστος χαρακτήρας κι αντίσαςος ο Ε.Μ. θρέθηκε από μικρός στη φυλακή. Ή δράση του ολοκληρώθηκε στην περίοδο της Κατοχής μέ κλοπές σέ βάρος – κυρίως – τών Γερμανών και συνεχίστηκε σ’ όλη τή διάρκεια του εμφύλιου πόλεμου. Πουθενά δέν μπόρεσε νά προσαρμοστεί. Ήπεισόδια παντού και συνεχώς. Ή στρατιωτική του θητεία ήταν γεμάτη πειθαρχικές ποινές. Οι αντίδράσεις του ήταν άμεσες και ή αντίληψη του γιά τήν αὐτοδικία τόν οδηγούσε συστηματικά, σχεδόν, σέ βίαιες ανταποδόσεις.

Χωρίς συγκεκριμένη πολιτική τοποθέτηση, διαισθητικά σχεδόν, αντιλαμβάνεται τό ρόλο τών ἀπάνθρωπων μηχανισμών και αντίδρα κι αὐτός, μέ τόν τρόπο του, στην έξουσία. Ή έπαφή του μέ τούς πολιτικούς κρατούμενους στά Γιοῦρα τόν ώθησε πρὸς αὐτή τήν κατεύθυνση.

Τά χειρόγραφα τετράδια του βαρυποινίτη δέν είχαν άλλο σκοπό ύπαρξης· γράφτηκαν γιά νά περνάει ο καιρός στη φυλακή. Πολιτικοί συγκρατούμενοί του πού τά είχαν δει τότε, τόν παρακίνησαν γιά τήν έκδοσή τους, έκτιμώντας τό αὐθεντικό ὕφος, και τήν συγγραφική ικανότητά του.

Τό βιβλίο θά κυκλοφορήσει στις αρχές του 1980 από τίς εκδόσεις «Κέδρος» μέ επιμέλεια του Κώστα Γ. Παπαγεωργίου.

Ὁ Εὐάγγ. Μπαλέρμας

Λοιπόν έτσι γινότανε τότες μέ τίς παρατάξεις, οί όποίες και οί δύο, άριστερή και δεξιά, καλά εξηγηθήκανε· έρχινε ο ένας τά δάση στόν άλλο και τό άποτέλεσμα ήταν νά τά πληρώνει όλα ο φτωχός λαός, ενώ οί μεγάλοι δέν πληρώναν τίποτα, διότι τά κανόνισαν όλα πολύ ώραιά και όταν ανάλαβε πρωθυπουργός ο Σοφούλης έπιασε κι έδωσε χάρη στους ήθικους αὐτουργούς, σ’ αὐτούς δηλαδή πού διάταζαν τούς άλλους νά σκοτώσουν και ποιούς θά σκοτώσουν, κι εκείνοι πού σκότωναν κατά διαταγή τών άλλων, πού δέν μπορούσαν νά κάνουν άλλως, νά μείνουν σέ έξορίες και φυλακές και πολλοί άπ’ αὐτούς νά δικασθοῦν εἰς θάνατον και νά εκτελεσθοῦν στόν Τούρλο τής Αἰγίνης.

Οταν ήρθαν οί Έγγλέζοι εγκαταστάθηκαν σέ διάφορα προάστεια, καθώς και έντός τών Αθηνών. Αλλά στην Ελλάδα είχαν μείνει πολλά λάφυρα από τούς Γερμανούς, όταν έφυγαν και πάρα πολλά αὐτοκίνητα, τά όποια μάζεψαν οί Έγγλέζοι κάτω στο Χασάνι, στούς πρόποδες του Ύμηττου και τά έβαλαν μέσα σ’ ένα πολύ μεγάλο συρματοπλεγμένο στρατόπεδο, πού τό φύλαγαν γύρω-γύρω σκοπιές. Τό πήραν όμως χαμπάρι οί μάγκες κι έπειδή εκείνο τόν καιρό τά λάστιχα είχαν μεγάλη άξία, από έξι μέχρι δεκατέσσερεις λίρες έφτανε ή τιμή τους κατά τεμάχιο· λοιπόν, σηκωνόμαστε όλοι σάν τίς άλεπούδες τίς νύχτες και μέ μιά πένσα κόβαμε τά σύρματα και μπαίναμε μέσα, βάσαμε ένα γυύλο πίσω στο διαφορικό και μετά μερικές πέτρες και θγάζουμε τά λάστιχα. Τά παίρναμε, όπως και όσα μπορούσαμε, και όταν δέν μάς έπαιρναν είδηση οί σκοποί τά τσουλάγαμε κάτω μακριά στο δρόμο, τά φορτώνουμε στο αὐτοκίνητο πού μάς περιέμενε και τήν άλλη μέρα κατευθείαν στόν άγοραστή.

Αὐτή ή δουλειά κράτησε άρκετό καιρό και όλοι μας οικονομήσαμε άρκετά χρήματα, αλλά ένα θράδυ άκούμε πίο πέρα κάτι πυροβολισμούς, πίο πέρα από μάς, καμιά κατοσταριά μέτρα και κάτι φωνές· «τόν σκότωσαν τόν άνθρωπο, τόν έφανα...». Τρέξαμε όλοι έτσι όπως είμασταν παρέα και βλέπουμε ότι ο Χρήστος Αγγελόπουλος ήταν νεκρός, σκοτωμένος από τό σκοπό, διότι είχε δώσει του σκοπού ένα μάτσο από κατοστάρικα τυλιγμένα και μέσα είχε έφημερίδες κομμένες. Βλέποντας τότε έμεις, αλλά και πολλοί άλλοι, αὐτό τό γεγονός κόψαμε και δέν πηγαίναμε πιά στο Χασάνι και ο καθένας άρχιζε νά προσανατολίζεται σέ άλλες κατευθύνσεις γιά νά τά οικονομήσει.

Φτιάξαμε έτσι μιά παρέα από πέντε άτομα και γυρίζαμε τούς Έγγλέζικους καταυλισμούς και κλέβαμε λάστιχα, όπου και νά τά είχαν· εγώ, ο Γιώργος ο Πατατούκας, ο Αλέκος ο Μουρίκης, ο Γιώργος ο Καλαματιανός και ο Παναγιώτης Κουρής, και ένα θράδυ πήγαμε στο Παλιό Φάληρο και μπήκαμε σ’ ένα κτίριο, πού ήταν έγγλέζικος καταυλισμός, και τούς πήραμε

όχτώ μεγάλα λάστιχα, τά όποια φορτώσαμε σ’ ένα ταξί πού πάντα είχαμε μαζί μας και τά στείλαμε στην καθάτζα μας. Τήν άλλη μέρα τά πουλήσαμε και φορτωθήκαμε λεφτά.

Δουλεύαμε ή παρέα μέ σύστημα, στέλναμε πρώτα κάποιον τήν ήμέρα νά βρísκει τούς καταυλισμούς κι έμεις πηγαίναμε τό θράδυ και τούς ξαλαφρώναμε. Έρχεται λοιπόν μιά μέρα ο Μητσος, αὐτός πού βάσαμε νά βρísκει πρώτα τούς καταυλισμούς, και μάς λέει ότι κάπου στη Λεωφόρο Συγγρού είναι πολλά αὐτοκίνητα του έγγλέζικου ναυτικού και τό θράδυ νά πάμε διότι πρέπει νά υπάρχουν εκεί πολλά λάστιχα. Και πράγματι τό θράδυ έτοιμαστήκαμε οί λεβέντες, πήραμε και τά εργαλεία μας, ένα μικρό λoστό, και βούρ γιά τή δουλειά. Πάει ένας τής παρέας από τό πίσω μέρος του γκαράζ, πρὸς τό Κουκάκι, κι έρχεται και μάς λέει ότι «από κει έχει σκοπό ναύτη και δέ γίνεται τίποτα και νά κοιτάξουμε από δώ, από τή Λεωφόρο». Πάμε τότε και σπάμε τό λουκέτο από τό ρολό τής τελευταίας πόρτας πρὸς τό επάνω μέρος και μπαίνομε εγώ με τόν Πατατούκα μέσα, βρίσκοντας δεκατρία λάστιχα, μικρά και μεγάλα, επάνω σ’ ένα πατάρι, τά αρπάζουμε και τά θγάζουμε έξω. Τά παίρνουν εν συνεχεία οί μάγκες και τά πάνε πίσω στο στενό πού περιέμενε τό ταξί και τά φορτώνουν. Τό πρωί τά πάμε στο νταβατζή και τά κάνουμε λιρίτσες, πλην όμως μάθαμε από κάτι άλλους μάγκες ότι τή δουλειά τήν κάναμε όχι σέ έγγλέζικο, αλλά σέ ελληνικό γκαράζ, και ότι λύσσαξαν όλα τά λαγωνικά τής αστυνομίας νά μάς πιάσουν· μά πού νά πιαστοῦν τά σαίνια.

Μετά από λίγες μέρες μαθαίνουμε γιά έναν άλλο καταυλισμό πού τόν φυλούσαν άραπάδες, κάπου στο Νέο Φάληρο, παίρνουμε κι έμεις τό ταξί άργά τή νύχτα, όπως πάντοτε, και πηγαίνουμε όλοι μαζί, και οί πέντε. Αράζουμε σ’ ένα στενό κοντά στη θάλασσα τό άμάξι και στο έργο φύγαμε. Εγώ με τόν Πατατούκα νά πάμε νά δοῦμε τί γίνεται και οί άλλοι ξάπλωσαν στην άμμουδιά. Εκεί πού πηγαίναμε ήταν ένα μεγάλο σχολείο συρματοπλεγμένο, αλλά έπειδή είχε από μπροστά τά περισσότερα φώτα, αποφασίσαμε νά πάμε από πίσω. Κόβουμε τό συρματοπλέγμα, μπαίνει μέσα ο Πατατούκας και σέ λίγο γυρίζει τσουλώντας ένα λάστιχο. Τό παίρνω εγώ, τό πάω στην καθάτζα κι έπιστρέφοντας βλέπω τόν Πατατούκα νά τσουλάει δεύτερο λάστιχο. Τό πάμε κι αὐτό στην καθάτζα, όποτε λέμε νά είδοποιήσουμε και τούς άλλους νά έρθουν νά δγάλουμε κι άλλα πολλά. Πηγαίνοντας όμως στην άμμουδιά, πουθενά αὐτοί· ψάχνουμε δεξιά, άριστερά, σφυρίζουμε, φωνάζουμε, τίποτα, καμιά απάντηση. «Πάμε Γιώργο», γυρίζω και λέω στόν Πατατούκα, «κάποια θρωμιά μου μυρίζεται». Παίρνουμε πράγματι τά λάστιχα, τά φορτώνουμε στο ταξί και πηγαίνουμε στην Κοκκινιά πού έμενα τότε εγώ.

Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1947 μᾶς φόρτωσαν σ' ἕνα φορτηγὸ αὐτοκίνητο μὲ τὶς ἀποσκευές μας καὶ γραμμὴ γιὰ τὸν Πειραιά, ὅπου μᾶς ἔβαλαν ἐν συνεχείᾳ σὲ ἕνα μικρὸ βαποράκι πού τὸν ἔλεγαν «Ἐφη» καὶ μᾶς πῆγαν σ' ἕνα μικρὸ νησάκι τὰ Γιούρα. Εἶχε νυχτώσει κι ἐπρεπε νά πᾶμε πρῶτα στὸ νησί Ἰκαρία, ν' ἀφήσουμε ἐκεῖ μερικoὺς πολιτικoὺς ἐξορίστους καὶ μετὰ νά πᾶμε στὰ Γιούρα. Πηγαίνοντας λοιπὸν πρὸς τὴν Ἰκαρία καὶ ἐνῶ περνούσαμε ἀνάμεσα στὰ νησιά τὴν Τήνο καὶ τὴν Ἀνδρο καὶ ἡ ἀπόσταση ἀπὸ τὴν ξηρὰ ἦταν κάνα μίλι, ἀλλὰ εἶχε πολὺ φουρτoύνα καὶ ἦταν μεσάνυχτα, σκοτάδι, ἐγὼ εἶχα ἀνεβεῖ στὸ κατὰστρωμα, διότι δὲν μᾶς φοροῦσαν μέσα στὸ καράβι χειροπέδες καὶ κοιτοῦσα νά βρῶ κανένα σωσίδιο ἢ κανένα μαδερὶ νά πῶσω στὴ θάλασσα γιὰ νά σωθῶ δραπετεύοντας. Ὅτι εἶχα βρεῖ ἕνα μαδεράκι καὶ ἤμουν ἔτοιμος νά τὸ ρίξω στὴ θάλασσα πρῶτα αὐτὸ καὶ ὕστερα νά πῶσω ἐγὼ νά τὸ ἀγκαλιάσω, μὲ προλαβαίνει ὁ Πατατούκας καὶ «τί πᾶς νά κάνεις ρέ μουλὲ» μοῦ λέει, «θέλεις νά σέ φᾶνε τὰ σκυλόψαρα πού εἶναι γεμάτο ἐδῶ, ἢ νομίζεις ὅτι θὰ γλυτώσεις καὶ δὲ θὰ σέ πιάσουν ἐδῶ, πού εἶναι νησί». Ἀλλαξά γνώμη, τὸ πρῶτὸ φθάσαμε στὴν Ἰκαρία, θγάλαν μὲ δάρκες τοὺς ἐξορίστους καὶ μεῖς φύγαμε γιὰ τὸ νησί τῶν φαντασμάτων, τὰ Γιούρα. Φθάσαμε λίγο πρὶν σκοτεινιάσει καὶ μᾶς ἔδωξαν ἔξω στὴ στεριά μὲ τὶς δάρκες τῆς φυλακῆς, ἀλλὰ ἐπειδὴ οἱ δάρκες δὲν ἔδωσαν ἐντελῶς ἔξω, πηδοῦσαμε στὴ θάλασσα καὶ δεξιὰ κι ἀριστερὰ μας ἦταν οἱ ἀνθρωποφυλάκες μὲ κάτι χοντρά ζαχαροκάλαμα (μπαμπού) στὰ χέρια καὶ μᾶς χτυποῦσαν ὅπου τύχαινε, χωρὶς ἐξαίρεση καμία. Φθάναμε σαστισμένοι σ' ἕνα λοφάκι κι ἐκεῖ κάτι ἄλλοι φύλακες μᾶς ἀνοίγαν τοὺς μπόγους πού εἶχαμε μαζί μας γιὰ ἔρευνα. Εἶχε νυχτώσει πιά, ὅτι τέλειωσε καὶ ἡ ἔρευνα καὶ ὕστερα μᾶς ἔβαλαν στὴ γραμμὴ καὶ ἀφοῦ πρῶτα μᾶς μέτρησαν μὲ τὰ ξύλα, μᾶς πῆγαν μακριὰ τρία χιλιόμετρα περὶπου κι ἐκεῖ μᾶς παράδωσαν σ' ἕναν ἄλλο ἀνθρωποφύλακα, τὸ δῆμιο τῆς Γιούρας, τὸ Στράτο Κοτσομπολίδη, πού ἀμέσως ἄρχισε νά φωνάζει καὶ μὲ τὸ ξύλο πού κρατοῦσε νά χτυπάει δεξιὰ κι ἀριστερά. Τρέξαμε ὕστερα μέσα στὶς σκηνές πού μᾶς εἶπαν, ἦταν κάτι χαμηλές σκηνές, μπήκαμε μέσα ἀνά δέκα ἄτομα, φῶς δὲν ὑπῆρχε δέβαια, καὶ ὅπως ἤμαστε ταλαιπωρημένοι ὅλοι μας, κοιμηθήκαμε ἀμέσως.

Τὸ πρῶτὸ εἶχανε προλάβει κιόλας τὰ καρφιά καὶ εἶχαν πεῖ στὸ Στράτο ὅτι μέσα στὸ δαπὸρι παίζαμε μπαμποῦτι· μᾶς φωνάζει νά βγοῦμε ἀπὸ τὶς σκηνές καὶ νά μποῦμε στὴ σειρά, ἀνά τρεῖς. «Ποιοὶ ἀπὸ σᾶς εἶναι δεξιοὶ νά βγοῦν ἔξω, ἐδῶ μπροστά μου» εἶπε, κι ἀπὸ ἑκατὸ πού ἤμαστε ὅλοι μας, βγήκαν μόνο τέσσερις, ἕνας Καρασιπέρης, ὁ Αἰγινιτῆς Γεώργιος ἀπὸ τὴ Χαλκίδα καὶ ἄλλοι δύο, πού ἦταν ἐκεῖ γιὰ ποινικὸ ἀδίκημα, ὅπως καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀπὸ μᾶς, ἀλλὰ ἐμεῖς μέيناμε στὴ θέση μας διότι δὲν ἀνῆκαμε σὲ καμιά παράταξη. Βλέποντας ὁ Στράτος ὅτι βγήκαν μόνο τέσσερις ἔγινε σὰ λυσσασμένος σκύλος καὶ ἄρχισε μὲ τὸ πρόστυχο στόμα του νά βρίζει τὶς μονάδες καὶ τὶς ἀδερφάδες μας, λέγοντάς μας παλιοκομμουνιστές, ἀλλὰ ἐμεῖς πού νά μιλήσει κανένας μας, ἀφοῦ ξέραμε ὅτι θὰ πέθαινες ἀπ' τὸ ξύλο, ἂν ἔλεγες ἔστω καὶ μιά κουβέντα. Ὑστερα φώναξε ὁ Στράτος νά βγοῦνε ἔξω αὐτοὶ πού παίζανε μέσα στὸ δαπὸρι ζάρια, ὁπότε ἀναγκαστήκαμε καὶ βγήκαμε ἐγὼ μαζί μὲ ἄλλους τρεῖς καὶ μᾶς εἶπε νά πᾶμε πρὶν κεῖ, σ' ἕνα ὑψωματάκι καὶ «πιάστε ρέ», λέει στοὺς μπράδους του πού εἶχαν βγεῖ ὡς δεξιοὶ καὶ τοὺς εἶχε δώσει καὶ ξύλα γιὰ νά χτυποῦν τοὺς ἄλλους, «πιάστε καὶ δέστε ἕναν μὲ τὸ σκονὶ καὶ ἀρχίστε τὸν στὸν ξύλο». Ἐμένα ἐπειδὴ μὲ γινώριζαν οἱ μπράδου τοῦ ἀπὸ τὶς φυλακές τοῦ Χατζηκώστα καὶ φαίνεται ὅτι σκέφθηκαν ὅτι μποροῦσε νά τοὺς στοιχίσει ἀκριβὰ, ἅμα ξαναταμώναμε σὲ καμιά ἄλλη φυλακή, διότι μὲ ἤξεραν τί φροῦτο εἶμαι, γι' αὐτὸ ἐπιάσαν ἕναν ἄλλο, τὸν ἔδεσαν μὲ τὰ χέρια πίσω καὶ τὸ ἔδεσαν σ' ἕναν κἀδρονάκι πού εἶχε ἡ πόρτα τῆς σκοπιᾶς κι ἄρχισαν νά τὸν χτυποῦν ἀλύπητα· μετὰ ἐπιάσαν κι ἔκαναν τὸ ἴδιο καὶ στὸν δεῦτερο. Μὲ τὸ ξύλο πού ἔτρωγε κι ἀπὸ τὶς φωνές πού ἔδωγε, ἔδωσαν οἱ ἄλλοι κρατούμενοι ἀπὸ τὶς σκηνές τοὺς κι ἔβλεπαν τὰ βασανιστήρια, τοὺς φώναζε νά μποῦνε μέσα ὁ Στράτος, βρίζοντας καὶ γκαρίζοντας, δὲν ἔμπαιναν ἐκεῖνοι, ὁπότε «ὅλοι

γρήγορα ἔξω καὶ νά τρέχετε γύρω γύρω στὴν ἄμμο, κι ἐσεῖς» λέει καὶ σὲ μᾶς ὁ Στράτος, ἀρχίσαμε ὅλοι νά τρέχουμε κι αὐτὸς μαζί μὲ τὰ παλικάρια του καθότανε καὶ καμάρωνε ἀπὸ ψηλά. Ὅπως τρέχαμε σὲ μιά στιγμὴ σκέφθηκα ὅτι εἶχα ἕνα μισὸ ξυραφάκι στὸ τσεπάκι τοῦ σακακιοῦ μου· τὸ βγάξω, καθὼς ἔτρεχα, τὸ δάξω στὴ γλώσσα μου καὶ μὲ πολλὴ προσοχὴ τὴν κόβω λίγο, γεμίζω τὸ στόμα μου αἷμα καὶ ξαφνικὰ πέφτω κάτω μπρούμυτα καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ γιὰ νά μὴ μὲ πατήσουν, φτύνοντας μὲ δύναμη τὸ αἷμα. Βλέποντας οἱ ἄλλοι κρατούμενοι στανμάτησαν γιὰ νά μὲ σηκώσουν καὶ φωνάζουν τοῦ Στράτου ὅτι «αἰμόπτηση ἔκανε ὁ ἄνθρωπος, εἶναι φυματικός», κι αὐτὸς διάταξε νά μὲ πᾶνε νά μὲ ξαπλώσουν στὸ κραβάτι μου. Μετὰ ἀπὸ δύο ὥρες ἦρθε ὁ φύλακας Δημήτριος Πολυχρονίδης πού ἦταν καὶ ἀποθηκάριος γιὰ νά δεῖ ποιοὶ ἀπὸ μᾶς χρειάζονται γουβέρτες· μὲ τὸ Δημήτρη γνωριζόμαστε οἰκογενειακῶς ἀπὸ τὴ Χαλκίδα, μόλις μὲ εἶδε στὰ χάλια πού εἶχα τρώμαξε καὶ «καλὰ, εἶσαι φυματικός;» μὲ ρωτᾷ, «τὸ ξέρεῖ ἡ μάνα σου καὶ τ' ἀδερφια σου;», «ὄχι» τοῦ λέω «δὲν τοὺς τὸ ἔγραψα γιὰ νά μὴ τοὺς στεναχωρήσω», ὁπότε φωνάζει τότε καὶ «Στράτο» τοῦ λέει «τί τὸν κρατᾷς αὐτὸν ἐδῶ, νά τὸν στείλεις γρήγορα κάτω στὸν πρῶτο ὄρμο, στοὺς γιατροὺς». «Νά τὸν βοηθήσετε δύο καὶ νά τὸν πᾶτε» τοῦ λέει αὐτός· μὲ πῆραν πράγματι δύο ἀγκαξέ, μοῦ κρατοῦσαν καὶ τὰ μπαγάζια μου καὶ ξεκινήσαμε γιὰ τὸν πρῶτον ὄρμο. Μόλις καθελήσαμε τὸ ὑψωματάκι καὶ κατεβαίναμε γιὰ τὸν τέταρτο ὄρμο, «ἀφήστε με ρέ λεβέντες πού μασήσατε κι ἐσεῖς ὅτι εἶμαι ἀρρωστος, κόλλο ἔκανα γιὰ νά γλυτώσω καὶ κοντὰ σ' ἐμένα κι ἐσεῖς», τοὺς λέω φθάσαμε τέλος στὸν πρῶτο ὄρμὸ πλὴν ὅμως δὲν πῆγα οὔτε στὸ γιατρό οὔτε καὶ στὸ ἀναρωτήριο, ἀλλὰ πῆγα καὶ βρήκα μιά καλὴ σκηνὴ στὴ δεῦτερη πτέρυγα καὶ τὴν ἄραξα. Στὸν πρῶτο ὄρμο εἶμαστε τέσσερις χιλιάδες κρατούμενοι, ἀνακατεμένοι ποινικοὶ καὶ πολιτικοί.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρῶτὸ πῆγα ἐπάνω στὴ μεγάλη σκηνὴ πού ἦταν ἡ ἀποθήκη τοῦ ἱματισμοῦ. Μὲ βλέπει ὁ Πολυχρονίδης καὶ μὲ ρωτᾷ· «θέλεις Βαγγέλη νά σέ κρατήσω ἐδῶ νά βοηθᾷς;», «ναί» τοῦ λέω «νά καθήσω μαζί σου καὶ ξέρω νά ἐπισκευάζω αὐτὲς τὶς λάμπες τὰ λούξ», «ἐντάξει» μοῦ λέει «θὰ περάσουμε καλὰ, θὰ πηγαίνεις νά παίρνεις τὸ φαγητό σου καὶ θὰ ἔρχεσαι νά ξαπλώνεις ἐδῶ, νά προσέχεις μὲ τοὺς ἄλλους δύο τὴν ἀποθήκη».

Ανοιξὴ τοῦ 1948 ἐπιάσαν νά χτίζουν μεγάλες φυλακές στὸν τέταρτο ὄρμο καὶ γι' αὐτὸ χρειάζονταν χέρια, πολλὰ. Ἐβγαλε λοιπὸν ὁ διοικητῆς τοῦ στρατοπέδου Γεώργιος Γλάστρας διαταγὴ νά γίνῃ διαλογὴ νά διαλεχτοῦν οἱ πιὸ γεροί. Καὶ πολλοὶ πηγαινάν καὶ κρυβόντουσαν μέσα στὶς σκηνές, κάτω ἀπὸ τὰ στρώματα καὶ ἅμα τοὺς εἴδρισκε ὁ Γλάστρας τοὺς σακάτευε στὸ ξύλο.

Μιά Κυριακὴ μᾶς εἶπαν νά ντυθοῦμε τὰ καλά μας ροῦχα, μᾶς πῆραν καὶ μᾶς πῆγαν στὸν τέταρτο ὄρμο καὶ ὅπως εἶμασταν στὴ γραμμὴ περνούσαμε ἀπὸ ἕνα τραπέζι στὸ ὁποῖο κα-

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΣΑΡΑΦΗ

ΜΕΤΑ ΤΗ ΒΑΡΚΙΖΑ

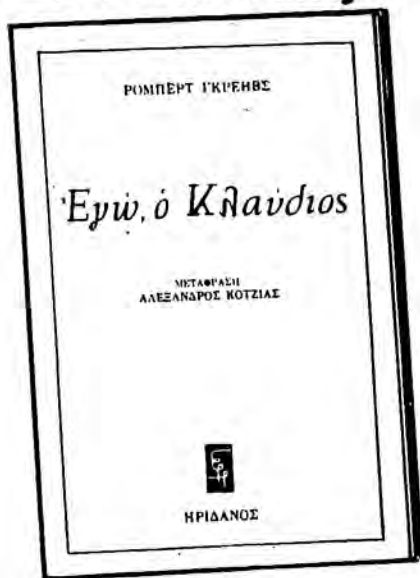
ἐκδόσεις ἐπικαιρότητα
ἀσκληπιοῦ 1 - τηλ. 3636.083

«ΗΡΙΔΑΝΟΣ»

σταθμός στις εκδόσεις

ή τηλεοπτική επιτυχία
Εγώ, ο Κλαύδιος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΗΡΙΔΑΝΟΣ ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 1 ΤΗΛ. 36.17.942 - 36.01.108

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΦΩΝΤΑΣ ΛΑΔΗΣ ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΠΟΥ ΠΗΓΑΙΝΕΙ Ο ΕΥΡΩΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ;

ΙΤΑΛΙΑ Η Ο ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΣΥΜΒΙΒΑΣΜΟΣ • Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ • ΟΙ ΟΡΟΙ ΓΕΝΕΣΗΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ • ΤΑ 40 ΣΗΜΕΙΑ ΤΟΥ ΕΥΡΩΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΥ • ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ • ΜΙΑ ΑΥΘΑΙΡΕΤΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΛΑΙΚΑ ΜΕΤΩΠΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΟΛΑΤΤΙ ΣΤΟΝ ΓΚΡΑΜΣΙ

**ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΠΟΥ ΘΑ ΠΡΟΚΑΛΕΣΕΙ
ΠΟΙΚΙΛΕΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ**

θόταν ένας φύλακας καί έκανε πώς μάς μετρούσε χρήματα. Πιό πέρα πάλι ένας άλλος φύλακας μάς έδινε κονσέρβες καί όταν πηγαίναμε λίγο πιό κεί, ένας άλλος μάς τίς έπαιρνε πίσω, αλλά ή κινηματογραφική μηχανή πού ήταν κάπου στημένη μάς τραβούσε μόνο όταν μάς τά έδιναν καί όχι όταν μάς τά έπαιρναν.

Τό βράδυ μετά τίς δέκα πού χτυπούσε τό σιωπητήριο έβγαине ό Γλάστρας μέ τούς μπράδους του δόλτα καί άμα άκουγε κανένα ψιθυρο σέ καμιά σκηνή μπουκάριζε μέσα καί άρχιζε μέσα στό σκοτάδι νά χτυπάει όπου εύρισκε καί άρχιζαν τά ούρλιαχτά καί οι φωνές. Στην άρχή πού δέν ξέραμε λέγαμε φαντάσματα δγήκαν, θρυκολάκιασαν οι πεθαμένοι του Γολγοθά (έτσι λέγαμε τό νεκροταφείο). Άλλά τό πρωί μαθαίναμε την άλλη-θεια.

Όπως καθόμουνά ένα άπογευματάκι έξω από τή σκηνή μου μαζί μέ άλλους δυό καί κουθεντιάσαμε, βλέπουμε έναν όχλο νά έρχεται προς τό μέρος μας· πλησιάσαμε νά δούμε τί συμβαίνει, όποτε βλέπουμε μπροστά νά προχωρούν τά όργανα καί πίσω ή νύφη κι ό γαμπρός· λίγο πιό πίσω οι φύλακες μέ τά ξύλα στά χέρια καί συνέχεια πολλοί κρατούμενοι. Ό γαμπρός ήταν ό Γιώργος Χαριτόπουλος ή πεθαμενατζής καί ή νύφη ένας μικρός εύκοσι μέ είκοσιδυό χρονών, πού τούς είχαν πιάσει οι φύλακες νά κάνουν την πράξη στη σκηνή τους, στό δεύτερο όρμο. Καί όπως περναγαν από μπροστά μας οι νιοπαντριοι τούς ρίχναμε άντί για ρίζι άμμο καί τούς εύχόμαστε νά ζήσουν καί νά εύτυχήσουν.

Ή απόδρασις δύο κρατουμένων.

Ενα πρωί σκάει ή μόμπα ότι τό έσκασαν δύο· ό Τσακίρης μέ τό Ζουμέα. Άποβραδís οι λεβέντες μόλις χτύπησε τό σιωπητήριο πήγαν καί πήραν δύο κουτάλες ξύλινες από τά μαγερεία, έβγαλαν δυό κομμάτια πανί από τή σκηνή τους, άρπαξαν τή βαρκούλα του ταγματάρχη πού ήταν διοικητής της φρουράς καί χωρίς νά γίνουν άντιληπτοί από κανέναν, έβαλαν πλώρη για τό κοντινότερο νησί, την Άνδρο, λόγω πού καί ή θάλασσα ήταν λάδι. Άλλά λίγο μετά τά μεσάνυχτα έπιασε μεγάλη φουρτούνα τραμουντάνα προς την άντίθετη κατεύθυνση καί όπως ήταν μικρή ή βαρκούλα δούλιαξε κι αυτούς τούς έφαγαν τά σκυλόψαρα. Μετά από πολύ καιρό δρεθήκε ή βαρκούλα σπασμένη σέ μιάν άκροθαλασσιά της Πελοποννήσου.

Θά ήταν ή ώρα δώδεκα τά μεσάνυχτα και άκούσαμε πάλι δογγητά καί φωνές· τρομάξαμε μέσ στόν ύπνο μας καί ρωτάγαμε ό ένας τόν άλλο νά μάθουμε τί συμβαίνει. Μαθημένοι πλέον τό ρίχναμε στό καλαμπούρι καί λέγαμε ότι δγήκανε τά φαντάσματα πάλι, αλλά τό πρωί είδαμε ότι είχαν δεμένο κάποιο Πειραιώτη πού είχε επιχειρήσει νά δραπετεύσει μέ δυό μαδέρια. Τά είχε καρφώσει καί την ώρα πού τά έριχνε στη θάλασσα τόν έπιασαν, διότι τόν μαρτύρησε ένας από τή σκηνή του.

Ή μεταφορά μου-στίς φυλακές Χαλκίδος

Ετσι καί άκόμη χειρότερα περνούσε ό καιρός καί μιá ήμέρα, καθώς έβγαίνα από τήν άποθήκη νά πάω νά πάρω φαγητό, βλέπω νά έχει έρθει ένα βαπόρι άρματα-γυγό καί νά έχουν βγάλει τούς κρατουμένους στη σειρά νά περνούν από άρκετούς φύλακες μπροστά καί νά μπαίνουν μέσα σ' ένα χαντάκι πού άρχιζε από τή θάλασσα καί τέλειωνε επάνω στό τέλος του στρατόπέδου. Καί κάθε ένας πού περνούσε μπροστά από τούς φύλακες «είσαι παντρεμένος;» τόν ρωτούσαν αυτοί καί αν τύχαινε νά μήν είναι κι έλεγε όχι, «πού νά μπορέσεις νά παντρευτείς νά γίνεις άνθρωπος, σέ άφησε τό ΕΑΜ νά παντρευτείς;» του φωνάζανε καί τόν άρχιζαν στό ξύλο. Τό άκουγε αυτός πού άκολουθούσε πίσω του καί βλέποντας τό ξύλο «ναί» τούς έλεγε, ότι είναι παντρεμένος, όποτε «πήρες κερατά τή γυναίκα στό λαιμό σου», του λέγαμε καί τόν άρχιζαν κι αυτόν στό ξύλο. Καί όλους, καμιά τρακοσαριά πού έφερε τό βαπόρι, έτσι τούς περιποιήθηκαν μέ τή σειρά. ■

Η ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ ΚΑΙ Η ΠΤΩΣΗ ΤΗΣ Α' ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

τελευταίο μέρος

του HEINZ RICHTER

Ο ιστορικός Χ. Ρίχτερ στη μελέτη του, έρευνά το πρόβλημα της ένδεχόμενης άμεσης βρετανικής συμμετοχής στην πτώση της Α' ελληνικής δημοκρατίας, βασισμένος κυρίως στις πληροφορίες των πηγών του Φόρεϊν Όφισ. Σκοπός του είναι να ερευνήσει τελικά, πόσο σωστή αποδείχεται στη συγκεκριμένη περίπτωση η «θεωρία της συνωμοσίας» και η άποψη ότι προστάτιδες δυνάμεις καθορίζουν αποφασιστικά την τύχη των ελληνικών υποθέσεων.

Οι «υποθέσεις εργασίας» στηρίζονται στα γεγονότα του 1935. Ο χρόνος αυτός ήταν πλούσιος σε πολιτικά γεγονότα. Το άποτυχημένο κίνημα του Πλαστήρα, οι έκκαθαρίσεις των δημοκρατικών αξιωματικών, οι διώξεις των δημοκρατικών πολιτών, οι εκλογικές αναμετρήσεις που οδηγούν στο στερέωμα των πιο συντηρητικών πολιτικών δυνάμεων.

Οι εκλογές της 9 Ιουνίου σήμαιναν τη σαρωτική νίκη των κυβερνητικών κομμάτων (Τσαλδάρης-Κονδύλης). Ήδη είχαν φανεύει οι πρώτες ενδείξεις ότι μέρος του πολιτικού κόσμου θα υποστήριζε την παλινόρθωση της μοναρχίας. Αλλά πέρα από τις ενδείξεις άρχισαν και οι επαφές των κυβερνητικών με το βασιλιά Γεώργιο. Η αγγλική διπλωματία είχε προηγηθεί σ' αυτές τις διαβουλεύσεις, κρατώντας μία έφεκτική στάση – μία στάση αναμονής.

Η αναμέτρηση όμως άρχισε. Ορίστηκε η ημερομηνία του Δημοψηφίσματος, ο Τσαλδάρης έκανε δήλωση υπέρ της βασιλείας και βασιλόφρονες αξιωματικοί προετοίμαζαν πραξικόπημα. Οι δημοκρατικοί ύφιστανται διώξεις και οι πολιτικές τους συγκεντρώσεις διαλύονται βίαια. Ακολουθεί το πραξικόπημα των φιλοβασιλικών στο στρατό που είχε εμπνεύσει ο Κονδύλης. Ο τελευταίος αναλαμβάνει αντιβασιλέας, κηρύσσει το στρατιωτικό νόμο και απαγορεύει τις συγκεντρώσεις. Ακολουθεί το δημοψήφισμα – φάρσα της 3ης Νοεμβρίου που «επικυρώνει» την παλινόρθωση.

Στο τελευταίο μέρος που δημοσιεύεται στο σημερινό τεύχος περιγράφονται οι νέες πολιτικές συσπειρώσεις στην Ελλάδα με τη διάσπαση των δημοκρατικών δυνάμεων.

Η ανάλυση του Χ. Ρίχτερ για τα διαδοχασθέντα γεγονότα καταλήγει στο ότι η περιπέτεια αυτή βαρύνει εξ ολοκλήρου τον πολιτικό κόσμο της Ελλάδας· η Μ. Βρετανία τήρησε τη στάση της μη παρέμβασης – αλλά αυτό «είναι ίσως η μόνη εξαίρεση στην ιστορία της ελληνικής μοναρχίας», για να χρησιμοποιήσουμε τα ίδια τα λόγια του Γερμανού ιστορικού.

Εται δημιουργήθηκε στην εσωελληνική πολιτική σκηνή το παρακάτω σχήμα: Ο Κονδύλης, και η μικρή ομάδα γύρω απ' αυτόν, ήθελε την παλινόρθωση και τη συνέχιση της δικτατορίας. Οι μετριοπαθείς βασιλόφρονες γύρω από τον Τσαλδάρη, επιθυμούσαν την παλινόρθωση, όχι όμως με τον τρόπο αυτό, και βέβαια, όχι τη δικτατορία του Κονδύλη. Ο Μεταξάς και οι άκραιοί οπαδοί του, συμφωνούσαν με τη μεθοδολογία του Κονδύλη για την παλινόρθωση, δρισκενταν όμως σε προσωπική αντίθεση μαζί του, αφού τους απέκλειε από την εξουσία· οι φιλελεύθεροι από λόγους αρχής, τόσο την παλινόρθωση όσο και τη δικτατορία· οι ένσπλες δυνάμεις τέλος, ήθελαν μόνον την επιστροφή του βασιλιά, όχι όμως την προσωπική δικτατορία του Κονδύλη. Έτσι όμως, η επιστροφή του βασιλιά, έστω και με νικηφόρο Δημοψήφισμα, κινδύνευε να βρεθεί σε αντίθεση με όλες τις πολιτικές δυνάμεις του τόπου, αφού ο βασιλιάς θα γινόταν αναγκαστικά συν-δικτάτορας του Κονδύλη.

Είδαμε ότι ο Τσαλδάρης είχε ταχθεί δημόσια υπέρ της παλινόρθωσης – πράγμα που για αρκετόν καιρό είχε αποφύγει να κάνει – και τούτο για να σταθεροποιήσει τα προσωπικά του έρείσματα²⁰⁰. Το γεγονός αυτό δημιουργούσε στο F.O. έρωτηματικά για το αν θα κατόρθωνε ο βασιλιάς να απαλλαγεί από τον Κονδύλη και να επιστρέψει σε συνθήκες κοινοβουλευτικής διακυβέρνησης του τόπου από τον Τσαλδάρη²⁰¹.

Η λύση στην περιπλεγμένη αυτή κατάσταση, ήρθε τελικά από έναν παράγοντα τον οποίο δεν υπολόγιζε πιά κανείς: τον Βενιζέλο. Μετά τη φυγή του, ο Βενιζέλος είχε εγκατασταθεί στο Παρίσι, από όπου παρακολουθούσε τις εξελίξεις. Κατά καιρούς είχε εκφράσει τις απόψεις του για τα γεγονότα στην Ελλάδα, με συνεντεύξεις και δηλώσεις στον τύπο, και με επιστολές σε προσωπικότητες του κόμματός

του είχε επηρεάσει τις θέσεις και κατευθύνσεις τους²⁰². Ο Βενιζέλος όμως ήταν και αρκετά ρεαλιστής για να αντιληφθεί πως μετά τις καταδίκες του Μάη και κυρίως τα έκλογικά αποτελέσματα του Ιουνίου, μία αντιπολίτευση, για λόγους αρχών μόνον, θα απέκλειε, για πάντα ίσως, το κόμμα του από την πολιτική ζωή του τόπου. Εξάλλου είχε σχηματίσει την εντύπωση εξ αιτίας των απεργιών και αγροτικών παροχών ότι ο κίνδυνος για τη χώρα προερχόταν από τα Αριστερά, ενώ στην πραγματικότητα ο μόνος κίνδυνος ήταν η Δεξιά²⁰³. Ο Βενιζέλος όμως δεν φαίνεται να ήταν δημοκράτης από πεποίθηση: προσωπικές φιλοδοξίες έπαιξαν ασφαλώς κάποιο ρόλο στη ζωή του. Θεωρούσε θεμιτές τις πολιτικές αναθεωρήσεις. Έτσι, άρχισε στη διάρκεια του καλοκαιριού να αμβλύνεται η αντίστασή του στην παλινόρθωση. Είχε βέβαια εκφραστεί έντονα εναντίον της παλινόρθωσης και της δικτατορίας ενός κόμματος σε έπιστολή του προς τον Σοφούλη στις 15 Αυγούστου²⁰⁴. Καθοριστική σημασία είχε η έπίσκεψη του Πεσματζόγλου στις 2 Σεπτεμβρίου, που τον πληροφορήσε για τις θέσεις των Τσαλδάρη, Κονδύλη και Γεωργίου. Όπως αναφέρει ο Πεσματζόγλου, ο Βενιζέλος απάντησε πως δε θα κάνει τίποτα εναντίον της παλινόρθωσης, αν ο βασιλιάς πολιτευθεί μετά την έπιστροφή του συνταγματικά και ενώσει το έθνος²⁰⁵. Μετά την έπίσκεψη αυτή, όπως είπαμε, ο Πεσματζόγλου συνάντησε τον Τσαλδάρη στο Μόναχο.

Σ τις αρχές Οκτωβρίου πραγματοποιήθηκε έμμεση έπαφή μεταξύ Βενιζέλου και Γεωργίου. Την έποχή εκείνη δρισκοταν στο Λονδίνο ένας πλούσιος Έλληνας έμπορεύμενος από το Σουδάν, ο Γ. Κοντομίχαλος, στενός φίλος του Βενιζέλου. Μέ αγγλική μεσολάδηση συναντήθηκε στις 8 Οκτωβρίου με τον Γεώργιο, ο οποίος τον πληροφο-

**ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΕ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΣΟΥ
ΑΠΟ ΠΑΡΑΛΥΤΙΚΕΣ
ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΓΙΔΕΣ**

- Μήπως εξαρτιέσαι πάρα πολύ από άλλους;
- "Η μήπως εξαρτιώνται άλλοι από σένα;
- Μήπως κρίνεις τις πράξεις σου από τις σκέψεις άλλων;
- "Η μήπως η επιθυμία για αναγνώριση σέ παρωθεί σ' έναν μόνιμο ανταγωνισμό;

Προσπάθησε να είσαι
ό πραγματικός έαυτός σου και πάψε

- Νά εξαρτιέσαι συναισθηματικά
- Νά σέ κατευθύνουν άλλοι

Μή Γίνεσαι ο Δούλος Κανενός

Χάραξε τό δικό σου δρόμο και θά νιώσεις τις μεγάλες χαρές μιās δημιουργικής, αυτοδύναμης ανθρώπινης ύπαρξης.

Εκδόσεις Γλάρος

Κεντρική διάθεση - παραγγελίες:
Θεμιστοκλέους 31 • Αθήνα 142 • Τηλ. 3618457

ρησε για τις προθέσεις του και τον παρακάλεσε να τις μεταδιδάσει στον Βενιζέλο. Ο Κοντομίχαλος πήγε άμέσως στο Παρίσι και πληροφόρησε τον Βενιζέλο, ότι είχε σχηματίσει την έντύπωση, πώς ο Γεώργιος, μετά την επιστροφή του, θά ήταν ο βασιλιάς όλων των Ελλήνων και όχι ενός κόμματος²⁰⁶. Ο Βενιζέλος απάντησε ότι ο Γεώργιος έπρεπε να παραμείνει στην αρχική του διακήρυξη πώς θά επέστρεφε στη χώρα μόνον με την πλειοψηφία του λαού. Συγχρόνως όμως ζήτησε από τό βασιλιά να απαιτήσει την παραίτηση του Κονδύλη και τό σχηματισμό κυβέρνησης από δημοκρατικούς και βασιλόφρονες, πού θά διενεργούσε και τό δημοψήφισμα²⁰⁷. Τίς απόψεις αυτές του Βενιζέλου διαδίδασε ο Κοντομίχαλος στον Γεώργιο και στις 18 Οκτωβρίου τον πληροφορούσε ότι ο βασιλιάς δέν νόμιζε ότι θά είχε τη δύναμη να τις πραγματοποιήσει²⁰⁸. Οι έμμεσες διαπραγματεύσεις μεταξύ Βενιζέλου και Γεωργίου δέν διακόπηκαν - ενδιάμεσος έγινε τώρα ο πρώην ύπουργός Αθως Ρωμανός - και στις 31 Οκτωβρίου, δηλαδή τέσσερεις ήμέρες πριν από τό Δημοψήφισμα, ο Βενιζέλος έγραψε στον Λουκά Ρούφο ένα γράμμα, πού έφτασε όμως στην Αθήνα μετά τη διεξαγωγή του²⁰⁹. Μέ τό γράμμα αυτό ο Βενιζέλος τον πληροφορούσε ότι οι δημοκρατικοί θά μπορούσαν να άνεχτούν για μιá μεταδαιτική περίοδο τό βασιλιά, αφού ο τελευταίος, με προκήρυξη προς τον έλληνικό λαό μετά την επιστροφή του, θά δήλωνε ότι επιστρέφει σαν βασιλιάς όλων των Ελλήνων και όχι ενός κόμματος, και ότι θά σέβαστει τις έλευθερίες του Συντάγματος του 1911. Τελειώνοντας, ο Βενιζέλος ζητούσε να χορηγήσει ο βασιλιάς γενική άμνηστία, από την όποία επιθυμούσε να εξαιρεθεί ο ίδιος, γιατί κάτι τέτοιο θά δημιουργούσε νέα άναταραχή²¹⁰.

Κατά καιρούς έχουν γίνει ύποθέσεις πώς πραγματοποιήθηκε ή μεταστροφή του Βενιζέλου με βρετανική μεσολάβηση, ο δέ Λιναρδάτος αναφέρει, σε συνάρτηση με αυτό, τον Sir Arthur Crossfield²¹¹. Ο Crossfield όμως ήταν έμπορος και δέν είχε καμιά σχέση με την έπίσημη βρετανική έξωτερική πολιτική. Οι επαφές μέσω Αθω Ρωμανού ήταν γνωστές στο F.O. και για κάποιο διάστημα είχαν ύπάρξει σκέψεις, για κάποια επέμβαση προς τον Βενιζέλο για να αποδεχτεί την παλινόρθωση.

Είχαν άναφερθεί μάλιστα και μερικά όνόματα πού θά μπορούσαν να αναλάβουν μιá τέτοια άποστολή - άνάμεσα σ' αυτά ο Sir G. Clerk, ο Nicolson και ο ίδιος ο Αθως Ρωμανός - τελικά όμως ή ιδέα αυτή εγκαταλείφθηκε. Τό δήμα προς την αναγνώριση της μοναρχίας έκανε ο Βενιζέλος με δική του πρωτοβουλία²¹². Η άπόφασή του αυτή έμελλε να έχει, για την Ελλάδα, πολυσήμαντες συνέπειες.

Στις 4 Νοεμβρίου ο Κονδύλης τηλεγράφησε στο βασιλιά τά αποτελέσματα του Δημοψηφίσματος, ενώ συγχρόνως άναχωρούσε για τό Λονδίνο έπιτροπή πού επρόκειτο να τον καλέσει έπίσημως να επιστρέψει²¹³. Οι δημοκρατικοί άρχηγοί Σοφούλης, Καφαντάρης και Μυλωνάς (οί Παπαναστασίου και Παπανδρέου βρίσκονταν ακόμη έκτοπισμένοι στη Μύκονο), απεύθυναν στις 4 Νοεμβρίου άνοιχτή έπιστολή προς τό Γεώργιο με την όποία άρνιόνταν την αναγνώριση της μοναρχίας και κάθε συνεργασία με τον βασιλιά²¹⁴. Έν τώ μεταξύ όμως άρχιζε ή διαμάχη για την έξουσία και μεταξύ των βασιλοφρόνων. Ακόμα και ο Ύπουργός Έξωτερικών του Κονδύλη, ο Ίωάννης Θεοτόκης, πρόβαλλε αξιώσεις για τό σχηματισμό της νέας κυβέρνησης.

Οι δύο βασικές προσωπικότητες της κυβέρνησης, ο Κονδύλης και ο Θεοτόκης - πού είχε άποσπάσει γύρω στους 80 βουλευτές του λαϊκού κόμματος του Τσαλδάρη - ζητούσαν τη διάλυση της Έθνοσυνέλευσης και την προκήρυξη νέων εκλογών με βάση τους όρους της 3ης Νοεμβρίου, και τοúτο γιατί ο Τσαλδάρης είχε πάντα την πλειοψηφία στη Συνέλευση. Συγχρόνως, απέκρουαν κάθε ιδέα για άμνηστία των δημοκρατικών. Διαφορές όμως υπήρχαν και μεταξύ Κονδύλη και Θεοτόκη. Ο πρώτος ήθελε, μαζί με τους στρατιωτικούς, την παράταση της δικτατορίας, ενώ ο δεύτερος

ζητούσε την επιστροφή σε πολιτική κυβέρνηση. 'Ο Τσαλδάρης, από τη μεριά του, υποστήριζε πως ο' αυτόν ανήκε τό δικαιώμα σχηματισμού της κυβέρνησης, μιά που είχε την πλειοψηφία στην 'Εθνική Συνέλευση, πού δέν έπρεπε εξάλ-λου νά διαλυθεί. Γιά τήν έπιτυχία των σχεδίων του ήταν έτοιμος νά συνεργαστεί ακόμα και μέ τό Μεταξά, πράγμα όμως πού απέκρουε ό τελευταίος. Σχετικά μέ τίς διενέξεις αυτές, ό Waterlow αναφέρει:

«'Η κάθε ομάδα εμφανίζεται σάν νά είναι ή μόνη αλη-θινή και γνήσια αναστηλώτρια της μοναρχίας, και σάν νά είναι έτοιμη νά εγκαταλείψει τό μονάρχη, αν αυτός δέν ικανοποιήσει τίς απαιτήσεις της, αφήνοντας όλες τίς άλλες ομάδες στά κρύα του λουτρού. Σ' αυτή τή λογομα-χία πού γίνεται μέ φοβερή πικρία, οι κυρίες κάθε φα-τριάς παίζουν ένα θορυβοδέστατο ρόλο...»²¹⁵.

'Ο Μεταξάς έλπιζε ότι θά μπορούσε νά γίνει ρυθμιστής της κατάστασης μέ τούς έξι βουλευτές του. Καί ό Waterlow κατέληγε:

«'Εν συντομία ή σκηνή στην οποία ετοιμάζεται ν' ανέβει ή Αυτού Μεγαλειότης, μοιάζει ακόμα πιο χασομική απ' ότι ήταν πριν ένα δεκαπενθήμερο...»²¹⁶.

Σ τό μεταξύ είχε φτάσει στην 'Αθήνα ή επιστολή του Βενιζέλου της 31 'Οκτωβρίου πού προκάλεσε σύγχυση και μία πρώτη ρήξη στίς τάξεις των δημοκρατικών. 'Ο Σοφούλης ήταν πρόθυμος νά ακολουθήσει τή γραμμή του Βενιζέ-λου, στην απόφασή του δέ αυτή είχε και τήν υποστήριξη του Μιχαλακόπουλου. 'Η άριστερή πτέρυγα των δημοκρατικών αντίθετα, μέ τούς Καφαντάρη, Παπανδρέου, Παπαναστα-σίου (οί δύο τελευταίοι είχαν άφεθεί έλεύθεροι στίς 6 Νοεμβρίου) και Μυλωνά, απέκρουαν τήν αλλαγή γραμ-μής²¹⁷. 'Αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν μία προσέγγιση των δύο μεγάλων παρατάξεως των Σοφούλη και Τσαλδάρη. 'Αφορμή γι' αυτό στάθηκε μιά νέα επίσκεψη του πολιτικού σύμβουλου του βασιλιά, Γεωργίου Στρέιτ, πού είχε έρθει γιά νά ενώσει τό στρατόπεδο των βασιλοφρόνων. 'Όταν όμως φάνηκε ότι τό σχέδιο αυτό δέν μπορούσε νά πραγμα-τοποιηθεί, ό Τσαλδάρης ήρθε σέ έπαφή μέ τόν Σοφούλη στίς 8 Νοεμβρίου, μέσω του Πεσματζόγλου. Στή συνάντησή του μέ τόν τελευταίο, ό Σοφούλης τόν πληροφορήσε γιά τό περι-εχόμενο της επιστολής Βενιζέλου και τόν παρακάλεσε νά τό μεταδιδάσει στους Τσαλδάρη και Στρέιτ. Πρόσθεσε ότι τό κόμμα του δέν έθεσε στό βασιλιά θέμα άμνηστίας, αλλά θεωρούσε πως θά αντιλαμβάνονταν ό ίδιος ότι ή χορήγηση άμνηστίας θά έπρεπε νά είναι ένα από τά πρώτα του καθή-κοντα. 'Εκτός αυτού, θά έπρεπε νά προκηρύξει άμέσως έκ-λογές. 'Ο Πεσματζόγλου αντίθετα, πρότεινε νά σχηματιστεί κυβέρνηση προερχόμενη από τήν 'Εθνική Συνέλευση, ή οποία νά ψηφίσει τό νέο Σύνταγμα, μέ βάση εκείνο του 1911, και ύστερα μόνον νά διαλυθεί, αφού προκηρύξει έκ-λογές μέ άπλή αναλογική. Μετά τίς έκλογές αυτές θά μπο-ρούσε νά σχηματιστεί κυβέρνηση συνεργασίας Λαϊκών και Φιλελευθέρων. 'Ο Σοφούλης έπιφυλάχτηκε νά αποφασί-σει²¹⁸. Στίς 16 Νοεμβρίου δημοσιεύτηκε ή επιστολή Βενιζέ-λου και στίς 21 του ίδιου μήνα συναντήθηκαν και πάλι οι Σοφούλης και Πεσματζόγλου. 'Ο Σοφούλης δήλωσε τότε ότι τό κόμμα αποδέχεται τίς προτάσεις των Λαϊκών και ότι διαχωρίζει τή θέση του από τά άλλα δημοκρατικά κόμ-ματα²¹⁹. 'Η συμφωνία ανάμεσα στά δύο μεγάλα παλιά κόμ-ματα, άλλαξε άπότομα τήν όλη έσωτερική κατάσταση. 'Η επιστολή Βενιζέλου, μέ τήν οποία αναγνώριζε τό βασιλιά, εύκόλυne τήν επιστροφή του Γεωργίου, πού δέν είχε πλέον νά αντιμετωπίσει τίς αντιδράσεις των Φιλελευθέρων. Οι λό-γοι πού ώθησαν τό Βενιζέλο στην ενέργειά του αυτή ήταν φανεροί: έλπιζε πως έτσι θά ξανάμπαινε ό ίδιος στό πολι-τικό παιχνίδι, αφού θά είχε άνοιξει τό δρόμο στό κόμμα γιά νά μπει στόν πολιτικό στίβο. Αυτό όμως προϋπόθετε τήν χορήγηση από τό βασιλιά της άμνηστίας μέ άντάλλαγμα τήν αναγνώρισή του. 'Αντιλαμβάνόταν επί πλέον ό Βενιζέλος ότι ή συνδιαλλαγή του μέ τό βασιλιά θά δημιουργούσε δια-

φοροποιήσεις και μεταξύ των μοναρχικών. Είναι μάλλον άπίθανο όμως ότι τίς αποφάσεις του έπηρεασαν και οίκο-νομικοί λόγοι, όπως υποθέτει ό Λιναρδάτος²²⁰, ενώ αντί-θετα, έπαιξαν ρόλο στή διαμόρφωση των άπόψεων του Σο-φούλη²²¹. Στίς αποφάσεις του Βενιζέλου πρέπει νά έπαιξε ασφαλώς κάποιο ρόλο - όπως υποθέτει και ό Waterlow - και ή έπιθυμία γιά τήν ύστεροφημία του, γιατί:

«δέν υπάρχει άμφιβολία ότι θά έπιθυμούσε νά φύγει "καλός"»²²².

Τ ό αποτέλεσμα όμως της συμφωνίας Φιλελευθέρων και Λαϊκών ήταν ή διάσπαση των δημοκρατικών και ή αντίστοιχη ένίσχυση της θέσης του βασιλιά.

'Ο Γεώργιος εγκατέλειψε στίς 14 Νοεμβρίου τό Λονδίνο και μέσω Παρισιού - όπου είχε συνάντηση μέ τούς Laval και Lebun - Φλωρεντίας και Ρώμης - όπου τόν υποδέχτη-καν ό Μουσολίνι και ό Βίκτωρ Έμμανουήλ - έφτασε στίς 25 Νοεμβρίου στην 'Ελλάδα. Στό Φάληρο τόν υποδέχτηκαν οι Κονδύλης και Θεοτόκης, πού τόν συνόδεψαν μέχρι τήν 'Αθήνα, όπου ή υποδοχή έκ μέρους του πληθυσμού δέν ήταν και πολύ ένθουσιώδης. Τώρα αρχίζει ή περίοδος της βασι-λείας του Γεωργίου.

Θά ριξουμε τώρα μιά πολύ σύντομη ματιά στίς παραπέρα εξελίξεις. 'Ο Γεώργιος φαίνεται πως κάτι είχε διδαχτεί από τό παρελθόν, γι' αυτό και άρχισε τή βασιλεία του μέ μιά συμφιλιωτική χειρονομία: δήλωσε «λήθη του παρελθόντος» και ότι θά βασίλευε δίκαια σάν μονάρχης όλων των 'Ελλή-νων. 'Αντιμετώπισε επιδέξια τό πρόβλημα της κυβέρνησης, όταν απέλυσε τόν Κονδύλη και αντί νά αναθέσει τό σχημα-τισμό της νέας κυβέρνησης στους ενδιαφερόμενους, κάλεσε τόν άπολιτικό καθηγητή του Δημοσίου Δικαίου στό Πανε-πιστήμιο της 'Αθήνας, Κωνσταντίνο Δεμερτζή, μέ έντολή τήν κατάργηση των άνελεύθερων μέτρων του Κονδύλη και τή διεξαγωγή τίμιων εκλογών. 'Ο Γεώργιος σκόπευε νά χο-ρηγήσει και γενική άμνηστία γιά όλους τούς στασιαστές του Μαρτίου, όμως κάτω από τήν πίεση του στρατού περιορί-στηκε σέ μιά γενική άμνηστία γιά τούς πολιτικούς, ενώ γιά τούς στρατιωτικούς έδωσε μόνο μερική άμνηστία. Αυτό είχε σάν συνέπεια νά χάσει ό βασιλιάς τούς φανατικούς της Δε-ξιās, αλλά νά κερδίσει συμπάθειες μεταξύ των δημοκρατι-κών. Διέλυσε εξάλλου, και παρά τίς αξιώσεις του Τσαλ-δάρη, τήν 'Εθνική Συνέλευση. Στά τέλη του έτους διαμορ-φώθηκε μιά παράδοση κατάσταση, κατά τήν όποία οι δημο-κρατικοί έπικροτούσαν τήν πολιτική του βασιλιά, ενώ οι βασιλόφρονες τήν αντιπολιτεύονταν²²³. 'Από τόν βασιλιά εξαρτιόταν τώρα νά συνεχίσει τήν ουδέτερη πολιτική του. 'Όπως φάνηκε όμως από τίς παραπέρα εξελίξεις, δέν άρ-γησε νά έμπλακει, μετά τίς εκλογές του 1936, στίς κομματι-κές έριδες, γιά νά καταλήξει στίς 4 Αυγούστου 1936 νά γί-νει συνδικτάτορας στό φασιστικό καθεστώς του Μεταξά. Μέχρι τό τέλος του χρόνου, οι αντίπαλοί του μπορούσαν νά του καταλογίσουν ευθύνες γιά τόν τρόπο μέ τόν όποιο επέ-στρεψε, τρόπο στόν όποιο δέν είχε άμεση άνάμιξη ό ίδιος. 'Εάν είχε ακολουθήσει τό δρόμο της συνδιαλλαγής και είχε σταθεί πάνω από κόμματα, θά είχε βάλει μιά γερή βάση γιά μιά πραγματική κοινοβουλευτική μοναρχία. 'Αντ' αυτού, άφέθηκε νά παρασυρθεί στίς κομματικές διαμάχες μέ απο-τέλεσμα νά βρεθεί αντίπαλος, κατά τή διάρκεια της δικτα-τορίας Μεταξά, μέ όλες τίς πολιτικές δυνάμεις της χώρας, εκτός από τήν άκρα δεξιά. 'Η διαγωγή του κατά τή διάρ-

Κάθε Κυριακή

Εξόρμηση
ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΒΔΟΜΑΔΙΑΤΙΚΗ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

κεία του Β' Παγκοσμίου Πολέμου οδήγησε στο μεγάλο δι-
χασμό της Ελλάδας, που είχε σαν αποτέλεσμα τον εμφύλιο
πόλεμο.

Κάθ' όσον αφορά την βρετανική πολιτική στη χρονική
αυτή περίοδο, μπορούμε να διαπιστώσουμε τά εξής:
στο διάστημα από τό Μάρτιο του 1935 μέχρι την επάνοδο
του βασιλιά, ή επίσημη βρετανική πολιτική - και παρά κά-
ποιες πρόσκαιρες αντίθετες σκέψεις - έμεινε μέ συνέπεια
στην άρχή της μη ανάμιξης (αυτό διαφαίνεται τουλάχιστον
από τά άρχεία που διαθέτουμε).

Από τό κεφάλαιο του Annual Report 1935, τό σχετικό μέ
τίς οικονομικές διαπραγματεύσεις και τά αντίστοιχα οίκο-
νομικά άρχεία, δέν διαφαίνεται ένεργός ανάμιξη της Μεγά-
λης Βρετανίας στην άλλαγή του έλληνικού πολιτεύματος.
Ανέμενε δέβαια κάποια καλύτερη μεταχείριση από μία βα-
σιλική κυβέρνηση, παρά από τίς προηγούμενες, αλλά δέν
υπάρχουν ένδείξεις που νά επιβεβαιώνουν τά λεχθέντα από
τόν Seymour Cock, που αναφέραμε στην άρχή. Ποικίλα δη-
μοσιογραφικά δημοσιεύματα προερχόμενα είτε από δημο-
κρατική είτε και βασιλόφρονα πλευρά, υπηρετούν μία προ-
παγάνδα σκοπιμότητας, χωρίς ίχνος πραγματικής βάσης.
Συχνά όμως συμβαίνει στην Ελλάδα νά μεταμορφώνονται
σέ πραγματικά γεγονότα. Δέν μπορούμε δέβαια νά απο-
κλείσουμε τό ότι οί μυστικές υπηρεσίες ή και πράκτορες των
οικονομικών κύκλων μπορεί νά είχαν ανάμιξη στις εξελί-
ξεις· λείπουν όμως γι' αυτό οί γραπτές μαρτυρίες. Η επί-
σημη βρετανική πολιτική έμεινε, από την πλευρά αυτή, άμέ-
τοχη.

Η γενική έντύπωση που επικρατεί και σήμερα στην Έλ-
λάδα, ότι ή Μεγάλη Βρετανία βοήθησε στην παλινόρθωση,
βασίζεται σέ λανθασμένη πληροφόρηση και σέ ύποθετικά
συμπεράσματα. Σ' αυτά προστίθενται προσωπικές επιθυμίες
ή φόβοι που τροφοδοτούνται από φημολογίες. Οί αντίλη-
ψεις αυτές έξάλλου χρησιμεύουν και σαν κάποιο άλλοθι: τίς

δήθεν έξωτερικές έπεμβάσεις και συνωμοσίες που έμποδί-
ζουν την έποικοδομητική αυτοκρατική και την αναγνώριση
των λαθών, πράγμα που έχει, σαν συνέπεια την άγνοια της
πραγματικότητας και δυσκολεύει έτσι τή συνειδητοποίηση
των άδυναμιών του παρελθόντος, αλλά και του παρόντος.

Σάν συμπέρασμα της έργασίας αυτής, μπορούμε νά δια-
πιστώσουμε ότι ή πτώση της πρώτης έλληνικής δημοκρατίας
πρέπει νά αποδοθεί σέ έλληνικούς παράγοντες. Έτσι, ή πα-
λινόρθωση του Γεωργίου τό 1935, θά είναι ίσως ή μόνη
εξάιρεση στην ιστορία της έλληνικής μοναρχίας.

ΤΕΛΟΣ

200. R 6713/34/19 Waterlow πρὸς F.O. 31 Ὀκτωβρίου 1935
201. ὁμοίως σχόλιο Cheetham 12 Νοεμβρίου 1935
202. Δαφνής, δ.π., σ. 367 δλ. και σημείωση 107
203. Πυρομάγλον, δ.π., σ. 104
204. Δαφνής, δ.π., σ. 377 και Λιναρδάτος, δ.π., σ. 102 κ.σ.
205. ὁμοίως
206. ὁμοίως, σ. 386
207. ὁμοίως, σ. 387
208. ὁμοίως
209. Ἀντίγραφο τῆς ἐπιστολῆς στάλθηκε στὸν Σοφοῦλη. Ὅμοίως, σ. 392
210. ὁμοίως, σ. 391 κ.σ.
211. Λιναρδάτος, δ.π., σ. 123 και 102
212. R 228/220/19 Waterlow πρὸς Sargent 6 Ἰανουαρίου 1936
213. Λιναρδάτος, δ.π., σ. 136 και Δαφνής, δ.π., σ. 391 και R 6989/34/19 Waterlow πρὸς F.O. 18 Νοεμβρίου 1935
214. Δαφνής, δ.π., σ. 391
215. R 6989/34/19 Waterlow πρὸς F.O. 18 Νοεμβρίου 1935
216. ὁμοίως
217. Δαφνής, δ.π., σ. 392
218. ὁμοίως, σ. 393
219. ὁμοίως
220. Λιναρδάτος, δ.π., σ. 122
221. ὁμοίως, σ. 138
222. R 7593/34/19 Waterlow πρὸς F.O. 12 Δεκεμβρίου 1935
223. Σχόλιο τοῦ O'Malley: «Ἡ κατάσταση γίνεται δλο και περισσότερο παρὰ-
δοξη. Αὐτό που μᾶς λένε ότι θά πρέπει νά φοβόμαστε εἶναι ἡ πιθανότητα μία
ἰδιαίτερα έντυπωσιακή πλειοψηφία των δημοκρατικῶν νά ψηφίσει ὑπέρ τῆς πο-
λιτικῆς τοῦ βασιλέως». R 7730/34/19 σχόλιο O'Malley 27 Δεκεμβρίου 1935

Έκδόσεις «συλλογή»

κυκλοφόρησαν 3 βιβλία του Β. Ίωάννου, σέ μία προσπάθεια
άνίχνευσης, των «σκοτεινῶν ἡμερῶν» στὸν ἑλληνικό χώρο.

η «τρελα» που καιει
η αλωση των χελιδονιων
ΗΤΑΝ ΑΝΟΙΞΗ ΠΕΡΙΜΕΝΟΝΤΑΣ ΠΑΣΧΑ

ΕΤΟΙΜΑΖΕΤΑΙ: «νύν και άεί!!»

ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΚΑΙ ΣΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «συλλογή» ΤΗΛ. 8310403 - 8310419

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΜΗΝΑ

ΜΑΡῶ ΔΟΥΚΑ
«Η ΑΡΧΑΙΑ ΣΚΟΥΡΙΑ» (Μυθ.)

ΔΗΜ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ
«ΤΟ ΑΤΕΛΙΕ» (Μυθ.)

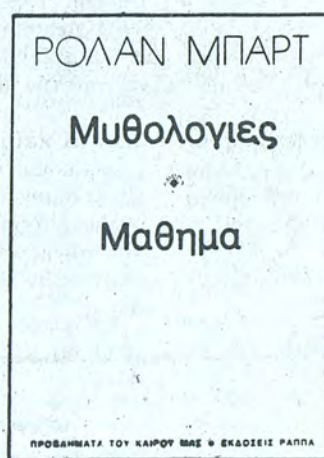
ΣΠΥΡΟΣ ΠΛΑΣΚΟΒΙΤΗΣ
«Η ΠΟΛΗ»

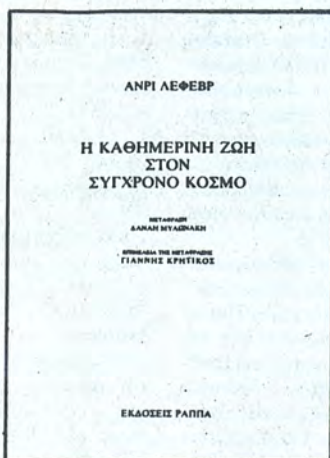
ΚΑΤ. ΓΛΥΚΟΦΡΙΑΔ-ΤΣΑΤΣΟΥΛΑ
«ΧΟΡΟΣ» (Διηγ.)

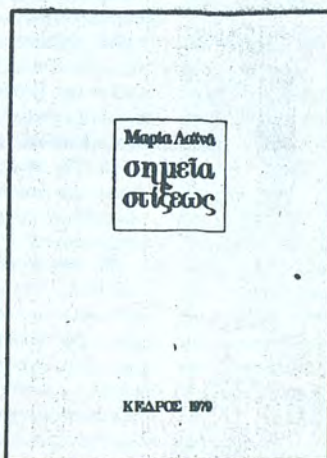
ΝΑΣΟΣ ΒΑΓΕΝΑΣ
«Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΚΑΙ Ο ΧΟΡΕΥΤΗΣ»

ΡΟΛΑΝ ΜΠΑΡΤ
«ΜΥΘΟΛΟΓΙΕΣ - ΜΑΘΗΜΑ»

ΑΝΡΙ ΛΕΦΕΒΡ
«Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ
ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΚΟΣΜΟ» (Μελέτη)

ΜΑΡΙΑ ΛΑΤΙΝΑ
«ΣΗΜΕΙΑ ΣΤΙΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ» (Ποίηση)

ΕΙΡΗΝΗ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ-ΜΑΡΟΥΔΗ
«ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΞΟΡΙΑ»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Πανεπιστημίου 44 - Τηλ: 3615.783

Οι εκδόσεις του Γκράμσι στά ελληνικά

● Σέ απάντηση σημειώματος του ΛΟΥΚΑ ΑΞΕΛΟΥ που δημοσιεύτηκε στο τχ. 136, ο ΜΑΚΗΣ ΤΡΙΚΟΥΚΗΣ μās έστειλε τό γράμμα που ακολουθεί:

Μέ εκπληξη διάβασα στό τεύχος 136 του περιοδικού σας νά δημοσιεύετε ένα κείμενο μέ τήν υπογραφή του κ. Λ. Αξελού, υπεύθυνου των εκδόσεων «Στοχαστής», κείμενο τό οποίο χαρακτηρίζει μιά άδικαιολόγητη όργη καί άμετρη έμπάθεια.

Τόν κ. Αξέλο εξόργισε ένα άπόσπασμα του άρθρου που δημοσίευσα στό τεύχος 4 του περιοδικού «Οικονομία καί Κοινωνία» μέ τίτλο «Η ήγεμονία στό έργο του Γκράμσι». Τό άπόσπασμα έκείνο από τήν είσαγωγή του άρθρου, αναφέρεται στόν τρόπο μέ τόν όποίο έγινε ή παρουσίαση του έργου του Γκράμσι στήν Ελλάδα. Δέν χρειάζεται νά μεταφέρω έδώ τό μέρος αυτό του άρθρου μου άφού τό μετέφερε στό δικό του κείμενο ό κ. Αξελός. Σ' αυτό αναπτύσσονται ούσιαστικά οι άκόλουθες θέσεις:

α) «Οτι οι εκδόσεις έργων του Γκράμσι που έγιναν μέχρι τώρα στά ελληνικά έκαναν, στό μεγαλύτερο δαθμό, μιά παραμορφωτική προβολή του καί λιγότερο συνέβαλαν σέ μιά σωστή διάδοσή του. Αυτό γιατί ποτέ δέν έδωσαν ένα έργο ολοκληρωμένο, αλλά πάντα προτίμησαν τήν έπιλογή από κάθε έργο που εξέδωσαν,

γιατί ή έπιλογή των άποσπασμάτων που δημοσιεύονταν κάθε φορά δέν άκολουθούσε μιά μέθοδο καί ένα σύστημα, αλλά γινόταν κατά τρόπο αυθαίρετο καί τέλος, γιατί οι μεταφράσεις τους, τίς περισσότερες φορές, ήταν άπαράδεκτες.

β) «Οτι αυτό έγινε γιατί έπεδίωξαν νά καλύψουν περισσότερο μιά ζήτηση του συρμού καί λιγότερο τήν ανάγκη ούσιαστικής μελέτης του.

γ) «Οτι παρόλα αυτά, δέν μπορούμε νά μήν αναγνωρίσουμε τή συμβολή αυτών των εκδόσεων.

Οι άπόψεις καί οι κρίσεις μου αυτές είναι φυσικό, άφού δημοσιεύθηκαν, νά υποβάλλονται καί στή δημόσια κριτική. Συνεπώς, άν ό κ. Αξελός έκανε κάτι τέτοιο θά ήταν εύπρόσδεκτο, όπως θά ήταν χρήσιμο νά διαβάσουμε τίς άπόψεις του κ. Αξελού γιά τήν δική μου «άνάγνωση» του Γκράμσι, άπόψεις τίς όποιες ό ίδιος χαρακτηρίζει ό πως δήποτε αντίθετες από τίς δικές μου, χωρίς όμως νά κάνει τόν κόπο νά τίς πεί. Όμως ό κ. Αξελός δέν κάνει κριτική, αντίθετα δέν άνέχεταί νά γίνεται κριτική στό έργο των εκδόσεών του καί σέ όποιον τό τολμά έξαπολύει μύδρους ύβρων. Μάλιστα, μέ άληθινή μεγαλοψυχία έπεκτείνει τήν προστασία του καί στούς άλλους εκδότες.

Είναι προφανές μετά άπ' όλα αυτά ότι μέ τόν κ. Αξέλο δέν μπορεί νά γίνει κανένας απολύτως διάλογος. Νιώθω όμως τό χρέος άπέναντι στούς άναγνώστες σας νά τεκμηριώσω τίς κριτικές έκείνες άπόψεις του άρθρου μου, άφού ή οικονομία του κειμένου δέν επέτρεπε εκεί νά έπекταθώ.

Είναι δεδομένο ότι όλες οι ελληνικές εκδόσεις έργων του Γκράμσι δέν άποδίδουν ποτέ ολόκληρη τήν αντίστοιχη Ιταλική έκδοση, αλλά άποτελούν μιάν έπιλογή άπ' αυτή. Από τήν μέθοδο τής έπιλογής δέν ξεφύγε ούτε ή έκδοση του Ηριδανού γιά τά «Γράμματα από τήν φυλακή». Από τά 218 γράμματα τής Ιταλικής έκδοσης δημοσιεύονται μονάχα 70. Αλλά στήν περίπτωση τής άλληλογραφίας θά μπορούσε νά θεωρηθεί μικρό τό κακό, ενώ δέν θά μπορούσε νά πεί κανείς τό ίδιο γιά τά κυρίως έργα. Τό χειρότερο είναι ότι ή έπιλογή δέν άκολουθεί ποτέ μιά μέθοδο ή κάποια άρχή, αλλά γίνεται κατά τήν κρίση του εκδότη ή του μεταφραστή, ή όποία, όσο δέν υπόκειται σέ ένα κριτήριο, είναι φυσικά αυθαίρετη. Ένδεικτικά άναφέρω ότι ή έκδοση του Ηριδανού «Γιά τόν Μακιαβέλη...» περιλαμβάνει μονάχα τήν πρώτη ένότητα τής Ιταλικής έκδοσης, παραλείποντας τίς υπόλοιπες πέντε. Αλλά ακόμα κι από αυτή τήν πρώτη

ένότητα, παραλείπει ολόκληρα κεφάλαια καί μάλιστα πολύ ένδιαφέροντα, όπως έκείνα που έχουν τούς τίτλους «Ανάλεκτα», «Σημειώσεις γιά τήν γαλλική ένθνη ζωή» καί τίς περισσότερες από τίς «Σκόρπιες σημειώσεις». Η μετάφραση του «Ιστορικού Υλισμού» (Έκδόσεις Όδυσσέας), περιλαμβάνει μονάχα τίς τρεις πρώτες ένότητες του αντίστοιχου Ιταλικού τόμου, παραλείποντας τίς υπόλοιπες τρεις, άνάμεσα στίς όποιες είναι καί «Η φιλοσοφία του Μπενενέττο Κρότσε». Είναι όμως γνωστό ότι στή σκέψη του Γκράμσι ή φιλοσοφία του Κρότσε έχει τή σημασία που γιά τόν Μάρξ είχε ή Χεγκελιανή φιλοσοφία. Αλλά καί πάλι, από τίς τρεις πρώτες παραλείπονται ολόκληρα άποσπάσματα, τά όποια, κατά τήν αυθαίρετη κρίση του μεταφραστή (βλ. σελ. 11 κ. ά.), δέν παρουσιάζουν ένδιαφέρον γιά τόν Έλληνα άναγνώστη.

Τέλος από τόν Ιταλικό τόμο «Οι διανοούμενοι καί ή όργάνωση τής κοιντούρας», τόν όποιο, όπως μέ διορθώνει ό κ. Αξελός, ό «Στοχαστής» εξέδωσε σέ δύο τόμους, παραλείπονται πολλά καί σοβαρά μέρη του πρωτοτύπου. Ένδεικτικά καί πάλι θά άναφερθώ στόν 1ο τόμο τής ελληνικής έκδοσης, που έχει τίτλο «Οι διανοούμενοι» καί κυκλοφόρησε τό 1972 καί όχι τό 1973, όπως από παραδρομή σημείωνα. Έδώ παραλείπονται περίπου 20 σελίδες του Ιταλικού κειμένου (άναφέρονται στίς εκδόσεις Einaudi), οι όποιες άν υπολογίσουμε τό μικρότερο σχήμα τής ελληνικής έκδοσης θά ήταν στά ελληνικά περισσότερες. Αυτό στό σύνολο των σελίδων, που άφορούν τήν ένότητα αυτή, άποτελεί τό 1/5. Έτσι από τά 33 σημειώματα τής ένότητας κ' ό κοσμοπολιτικός ρόλος των Ιταλών διανοούμενων» παραλείπονται τά 16!!! Ας σημειωθεί ότι, όταν μιλάμε γιά σημειώματα, πρόκειται γιά μικρά κεφάλαια καί όχι ύποσημειώσεις.

Τή σημείωση του μεταφραστή (βλ. σελ. 11), τήν όποία μεταφέρει καί ό κ. Αξελός, στό κείμενό του, ότι δηλαδή χρειάστηκε νά μήν περιλήφθουν μερικά σημειώματα, γιατί είχαν όλότελα προσωπικό χαρακτήρα καί άφορούσαν τόν ίδιο τόν Γκράμσι, είτε γιατί δέν παρουσίαζαν ένδιαφέρον γιά τόν Έλληνα άναγνώστη, τήν θρίκω άκατανόητη. Πράγματι δέν καταλαβαίνω γιατί τά σημειώματα «Ούμανισμός καί Αναγέννηση», «Διαμόρφωση καί έξάπλωση τής νέας άστικής τάξης στήν Ιταλία», «Ριζορτισμένο», «Εθνικός καί γραφειοκρατικός συγκεντρωτισμός» ή ακόμα «Διανοούμενοι στήν Ισπανία» καί «Γερμανοί Διανοούμενοι», γιά νά

περιοριστώ μονάχα σ' αυτά, μπορεί στά σοβαρά νά ύποστηριχτεί ότι είχαν όλότελα προσωπικό χαρακτήρα καί άφορούσαν τόν ίδιο τόν Γκράμσι, είτε ότι δέν ένδιαφέρουν τό ελληνικό κοινό.

Πολύ περισσότερο δέν άντέχει στήν κριτική ή τοποθέτηση του εκδότη (βλ. σελ. 6), ότι άν δέν γινόταν αυτές οι περικοπές ή έκδοση θά είχε σχολαστικό φιλολογικό χαρακτήρα καί θά έκανε τή μελέτη δυσκολότερη!!!

Έρχομαι τώρα στίς μεταφράσεις τίς όποιες ό κ. Αξελός βρίσκει σέ επίπεδο αντικειμενικά Ικανοποιητικό, ενώ έγώ ισχυρίζομαι ότι οι περισσότερες είναι άπαράδεκτες. Όφειλω έδώ μιά διάκριση, τήν όποία άλλωστε ήδη έχω κάνει σέ μιά διάλεξη μου στήν Θεσσαλονίκη, στίς άρχές του χρόνου. Η μετάφραση των έπιστολών από τήν Φ. Κατζί-δάκη καί τόν Δ. Ραυτόπουλο καί του «Μακιαβέλη» από τόν Κ. Φιλίνη, άναμφισβήτητα δέν άνήκουν σ' αυτήν τήν κατηγορία.

Δέν πρόκειται όμως έδώ νά καταπιαστώ ούτε μέ τίς μεταφράσεις των υπόλοιπων εκδόσεων, τίς όποιες τόσο ευγενικά προσφερόμενος ό κ. Αξελός έθεσε κάτω από τήν προστασία του. Θά πήγαινε σέ μάκρος νά άναφερθώ σέ όλες αυτές μέ παραδείγματα μεταφραστικής άνευθυνότητας, που είναι πάμπολλα, όπως έκείνη του Τ. Μυλωνόπουλου, όπου τό γνωστότατο θρησκευτικό τάγμα των Ιησουϊτών τό μεταφράζει «Κομπανία του Ίησού» (βλ. σελ. 141, Ιστορικός Υλισμός, έκδ. Όδυσσέας), τόν δέ γιανσενισμό, που είναι μιά πολύ γνωστή θρησκευτική αίρεση μέ άντιηθικό πνεύμα που διαδόθηκε τόν 17ο αί. μέ κέντρο τό μοναστήρι του Port Royale, τό πνεύμα τής όποίας έκφράζει στίς «Επαρχιακές έπιστολές» του ό Πασκάλ, ό Τ. Μυλωνόπουλος άποδίδει σάν θεωρία του Γερμανού καθολικού Ιστορικού του 19ου αί. Γιάνσεν!!! (Βλ. σελ. 139).

Θά περιοριστώ όμως άναγκαστικά, μιά που τόσο τό ζητάει ό κ. Αξελός στή δική του έκδοση μέ τίτλο «Οι Διανοούμενοι» (που έκδόθηκε τό 1972 καί όχι τό 1973, όπως έγραψα, παραδρομή τήν όποία μέ τόση Ικανοποίηση καί περισσότερο εύρηματικό ύφος μου διορθώνει ό κ. Αξελός). Καί φυσικά δέν μπορεί νά μήν περιοριστώ σέ μερικά μονάχα παραδείγματα τής μεταφραστικής άνευθυνότητας του Θ.Χ. Παπαδόπουλου στήν προκειμένη περίπτωση, ό όποιος άλλωστε έχει μεταφράσει τά 3 από τά 4 διόβλια του Γκράμσι, που έχει έκδόσει ό έκδοτικός οίκος του κ. Αξελού.

Στή σελ. 87 άποδίδει τόν Ιταλικό όρο *diritto personale* ως *ιδιωτικό δίκαιο*, ενώ πρόκειται

Και ο αντίλογος

● Ο Λουκάς Αξελός πού του θέσαμε υπόψη τό γράμμα του Μάκη Τρικούνη, απαντά:

Μέ τό γράμμα αυτό του κ. Τρικούνη τά πράγματα παίρνουν μία πιό συγκεκριμένη τροπή, γιατί — επί τέλους — αν και εκ των υστέρων και κάτω από την πίεση του σημειώματος, ο κ. Τρικούνης αποφασίζει να αναφερθεί ένδεικτικά μόν, αλλά πιό συγκεκριμένα στό ζήτημα των εκδόσεων του Γκράμσι, πράγμα πού δέν είχε κάνει καθόλου στό αρχικό του κείμενο στην «Οικονομία και Κοινωνία», άγνωστο μέ βάση ποιά δεοντολογία.

Πριν προχωρήσω στην κριτική των σημείων πού θίγει ή αποσιωπά ο κ. Τρικούνης, θέλω να διερευνήσω ότι δέν θά έπεκταθώ σέ όρισμένα συγκεκριμένα σημεία των παρατηρήσεων του πάνω στις μεταφράσεις όχι, φυσικά, από ύπεκφυγή, αλλά γιατί σ' αυτά κριτική σκόπιμότερο να απαντήσει λεπτομερειακά και συγκεκριμένα μέσα από τις στήλες του ANTI ο συνεργάτης των εκδόσεων «Στοχαστής» και μεταφραστής των 3 από τά 4 εκδομένα έργα του Γκράμσι, Θ.Χ. Παπαδόπουλος. Καλό είναι λοιπόν να γίνει οικονομία χώρου και να αποφευχθούν οι ταυτολογίες.

Είναι, επίσης, αυτόνομο ότι μονάχα μέχρι ένα βαθμό μπορώ να απαντήσω γύρω από τά επί μέρους προβλήματα και δεοντολογίες πού καθόρισαν τόν τρόπο μετάφρασης και έκδοσης των υπόλοιπων έργων του Γκράμσι έπί τις εκδόσεις «Ηριδανός», «Οδυσσεύς» και «Φώς πού καίει».

Διαβάζοντας τό γράμμα του κ. Τρικούνη έδραϊώνω την άποψη ότι διάλεξε ένα «στημένο», ένα χωρίς ίχνος αλλά και διάθεση αυτοκριτικής, θά 'λεγα, τρόπο, για να απαντήσει στα συγκεκριμένα έρωτήματα πού έβαλε τό σημείωμά μου. Καί — τό χειρότερο — διάλεξε εκλεκτικά να απαντήσει σ' εκείνο «τό φιλολογικό μέρος» πού θά μπορούσε να παρακαμφθεί, αν δέν δεινόταν άρρηκτα μέ τό ούσιαστικό πού είναι ή μηδενιστική θέση του απέναντι στη συγκεκριμένη δουλειά και τις συγκεκριμένες συνθήκες κάτω από τις οποίες κυκλοφόρησαν στα ελληνικά τά έργα του Γκράμσι.

Ας δούμε όμως τά πράγματα συγκεκριμένα, ξεκινώντας και από τά πραγματικά περιστατικά και τό «φιλολογικό μέρος» των εκδόσεων.

Ο κ. Τρικούνης περνάει στα ψιλά και μ' έναν πλάγιο τρόπο τό συγκεκριμένο γεγονός πού αποδείξαμε ότι άγνοούσε ή αποσιώπησε την έκδοση του δεύτερου τόμου των «Διανοούμενων και της Οργάνωσης της Κουλτούρας».

Γιατί λοιπόν δέν βγαίνει θαρ-

ρετά να πει ότι από τό κείμενο πού δημοσίευσε είναι γεγονός ότι οι άν' άκόμα γνώριζε την έκδοση του δεύτερου τόμου, αυτό δέν φαίνεται πουθενά. Ότι, επομένως, οι λίγες άράδες άποριστικού χαρακτήρα, για τόν αναγνώστη πού διαβάσει τί γράφει κι όχι τί έχει στό κεφάλι του ο κ. Τρικούνης, είναι διάτρητες στό σημείο για τό τί έχει κυκλοφορήσει στην Ελλάδα, τη στιγμή πού αποκαλύπτεται να γράφει για τις εκδόσεις του Γκράμσι στα ελληνικά, χωρίς την ακριβή τουλάχιστον ένημέρωση για ή κυκλοφορία.

Ένα δεύτερο αποφασιστικό σημείο σέ σχέση τουλάχιστον μέ τό «Στοχαστή» είναι ότι σ' όλόκληρο τό γράμμα του κ. Τρικούνη δέν υπάρχει ή παραμικρή αναφορά για τους άλλους 3 τόμους πού εκδόσαμε, άρκούμενος μόνο στην ένδεικτική κριτική του πρώτου τόμου, των «Διανοούμενων» δηλαδή. Αλήθεια, γιατί δέν πιάνει τό θέμα αυτό; Τί έχει να πει για ή μετάφραση του Θανάση Αθανασίου στή «Παρελθόν και Παρόν», πού έχει να έπιστημάνει παραλείψεις στις 354 σελίδες των «Εργοστασιακών Συμβουλιών»; Γιατί έξακολουθεί μετά την αποκάλυψη της άγνοιάς του να μ' αναφέρει οτιδήποτε για την «Οργάνωση της Κουλτούρας»;

Και νομίζει ότι καλύπτεται μέ τό να άρκεστεί στις περιορισμένες παρατηρήσεις πάνω στους «Διανοούμενους» πού και αυτούς, αν προσεχτικά τους είχε διαβάσει, θά έδλεπε ότι περιέχουν τουλάχιστον μιάν εξήγηση τίμια και άνοιχτή απέναντι στον αναγνώστη, καταγράφοντας λεπτομερικά τό συγκεκριμένο σκεπτικό και τις συνθήκες της έκδοσής τους.

Πιό συγκεκριμένα.

Πρώτα απ' όλα θά πρέπει να διευκρινισθεί ότι ή έκδοσή μας έχει γίνει από τις εκδόσεις Riuniti πού είναι άκριδώς στό σχήμα του «Στοχαστή» κι όχι από την έκδοση του Giulio Einaudi στην οποία αναφέρεται ο κ. Τρικού-

για προσωπικό δίκαιο. Δέν έχουμε ασφαλώς να κάνουμε με μιά άσημαντη καθ' εαυτή διαφορά, ό αναγνώστης όμως, θά άντιληφθεί τις τραγελαφικές καταστάσεις, και την πλήρη άκτανση, πού δημιουργεί αυτό τό κατ' άρχήν λάθος, όταν δει τό κείμενο. Η σχετική παράγραφος μιλά για τό ρωμαϊκό δίκαιο και ή συγκεκριμένη φράση μεταφράζεται ως έξής: «τό ρωμαϊκό δίκαιο έπέφετε σέ ιδιωτικό δίκαιο». Όμως, τό ρ.δ. είναι ιδιωτικό δίκαιο και δέν είναι λογικό να ξεπέφτει σέ ό,τι είναι. Μονάχα ή σωστή μετάφραση ότι έπέφετε σέ προσωπικό δίκαιο, δηλαδή δίκαιο μιάς κατηγορίας προσώπων, δίνει στον αναγνώστη να καταλάβει περί τίνος πρόκειται, αλλά και τόν Γκράμσι σώζει από τους παραλογισμούς πού τό αποδίδουν οι Έλληνες μεταφραστές του.

Στή σελ. 96 ο μεταφραστής γράφει «Στό "Μαρτζόκο" της 16.12.1928 ο Μπαρμπαντόρο σέ μιά σύντομη σημείωση, όπου δείχνει μεγάλη οξύτητα, ύπενθυμίζει αυτή την κατάφαση, σέ σχέση με μιά έκτεταμένη μελέτη του Μικελάντζελο Σκίπα, πού δημοσιεύτηκε στο "Ιστορικό Αρχείο των Ναπολιτάνικων έπαρχιών". Στο πρωτότυπο όμως, άφ' ενός δέν γίνεται λόγος για καμιά κατάφαση του Μπαρμπαντόρο, αλλά για μιά διαπίστωση του, ή οποία μάλιστα προαναφέρεται στην άρχή του ίδιου σημειώματος και άφ' έτέρου ή φράση την όποια ο μεταφραστής αποδίδει στα ελληνικά μέ τό «όπου δείχνει μεγάλη οξύτητα» και πού στα Ιταλικά είναι «in cui lo spunto é ampiamente dimostrato» στην πραγματικότητα σημαίνει: «όπου τό θέμα άποδεικνύεται κατά τρόπο έκτεταμένο». Επί πλέον όμως, αυτό δέν αποδίδεται στη σημείωση του Μπαρμπαντόρο, αλλά στη μελέτη του Σκίπα!!!

Στή σελ. 106 τό Ιταλικό ρήμα riempire πού σημαίνει «γεμίζει» αποδίδεται ως «παραμερίζομαι», έτοι στό κείμενο ή φόρμα πού γεμίζει μέ τό ήρωϊκό περιεχόμενο, όπως γράφει τό πρωτότυπο στη μετάφραση γίνεται: ή φόρμα πού παραμερίζεται μέ τό ήρωϊκό περιεχόμενο!!!

Αυτά για να περιοριστώ έδώ, χωρίς να έπεκταθώ ούτε σέ περισσότερα παραδείγματα, ούτε στα σχόλια του μεταφραστή πού πολλές φορές αντί να φωτίζουν τόν αναγνώστη τόν συσκοτίζουν. Άρκει να θυμίσω τό σχολίο του στη σελ. 182 πού αναφέρεται στον Ιταλικό όρο trasformismo (μεταμορφισμός), τόν όποιο ο μεταφραστής αποδίδει σαν Ισοπέδωση και έλλειψη διαφοροποίησης στα Ιταλικά πολιτικά κόμματα του 19 αιώνα!!!, ενώ στην πραγματικότητα μ' αυτόν έννοεί-

ται τό φαινόμενο μεταλλαγής πολιτικών δυνάμεων ή και προσώπων από θέσεις προοδευτικές σέ θέσεις συντηρητικές.

Είναι προφανές λοιπόν ότι όσα έγραψα είναι άπόλυτα τεκμηριωμένα και ότι την έκδοση του κ. Αξελού όχι μόνο την ξεφύλλισα, αλλά την διάβασα μέ πολύ προσοχή, πώς δέν έβρισκουναι σέ σύγκυση, αλλά κυρίως ότι δέν γράφω συνειδητά ψέμματα, όπως ελξε τό θράσος να μέ κατηγορήσει.

Η τόση λοιπόν άνευθυνότητα μέ την όποια παρουσιάστηκε στό ελληνικό κοινό ένα έργο σαν του Γκράμσι δείχνει τάχα να έχει καμιά σχέση μέ σοβαρές προθέσεις συμβολής στη διάδοση του έργου του; Και τί άλλο δείχνει ή σπουδή να δοθεί στο κοινό τό έργο αυτό όπως όπως, παρά συμμετοχή στη δημιουργία του σφραγισμού;

Τό έργο των εκδόσεων του κ. Αξελού είναι πράγματι πολύ έκτεταμένο. Έχει μεταφράσει από Γκράμσι μέχρι Κίμ Ίλ Σούγκ. Έγώ δέν έκρινα τό συνολικό έργο του «Στοχαστή», έκρινα τις ελληνικές εκδόσεις του Γκράμσι, οι περισσότερες από τις όποιες είναι δικές του πράγματι. Βέβαια, ο κ. Αξελός δέν μου άναγνωρίζει κανένα δικαίωμα να μιλή για τόν Γκράμσι, ο μεταφραστής του όμως Θ.Χ. Παπαδόπουλος στό παρελθόν, τουλάχιστον, είχε άλλη γνώμη, γιατί πώς άλλως να έξηγήσει ότι τό 1970 ή 1971 μου ζήτησε τη συνδρομή και τη συνεργασία μου. Θα θυμάται ίσως ότι τότε του έπείστησα την προσοχή στις δυσκολίες, αλλά και στην άνάγκη να αποφευχθούν άνευθυνότητες.

Δέν είμαι συνεπώς εγώ εκείνος πού θεωρώ τό κοινό πρόβτα και τόν έαυτό μου τοσοῦτα, όπως γράφει ο κ. Αξελός. Άλλοι είναι οι δόσκοι πού θέλουν να ταΐζουν στο κοινό κουτόχορτο, σαν να ήταν πρόβτα. Ούτε διέκρινα προσωπικά ποτέ τους ανθρώπους σέ αλτρετικούς και μή.

Τόση όμως ήταν ή εμπάθεια του κ. Αξελού πού έλλειψε να κάνει ύπαινιγμούς άκόμη και για τό περιοδικό πού έξέδιδα τό 1972 στη Θεσσαλονίκη μέ τίτλο «Έξάντας». Προσωπικά, παρά τις άδυναμίες του, είμαι περήφανος για κείνη την προσπάθεια σοβαρής αντιμετώπισης των πολιτιστικών μας πραγμάτων, δέν τό κρίνω όμως εγώ, τό έκρινε ήδη τό κοινό του.

Αλλά είπαμε, μέ τόν κ. Αξελό δέν μπορεί να γίνει διάλογος, γιατί ο τρόπος πού άντιλαμβάνεται την κριτική και την έφαρμόζει, για να χρησιμοποιήσω μιά δική του φράση, είναι απαράδεκτος.

Θεσσαλονίκη 16 Σεπτεμβρίου 1979

κης. Έπομένως οι αναφορές μας στο τι έχει μεταφραστεί ή παραλείφθηκε γίνεται με βάση τις εκδόσεις αυτές.

Όπως και ο ίδιος ο κ. Τρικούκης γράφει ο «Στοχαστής» μ' ένα όρισμένο σκεπτικό, πού ο ίδιος τό θεωρεί λαθεμένο, λέει ανοιχτά στον αναγνώστη ότι οι 2 τόμοι των «Διανοούμενων» δεν περιέχουν τό σύνολο των κειμένων του Γκράμσι, αλλά τή συντριπτική τους πλειοψηφία. Τό σκεπτικό αυτό, πράγματι, μπορεί νά μήν είναι σωστό, σέ καμιάν όμως περίπτωση δεν είναι αυθαίρετο καί δέν γίνεται πίσω από τήν πλάτη του αναγνώστη. Ο κ. Τρικούκης αναφέρει 4-5 σημειώματα πού δέν έχουν περιληφθεί στήν έκδοσή μας. Πρόκειται γιά σημειώματα πού ανήκουν σέ μιάν ένότητα πού όπωσ ατιολογημένα γράφαμε (σελ. 11-12, Α τόμου) κρίναμε σκόπιμο νά παραληφθούν. Τό γιατί τά ελάχιστα αυτά σημειώματα δέν μπήκαν λοιπόν, δέν είναι προϊόν αυθαιρεσίας ή άνευθυνότητας, αλλά – πιθανά – κακής εκτίμησης. Τό ολοκληρωμένο όμως σκεπτικό του σκέλους αυτού θά τό αναπτύξει στήν απάντησή του από τίς στήλες αυτές ο μεταφραστής του έργου. Προσωπικά πάντως, μπορώ νά δεβαιώσω ότι γιά 2 σημειώματα πού καί μεις δέν τά θεωρούσαμε χωρίς σημασία γιά τόν Έλληνα αναγνώστη δέν τά δημοσιεύσαμε γιατί δρήκαμε εξαιρετικές δυσκολίες στή μετάφρασή τους πού – δυστυχώς – τότε δέν κατορθώσαμε νά επιλύσουμε.

Φρονώ ότι ο κ. Τρικούκης θά έχει τό θάρρος νά αναγνωρίσει ότι δέν ήταν γιά μās κυρίαρχο τό ζήτημα του νά στοιχειοθετήσουμε μερικές ακόμη σελίδες σημειώματων.

Όμως αυτό πού έχει ιδιαίτερη σημασία νά τονιστεί καί πού αποτελεί τό αποφασιστικό κριτήριο γιά τήν ποιότητα ενός συνεπούς έκδοτης ή μεταφραστή δέν είναι τό άν έκανε λάθη, αλλά τό έάν εξάντλησε φιλότιμα καί πραγματικά όλα τά δυνατά του όρια στό νά μήν κάνει.

Καί έμεις πιστεύουμε ότι τά εξάντλησαμε.

Γιατί, έχτός από τόν Μπάμπη Λυκούδη, τή Μπέττυ Τζουλιάνο – Βακαλοπούλου καί όρισμένους φίλους από τήν Ιταλία, όπως καί έσεις ο ίδιος όμολογείτε κ. Τρικούκη ο μεταφραστής μας άπευθύνθηκε καί σέ σās 1-2 χρόνια πρίν κυκλοφορήσει ο πρώτος τόμος, ζητώντας τήν συμπαράσταση καί συνδρομή σας.

Δέν βγήκε λοιπόν ο Γκράμσι αυθαίρετα καί «έν μία νυκτί», αλλά μέ δεκάδες προβλήματα, σκέψεις καί άναστολές πρίν φτάσουμε στό τυπογραφείο. Κι είναι, φρονώ, δείγμα τής ειλικρίνειας του μεταφραστή ή καταγραφή

λεπτομερειακά των άδυναμιών του καί ή ευχαριστία όλων αυτών πού βοήθησαν στίς ξαναθεωρήσεις των μεταφράσεων, πού εξακολουθώ νά έπιμένω, ότι κατά βάση είναι καλές.

Ποιό έρεισμα λοιπόν μπορούν νά έχουν όλα αυτά πού άνεύθυνα μās προσάπτετε, παρ' όλο πού κατά τή γνώμη μου ούτε αυτό είναι τό κεντρικό σημείο.

Γιατί, αυτό πού είναι τελικά τό βασικό καί τό όποιο καμώνεστε πώς δέν τό ξέρετε είναι οι συγκεκριμένες συνθήκες πού δηήκαν στήν Ελλάδα τά έργα του Γκράμσι. Αυτό πού δείχνει πόσο σαθρό καί σάπιο είναι τό έπιχειρημά σας ότι «οί εκδόσεις αυτές επιδιώκανε περισσότερο νά καλύψουν μιά ζήτηση του συρμού...» καί πόσο φαρισαϊκός είναι ο μαϊντανός «ότι παρ' όλα αυτά δέν μπορούμε νά μήν αναγνώρισουμε τή συμβολή αυτών των εκδόσεων».

Άν καί στό προηγούμενο σημείωμα τόσο στέκομαι καί σās προκαλώ νά άπαντήσετε στό σημείο αυτό, έσεις καί στό σημερινό σας κείμενο τό αναφέρετε χωρίς νά σταθείτε διόλου. Έγώ όμως θά σταθώ καί θά σās προκαλέσω πάλι. Γιατί αυτό είναι – κατά τή γνώμη μου – τό ουσιαστικό σημείο πού ο καθένας έδωσε καί δίνει τίς εξετάσεις του.

Λοιπόν κ. Τρικούκη, άκούστε γιά άλλη μιά φορά ότι υπάρχουν δύο στάσεις άπέναντι στό πώς πραγματώνεται ή κάθε δουλειά είτε αυτή είναι άμεσα πολιτική, είτε όχι.

Ο «Στοχαστής» επανειλημμένα έχει γραφτά διατυπώσει ότι «θεωρεί ύποκριτική καί ψευτοεπιστημονική τήν άντίληψη πού παριστάνει τήν εκδοτική δραστηριότητα ή σάν μιά “καθαρά” έμπορική δραστηριότητα ή σάν μιά “καθαρά” πνευματική δραστηριότητα, δηλαδή μιά δραστηριότητα έξω από ταξικούς καί πολιτικούς προσδιορισμούς καί επιλογές».

Ότι δέν έκανε εκδοτική δουλειά γιά τήν εκδοτική δουλειά, αλλά γιατί πιστεψε ότι ή δουλειά αυτή εντάσσεται σ' ένα συγκεκριμένο σκοπό καί ότι ύπηρετεί μιάν ύπόθεση.

Αυτή τήν ύπόθεση, αυτό τό πλαίσιο ποίος – ποιόν πού δημιουργήσε ή, μέ τήν έπιβολή του άντικοινοδοουλευτισμού, ολοκληρωτική ιδεολογική καί πολιτική κατάρρευση του κινήματος καί πού πλανιόταν σάν φάντασμα πάνω άπ' όλους, άπ' τούς εξόριστους καί φυλακισμένους μέχρι τούς ελάχιστους «διασωθέντες» πού άγωνίζονταν παρ' όλα αυτά, αυτή λοιπόν τήν ύπόθεση πού ζητούσε έναγωνία μιάν άπάντηση, ήρθε νά καλύψει μιά πνευματική καί εκδοτική δραστηριότητα πού όμοιά της δέν είχε γνωρίσει τό

έλληνικό προοδευτικό κίνημα από τήν ήττα του '49.

Στραπατασαρισμένοι οι έλάχιστοι διασωθέντες άναζήτησαν μέσα σ' αυτή τήν σκοτεινή διακοπή, τούς τρόπους πού θά δίναν τή δυνατότητα γιά μιάν ουσιαστική ένδοσκόπηση, γιά έναν βαθύ άναπροσδιορισμό.

Τό βιβλίο, ουσιαστικός φορέας τής κίνησης των ιδεών, άποτέλεσε ένα πρόσφορο μέσο πού οι συνθήκες τής ανοιχτής τρομοκρατίας τό κάνουν προσφορότερο.

Δέν ήταν ενιαίοι οι προβληματισμοί των άνθρώπων αυτών, ούτε έπίσης είχαν καθαρό στό μυαλό τους τό πού οδηγεί ή προσπάθεια τους. Είχαν όμως μέσα σ' όλη τήν άντιφατικότητα τους έναν κοινό παρονομαστή. Τήν ουσιαστική άναγνώριση τής χρεοκοπίας μιάς όρισμένης πολιτικής σκέψης, μεθοδολογίας καί ήθικης καί τή συνείδηση ότι τό νέο δέν μπορεί νά βγει έξω καί άνεξάρτητα από τήν πιό πλατιά κυκλοφορία των ιδεών καί τόν πιό πλατύ δημοκρατικό διά λόγο. Ένα μόνο κομμάτι άπ' αυτούς, προχωρώντας παραπέρα, είχε ολοκληρωτικά ξεκαθαρίσει ότι τό παλιό – γέριμο όλογο, δέν μπορούσε – όριστικά πιά – νά περάσει τό θολό ποτάμι.

Πολλά είναι τά σημεία πού θά μπορούσα νά καταγράψω ή αναφέρω γύρω από τήν ιστορία αυτή. Κι άν σήμερα ένας πέπλος σιωπής σκεπάζει τήν πραγματικότητα, έτσι πού κατά πώς λέει ο ποιητής:

*Ό,τι σέ σένα ήταν δυνό
τό ίσοπέδωσαν
καί σκέπασαν
τήν κοιλάδα σου.*

*Άπό πάνω σου περνάει τώρα
ένας όρός άνετος*

αυτό δέν κάνει, έμένα τουλάχιστον, νά ξεχνώ καί νά εξακολουθώ νά μιλώ μέ «εμπάθεια» γι' αυτούς τούς εκδότες του «συρμού» πού παιζανε κορώνα γράμματα τόν έναντί τους καί τό πορτοφόλι τους καί πού οι περισσότεροι δέν υπάρχουν σήμερα πιά.

Καί θά εξακολουθώ μέ «εμπάθεια» νά μιλάω γι' αυτούς τούς μεταφραστές πού ούτε γιά ένα κομμάτι ψωμί, μάθανε μέ βάση μιά πολιτική τους έπιλογή καί μόνο στίς φυλακές καί τίς εξορίες ξένες γλώσσες, χωρίς λεξικά καί δυνατότητες πού προσφέρουν οι όμαλότεροι καιροί.

Γιατί, άς μήν κοροϊδευόμαστε κ. Τρικούκη, είτε τό θέλετε είτε τό παρακάμπτετε, 2 βασικοί τρόποι υπάρχουν γιά νά παρέμβει κάποιος στή συγκεκριμένη πραγματικότητα.

Ο πρώτος είναι νά παρέμβει μέ τίς όποιες δυνάμεις καί δυνατότητες έχει, κόντρα στό ρεύμα, προσπαθώντας νά εξαντλήσει τά ύποκειμενικά του όρια μέ βάση τήν άντίληψη ότι «ο συγγραφέας

είναι ένας δραματοουργός πού δέν ξεστρατίζει από τό δρόμο του γιά νά μαζέψει λουλουδάκια».

Κι ο δεύτερος είναι, άγνοώντας τήν προτροπή του Μπαλζάκ, νά μαζεύει λουλουδάκια τά όποια μετά μιά σχεδόν δεκαετία νά τά εκθέτει, μαραμένα – φεύ –, στό κομψό βάξο ενός σύγχρονου καί φιλόξενου μεταπολιτευτικού περιοδικού.

Τό έργο του Άντόνιο Γκράμσι πού τόσο δείχνετε νά σās άπασχολεί, είναι – δυστυχώς γιά σās – ... «Μπαλζακικό» μ' αυτή τήν όρισμένη έννοια καί αυτός είναι ο πρόσθετος λόγος πού έμεις τό προτάσαμε άποφασιστικά.

Γιατί γιά τούς περισσότερους άπ' όσους από μās άσχοληθήκαμε μέ τήν ύπόθεση αυτή, τό βάθος τής σκέψης καί των διαλογισμών του Γκράμσι ήταν ή μιά πλευρά του νομίσματος. Η άλλη πού έσεις φαίνεται νά περιφρονείτε είναι ότι ο Γκράμσι δέν έπασχε από καμιάν τελειομανία καί έγραφε στά παλιά του τά παπούτσια τούς φιλολογικούς άκκιςμούς καί τήν τριχοτόμηση τής τριχάς. Όταν ήταν έξω από τίς φυλακές έγραφε κατά πρώτο λόγο άρθρα καί πολεμικές πού άφορούσαν άμεσα έργατες καί καταλειμμένα έργοστάσια κι όταν ή συνειδητή πολιτική του έπιλογή τόν όδήγησε στό άτεργο έγραψε σκόρπια καί άποσπασματικά, άδιαφορώντας γιά τό «τέλειο», τό «άψογο», τό «όλοκληρωμένο» έργο.

Άν λοιπόν είστε στοιχειωδώς συνεπής, ξεκινήστε πρώτα από μιά κριτική τής άποσπασματικότητας καί τής έλλειπτικότητας των «Τετράδιων τής Φυλακής» καί μετά άσχοληθείτε καί μέ τήν άποσπασματικότητα ή έλλειπτικότητα εκείνων των κειμένων πού μεταφράστηκαν στή φυλακή.

Καί γιά νά τελειώνουμε.

Η ουσία του ζητήματος καί του σημειώματος πού σās απεύθυνα κ. Τρικούκη έν μέρει άφορούσε τήν τυπική – φιλολογική πλευρά. Τά λάθη, τίς άντιφάσεις, τίς άτέλειες καί τίς άδυναμίες, τίς ξέραμε – ως ένα τουλάχιστον βαθμό – καί έν πάσει περιπτώσει δέν τίς κρύψαμε ποτέ από κανένα.

Σās διαβεβαιώνω λοιπόν, ότι τίς παρατηρήσεις σας γιά τά μεταφραστικά ή άλλα μας λάθη θά τίς λάβουμε ύπ' όψη μας σέ μιά νέα έκδοση των «Διανοούμενων» ώριμότερη καί όχι θγαλμένη «στούς καιρούς τής άδυναμίας καί των πέντε δυσκολιών γιά νά πεί κανείς τήν αλήθεια».

Έκείνο πού θέλω πάλι νά σās ξανατονίσω είναι ότι ή μεθοδολογία σας είναι στήν ουσία της βαθιά λαθεμένη.

Είναι, πιστέψτε με, θράσος νά έρχεστε μετά δέκα περίπου χρόνια μέ βάση τά σημερινά φολκλο-

ρικά επιφαινόμενα των κάλπικων έντυπων και των ασφαλών συνδυασμών και να μηδενίσετε μια προσπάθεια που παρά τις δεκάδες - θέλετε; - λάθη της διαμόρφωσε κατά το μέρος της τήν ιστορία του πνευματικού κινήματος της δεκαετίας του '70.

Πού μέ εργα κι όχι μέ άπουσία ή σωπή, μία δράκα ανθρώπων άγνωστων - έν πολλοίς - μεταξύ τους, μέ διαφορετικές απόψεις, στόχους ή επιλογές δημιούργησαν τό δοσμένο πιά ιστορικό γεγονός μέσα άπό τά λάθη και τίς αντιφάσεις.

Έπιτρέψτε μου λοιπόν νά συνεχίσω νά είμαι όργισμένος και έμπαθής μία και πιστεύω ότι ό τρόπος μέ τόν όποιο προσεγγίζετε τά πράγματα, χρησιμοποιώντας σάν άσπίδα τό Γκράμσι, άνοίγει τό δρόμο σέ επικίνδυνες παρεκτροπές μέ τελικό άποτέλεσμα τόν περιορισμό της κυκλοφορίας των ίδεών. Γιατί ό μηδενισμός της δουλειάς αυτής που γίνεται άπό μέρους σας, έστω και παρά τή θέλησή σας άνοίγει τό δρόμο σέ τέτοιες καταστάσεις. Ναι, για νά τό πούμε έξω άπό τά δόντια, σήμερα, τήν ώρα που τό βιβλίο και ειδικότερα τό έργο του Γκράμσι φαίνονται νά 'χουν φτάσει στό άπόγειο «της δόξας» τους, ή μνημοποίησή τους παίρνει όλο και άπειλητικότερες διαστάσεις.

Είτε λοιπόν τό θέλουμε είτε όχι τά γεγονότα είναι σάν τίς πρόκες αίχμηρά. Δέν έχετε τό δικαίωμα μετά 10 χρόνια κ. Τρικούνη νά πετάτε στό καλάθι των άχρήστων, άποκαλώντας τα συρμό και παραμορφωτική προβολή, αυτά που έμεις «οί 'Αλεξανδρείς, οί 'Αντιοχείς, οί Σελευκείς, κι οί πολυάριθμοι έπίλοιποι 'Ελληνες» της 'Αριστεράς, πλύν 'Ακεδαιμονίων, γιομάτοι λάθη, δέβαια, και άτέλειες αλλά και άνιδιοτέλεια και πάθος, διαμορφώσαμε περπατώντας ξυπόλυτοι στίς έκτεταμένες επικράτειες των καινούριων συνθηκών. Και, ειλικρινά, τό γράμμα σας δέν μου άφήνει κανένα περιθώριο νά πιστέψω ότι και σείς επιδιώξατε νά τά δείτε τά πράγματα περίπου έτσι.

Απέναντι λοιπόν σ' αυτή τή σταυροφορία, που λόγω της άναμφισβήτητης γνώσης σας των Ιταλικών θέλετε νά 'στε ή κατάλληγετε νά 'στε ένας έπιφανής Ισότης, έγώ θά εξακολουθήσω νά 'μαι όργισμένος, έμπαθής και απαράδεκτος, δάζοντάς σας ξανά και ξανά τά ίδια «άντιφιλολογικά» έρωτήματα, μέχρι που νά σταματήσετε τήν έπέλασή σας αυτή ή νά άπαντήσετε καλοπροαίρετα σέ εύθύ κι όχι σέ πλάγιο λόγο.

Λουκάς 'Αξελός
Αθήνα 3.12.1979

“ΜΕΛΙΣΣΑ”

“Ένα καινούριο σύγχρονο βιβλιοπωλείο μέ βιβλία ΙΣΤΟΡΙΑΣ και ΤΕΧΝΗΣ

Ναυαρίνου 10 και 'Ιπποκράτους

- Για όσους ενδιαφέρονται νά άποκτήσουν οί ίδιοι ένα ώραίο και αξιόλογο βιβλίο
- Για όσους θέλουν νά προσφέρουν κάποιο δώρο έντυπωσιακό που νά συγκινεί και νά διαρκεί
- Για όσους σπουδάζουν ή διδάσκουν ή κάνουν μελέτες και έρευνες

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΑΣ

ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

1) ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΖΩΓΡΑΦΟΙ

Τόμος Α' 19ος αιώνας

Τόμος Β' 20ός αιώνας

Τόμος Γ' 'Ιστορία της Νεοελληνικής ζωγραφικής

Τόμος Δ' Λεξικό 'Ελλήνων ζωγράφων-χαρακτών

Κάθε τόμος δρχ. 2700

2) ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΖΩΓΡΑΦΟΙ

Τόμος Α' Από τόν Τζιόττο στήν Αναγέννηση

Τόμος Β' Από τήν Αναγέννηση στόν Γκρέκο

Τόμος Γ' Από τόν 17ο στόν 19ο αιώνα

Τόμος Δ' Από τόν 19ο στόν 20ό αιώνα

Τόμος Ε' 20ός αιώνας

Κάθε τόμος δρχ. 2000

3) Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΑΪΚΗ ΦΟΡΕΣΙΑ

'Αγγελικής Χατζημιχάλη

τόμος 1, δρχ. 2000

στά άγγλικά, δρχ. 2200

4) Η ΛΑΪΚΗ ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΠΗΛΙΟΥ

Κίτσου Μακρή

τόμος 1, δρχ. 1800

5) Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

(19ος αιώνας)

'Ανδρεά 'Ιωάννου

1 τόμος, δρχ. 800

στά άγγλικά, δρχ. 800

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

1) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Χέρμαν Μπένγκτσον

τόμος 1, δρχ. 1000

2) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Πανεπιστημίου του Καίμπριτζ

τόμοι 2, δρχ. 2400

3) Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΟΜΗ

ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ

ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ

εισαγωγή-έπιλογή κειμένων: Σπύρου Ι. 'Ασδραχά

τόμος 1, δρχ. 1200

4) Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Διονυσίου Κόκκινου, άκαδημαϊκού

Βραβείο 'Ακαδημίας 'Αθηνών

τόμοι 6, δρχ. 5400

5) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Διονυσίου Κόκκινου, άκαδημαϊκού

τόμοι 4, δρχ. 3200

6) ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΛΕΥΚΩΜΑ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Βραβείο 'Ακαδημίας 'Αθηνών

τόμοι 2, δρχ. 4000

στά άγγλικά, δρχ. 4000

7) ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΕΣΣΔ

τόμοι 20, δρχ. 11.100

Έκδοτικός οίκος “ΜΕΛΙΣΣΑ”

ΑΘΗΝΑ, Ναυαρίνου 10 και 'Ιπποκράτους, τηλ. 3611692, 3600865

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, Τσιμισκή 41, τηλ. 229010

ΤΑΣΟΣ ΒΟΥΡΝΑΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ 1940 - 45

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΑΦΩΝ ΤΟΛΙΔΗ Ο.Ε.

ΚΕΡΑΜΙΚΑ

σταχυ

Ξάνθου 7 Κολωνάκι

αντικείμενο

Δημητρίου Γούναρη 30 Θεσσαλονίκη

Λείας Χατζοπούλου - Καραθία

Πρωί - Μεσημέρι - Βράδι

Ό δρόμος του θυμωμένου ποταμού

Καλοκαίρι

Τά παιδιά της Έστρέδα Νάδα

Υπερμνησία

Ιωάννας Καρτζαφέρη

Τό χαμένο κουμπί (Μυθιστόρημα)

Επιπλωμένα δωμάτια (Μυθιστόρημα)

Μπαζαγιάζι (Μυθιστόρημα)

4-2=0 (Μυθιστόρημα)

Η ζωή σέ τέσσερις πράξεις (Διηγήματα)

Πώλ Έλυάρ
Ποιήματα

Φώντα Κονδύλη

Τριήμερο στά κάγκελα

Τό κύμα

Κώστα Παύλου Παναγκωτόπουλου
ΒΑΡΒΑΡΑ (Βίος και Ξυπολιτεία)

Φ.Γκ. Λόρκα
Ποιήματα (Λεύκωμα)

Τάκη Αδάμου

Η λογοτεχνική μας κληρονομιά (Από μία άλλη σκο-

Νίκου Νικολαΐδη

Ο όργισμένος Βαλκάνιος (Μυθιστόρημα, 2η έκδοση)

Δημήτρη Χατζή

Σπουδές (Διηγήματα)

Τό διπλό βιβλίο (Μυθιστόρημα)

Ανυπεράσπιστοι (Διηγήματα)

Κώστα Παναγκωτόπουλου

Παραμύθι παρά μία (Εικόνες Φαίδωνα Πατρικαλάκι)

Πώλ Νόρ

Τό λιθαράκι μου (1967-1974)

Ρίμες (Πεντάστιχα χωρίς γομολάστιχα)

Ο ατομικός μου πόλεμος (1940-1944)

Σαλαμάνδρα

Έρμαν Έσσε

Σιντάρτα (Ένα Ινδικό παραμύθι)

Πήτερ Κάμεντσιντ

Άρη Αλεξάνδρου
Ποιήματα (1941-1974)

Σωτήρη Δημητρίου

Λεξικό Όρων

1. Σημειολογικής και Δομικής Ανάλυσης της Τέχνης
2. Έπικοινωνίας και Σημειωτικής Ανάλυσης

Τζών Χόλτ

Πέρα από τό Σάμερχιλ (Η έναλλαγή της ελευθερίας)

Τό σχολείο - φυλακή και η ελεύθερη μάθηση

Οι ανάγκες και τά δικαιώματα των παιδιών (Απόδραση από την παιδική ηλικία)

Α.Σ. Νήλ

ΣΑΜΕΡΧΙΛ: Τό ελεύθερο σχολείο

Πάουλο Φρέιρε

Πολιτιστική δράση για την κατάκτηση της ελευθερίας

Αθηνάς Παπαδάκη

Ο τενεκές του λαδιού (Εικονογράφηση Βάσως Ψαρά-

Κώστα Σημίτη

Η δομική αντιπολίτευση

Κατερίνας Γώγου

Τρία κλικ άριστερά

Γιώργου Μενέλαου Μαρίνου

Αν είχα... (Ζωγραφιές Μερόπης Σταμοπούλου - Καλα-φούρη)

Έλλης Αλεξίου

Ρωτώ και μαθαίνω (Έγκυκλοπαιδικό)

Φώντα Λάδη

Άρες, Μάρες, Κουκουνάρες (Ζωγραφιές Λυδίας Σαρ-ρῆ)

Μάνου Κοντολέων

Κάποτε στην Ποντίκoύπολη (Εικονογράφηση Άντ. Κα-λαμαρά)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΖΩΟΔ. ΠΗΓΗΣ 3 ΑΘΗΝΑ 142 ΤΗΛ. 3603.234

Κι ή άνοιξη άκριβή...

Ένα «χελιδόνι» πού μās θυμίζει ότι για νά «γυρίσει ο ήλιος θέλει δουλειά πολλή», μās λέει ο Μίκης Θεοδωράκης, προλογίζοντας τό βιβλίο του χουντικού καθηγητή Κ. Μητσάκη, «Νεοελληνική μουσική και ποίηση».

Ο Κ. Μητσάκης «άποχουντοποιήθηκε» μέ τή μεταπολίτευση άπ' τή φιλοσοφική Σχολή Θεσσαλονίκης. Ή... φιλόστοργη Φιλοσοφική Άθηνών τόν περιμάζεψε μέ τήν «έπαναχουντοποίηση» και τόν έστέγασε στή Β' έδρα τής νέας έλληνικής φιλολογίας του Πανεπιστημίου Άθηνών. Ή φιλοσοφική Σχολή του Άθήναι μās έχει συνηθίσει σέ τέτοια και σέ άλλα, άκόμη χειρότερα, έτσι πού ή έπισήμανση του γεγονότος καταγτά κοινοτυρία.

Διαβάσαμε όμως στο «ΡΙζοσπάστη» πώς οργανώνεται από τήν Β' τακτική έδρα τής νέας έλληνικής φιλολογίας του πανεπιστημίου Άθηνών, ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ εκδήλωση για τά 70χρονα του Γιάννη Ρίτσου. Καί άνησυχούμε... Άπό πότε οι εκδηλώσεις πού οργανώνουν χουντικοί καθηγητές έχουν άρχίσει νά καλύπτονται... δημοσιογραφικά άπ' τό Όργανο τής Κεντρικής Έπιτροπής του κομμουνιστικού κόμματος Έλλάδας; Φτάνει, λοιπόν, ο πανηγυρισμός στα 70χρονα του ποιητή Γιάννη Ρίτσου για νά πάρει συγχωροχάρτι ο Κ. Μητσάκης;

Ο Μίκης, πάλι, ξέχασε ότι είναι «ή άνοιξη άκριβή» και μετέτρεψε τόν Μητσάκη σέ χελιδόνι; Ή μήπως μεπερδεύτηκε μέ τή μαύρη ράχη των χελιδονιών;

Ευπόλητος στ' άγκάθια

Ο καθηγητής Πανεπιστημίου, πού πρόσκειται στο ΚΚΕ, είναι σχετικά σπάνιο είδος άκόμη στή χώρα μās. Δυστυχώς, και για τούς γνωστούς λόγους. Γι' αυτό, όταν ο κ. Δημαρόγγωνας του Πανεπιστημίου Πατρών εμφανίστηκε σέ τηλεοπτική έκπομπή για τό ν. 815, τόν παράκολουθήσαμε μέ πολλή προσοχή.

Και τί δέν είπε! «Οτι τά ελληνικά ΑΕΙ έχουν «ύψηλή ύλικοτεχνική ύποδομή». «Οτι τό εργαστήριό του είναι τό «καλύτερο στον κόσμο»...

Και γι' αυτές τίς φαιδρότητες, καλά. Στο κάτω-κάτω τής γραφής, δέν είναι ύποχρεωτικό όλοι οι κομμουνιστές νά είναι και σο-

βαροί στις δημόσιες εκδηλώσεις τους.

Ποιός όμως έδωσε στον κ. Δημαρόγγωνα τό δικαίωμα νά εκφράζει τίς άπόψεις των φοιτητών σέ μία έκπομπή για τίς φοιτητικές κινητοποιήσεις, από τήν όποία είχαν, βέβαια, αποκλειστεί όλοι οι φοιτητές;

Και ή συμμετοχή του στήν έπαίσιμη αυτήν έκπομπή και ο ρόλος πού έπαιξε σ' αυτή, δείχνουν ότι του λείπει τό συναίσθημα τής εϋθύνης και ή δημοκρατική ευαισθησία.

Άς του θυμήσουν τά δέοντα οι φοιτητές του και ο πολιτικός χώρος πού άνήκει.

● Στείλαμε για τά «Χρόνια Πολλά» από ένα βιβλίο ζωγραφικής για παιδιά, σέ όλους τούς πολύ... νέους άναγνώστες μας πού πήραν μέρος στο διαγωνισμό μας **ΠΑΙΔΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ** (τ.χ. 133), εκτός από τούς Θόδωρο Καπαρουνάκη Σόφη Χηνιάδου και Έρνέστο Μπερούκα, γιατί δέν μās στείλανε τίς διευθύνσεις τους. Άς τό κάνουν λοιπόν τώρα, ή άς περάσουν άπ' τό περιοδικό μας. Τά βιβλία τούς περιμένουν!

● Σέ κείμενο τής οργανωτικής επιτροπής του **ΕΑΠ** του Δήμου τής Άθήνας τονίζεται ή πρόθεση τής νέας δημοτικής άρχής νά ξεπεράσει τήν άποξένωση των κατοίκων τής μεγαλούπολης μέ πρωτοβουλίες πού θά δημιουργούν μία συλλογική συνείδηση. Έτσι, θά πρέπει νά λειτουργήσει και ή άποκέντρωση των διαλέξεων πού άποφάσισε για φέτο τό άντιπανεπιστήμιο του Δήμου. Για τό μέλλον προγραμματίζεται ή επέκταση του στους χώρους εργασίας. Ο διατομικός και άντιεραρχικός του χαρακτήρας τό καθιστούν ένα από τά πιό ενδιαφέροντα εκπαιδευτικά προγράμματα.

● Κάπου στήν Όμόνοια άνακαλύψαμε ότι κυκλοφορεί και άλλο «**Κοσμοπόλιταν**» εκτός από εκείνο πού παρουσιάσαμε στους άναγνώστες μας (τ.χ. 136) - ένα «Κοσμοπόλιταν» έσωτερικού... Πρόκειται για σαφώς λαϊκότερη και γνησιότερη, θά λέγαμε σχεδόν ίθαγενή - έκδοση. Άπευθύνεται όμως σ' ένα άνάλογο κοινό...

Και ένα «δείγμα δωρεάν» για νά άποκτήσετε ιδέα τής αξίας των άφών...

● Κ.Ο.Α. μπορεί νά σημαίνει Κομμουνιστική Όργάνωση Άθήνας ή Κρατική Όρχήστρα Άθηνών ή Κλυμακίο Όρχου Αυτοκινήτων. Θ.Α.Α.Α. σημαίνει Θέρετρο Άξιωματικών Λεκανοπέδιου Άττικής. Κ.Α.Ι.Μ. σημαίνει

Κόμμα Άρχων Ιωάννου Μεταξά Κ.Α.Π.Α. σημαίνει Κέντρο Άντιμετώπισης και Πρόληψης τής Αυτοκτονίας. κλπ., κλπ., κλπ., άν ούκ έστι αριθμός.

Αυτά όλα είναι καταγεγραμμένα στο **Λεξικό Μονογραμμάτων Λέξεων** πού περιλαμβάνει όλα τά σύμβολα μέ άρχικά. Συντάκτης του χρήσιμου αυτού λεξικού ο κ. Ε.Ι.Β.

Ποιός νά 'ναι άραγε;

● Ή Πούπη και ο Σαντάν πέρασαν δύσκολες μέρες. Ή Πούπη γέννησε στο Ζωολογικό κήπο του Τορόντο και τρώαξε τόσο, πού ούτε ν' άγγίζει τό νεογέννητο άγοράκι της μπορούσε. Έτσι, ο μικρός ούρακοτάγκος, πού είναι ή δεύτερη γέννα του είδους σ' αυτό τό ζωολογικό κήπο, κινδύνεψε νά πεθάνει από άσφυξία. Ο

κτηνίατρος όμως, του έδωσε τό φιλό της ζωής και τό μικρό πέρασε τίς πρώτες μέρες του μέ μπιμπερό και μέ περιποίηση ειδική από... ειδικούς. Όμως, μάνα είναι πάντα μία... Έτσι, ο μικρός Σαντάν γύρισε πίσω, ή Πούπη όμως, άφού τόν πήρε στήν άγκαλιά της και τόν παρατήρησε, τόν άφησε καταγής κι έφυγε. Εύτυχώς, τά πράγματα διορθώθηκαν τήν έπομένη μέρα κι ή σχέση άποκαταστάθηκε όρυστικά.

Συχνά διαβάζουμε για γατάκια και σκυλάκια στον άθηναϊκό τύπο. Τά δικά μας ζωολογικά γούστα όμως, είναι πιό διευρυμένα, βλέπετε...

● Ή συντροφισσα του καλλιτεχνικού διευνητή του ΑΝΤΙ Μάχη Τσιπουριδή, Έλένη γέννησε ένα υγιέστατο **άγοράκι**. Τους εύχόμαστε μία εύτυχισμένη ζωή.

Τά λογοτεχνικά βραβεία

● Άνακοινώθηκαν τά φετινά **λογοτεχνικά βραβεία**. Πλούσια ή συγκομιδή - και άξίζει νά σημειωθεί ότι φέτος ή επιτροπή στάθηκε εύτυχής στή συνολική κρίση της, τιμώντας έργα πού είχαν κι όλας ξεχωρίσει στήν κρίση των φίλων του βιβλίου και των κριτικών. Χαιρετίζουμε και μείς, από τή θέση αυτή, όλους όσους διακρίθηκαν. Καί ξεχωριστά τούς, συνεργάτες του περιοδικού μας:

● Τόν Γιώργο Ιωάννου πού πήρε τό πρώτο βραβείο διηγήματος για τό βιβλίο του «Τό Δικό μας Αίμα» και

● Τόν Κ. Πενταγιώτη (Κ. Παπαγεωργίου) πού πήρε τό βραβείο ταξιδιωτικών εντυπώσεων για τό βιβλίο του «Έλληνες στή Ρουμανία - Ταξίδια μέ Ίστορικές Άναδρομές».

Άλλά τά εύγε άξίζουν σέ όλους τούς βραβευμένους!

Η Τζάζ στην Ελλάδα με μορφή σφίγγας

του Κώστα Γιαννουλόπουλου.

Ο πρώτος ελληνικός δίσκος τζάζ δεν μπορεί να αναλυθεί με άξονα τη συμβατική κριτική, που οι κανόνες της πρέπει, ούτως ή άλλως, να βρίσκονται σε αντιστοιχία με το περιεχόμενο μιας τεχνικής ορολογίας. Ούτε και μπορεί να υποστηριχθεί απλά ότι το παραχθέν έργο είναι μια έκφραστική διάθρωση, που είναι ανοιχτή στην κοινωνική πραγματικότητα, ή οποία την καθορίζει στο σύνολό της, όπως και στα διάφορα συστατικά στοιχεία της. Αν η κοινωνία μέσα στην οποία εργαζόμαστε για να παράγουμε είχε διαφοροώσει το χαρακτήρα της σε ένα δημιουργικό πεδίο, τότε ο Έλληνας μουσικός θα είχε βρει το δρόμο του έξω από τη διαδικασία εκείνη που μετατρέπει το καλλιτεχνικό έργο σε εμπορεύσιμη μονάδα και ο πρώτος ελληνικός δίσκος τζάζ θα είχε βγει δέκα χρόνια πριν. Όμως η κοινωνία μας δεν κάνει τίποτε άλλο από το να αναπαράγει τον εαυτό της πάνω σε πρότυπα στατικά (και ίσως ελάχιστα θιώσιμα), έτσι που αν η σχέση του έργου με την κοινωνική πραγματικότητα γίνεται αντίληπτη σαν σχέση του καθοριζόμενου από το καθορίζον, η κοινωνική πραγματικότητα του έργου να ανάγεται στις κοινωνικές συνθήκες, δηλαδή «σε κάποιο πράγμα» που στέκεται σε σχέση με το έργο σαν εξωτερική προϋπόθεση και σαν εξωτερικός όρος.

Οι κοινωνικές συνθήκες σε έναν πλασματικό χώρο, όπως ο δικός μας, υπαγορεύουν την ύπαρξη του έργου διττά: είτε σαν υπο-παράγωγο, μορφολογικά, της ίδιας της κοινωνίας, στην οποία δεν τρέχει τίποτα που να την κλονίσει, αλλά μόνο να την ψευτοερεθίσει ήδονικά, (και γι' αυτό υπάρχουν οι Πάριοι κλπ.), είτε σαν έντροπία του συστήματος, σαν να υπάρχει δηλαδή η κοινωνία, όπως είναι και γι' αυτό να υπάρχουν οι Τσιτσάνης, ο Σαββόπουλος, ή σκηνή τζάζ κλπ... Ο κοινωνικός μηχανισμός έχει κάθε δυνατότητα να «εξισορροπεί» τις τάσεις αυτές, καταστέλλοντας τη δημιουργικότητα με παρεμβολές που ποικίλουν από την εμφάνιση των τάνκς και τη λογοκρισία μέχρι... την εξακρίβωση ταυτοτήτων των θαμών του τζάζ κλάμπ.

Η τζάζ στην Ελλάδα έμεινε υπανάπτυκτη μέχρι σήμερα για λόγους που έρμηνεύουν την πνευματική καχεξία του κοινωνικού σώματος, από το τέλος του εμφυλίου και μετά. Για τους «ακαδημαϊκίζοντες εγκυκλοπαιδιστές» τύπου Πανούτσου, ή τζάζ ήταν «σύμβολον αποσυνθέσεως της μουσικής», (Σάκης Παπαδημητρίου, Παρερμηνείες της Τζάζ στην Ελλάδα, περιοδικό ΣΗΜΑ Άρ. φ. 3-4, Άπριλ 1975), για τους «προοδευτικούς άριστερους» ή τζάζ ήταν «όργανο στα χέρια του 'Ιμπεριαλισμού» ή «δείγμα του ξεπεσμένου αμερικάνικου τρόπου ζωής», για

δεν τους μουσικούς, τζάζ σήμαινε, στην καλύτερη περίπτωση, τσά-τσα και σπ ή χειρότερη... τα ντράμς. Έτσι, η τζάζ έμεινε έμβρυο για πολλά χρόνια στην κοιλά μιάς μητέρας που γεννούσε (και ακόμη γεννά) όποτε ήθελε, ότι ήθελε, από μισοανάπηρους νάνους μέχρι γίγαντες διανοητικούς ανεπαρκείς, από Μαίρη Λώ, μέχρι και αντίρρηση τραγουδία. Η τζάζ ήταν φανερό ότι είχε αποκραυγαλωθεί σε ένα μήνυμα που όσο περισσότερο έμενε σε αδράνεια, τόσο πιο πολύ θα ανατελλόταν ή κατεδάφιση του γκρίζου κτιρίου που ονομαζόταν «Ελληνική Μουσική Πραγματικότητα».

Η έντροπία στο σύστημα άρχισε, πριν από έξι χρόνια περίπου, όταν το τζάζ κλάμπ του Γιώργου Μπαράκου άρχισε να συγκεντρώνει στη μικρή του αίθουσα, δσους μουσικούς δεν είχαν άλλοτε γνωθεί από τις ανάγκες της καθημερινής πρακτικής, δημιουργώντας έτσι μια ομάδα που πίστευε ότι, αφού το περιεχόμενο της τζάζ είναι ή έλευθερία της έκφρασης, στην πλήρη της έννοια, μέσα από τον αυτοσχεδιασμό - δηλαδή άρνητικός όρος στην εξουσιαστική δομή του συστήματος - τότε μόνο άρνητικοί όροι μπορούν να εκφράσουν τις καινούριες μορφές πραγμάτων γιατί, ακριβώς, αποτελούν άρνηση των μορφών που κυριαρχούν. Ένα παράγωγο/ντοκουμέντο αυτής της θέσης, φυσικό είναι να μην περάσει μέσα από τα

κανάλια της μαζικής παραγωγής για να βγει στον κόσμο, αλλά μέσα από μια ανεξάρτητη παραγωγή. Αυτό λοιπόν που βγήκε σαν δίσκος, αντιπροσωπεύοντας την έναλλαγή στη μουσική πραγματικότητα του χώρου μας, ονομάζεται sphinx, παίζει το τρίο Μάρκος Αλεξίου - Γιώργος Φιλίππιδης - Γιώργος Τρανταλίδης και παραγωγός του είναι ο Γρηγόρης Φαληρέας.

Εκείνο που άμέσως χαρακτηρίζει και δημιουργεί την ταυτότητα της δουλειάς του τριού είναι απλά ή εξαιρετική του μορφική καθαρότητα, πράγμα που δεν σημαίνει ένα είδος στείρας και άκαμπτης τεχνικής επιδεξιότητας που καταντάει αυτοσκοπός, αλλά το ότι υπήρχε ένα υλικό τέτοιο που χρειαζόταν την ταύτισή του με μια ιδιαίτερη εγκεφαλική και ψυχολογική διεργασία, τέτοια που να απαλλάσσει το συναίσθημα από καταναγκασμούς σχηματικούς. Η μορφή που αποτυπώνεται μετά το άκουσμα του δίσκου δεν έχει να κάνει με πλατισμούς ή επέκταση του δεδομένου στυλ, αλλά μόνο με την μετατροπή του άρχικου έρεθισμού σε έντύπωση. Αυτά όλα αφορούν το Naedis του Μάιλς Ντέιβις και το Round Midnight του Θερόνιους Μόνκ, όπου μόνον ή μελωδική πρόταση αφορά το τρίο, και που χρησιμοποιείται μια πληθώρα αρμονικών και ρυθμικών στοιχείων και μεταλλαγών για να εξωραϊστεί ή «διάθεση» και να απαλλαγούν τα κομμάτια από λυρικούς παλμούς ή σχόλια νοσταλγικά για την πρωτότυπη έκθεση.

Οι τρεις συνθέσεις του Αλεξίου (Everyday, Three Musketeers και Sphinx) είναι κατά τη γνώμη μου από τα σημαντικότερα κομμάτια που έχουν γραφεί από Ευρωπαίο μουσικό και αφορούν την Τζάζ. Ο Αλεξίου ξεκινάει από ένα συνολικό πλάνο που έχει ήδη διαμορφώσει, αλλά που δεν επιβάλλεται σαν σχήμα στους συνεργάτες του, με αποτέλεσμα το πρωτότυπο να αυτορυθμίζεται μελωδικά και αρμονικά στην πορεία της έκθεσης. Ακούστε για παράδειγμα πώς τα Τζαρετικά στοιχεία που χρησιμοποιεί ο Αλεξίου στο κομμάτι Sphinx μετατρέπονται από το καθεστώς της «αφαιρετικής», σε πλήρη απασχόληση με την εισοδο του μπάσου του Φιλίππιδη. Από την

άλλη πλευρά, ο Αλεξίου φαίνεται ότι εμπεδώνει τη μουσική του σε ένα αρχιτεκτόνημα όπου τα επιμέρους λειτουργικά στοιχεία αντιπροσωπεύονται σε μια γκάμα επιλογής που περιλαμβάνει τον Μόνκ και τον Σένπεργκ, τον Σατί και τον Τζάρετ, τον Ρόν Μπλέικ και τον Μεισιάν. Όμως, ο Αλεξίου δεν είναι έστέτ σ' αυτό που κάνει, εδώ δεν έχουμε μια «έλαφρά τη καρδία» συγκινησιακή μουσική, αλλά μια τέχνη όπου τα πιο άκρεια αισθήματα επικοινωνούν με μια διάφανη απλότητα.

Θεωρώ τον Γιώργο Φιλίππιδη, απλά και μόνο σαν έναν από τους καλύτερους μπασιότες της τζάζ. Υπήρχαν στιγμές στο δίσκο που νόμιζα ότι τα μέρη του μπάσου δεν ήταν δυνατόν να παιχτούν από οποιονδήποτε άλλον καλύτερα, έστω και αν σε μία ή δύο περιπτώσεις αδικήθηκε από τον ήχο/λήπτη. Ο Γιώργος Τρανταλίδης οριστικοποίησε τη θέση του σαν τζάζμαν στο δίσκο αυτό με την απλότητα της ρυθμικής του και ή απλότητα ήταν αυτό που χρειαζόταν για να αποδοθούν τα πέντε κομμάτια του δίσκου.

Ο πρώτος ελληνικός δίσκος τζάζ είναι γεγονός, και σαν τέτοιο αποδεικνύει ότι:

Πρώτον, δεν υπάρχουν μόνον μουσικοί που παίζουν τζάζ, αλλά αυτοί οι μουσικοί είναι δημιουργοί με την πλήρη έννοια του όρου.

Δεύτερον, δεν χρειάζονται ούτε Ε.Ο.Τ., ούτε Ηρώδεια, ούτε σύνδεσμοι, ούτε επιχορηγήσεις Φόρντ, για να υπάρξει ουσιαστικό έργο τέχνης.

Τρίτον, ο δίσκος αυτός δημιουργεί ένα ιστορικό προηγούμενο για κάθε μελλοντική προσπάθεια στο χώρο της μουσικής όπου οι καθοριστικές αρχές πρέπει να είναι, ανεξαρτήτως σε ότι σχετίζεται με την παραγωγή και τιμότητα σε ότι σχετίζεται με τις προθέσεις.

Τελειώνοντας, θέλω να συγχαρώ τον παραγωγό του δίσκου Γρηγόρη Φαληρέα για την πρωτοβουλία του.

Παραστρατήματα

του Κ. Α. Μανιάτη

ΕΙΧΑΜΕ αποφασίσει να ασχοληθούμε με τους «Παραστρατημένους». Όλους τους «παραστρατημένους». Και εκείνους της ΕΡΤ και εκείνο το σήριαλ. Θά μου πείτε, καθόλου δύσκολο να είσαι παραστρατημένος στην ΕΡΤ. Και καθόλου δύσκολο να κάνεις ένα τέτοιο σήριαλ, σαν του κ. Πετρόπουλου. Άλλα πάντως, όφειλα να ενημερώσω αυτούς που με διαβάζουν. Κι ενώ είχα παρακολουθήσει τουλάχιστον τρία επεισόδια της σειρής και ήξερα και μερικά άλλα παρασηκριακά, αποφάσισα να ασχοληθώ μόνο με τους παραστρατημένους της ΕΡΤ και να αφήσω το σήριαλ γι' αργότερα. Άλλωστε, πόσα μπορείς να πεις για τό τίποτε;

ΤΗΝ Πέμπτη λοιπόν, 13.12.79, είχε αναγγελθεί πως θα προδολόταν ένα ντοκιμαντέρ για την πείνα των παιδιών όλου του κόσμου και θα ακολουθούσε συζήτηση. Ήταν γιατί και την προηγούμενη φορά μάς είχαν αναγγείλει την πείνα και τελικά είχε φανωθεί η έκπομπή. Όμως, την τελευταία στιγμή, αναγγέλλθηκε πως θα δούμε στην ταινία - συζήτηση, δυό ελληνικά ντοκιμαντέρ για το «ρόκ» και θα ακούσουμε τον Μίκη Θεοδωράκη να συζητά με τον Νίκο Νικολαΐδη, τον Τάσο Φαληρέα, τον Γιάννη Πετρίδη για το κίνημα αυτό της μουσικής και τις επιδράσεις και προεκτάσεις του. Νά, είπαμε, πού επιτέλους η ΕΡΤ αποφασίζει να δώσει και όλην αντιπολίτευση και επομένως δεν ήταν έντελως τυχαία η παρουσία του Τάσου Βουρνά στην προηγούμενη έκπομπή για το χάλι της Αθήνας.

ΕΙΔΑΜΕ τα ντοκιμαντέρ:

● Τό ένα πού είχε γυριστεί τό 1957 από τον Μάρο, σέ παραγωγή Κονιτσιώτη, ήταν μάλλον μία καταγραφή των πρώτων εντυπώσεων από έναν καινούριο ρυθμό πού είχε εισβάλλει σέ μία ομάδα νεολαίας. Μετά τό ύψηλά κολάρα και τίς γραβάτες, έφτανε τό μπλου τζήν και ή γενιά πού θά την τρώμαζε ό πόλεμος. Είδαμε τον κ. Καραή να λικνίζεται μέ την κ. Χέλμη για νά κερδίσουν κάποιο βραβείο και ακούσαμε τον κ. Ξενίδη νά σχολιάζει τό θέμα.

● Τό δεύτερο ντοκιμαντέρ είχε επιφανειακή σχέση μέ τό θέμα. Ο Βαγγέλης Δημητρίου παρουσίασε έναν οδηγό ταξί πού γνωρίζει νά λικνίζεται προβάλλοντας διάφορα μέλη του σώματός του, προσπαθώντας νά μάς δώσει μία εικόνα ενός ανθρώπου μέ δνεира πού τά κατασπάραξε ή ελληνική κοινωνία και συγχρόνως την αναδίωση του ρόκ. Καί ενώ περιμέναμε νά δούμε μετά την έκπομπή μέ «τάς τομάς» του κ. Φιλίππιδη, είδαμε μία συζήτηση μέ τον κ. Ζησιμάτο και τούς καθηγητές πού έχουν καταλάβει τίς πανεπιστημιακές σχολές όλης της

χώρας (παρακαλώ πολύ τόν τυπογράφο νά μήν αλλάξει τίποτε: εγώ είδα τούς καθηγητές νά έχουν καταλάβει τά πανεπιστήμια, αφού οι φοιτητές δεν είχαν εμφανιστεί στην έκπομπή. Οι καθηγητές ήταν τό πρόβλημα, οι καθηγητές εμφανίστηκαν). Όμοιογώ πως ή ύπομονή μου είχε εξαντληθεί. Τώρα όμως πού έχω στά χέρια μου την επιστολή του κ. Δήμου, πού συντόνιζε την έκπομπή και τή διαβάζω συγκριτικά μ' αυτά πού είδαν τά μάτια μου, θά σάς μεταφέρω στόν κόσμο των παραστρατημένων.

ΛΟΙΠΟΝ, οι υπηρεσίες της ΕΡΤ είχαν άγνοια για την έκπομπή πού ετοίμαζε σέ μουσικά καθήκοντα ό μεγαλοφυής κ. Μπίστικας. Όποια συνεργασία τμημάτων και μεγαλοφυής προγραμματισμός! Βάζουμε μία συζήτηση να ακολουθήσει τόν μονόλογο των ειδήσεων, τόν μονόλογο του κ. Φιλίππιδη και την επόμενη συζήτηση. Μπήκαν λοιπόν στό στούντιο οι καλεσμένοι και δηγκαν... Καί φαίνεται πως - καθώς λέει ό Δήμου - ήθελαν νά αποχωρήσουν και θά ήταν πραγματικά θαύμα! Γιατί, πρώτη φορά θά γινόταν τόσο όφθαλμοφανής ό σεβασμός της ΕΡΤ πρós τό κοινό: σκοτάδι απόλυτο και σιωπηλό...

ΝΑ, λοιπόν, πού ό κ. Στεφανάκης είναι αδιάβαστος και ή κ. Μωραστή είπε πως ύπηρεχε αυτή ή πιθανότητα, γιατί τό είχε συζητήσει μέ τόν κ. Χαραμή, αλλά όταν τό απόγευμα οι συνεργάτες της ρώτησαν τίς αρμόδιες υπηρεσίες για επιβεβαίωση, δεν τό γνώριζαν. Άλλωστε ό κ. Χαραμή, τίς πιό πολλές φορές, άλλα θέλει νά πει και άλλα λέει, προκαλώντας πλήρη σύγχυση στούς συνεργάτες του. Τώρα όμως πού τοποθέτησε προϊσταμένη... των προϊσταμένων τριών τμημάτων (ταυνοθήκη, αγοράς ταινιών και μεταγωγτισμού) πολλοί έλπιζουν ότι αντί νά υπάρχουν προστριβές μέ τούς προϊσταμένους των τμημάτων, θά ύπάρχει ή προστριβή μέ την προϊσταμένη. Είναι κι αυτό πρόδοος...

ΓΙΑΤΙ, τέλος, ό κ. Μπίστικας

προτίμησε νά τοποθετήσει την έκπομπή του, πριν από την ταινία συζήτησης;

Πρώτον: Γιατί όλοι γνωρίζουν ότι ή έκπομπή αυτή έχει κατορθώσει νά σέβεται κάπως τό κοινό και επομένως έχει σταθερή άκροατικότητα. Άλλά ποιός θά άντεχε νά δει συζήτηση σύν συζήτησης; Έπομένως ό δρόμος «για τήν κατάκτηση της Δύσεως» ήταν ανοικτός.

Δεύτερον: Πόση διάρκεια θά είχε έτσι ή έκπομπή; μιάμιση ώρα. Άρα μία ώρα συζήτησης περίπατο.

ΜΑ γιατί όλα αυτά; Γιατί φαντάζεστε τί θά μπορούσε νά πει ό Θεοδωράκης, αν είχε ακόμη μιά ώρα καιρός! Νά, για παράδειγμα: Τί σημαίνει για ένα λαό νά βομβαρδίζεται από τό πρωί ως τό βράδυ μέ τά διαφημιστικά των ξένων εταιριών. Τί σημαίνει για μία νεολαία ή έλλειψη της μουσικής παιδείας. Τί σημαίνει νά διώκεται μία όρχήστρα έστω και κακών ποιότητας, πού τελικά δεν είναι. Ποιός ανατρέχει στίς ρίζες της ελληνικής μουσικής και ποιός κάνει σοβαρή δουλειά, αν εξαιρεθεί ό Χατζιδάκις πού κι αυτός αποκαρδιώθηκε και ετοιμάζεται νά αποδημήσει. Καταλαβαίνετε τόν πανικό πού θά έπεφτε, αν έλεγε ό Θεοδωράκης ή αν ζητούσε νά μάθει τά χρήματα πού διαθέτει τό ταλαίπωρο ήμών κράτος για νά άνεβεί τό πολιτιστικό επίπεδο αυτής της χώρας. Καί τό χειρότερο: ποιές είναι οι ουσιαστικές εϋθύνες των μέσων μαζικής ενημέρωσης γι' αυτό. Θρήνος και όδυμος. Άφησε πού και οι νέοι ήσαν αρκετά επιθετικοί και ύπήρχε φόβος νά ακουστούν πράγματα περί αποπροσανατολισμού κ.ά. και τό κλίμα δεν είναι καθόλου κατάλληλο.

ΝΑ, γιατί δεν διάλεξε ό κ. Μπίστικας άλλη ώρα για τόν μονόλογο της συζήτησης των καθηγη-

τών πού έχουν καταλάβει τά πανεπιστήμια - προσοχή έπιμένω - και μπήκε σφήνα πριν την ταινία - συζήτηση. Καί τί νά του έλεγαν οι άλλοι; Δεν περνά κυρά Μαρία; Άλλά και ποιόν ρώτησε;... Φανταζόμαστε τή χαρά του κ. Τσαλδάρη, όταν θά έμαθε πως θά συζητήσει σέ ζωντανή έκπομπή ό Μίκης - στην αρχή ήταν νά πάρει μέρος και ό Χατζιδάκις, αλλά μέ τά πανηγύρια πού έχει, τό ρόκ του έλειπε - όμως ό κ. Μπίστικας τόν πρόσφερε λύση μοναδική. Θά έβαλε και τό χεράκι του ό «πομπός», καθώς λένε στην ΕΡΤ τόν κ. Χαραμή, για τίς εντολές του κ. Τσαλδάρη πού μεταφέρει πρós τό άνω και κάτω τμήμα της ΕΡΤ.

ΕΜΕΙΣ όμως, δεν ξέραμε τίποτε από αυτά. Περιμέναμε άνυποποτοι και γοητευμένοι μία έκπομπή αληθινής τηλεόρασης, γιατί βέβαια, ποιός θά μπορούσε νά φαντασθεί, νά λογοκρίνει ή νά σταματήσει τόν Θεοδωράκη. Οι έγκεφαλοι της ΕΡΤ - τό γράμμα λέει σκοτεινές δυνάμεις - όρθηκαν τόν μοναδικό τρόπο. Αυτή ή καταπληκτική τους έφευρετικότητα δίνει τό μέγεθος της δικής μας μωρίας νά έπιμένουμε νά βλέπουμε τηλεόραση, μέ μία περίεργη μαζοχιστική διάθεση, ως πού μπορεί νά φτάσει ή άνευθυνότητα και ή άσυνειδησία των παραστρατημένων.

ΤΕΛΙΚΑ ή έκπομπή ήταν καλή. Ο διάλογος άνετος και ό Μίκης απολαυστικός. Ο Δήμου λίαν προσεκτικός, χωρίς τίς συνηθισμένες του παρεμβάσεις και ό Νικολαΐδης απέδειξε πως τά κουρέλια μπορούν νά τραγουδούν ακόμη και τώρα. Η ΕΡΤ όμως τί απέδειξε; Πώς, όλως τυχαίως και άνεπαισθητως, κάνει κάποτε κάποια έκπομπή πού νά δικαιολογεί τό πρώτο έπίθετο του τίτλου της: ελληνική - πού δεδαίως, δεν μπορεί νά μεταφραστεί νεοδημοκρατική.

P. PYLARINOS

ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΠΟΥ ΑΝΟΙΓΕΙ
ΝΕΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΓΕΝΑΡΗ, μεταφερόμαστε στό νέο μας κατάστημα, στή Σοφοκλέους 7-9 (άπέναντι από τό Χρηματιστήριο) όπου θά λειτουργεί και μεγάλη αίθουσα δημοπρασιών για κάθε είδους συλλεκτικά αντικείμενα, όπως :

**ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΜΑ
ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ - ΧΑΡΤΟΝΟΜΙΣΜΑΤΑ
ΠΙΝΑΚΕΣ
ΡΟΛΟΓΙΑ
ΠΟΡΣΕΛΑΝΕΣ κ.ά.**

Έπίσης, ή αίθουσα προσφέρεται σέ κάθε ενδιαφερόμενο για εκθέσεις, δημοπρασίες, γενικές συνελεύσεις, διαλέξεις κ.λπ.

● **ΥΠΟΓΡΑΜΜΙΖΕΤΑΙ**, ότι ή άνωτέρω αίθουσα είναι 250 τετρ. μέτρων, κλιματιζόμενη, και κατασκευάστηκε ειδικά γιό τούς άνοφερόμενους λόγους.

«Νεοελληνικές εισπνοές»

της Άννης Θ. Κολτσιδοπούλου.

Χρόνο με τό χρόνο, τό νεοελληνικό έργο ριζώνει στή συνείδηση σκηνης και πλατείας, ιδιωτών και πολιτείας. Ό,τι δέν κατάφερε ό σαραντάχρονος άγώνας του Θεάτρου Τέχνης, ό δεκάχρονος του Θεάτρου «Στοά» και οι δύο-τρεις «αυτοκτονίες» άλλων θεάτρων («12η Αύλαία», «Θέατρο Ν. Ίωνίας»), μέ τίς άπελπισμένες τροχειές τους, κατάφερε μέσα σέ λίγα χρόνια, ή δεξιοτεχνική έπιμονή κι έπιβολή όρισμένων ίκανών των πολιτιστικών μας πραγμάτων, άποδεικνύοντας περίττανα, τί βεληνεκές έχει ή δύναμή τους, άρα και ή ευθύνη τους μέσα στά πολιτιστικά μας πράγματα.

Πιο θαρραλέα λοιπόν και μέ λιγότερη αυταπάρηση, τολμούν πιά άκόμη κι έμπορικά θέατρα, τό περίφημο νεοελληνικό δήμα. Έτσι και τό νεοιδρυμένο σχήμα «Νέα Έλληνική Σκηνή» μέ έμπνευστή τόν Θύμιο Καρακατσάνη και μέλη γνωστούς ήθοποιούς, έχει σάν πρωταρχικό του στόχο τήν νεοελληνική δραματογραφία. Έναρκτηριο έργο, ό «Φόν Δημητράκης» του Δ. Ψαθά, πού έγραψε ιστορία τό 1946, όταν πρωτοπαίχτηκε άπ' τούς «Έλεύθερους Κάλιτέχνες». Ό σκηνοθέτης Κώστας Μπάκας, είχε τήν γνώση και τήν σύνεση, νά διαφυλάξει τήν σκηνοθεσία του πάνω σ' άχνάρια τής γραφής και τής γραμμής του κειμένου, πού έξασφάλισαν στήν παράσταση στέρεο ρυθμό και ίσορροπημένες δόσεις δράσης, πλοκής, όμορφιάς, σκέψης και σύγκρουσης. Ό σκηνικός χώρος και τά κοστούμια του Γ. Ζιάκα, ήταν μικρά ζωντανά κάδρα κατοχικής πολυμορφίας και άμορφίας. Οι ήθοποιοί, όλοι πολύ κοντά στή γραφή και τήν άνάσα του άνεπανάληπτου Ψαθά, ζωντάνεψαν τήν παράσταση, άλλω περιγραφικά κι άλλοι δημιουργικά. Ξεχώρισαν ό Ήλίας Λογοθέτης πού έπλασε, μέ πολύ λιτά και προσωπικά μέσα, έναν άνεπανάληπτο προδότη πολλαπλής δραστηριότητας, ή Τίτκα Βλαχοπούλου στό ρόλο τής γλυκιάς άγωνίστριας μέ τό γέλιο στό στόμα, ή Άθηνά Ζαφόλια στό ρόλο τής άπειρης, άγαθής κοπέλας πού άρραβωνιασμένη μέ άεικίνητο άγωνιστή προσφέρει ακούσια στόν άγώνα κι ό Τίμος Περγέλας στόν ρόλο του μπάρεμπα Λεονάρδου, πού τόν «έχτισε» βαθιά φιλοσοφημένο, νηφάλιο, άποφασισμένο, λιτό, άντιρωτικό. Ό Θύμιος Καρακατσάνης, στόν ρόλο του «Φόν Δημητράκη», μπορεί νά χάρισε στό κοινό του άπολαυτικές στιγμές, κάνοντάς του τά χατήρια μιας πολύ χαρακτηριστικής ύφολογίας, κινδύνεψε όμως μέ τήν υπερβολή και τήν γελοιογράφηση

του ρόλου του, νά θεωρηθεί ό «Φόν Δημητράκης» κανένα φαινόμενο δοσιλογισμού, τή στιγμή πού οι «Φόν Δημητράκηδες» ήταν... και είναι άνθρωποι άπόλυτα καθημερινοί και συνηθισμένοι.

Τό Θέατρο Τέχνης, συνεχίζοντας τόν άγώνα του γιά τήν διαμόρφωση μιās ντόπιας δραματογραφίας και μιās ντόπιας έρμηνευτικής γλώσσας, άφιερώνει φέτος όλο του τό δυναμικό στό νεοελληνικό έργο. «Δάφνες και Πικροδάφνες» του Δ. Κεχαΐδη στόν «Όρφέα», σκηνοθετημένο άπό τόν Κάρολο Κούν, «οί Φίλοι» του Κώστα Μουρσελά στό Θέατρο Βεάκη, σκηνοθετημένο άπό τόν Γιώργο Λαζάνη.

Ό Δημήτρης Κεχαΐδης άνήκει στά «δλαστάρια» του θερμοκήπιου του Κούν. Σέ ώρες πολύ δύσκολες γιά τό νεοελληνικό έργο, έφανίστηκε τό 1957 στό ύπόγειο θεατράκι του «Όρφέα», μέ τά μονόπρακτα «Μακρυνό λυπητερό τραγούδι» και «Παιχνίδια στίς Άλυκές». Δύο χρόνα άργότερα, άκολουθεί τό δίπρακτο ό «Μεγάλος Περίπατος», πού σάν τρίπρακτο και μέ τόν τίτλο «Πανηγύρι» καθιερώνει τόν Κεχαΐδη τό 1964. Ύστερα άπό όχτώ χρόνια, ή «Βέρα» και τό «Τάβλι», σηματοδένουν τή νεοελληνική θεατρογραφία στή περίοδο τής δικτατορίας. Έχουν περάσει έφτά χρόνια άπό τότε. Ό Κεχαΐδης χρειάστηκε τή σιωπή του. Οι ήρωές του, μετακινούνται άργά, μπλεγμένοι πάντα στά ίδια όράματα, στούς ίδιους ίσκιους, και φόβους, στίς ίδιες έμμονες ιδέες, στά ίδια πατήματα. Η διαδρομή πού έχουν διανύσει είναι έλάχιστη. Φτάνει μόνο άπ' τό τσαντήρι του άστεγου παπλωματά άπ' τό θεοσαλικό κάμπο, στήν προσφυγική μικροσυννοκία κι ύστερα στό έπαρχιώτικο εργένικο δωμάτιο μέ τή σάμπα και τήν άπουσία τής γυναικείας θαλπωφής. Οι έρήμες «άλυκές», οι τρεμάμενοι λιμνατικοί πόθοι, ό λεηλατημένος κήπος του παππού στό «Μακρυνό λυ-

«Δάφνες και Πικροδάφνες» του Δ. Κεχαΐδη.

πητερό τραγούδι» μοιάζουν πιά νά ναι παρελθόν. Οι άπειλητικοί ίσκιος σήσανε. Ίσως γιατί οι άπειλές πραγματοποιήθηκαν πιά. Τό θέατρο του Κεχαΐδη, γέμισε χειροπιαστούς Έλληνες, μέ χειροπιαστά προβλήματα, συνέπειες, μνήμες, μέ χειροπιαστή τήν όνειροπόληση και τή θερησκεία τής κομπίνας. Η πίκρα κι ή νοσταλγία των πρώτων μονόπρακτων έδωσε τή θέση της στό χιούμορ του καφενεύου, στό ζωντανό διάλογο, στόν προβληματισμό τής «νέας άγοράς». Οι άκρωτηριασμένες πικροδάφνες του παππού άπ' τά Τρίκαλα, έγιναν πιά σκηνικό του δρόμου, ξε-

γάλα πλάνα κι οι μεγάλες άποφάσεις. Πρόκειται γιά έργο συνταρακτικό, μέ συναρπαστική δομή και δονητική θεατρικότητα.

Άγρια κωμικό κι ήπια τραγικό. Ευάναγνωστο, ευδιάκριτο, δίνει και στόν θεατή πού δέν παίζει «πόκα» τήν ίκανοποίηση νά μπει μιά φορά στό παιχνίδι, νά δει μιά φορά άπό μέσα, τά μικροσκοπικά και σαθρά έντόσθια τής πολιτικής. Στά χέρια του δασκαλου Κούν, ή παράσταση πήρε τήν ύφή και τόν ρυθμό άπό ένα σπάνιο, μοναδικό, μιά φορά «παιζόμενο παιχνίδι». Άπό μιά παρτίδα μοναδική, μ' ενδιάκρι-

«Έσωτερικά Ειδήσεις» του Μ. Παντίκα.

φραγο. Σκονίζονται άπ' τόν συνωτισμό «και τήν συνάφεια του κόσμου», καμουφλάρουν «των σχέσεων και των συναναστροφών τήν καθημερινή άνοησία». Ό Κεχαΐδης, άπ' έδωσε τά εύθραυστα σύμβολά του στή ζωή. Οι «Δάφνες και Πικροδάφνες» είναι ένα μεγάλο πολιτικό έργο, πού μέ τόν άπλούστερο τρόπο και τ' άπλούστερα μέσα, τινάζει στόν άέρα όλόκληρο τό καθεστώς τής μικροπολιτικής, όλο τό γελοίο παρασκήνιο της, όλες τίς «άτρωπούς», όπου ξευτελίζονται τά συμφέροντα και τά όνειρα του λαού, γιά τά μικροσυνμύροντα των μεσαζόντων, όλα τά ευτελή έμπόδια, όπου σκαλώνουν τά με-

τους «γύρους», κι έμπειρους παιχτες.

Οι ήθοποιοί Μίμης Κουγιουμτζής, Γιάννης Δεγαΐτης, Βάσος Άνδρονίδης, Γιάννης Μόρτζος, ήταν ένα άνεπανάληπτο κουαρτέτο, πού συμπλήρωναν μιά γκάμα καταπληκτική.

Η «Λαϊκή Σκηνή» του Θεάτρου Τέχνης πού στεγάζεται στό θέατρο Βεάκη, εγκαινίασε φέτος τό νεοελληνικό της ρεπερτόριο μέ τούς «Φίλους» του Κ. Μουρσελά. Ό Κ. Μουρσελάς έχει πρόσφατη ιστορία στό Θέατρο Τέχνης. Πρωτοσυνεργάστηκε πέροι στή σπονδυλωτή παράσταση τής Λαϊκής Σκηνής «Πού πάει τό Λεωφορείο» μέ τό θαυμάσιο μονό-

πρακτό του ή «Μπουχάρα». Οι φεινοί «Φίλοι» του, είναι όπως γράφτηκε, μία πικρή φάρσα-κωμωδία της «μέσης λύσης». Έλληνες της μεταπολεμικής Ελλάδας, σε μία συνοικία του Πειραιά ή όπου αλλού. Άγώνας για τό ψωμί, αγώνας για μία καλύτερη μέρα, αγώνας, τέλος, για τό μεγάλο ναί ή τό μεγάλο όχι, μία και μέσος δρόμος δέν υπάρχει για τήν ευημερία. Τελικά τό Ναί είναι άσκήκωτο για τήν άξιοπρέπεια και τό φιλότιμο του Ρωμιού. Άλλοι, παρ' όλα αυτά, τό σηκώνουν μέχρι τέλος. Οι «Φίλοι» μας, τό πετούν, όχι για νά σωθούν από τόν έξευτελισμό και τούς δουλοπρεπείς συμβιβασμούς τους, αλλά για νά σώσουν τήν συζυγική άξιοπρέπεια και τήν τιμή της γυναίκας.

Τό έργο στηρίζεται σε πολλές ιδέες, σε ζωντανό διάλογο και χαρακτήρες, πάσχει όμως από άσύνδετους άρμούς, επαναλήψεις και ύστερεί στην όλη του οικονομία.

Η παράσταση πού σκηνοθέτησε ο Γιώργος Λαζάνης, προσπάθησε νά καλύψει αυτές τις ελλείψεις και νά τονώσει τ' αδύνατα σημεία της γραφής. Τό πέτυχε σε μεγάλο βαθμό, δίνοντας στους χαλαρούς ή άσύνδετους άρμούς μία θεατρική επιτάχυνση κι έναν ρυθμό, προβάλλοντας τούς χαρακτήρες ή επιχειρώντας νά όργανώσει μ' αυτούς, ένα

τρο αυτό, γιορτάζει φέτος (ή καλύτερα δέν γιορτάζει, αλλά δουλεύει) τόν δέκατο χρόνο της ύπαρξής του. Παρουσιάζει... τις «Έσωτερικές Ειδήσεις» του Μάριου Ποντίκα. Πρόκειται για 40 ταχυδράματα ή ταχυκωμωδίες, πού όλα μαζί έμπίπτουν στον χώρο «Έλληνικά κακοδαιμονία». Η συνεργασία του Μάριου Ποντίκα με τόν Θανάση Παπαγεωργίου δικαιώνει στον τόπο μας τόν όρο «δραματογράφος». Υπάρχει ανάμεσά τους τό σπάνιο έκείνο είδος της ανταλλαγής, πού καρποφορεί με τόν πιο άμεσο τρόπο στή σκηνή. Κι από τις δυό πλευρές (γραφή - σκηνοθεσία - έρμηνεία), υπάρχουν φανερά άνοιγματα' ύποδοχές για μία άμοιβαία συνεργασία, για μία κοινή γλώσσα, για μία κοινή σκηνική άνάσα. Άποτέλεσμά της, ή διπλή προσφορά ελληνικής γραφής κι ελληνικής έρμηνείας, πού σιγά-σιγά γίνεται παράδοση στο θέατρο «Στοά». Ήδη είναι πολύ δύσκολο νά διαχωρίσει κανένας τόν συγγραφέα από τόν σκηνοθέτη-έρμηνευτή.

Αί...«Έσωτερικές Ειδήσεις», είναι ένα σπονδυλωτό, «αγκάθινο» έργο με πολύ γέλιο ή και με κλάμα. Άξονάς του είναι οι «έλληνικές κακοδαιμονίες», όχι αυτές πού μάς δαμονίζουν αλλά αντίθετα, αυτές πού έχουν πάψει νά μάς κάνουν έντύπωση, αυτές πού συνηθίσαμε. Τελικά, αυ-

«Οί φίλοι» του Κ. Μουσελά.

καρέ αντιπροσωπευτικών τύπων. Τά σκηνικά και τά κοστούμια του Δαμιανού Ζαρίφη, είχαν σαν στόχο νά τονίσουν τήν έγκυρότητα του έργου και ν' αποφυγουν τήν άπλή περιγραφή ενός χώρου. Από τήν πολύ καλή διανομή ξεχώρισε ή Έκάλη Σώκου και ξεφύσησαν οι περιφερειακοί ρόλοι και τά περάσματα. Είναι μία παράσταση, πού μ' έγγηση ήθοποιούς σαν τόν Γιώργο Λαζάνη, τή Ρένη Πιπτακή, τόν Κ. Τσαπέκο κ.ά. αφήνει χώρο πολύ για γέλιο, ψυχαγωγία, μά και στοχασμό.

Άλλο ένα θέατρο πού αγωνίζεται, καιρό τώρα, για τήν νεοελληνική δραματολογία είναι ή «Στοά» στου Ζωγράφου. Τό θέα-

τές πού μάς παραλούν, μάς άδειάζουν άπ' τά έγώ μας και μάς σπουμώνουν με ροκανίδια και μέ λύματα της φάμπρικας πού λέγεται «Άλλοτρίωση». Άξέχαστες οι έρμηνείες του Θ. Παπαγεωργίου και της Λήδας Πρωτοψάλτη μέσα σ' έναν πολύ καλό θίασο πού τόν συμπληρώνουν οι: Άντώνης Άντωνίου, Ήλίας Κατέδας, Άννα Κοζακίδου, Κώστας Τζούμας. Τό έργο είναι μία πικάντικη τραγωδία, χωρίς διέξοδο. Ίσως τό μόνο φώς στο πολύχρωμο κι ήλιόλουστο σκοτάδι πού σκηνογράφησε ο Δ. Εύδαμων, νά είναι τό συμβολικό όνομα του μόνου επώνυμου τύπου: ΠΑΝΤΑΖΗΣ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΕΚΑ

A. ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΡΩ

1. Ζάν-Λουί Μπορύ: Στό φώς της μέρας (Τό δικαίωμα νά είσαι όμοφυλόφιλος)

Τό βιβλίο-σάκ πάνω στην άνδρική όμοφυλοφιλία, πού προκάλεσε σάλο, όταν πρωτοεκδόθηκε πριν δύο χρόνια στή Γαλλία. (Κυκλοφορεί)

B. ΤΕΧΝΗ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ

2. Μίνου Άργυράκη: Όδός όνείρων

Η γνωστή σειρά σκίτσων, πού «σφράγισε» μία ολόκληρη εποχή. Τήν καινούργια έκδοση προλογίζει ο Μάνος Χατζιδάκις. (Κυκλοφορεί τό Δεκέμβριο)

Γ. ΔΟΚΙΜΕΣ

3. Δημήτρη Παναγιωτάτου: Ό φάνταστικός κινηματογράφος

Είσαγωγή στο όμώνυμο κινηματογραφικό είδος, με παρουσίαση των σημαντικότερων 100 ταινιών και 50 δημιουργών. Πλούσια είκονογράφηση. (Κυκλοφορεί τό Δεκέμβριο)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΕΚΑ, Ναυαρίνου 11, Άθήνα (144)

ΥΠΩΣΗ

βιβλία - δίσκοι - δώρα - αφίσες
φωτοτυπίες - φωτοαντίγραφα
Ξενόγλωσσα βιβλία

Γιά τούς φοιτητές, έκπτωση 15%

ΓΝΩΣΗ

Γρηγ. Αύξεντίου 26-28 - Ίλίσια. Άθήνα - τηλ. 7787997

ΔΡΑΜΑ: 2ο Φεστιβάλ ταινιών μικρού μήκους

Η υπόθεση του ελληνικού κινηματογράφου και η πολιτιστική αποκέντρωση

Τό φετινό φεστιβάλ ταινιών μικρού μήκους της Δράμας, διοργανωμένο για δεύτερο κατά σειρά χρόνο από την Κινηματογραφική Λέσχη της Δράμας, νομίζουμε ότι μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στην υπόθεση του ελληνικού κινηματογράφου, αν δοθεί ή αναγκαία προσοχή στα μηνύματα που έδωσε, στα ερωτήματα και τους προβληματισμούς που έβαλε, στους θεσμούς που άμφισβήτησε, και στην κριτική και αυτοκριτική που άρκετά θαρραλέα έκανε.

Οι απόψεις που εκφράστηκαν, κατά τη διάρκεια του φεστιβάλ στις καθημερινές καθιερωμένες μεταμεσονύχτιες συζητήσεις σκηνοθετών, κριτικών, ανθρώπων του κινηματογράφου και κοινού, στις πέντε διαλέξεις που έγιναν, στις «παρασκηνιακές» και στις «επί σκηνής» συζητήσεις και συνεντεύξεις, στις ενώπιον του κοινού ανοιχτές συγκρούσεις με αποκορύφωμα εκείνη της τελευταίας βραδιάς του φεστιβάλ, τοποθετούν το φεστιβάλ της Δράμας, σαν ένα από τα πιο ενδιαφέροντα πολιτιστικά γεγονότα. Άλλα υπάρχει ένας ακόμα ιδιαίτερος λόγος: έγινε σε μία επαρχιακή πόλη του βορρά, δημιουργώντας ένα ακόμη εγχείρημα στο καθεστώς της μονοπωλίας των πολιτιστικών γεγονότων από τα δυο μεγάλα αστικά κέντρα.

★ ★ ★

Η κινηματογραφική Λέσχη της

ΣΥΝΘΕΣΗ-ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΩΝ
ΠΙΕΡ ΣΑΜΟΥΕΛ

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ
ΜΑΝΙΦΕΣΤΟ

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΤΙ ΘΕΛΕΙ
Η ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ

ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ
μικρή σειρά

Δράμας, ένας από τους νεότερους, αλλά και πιο ζωντανούς πολιτιστικούς φορείς της πόλης, οργανώνει εβδομαδιαίτες κινηματογραφικές προβολές που συγκεντρώνουν μεγάλο αριθμό θεατών (470 άτομα κατά μέσο όρο στους τρεις τελευταίους μήνες).

Πέρσι προχώρησε για πρώτη φορά στη διοργάνωση φεστιβάλ ταινιών μικρού μήκους, με μεγάλη επιτυχία από άποψη συμμετοχής ταινιών και κοινού. Ήδη από πέρσι το φεστιβάλ Δράμας είχε καθιερώσει μία σειρά από καινοτομίες.

Δέν προκρίνει τις διαγωνιζόμενες ταινίες, δίνει βραβεία αναμνηστικά και συμβολικά και όχι χρηματικά, καθιερώνει τα βραβεία κοινού και δίνει σ' αυτά μεγάλη βαρύτητα. Τα μέλη της κριτικής επιτροπής αποτελούνται από ανθρώπους ειδικούς και γνώστες του κινηματογράφου. Τέλος, καθιερώνει τις συζητήσεις μετά τις προβολές των ταινιών, όπου δίνεται η ευκαιρία έπαφής των δημιουργών με το κοινό.

Σχεδιάζει ακόμη τη δημιουργία μουσείου της ιστορίας και της τέχνης του κινηματογράφου. Ήδη έχει συγκεντρώσει υλικό από αφίσες, φωτογραφίες και κινηματογραφικά έντυπα, που θα το εκθέσει μέσα στο Δεκέμβριο. Ή έκθεση θα συνοδεύεται με παράλληλη προβολή ταινιών σούπερ 8, που είναι αναπαραγωγές των πρώτων φιλμς του Μελιέ.

Καθοριστικό είναι το γεγονός ότι η Κινηματογραφική Λέσχη της Δράμας και μαζί το φεστιβάλ παραμένουν πεισματικά άκομματιστα, γιατί οι άνθρωποι που τα στηρίζουν πιστεύουν πως η προσφορά πολιτικών υπηρεσιών από έναν πολιτιστικό φορέα τόν οδηγεί σε αδιέξοδο - όπως πολλές φορές έχει φανεί ως τώρα.

Η προσπάθεια της λέσχης για ουσιαστική προσφορά τόσο στο κοινό, όσο και στην υπόθεση του ελληνικού κινηματογράφου, πιστεύουμε πως θα ολοκληρωθεί με

Ανδρέας Κωνσταντίνου

την κατάργηση των βραβείων στο φεστιβάλ. Φαίνεται πως η λέσχη προβληματίζεται σοβαρά σ' αυτή την κατεύθυνση, μιάς και όλοι οι σκηνοθέτες, τεχνικοί και κριτικοί που δρύνθηκαν φέτος στο φεστιβάλ, παρά τις επιμέρους αντιθέσεις τους, συμφώνησαν σε ένα σημείο:

Τάχθηκαν ανεπιφύλακτα ενάντια σε κάθε είδους βραβείο.

★ ★ ★

Προτού να περάσουμε σ' αυτές τις αντιθέσεις που τελικά σημάδεψαν το φεστιβάλ, αλλά και όλον τον προβληματισμό πάνω στην πορεία του ελληνικού κινηματογράφου, πρέπει να πούμε ότι σχεδόν από τις πρώτες μέρες του φεστιβάλ βρίσκονταν στη Δράμα και συμμετείχαν στις καθημερινές εκδηλώσεις μερικοί από τους σκηνοθέτες των διαγωνιζόμενων ταινιών, ειδικοί και φίλοι του κινηματογράφου και τα μέλη της κριτικής επιτροπής:

Γκαίη Αγγελή, Παύλος Τάσιος, Απόστολος Κρυωνάς (σκηνοθέτες), Μπάμπης Ακτσόγλου (σκηνοθέτης και κριτικός του περιοδικού «Οθόνη»), Σπύρος Φωκάς (ήθοποιός), Αντώνης Κούφαλης (κριτικός και σκηνοθέτης θεάτρου) και ο Αλέξης Ν. Δερμεντζόγλου (κριτικός και πρόεδρος της Κινηματογραφικής Λέσχης της Δράμας). Το Σάββατο 10 Νοεμβρίου, προτελευταία μέρα του Φεστιβάλ, έφτασαν στη Δράμα οι κριτικοί Βασίλης Ραφαηλίδης και Νίκος Μικελίδης και ο σκηνοθέτης Κώστας Φέρεης, ενώ ήδη βρίσκονταν εκεί ο Χρήστος Βακαλόπουλος, κριτικός του Σύγχρονου Κινηματογράφου.

Έτσι, στο τέλος του φεστιβάλ βρίσκονταν στη Δράμα εκπρόσωποι και των δύο «παρατάξεων», μιάς διαμάχης που είχε εκδηλωθεί στο φεστιβάλ της Θεσσαλονίκης. Η σύγκρουση συνεχίστηκε στη Δράμα και κορυφώθηκε την τελευταία μέρα

μετά την απονομή των βραβείων και την προβολή της ταινίας του Π. Τάσιου «Ναί μὲν ἀλλά».

Γενεσιουργός αιτία αυτής της διαμάχης μιάς μερίδας σκηνοθετών με το σύνολο σχεδόν των κριτικών, είναι η κατακόρυφη πτώση του ελληνικού κινηματογράφου την τελευταία εικοσαετία, που οδήγησε σε πλήρες οικονομικό αδιέξοδο όλη τη στρατιά των ανθρώπων που ζουν από την έβδομη τέχνη.

Έτσι μειώθηκε ή παραγωγή ελληνικών ταινιών. Από τις 120 ελληνικές ταινίες που παράγονταν το 1960, φτάσαμε στις 15 το 1979. Αντίθετα, σ' αυτό το διάστημα είχαμε αύξηση στην εισαγωγή των ξένων ταινιών. Από τις 400 ξένες ταινίες που εισάγονταν το 1960 (οι 100 αμερικάνικες), φτάσαμε το 1979 να εισάγονται 500 ξένες ταινίες και να προβάλλονται 20 ελληνικές.

Πρόκειται για ένα κατόρθωμα των δυο αμερικανικών καρτέλ, της Κολούμπια - Φόξ και της C.I.C. που εισέβαλαν στην Ελλάδα το 1970 και έλεγχαν, σήμερα, την πλειοψηφία των κινηματογραφικών αίθουσών, μπλοκάροντας τις ελληνικές ταινίες.

Η εισβολή των καρτέλ και η εμφάνιση της ελληνικής τηλεόρασης ήταν δυο καιρία πλήγματα που δέχτηκε ο ελληνικός κινηματογράφος, που τόν άπειλούν με εξαφάνιση. Μέχρις εδώ συμφωνούν όλοι. Παραπέρα όμως, οι εκτιμήσεις αρχίζουν να διαφέρουν.

★ ★ ★

Μιά ομάδα σκηνοθετών αποδίδει στους κριτικούς ένα μέρος της ευθύνης για την πτώση του ελληνικού κινηματογράφου. Τό σκεπτικό αυτής της ομάδας που εκφράστηκε στο φεστιβάλ της Δράμας, κυριώς από τους Π. Τάσιο και Κ. Φέρεη, έχει ως εξής:

Τό 1970 τό ίδρυμα Φόρντ χρηματοδότησε την ίδρυση της Έταιρείας του Σύγχρονου Κινη-

ματογράφου, ή οποία εξέδωσε το περιοδικό «Σύγχρονος κινηματογράφος». Η γενιά των κριτικών που διαμορφώθηκε μέσα απ' το περιοδικό, προώθησε με τις κριτικές της, συστηματικά τις «άκαταλαβίστικες ταινίες» και δημιούργησε ένα διαχωρισμό μεταξύ παλιού (ΠΕΚ) και νέου (ΝΕΚ) ελληνικού κινηματογράφου.

Γι' αυτούς τούς κριτικούς, δι' επάρχει στον ελληνικό κινηματογράφο που μπορεί να διεκδικήσει κάποια ποιότητα ταινίζεται με το νέο και το μη εμπορικό, και δι' τι κακό, ταυτίζεται με το παλιό και το εμπορικό.

Οί σκηνοθέτες διαφωνούν μ' αυτήν την αντίληψη, δεν δέχονται το διαχωρισμό μεταξύ ΠΕΚ και ΝΕΚ και πιστεύουν ότι υπάρχουν μόνο καλές και κακές ταινίες. Πετυχημένη ταινία είναι αυτή που δίνει στο θεατή αυτό που θέλει να του δώσει ο σκηνοθέτης, χωρίς παρεμβολές και επεξηγήσεις.

Πιστεύουν ότι σήμερα οί κριτικοί παίζουν το ρόλο που έπαιζαν παλιά οί θεντέτες στον κινηματογράφο: Τό ρόλο του μεσάζοντα μεταξύ σκηνοθέτη και κοινού. Όσο πιο δύσκολη είναι μία ταινία, τόσο πιο άπαράιτητος είναι ο ρόλος του κριτικού.

Έτσι προωθήθηκε ή «άκαταλαβίστικη» ταινία και ή ιδεολογία του αριστοτεχνήματος, που είναι μία προσβολή της νοημοσύνης του κοινού που «δέν καταλαβαίνει», μία «δικτατορία της κουλτούρας» και μία τακτική που αποθαρρύνει και απομακρύνει τό κοινό από τις αθουσεσ.

Οί σκηνοθέτες αντιμετωπίζουν τό δίλημμα να γνώσουν μίαν εμπορική ταινία (άρα κακή) που θά αντιμετωπίσει την επίθεση των κριτικών, ή μιά μη εμπορική ταινία (άρα ποιότητα) που θά εξασφαλίσει καλές κριτικές, αλλά και την οικονομική καταστροφή, γιατί δέν θά αγοραστει από τις αθουσεσ και θά απομονωθεί στο «κέτο» της Άλκυονίδας.

Μ' αυτή τους την τακτική οί κριτικοί, συνειδητά οί λίγοι, ασυνειδητά οί περισσότεροι, λειτουργούν σέ βάρος του ελληνικού κινηματογράφου και πρὸς ὄφελος των ξένων εταιρειών, μή μπορώντας ἴσως να κάνουν διαφορετικά, αφού δουλεύουν σέ ἐφημερίδες, που είναι ουσιαστικά ἐπιχειρήσεις που ἐξυπηρετούν τό κεφάλαιο.

Οί κριτικοί από τη μεριά τους σέ ἀπάντηση σέ ὅσα τους καταλόγισαν οί σκηνοθέτες, τοποθέτησαν ἄλλοι τό αἷτια της πτώσης του ελληνικού κινηματογράφου. Οί ἀπόψεις τους, ὅπως ἐκφράστηκαν από τούς Β. Ραφαηλίδη καί Ν.Φ. Μικελίδη ἔχουν ὡς ἑξής:

Γιά τήν κακοδαιμονία του ελληνικού κινηματογράφου δέν εὐθύνονται οί κριτικοί οί ὁποιοί προβάλλουν τις ελληνικές ταινίες περισσότερο του δέοντος μερικές φορές. Η κριτική προβάλλει τις καλές ταινίες ἀνεξαρτήτως ἐθνικότητας καί θάδει τις κακές (που παρ' ὅλ' αὐτά θρίσκουν αἰθουσεσ να παιχτούν καί γνωρίζουν εμπορική ἐπιτυχία). Θεωρούν σημαντικό τό γεγονός δι' φέτος μέσα στις 20 πρώτες, σέ ἀριθμό εἰσιτηρίων, ταινίες ὑπάρχουν καί ταινίες ποιότητας.

Κατ' ἐξοχήν ὑπεύθυνη της κακοδαιμονίας του ελληνικού κινηματογράφου, θεωρούν τήν ἑλληνική νομοθεσία της ὁποίας τή ριζική ἀναθεώρηση ἔχει ζητήσει ή ΠΕΚΚ (πανελλήνια ἔνωση κριτικών κινηματογράφου).

Εἶναι σχεδόν βέβαιο πὼς μέσα στά ἐπόμενα δέκα χρόνια τά δυό ἀμερικάνικα καρτέλ θά ἔχουν μπλοκάρει ὅλες τις αἰθουσεσ, χάρις στον σκανδαλώδη χουντικό νόμο που τις προστατεύει σέ βάρος του ελληνικού κινηματογράφου.

Ἔτσι ή «διασπαστική» ἐνέργεια των σκηνοθετῶν ἐξυπηρετεῖ στην οὐσία τό κεφάλαιο. Ἀντί να στραφούν ἐνάντια στο κράτος — που καταπιέζει καί τις δυό πλευρές — ἀποπροσανατολίζουν καί στρέφονται πρὸς τούς κριτικούς, πρὸς μεγάλη ἱκανοποίηση του κεφαλαίου.

Τό πρόβλημά τους δέν είναι ιδεολογικό — είναι πρόβλημα ἄμεσα βιοτικό καί καθ' ὅλα σεβαστό —. Στρέφονται ἐνάντια στους κριτικούς γιατί ὑποστηρίζουν περισσότερο ἀπ' αὐτούς ἄλλους σκηνοθέτες.

Ὁ Α. Δερμετζόγλου (που σάν πρόεδρος της λέσχης παρέμεινε ἐκτός της διαμάχης) τοποθέτησε τό ρόλο του κριτικού σάν μιά δοθήθεια πρὸς τό κοινό γιά να δει σωστά μιά ταινία, ἰδιαίτερα ἐκεῖ ὅπου ὁ σκηνοθέτης μιλάει μέ ὑπαινιγμούς κι ὄχι μέ κραυγαλέο τρόπο. Αυτό συμβαίνει π.χ. στην πληθώρα των πολιτικῶν ταινιών μέ τις ὁποῖες βομβαρδίστηκε τό κοινό μετά τή μεταπολίτευση.

Όσο γιά τό ρόλο του Σύγχρονου κινηματογράφου εἰπώθηκε πὼς είναι ἕνα περιοδικό γιά ἕνα περιορισμένο κοινό μέ γνώσεις γύρω από τόν Κινηματογράφο καί δι' τι ναί μέν χρηματοδοτήθηκε από τό Ἰδρυμα Φόρντ, ἀλλά σημασία ἔχει τό πὼς χρησιμοποιήθηκαν τά χρήματα.

Ἀντιφάσεις καί ἀπόψεις που ἐκθέτουμε, ὅσο μπορούμε ἀντικειμενικά. Ἐλπίζουμε πὼς θά ὠφεληθεῖ τελικά ὁ ταλαίπωρος ἑλληνικός κινηματογράφος ἀπ' αὐτές, ὅπως ὠφελήθηκε ἀπό τή θαυμάσια φεστιβαλική πρωτοβουλία των κινηματογραφόφιλων της Δράμας.

Ρ.Γ.

ΤΟ ΒΗΜΑ

**γι' αυτόν
που σκέφτεται
ἐλεύθερα**

ΚΩΣΤΑ ΧΩΡΕΑΝΘΗ
Μιχαήλ Μητσάκης
Έκδόσεις: Κέδρος, 1979

Στή μελέτη αυτή αναλύεται το έργο του Μ. Μητσάκη σε σχέση με το εκφραστικό πρόβλημα, που τον απασχόλησε ο' όλη τη φιλολογική του πορεία. Ο Μ. Μητσάκης υπήρξε μαχητικός φορέας των αντιφάσεων της εποχής του και πάλεψε με όλη του τη δύναμη να κατασταλάξει σε μιάν εκφραστική μορφή. Ο μελετητής, Κ. Χ. επιχειρεί από την μεριά του, ν' αναλύσει, όσο γίνεται πληρέστερα, μέσα από το έργο του Μ. Μ. τις αντιφάσεις της ελληνικής αστικής κοινωνίας, που διαμορφωνόταν τότε, διαγράφοντας, παράλληλα, και την καλλιτεχνική περίπτωση του πρόωρα χαμένου συγγραφέα.

ΜΑΔΑΡΟΥ
Μάρμαρο τέσσερα
Αθήνα, 1979

Είναι η πρώτη ποιητική συλλογή του Μ., αλλά είναι άρκετη για να καταλάβει κανείς ότι ο ποιητής της θησαύριζε για πολύ καιρό το ύλικο του μέχρι να τό

φέρει στο φως της δημοσιότητας. Πρόκειται για μιά ποίηση βαθιάς μεταφυσικής αγωνίας, στην οποία εκφράζεται παράλληλα και η καθημερινή αλλοτρίωση που διαρκώς επιτείνεται από τους άλλους και από τα πράγματα.

NANNI ΜΠΑΛΕΣΤΡΙΝΙ
Τά θέλουμε όλα
(μυθιστόρημα)
Έκδόσεις: Στοχαστής, 1979

Ο ήρωας αυτής της ιστορίας είναι ένας άτιθασος νεαρός εργάτης-προλετάριος του Νότου, που επάνω στη δική του εργασία στηρίχτηκε η ιταλική και ευρωπαϊκή βιομηχανική ανάπτυξη των τελευταίων είκοσι χρόνων. Αφού δεν πετυχαίνει να ζήσει δουλεύοντας στο Νότο, ρίχνεται αναγκαστικά στην περιπέτεια της μετανάστευσης, μέχρι που κάποτε συνειδητοποιεί ότι βρίσκεται δούπηγμένος μέσα σε μιά παράλογη κοινωνία, βασισμένη στη δουλειά και στην κατανάλωση, οπότε, από ένα σημείο και ύστερα η ζωή του συνδέεται με συνελεύσεις, και με ένα σωρό ακόμη καταστάσεις που πέρασαν

στην ιστορία του παγκόσμιου εργατικού κινήματος σαν ιταλικό θερμό φθινόπωρο.

ΠΑΝΟΥ ΚΑΦΕΤΖΟΠΟΥΛΟΥ
Η κρίση και τα πορτοκάλια
Έκδόσεις: Οδυσσεύς, 1979

Η πρώτη ποιητική συλλογή του Π.Κ. Δείγμα γραφής: 'Η θραχνή σειρήνα του εργοστασίου / κάθε απόγευμα/ περιγυλάει τους χτύπους της καρδιάς./ Τό φιλή δεν τέλειωσε/ Τό φιλή σαν στάχυ/ που έσπασε./ Όμορφη θά σ' αγαπώ./ φύλαε τά λόγια του έρωτα/ και άκου./ 'Η σειρήνα/ ή θραχνή σειρήνα του εργοστασίου/ μάς φοδερίζει./ Πηδούν τά λόγια της/ στην έρημη ασφαλτο. (...)

ΘΕΟΦΑΝΗ ΜΠΕΝΟΥ
Θεωρία του χρήματος, Τεύχος 1
Έκδ: Gutenberg

Οι πανεπιστημιακές αυτές σημειώσεις του καθηγητή της Α. Β. Σ. Θεσσαλονίκης αποτελούνται κυρίως από μιάν έκτεταμένη μετάφραση των μακροοικονομικών υποδειγμάτων των 'Αμερικάνων οικονομολόγων Πατίνκιν και Curlew and Shaw. Οι λίγες εισαγωγικές σημειώσεις στο παράπανω περιεχόμενο δεν δικαιολογούν με κανένα τρόπο ένα τόσο φιλόδοξο τίτλο. 'Ας περιμένουμε λοιπόν να δούμε τί μάς επιφυλάσσει τό Τεύχος 2.

ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΤΖΟΥΡΑΝΗ
Λενινιστικό Λεξικό
Έκδ: Νέα Σύνορα, 'Α. Λιδάνης

Χωρία από το έργο του Λένιν, οργανωμένα γύρω από εκατό περίπου ιδεολογικές κατηγορίες. Ένα βιβλίο χρήσιμο για κάποιον που θέλει να αποκτήσει μιά πρώτη ιδέα για τό Λενινισμό. 'Η μέθοδος της παράθεσης αποσπασμάτων είναι, βέβαια, συζητήσιμη αυτή καθ' αυτή, γιατί παρουσιάζει ένα έργο με έλλειπτικότητα.

ΙΩΑΝΝΑΣ ΚΑΥΤΑΝΤΖΟΓΛΟΥ
«Ιδεολογία και πολιτικός λόγος»
Έκδ: 'Εξάντας, Αθήνα 1979

Ένα εξαιρετικό δοκίμιο πολιτικής ανάλυσης σε έναν τομέα που έχει άφρεθεί μέχρι σήμερα εντελώς παρθένο από την ελληνική κοινωνική επιστήμη: την ανάλυση του ιδεολογικού περιεχόμενου των πολιτικών κειμένων. Μετά από μιά σύντομη, αλλά έμπεριστατωμένη εισαγωγή στη θεωρία της ιδεολογίας, ή συγγραφέας μάς ενημερώνει για τις τελευταίες εξελίξεις που έχουν σημειωθεί στην αντιμετώπιση του κόσμου

των ιδεολογικών παραστάσεων από τη σύγχρονη μαρξιστική και μεταμαρξιστική σκέψη.

Η λειτουργικότητα της ιδεολογίας παίρνει όλες τις δυνατές διαστάσεις της (μυθοποίηση, ολοκλήρωση, μεταφορά εθνικών, ενσωμάτωση κλπ.) στη διάρκεια της κρίσιμης μεταβατικής περιόδου από την μεταπολίτευση, ως τις εκλογές του 1974. Τό βιβλίο αυτό μάς δείχνει ολοκάθαρα, μέσα από άκαταμάχητα παραδείγματα, πώς ή έκλογική νίκη της Δεξιάς, στηρίχτηκε στον έκδιασμο μιάς, σχεδόν καθολικής, συναίνεσης, πάνω σε όρισμένα αλλοτριωτικά ιδεολογικά σχήματα.

Κ. ΧΑΤΖΗΑΡΓΥΡΗ
Παράθυρο στο μέλλον: ΓΛΔ
Έκδ: «Φιλιππότης»

Μονοδιάστατη και «άπολογητικού» χαρακτήρα ή θεώρηση της οικοδόμησης του σοσιαλισμού στη Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας. Βιβλίο γραμμένο με έμπνευση και με καλά ενημερωμένες πηγές που έχουν όμως όλες έπίσημη προέλευση. Δέν δικαιολογεί ο συγγραφέας καθόλου τό περιεχόμενο και την τελική διακήρυξη ότι «δέν επεζήτησε να δώσει την εντύπωση πώς όλα ήσαν και είναι πάντα σωστά στον ύπαρκτο σοσιαλισμό».

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΙΟΥΡΤΣΑΚΗΣ
Έλληνισμός και Δύση
στο στοχασμό του Σεφέρη.
Έκδόσεις: Κέδρος, Αθήνα 1979

Μολονότι αποσπασματικές και σκόρπιες σε πολλά πεζά του κείμενα, οι απόψεις του Σεφέρη για τά προβλήματα που γεννά ή ανάπτυξη έπαφ ή αυτού του τόπου με τό δυτικό κόσμο και τόν πολιτισμό του συγκροτούν σε συστηματικό μέ τό σύνολο του έργου του, μιά βαθιά προσέγγιση του θέματος. 'Επιχειρώντας ένα συστηματικό διάλογο μ' αυτά τά κείμενα ο συγγραφέας του βιβλίου διακρίνει τρεις όψεις. Πρώτα ο Σεφέρης προσπαθεί να συλλάβει την ιδιαιτερότητα της ελληνικής παράδοσης και να ξεκαθαρίσει τις προϋποθέσεις που θά κάνουν γονιμότερη την άνιση πολιτισμική ανταλλαγή μας με τις δυτικές μητροπόλεις. Παράλληλα, μαρτυρεί με συγκλονιστικό τρόπο για την έξάρτηση της έθνικής ύποστασης του 'Ελληνισμού από τούς «δυνατούς» της Δύσης - ιδίως στα χρόνια του τελευταίου πολέμου και στην πρώτη φάση του Κυπριακού. Τέλος, άγγίζει τη σύγχρονη οικουμενική κρίση του πολιτισμού μας, κοιτά-

Εσείς, εμείς & ..... ο ηχος

'Εδώ και τέσσερα χρόνια στο φιλόξενο STUDIO HI-FI της οδού Άσκληπιοῦ 76 εξυπηρετούμε με άληθινά φιλική διάθεση όλους αυτούς που, ψάχνοντας για ένα καλό στερεοφωνικό συγκρότημα, θέλησαν να μάς έμπιστευθούν.

Και είναι άλήθεια ότι αποκτήσαμε πολλούς νέους φίλους.

Είμαστε πάντοτε πρόθυμοι να συζητήσουμε για κάθε πρόβλημά σας, - σχετικό με την απόκτηση ενός στερεοφωνικού συγκροτήματος οποιασδήποτε μάρκας, και πιστεύοντας ότι έχουμε τις χαμηλότερες τιμές, ελπίζουμε και σε νέους φίλους.

STUDIO HI FI ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 76, ΑΘΗΝΑ 706.
τηλ. 3602697, 3627858

ζοντας τα πράγματα από τη σκοπιά της ζωντανής μέσα του παράδοσης της χώρας του. Σέ κάθε περίπτωση ο λόγος του ποιητή υπερβαίνει σταθερά τα ζητήματα και τα ιδεολογικά πλαίσια του καιρού του και μάς βοηθάει ν' αρθρώσουμε τα δικά μας σημερινά προβλήματα, πέρα από τις κατεστημένες ρητορείες.

ΛΙ - ΤΑΙ - ΠΟ

(έπιλογή από το έργο του)

Μετάφραση: 'Αμαλία Τσακνιά

Έκδόσεις: 'Η Μικρή Έγναντια

Ο Λί - Τάι - Πό (701-762) θεωρείται από τους μεγαλύτερους ποιητές της λαμπρότερης περιόδου της κινέζικης ποίησης. Ρέμπλος, μέθυσο, αποτελεί λαμπρό παράδειγμα ανευθυνότητας στα κινέζικα γράμματα. Τα θέματα που τον συγκίνησαν περισσότερο και τραγούδησε στα άμετρα ποιήματά του είναι το κρασί, η μέθη, η γλυκειά χάρη, η φιλία, ο έρωτας και η φύση. 'Η μετάφραση είναι πραγματικά πολύ καλή από την άποψη, άλλωστε, μεταφράστρια της κινέζικης ποίησης και ποιήτρια 'Αμαλία Τσακνιά.

ΧΡΗΣΤΟΥ ΓΙΑΝΝΑΡΑ

'Η Έλευθρία του ήθους.

(Β' έκδοση, αναθεωρημένη)

Έκδόσεις: Γρηγόρη

Το βιβλίο αυτό είναι γραμμένο με την προθεση νά αναζητηθούν τα κριτήρια και οι προϋποθέσεις για μιιά ορθόδοξη θεολογική θεώρηση της ήθους και η επικαιρότητα που μπορεί νά έχει αυτή η θεώρηση στη παρούσα ώρα, όπου ζούμε. Παράλληλα, αποτελεί μιιά προσπάθεια νά προσδιοριστούν οι συνέπειες της θεολογικής οντολογίας στο χώρο της ήθους.

Πέρα από την αναγωγική θεωρία. Τα πρακτικά του Συμποσίου του 'Αλμπα. Α' τόμος.

Συντ.: ΑΡΘΟΥΡ ΚΑΙΣΛΕΡ.

Μετ.: 'Αμαλίας 'Αναγνωστοπούλου.

Έκδ.: «Χατζηνικολή», 'Αθήνα 1979.

Τα θέματα που συζητούνται ανάμεσα σε γιατρούς ψυχολόγους, βιολόγους και άλλους είναι:

Τό ζωντανό σύστημα, ή αιτιοκρατία στρωματοποιημένη. Τύχη ή νόμος. Βιοχημικές προσεγγίσεις για τη μάθηση και τη μνήμη. Τά κενά του έμπειρισμού. 'Η έκνοσια δράση και ή ιεραρχική δομή της. Πέρα από τόν άτομισμό και τόν δλωισμό, ή έννοια του δλονίου. Όψεις της συνείδησης. 'Η παρανοϊκή φλέβα στον άνθρωπο. Εμπειριοκρατική και έμφυτοκρατική θεωρία της γλώσσας. Τό προβάδισμά του άφηρημένου. Νέες προοπτικές στην ψυχοφαρ-

μακολογία. 'Η θεωρία της εξέλιξης σήμερα. 'Αναγωγική θεωρία και μηδενισμός.

ΝΑΣΟΥ ΒΑΓΕΝΑ

Ποιητής και χορευτής.

(Μιά εξέταση της ποιητικής

και της ποίησης του Σεφέρη)

Έκδόσεις: Κέδρος, 1979

'Η μελέτη αυτή του Ν.Β., ενός από τους πλέον αξιόλογους νέους δοκιμολογούς και ποιητές, αποτελεί διδακτορική διατριβή που υποβλήθηκε στο Πανεπιστήμιο του Καίμπριτζ, και εξετάζει την ποιητική, και σε γενικές γραμμές, την ποίηση του Σεφέρη. Όπως και ο ίδιος ο συγγραφέας σημειώνει προλογικά, δέν ακολουθεί τις αρχές μιιάς όρισμένης κριτικής θεωρίας, αλλά είναι πρακτική εξέταση που καταφεύγει στη θεωρία, μόνο όταν αυτό είναι απαραίτητο.

ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΓΓΕΛΑΝΟΥ

'Η πέτρινη στράτα

Έκδ.: Νέα Σύνορα, 1979

Πρόκειται για ένα «ιστόρημα» με θέμα τη ζωή σ' ένα στρατόπεδο συγκέντρωσης τό 1949. Δηγείται τά γεγονότα της εποχής, όπως τά έζησε σ' εκείνο τόν ξερότοπο.

Τό βιβλίο αυτό, «γεμάτο λύπη και πίκρα στην αφήγηση» τυπώθηκε χωρίς καμιά διόρθωση, αλλά η προσθήκη.

Παραδίδεται στον αναγνώστη, όπως γράφτηκε τότε από ένα νέο αγωνιστή, που όπως σημειώνει ο ίδιος στον πρόλόγό του «μόλις πάταγε τά 22 του χρόνια, χωρίς καμιά κατάρτιση, ούτε κρυσταλλομένες αντίληψεις».

ΜΠΑΜΠΗ ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ

Βιδάλης: τό ρεπορτάζ του θανάτου, 'Αθήνα 1979

Συγκλονιστικό αφήγημα που ζωντανεύει τη μνήμη του άξεχαστου δημοσιογράφου του μεταπολεμικού «Ριζοσπάστη» και τη φρίκη για τό χαμό του.

«Χρέος μας: Νά θυμόμαστε...!» όπως γράφει ο συγγραφέας. Τέτοια βιβλία βοηθούν στην εκπλήρωση αυτού του χρέους για νά αντισταθούμε στους χιλιάδες παλιούς και νέους έπιδόξους δολοφόνους που «γυρίζουν ανάμεσα μας στην 'Ελλάδα του 1980».

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΛΟΓΕΡΑΤΟΥ

'Η Εύρώπη και ή βουλή της

Έκδ.: Gutenberg

Κατατοπιστικό πόνημα για τό Εύρωπαϊκό κοινοδούλιο. Θά κέρδιζε σε διάρκεια αν ήταν περισσότερο συνθετικό και απόφυγε τις πολλές λεπτομέρειες που έχουν συγκυριακή μόνο σημασία. 'Ακόμα, αισθανθήκαμε

μιάν έλλειψη ενημέρωσης για όσα καταμαρτυρούν, στόν έξεταζόμενο θεσμό, κύκλοι που είναι έναντίον της εύρωπαϊκής ένοποίησης ή ειδικότερα κατά της διεύρυνσης των δικαιοδοσιών των υπερεθνικών δομών.

Παρ' όλα αυτά τό βιβλίο του κ. Καλογεράτου αποτελεί θετική συμβολή στην περί την ΕΟΚ βιβλιογραφία.

ΝΕΩΤΕΡΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΠΟΙΗΣΗ (1965-1980)

Είσαγ: 'Αλέξη Ζήρα

Έκδ.: «γραφή», 'Αθήνα

'Η άνθολογία που εξέδωσε ή «γραφή» με την εύθυνη επιτροπή και είσαγωγικό σημείωμα του Α.Ζ., επιδιώκει νά καθορίσει τό σίγμα της νεώτερης ποιητικής γενιάς - αυτήν που ό έπιμελητής της έκδοσης όρίζει σάν «γενιά της άμφισόησης» - και που φανερώνεται μετά την πρώτη και τη δεύτερη μεταπολεμική ποιητική γενιά.

'Η γενιά αυτή φανερώνεται κυρίως μεταδικτατορικά και μορφοποιείται μέσα από μιάν άναζητηση που συνεχίζεται. Όλοι οι άνθολογούμενοι - σαράντα συνολικά - είναι στά πρώτα - αλλά ώριμα - φανερώματά τους. 'Η άληθινά πλούσια συγκυμωή της άνθολογίας είναι ένδεικτική πώς κάτι κινείται και κάτι πραγματώνεται σήμερα στο χώρο της ποίησης.

Θά πρέπει νά έπισημανθεί και ή συμβολή του Α.Ζ. που μέ τη σύντομη είσαγωγή του δίνει όλα τά πραγματολογικά στοιχεία και προχωρά σε παρατηρήσεις που βοηθούν στην γνώριμία και την κατανόηση της νεώτατης ποίησης μας.

Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗ

'Η 'Ελλαδική λαϊκή ιδεολογία

Έκδ.: «Νέα Σύνορα, 'Α. Λιδάκης»

'Αλλη μιιά έξαιρετικά ενδιαφέρουσα έρευνα πάνω στην ιδεολογία. Τό περιεχόμενο της αποδίδεται άκριβέστερα από τόν υπότιτλο: «Πολιτικοκοινωνική μελέτη τοί Δημοτικού Τραγουδιού».

'Ιδιαίτερα σημαντική είναι ή κατηγορία της «παρακοινωνίας», που είσαγει ό έρευνητής, καθώς και ή διερεύνηση των οικγενειακών δομών πού έμπλέκονται στην κοινωνική διαστρωμάτωση και πάλη. 'Ασαφής κάπως μένει ή περίοδος που άφορά στην έρευνα.

Όπωςδήποτε, πρόκειται για άξιολογικό έργο. Λίγοι από τους πανεπιστημιακούς μας, τουλάχιστον στο χώρο των κοινωνικών έπιστημών, μάς έχουν συνηθίσει σε τόσο σημαντικές έρευνητικές συμβολές.

ΕΡΓΑ

ΗΛΙΑ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

● ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ

ΚΛΕΦΤΗ (κατεσχέθη...)

● Ο ΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΚΑΦΕΣ

ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

● ΚΑΛΙΑΡΝΤΑ

● ΥΠΟΚΟΣΜΟΣ

ΚΑΙ ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ

● LE KIOSQUE GREC

● LA VOITURE GRECQUE

● CAGES-A OISEAUX EN

GRECE

● ALBUM TURC

● ΨΕΙΡΟΛΟΓΙΑ

● ΤΟ ΜΠΟΥΡΔΕΛΟ

(έτοιμάζεται)

Έκδόσεις «ΝΕΦΕΛΗ»

Σόλωνος 94 - Τηλ. 360.77.44

ΦΡΑΓΚΙΣΚΗΣ

ΑΜΠΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

... Δέν άνθησαν
ματαίως

(ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ
ΥΠΕΡΡΕΑΛΙΣΜΟΥ)

Τό βιβλίο «... Δέν άνθησαν μатаίως» άνθολογεί κείμενα 'Ελλήνων υπερρεαλιστών του μεσοπολέμου και των πρώτων μεταπολεμικών χρόνων, παρουσιάζει κείμενα ξένων υπερρεαλιστών σε δόκιμες μεταφράσεις και άναδημοσιεύει δύσεύρετα κείμενα 'Ελλήνων υπερρεαλιστών για τόν υπερρεαλισμό. 'Επίσης σταχυολογεί ντοκουμέντα από την πολύπλευρη δράση του υπερρεαλιστικού κινήματος.

Ο υπερρεαλισμός δέν υπήρξε απλά μιιά αισθητική στάση ή σχολή, αλλά, προπάντων, μιιά θεωρία πράξης, μέ χαρακτήρα έπαναστατικό, έντονα κοινωνικό και πολιτικό. Αυτό άποσκοπεί νά δείξει ή είσαγωγή, άνασκευάζοντας τις - σκόπιμες και μη - παρερμηνείες και παρανοήσεις σχετικά μέ τόν υπερρεαλισμό.

Τό βιβλίο συμπληρώνουν βιογραφικά σημειώματα και χρονο-βιβλιογραφικός πίνακας, που έπιχειρεί νά τεκμηριώσει και νά διαγράψει την εμφάνιση και την πορεία του υπερρεαλισμού στην 'Ελλάδα.

ΝΕΦΕΛΗ

Σόλωνος 94 - τηλ. 360.77.44

ΤΟ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟ
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

● Από το δημοσιογράφο και συγγραφέα αστυνομικών μυθιστορημάτων κ. Γιάννη Φύτρα πήραμε την ακόλουθη επιστολή που σχολιάζει την αφήγηση του 'Απόστολου Μαγγανάρη στο τ.χ. 137.

'Αγαπητό «'Αντί»,
Κάτω από το δαφνοστεφές πορτραίτο του 'Απ. Μαγγανάρη στο τεύχος 137, δημοσιεύεται «μιά αφήγησή» του, στην οποία αναφέρει ότι δεν με γνωρίζει - «Τό Φύτρα...! Ποιό Φύτρα;»
Αυτό είναι αλήθεια. 'Εκείνος έδωσε τη «Μάσκα» τό 1934, εγώ γεννήθηκα τό 1936.

Πάντως, έδω και κάμποσα χρόνια, είμαι τακτικό μέλος της Ένωσης Συντακτών 'Ημερησίων Έφημερίδων 'Αθηνών, στην όποια, ό ίδιος υπήρξε αντιπρόεδρος, άν και ισχυρίζεται: «Τούς πολεμούσα αυτούς τότε, τούς κυνηγούσα». Έπρεπε, τουλάχιστον σάν αντιπρόεδρος, νά γνωρίζει τά μέλη της ΕΣΗΕΑ.

Δέν μέ «δέχτηκε» εκείνος στην έκπομπή «πρόσκληση στο στούντιο», ούτε μέ «κουβάλησαν», αλλά μέ κάλεσε ευγενικά ή παραγωγός εταιρεία μέ τόν κ. Γιάννη Ξανθούλη. 'Ο ίδιος, στην ίδια έκπομπή, ανέφερε τ' όνομά μου άνάμεσα στους συγγραφείς της «Μάσκας».

Πάντως, ξέχωρα από αυτά, δέν νομίζω πώς ή «Μάσκα» ήταν «έκείνη» που ανάδειξε κάποια... 'Αγκάθα Κρίστι, ούτε στην πρώτη, ούτε στη δεύτερη, ούτε στην τρίτη, ούτε στην πολλοστή περίοδό της. Καί δέν δικαιολογείται, φυσικά, καμιά έπαρση, σέ όλους όσους υπήρξαμε συγγραφείς της.

Δέν ύποκρίνομαι: δούλευα στη «Μάσκα» γιά τό ψωμί μου. Έβγαζα κομμάτια από τό μυαλό μου, τά 'κανα έπεισόδια και τά πουλούσα. Τίποτα περισσότερο. 'Υπήρξε περίοδος που και χειρουργημένος ακόμη, μέσα σέ πειραϊκή κλινική, έγραφα μυθιστορήματα μέ τούς γνωστούς ήρωες, ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΕΙΧΑ ΝΑ ΦΑΩ!...

'Όταν άπελευθερώθηκα από τη μέγγλη της άνέχειας, άπελευθερώθηκα και από τη «Μάσκα». Κι έκανα πιο σπουδαία δουλειά από «έκείνη».

Μέ τιμή
Γιάννης Φύτρας

ΠΑΡΑΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ

● «Μοναχός έν Μονάχω»
υπογράφει ό έπιστολογράφος μας:

Φίλε Χρήστο,

'Ολόκληρον άγώνα έκανε ό Βελουδής στο τεύχος 86 (19.11.1977), σ. 40 του ANTI - περιοδικού σου, γιά νά διευκρινίσει και νά καθιερώσει τη όρολογία που αναφέρεται στο σύγγραφο λαϊκό μυθιστόρημα και τη λαϊκή λογοτεχνία γενικότερα κι έσύ «παραφιλολογία» την ανεβάζεις «παραφιλολογία» την κατεβάζεις ('Αντί, τεύχ. 135, 28.9.1979, σ.3, 29 και στο έξωφυλλο).

'Υπάρχει δυστυχώς κ' ένα είδος «παραφιλολογίας», άλλ' αυτή είναι ένα άσχετά διαφορετικό πράγμα. 'Ο άγώνας γιά την όρθή όρολογία δέν είναι...παραφιλολογία· άποτελεί την προϋπόθεση της έπιστημονικής έρευνας κι έπικοινωνίας: 'Όταν ένας πολιτικός μηχανικός χαρακτηρίζει στην είσαγωγή του σέ μιάν 'Ανθολογία της «νεωτερικής» μας ποιήσης που κυκλοφόρησε πρόσφατα, την έμμετρη τονική νεοελληνική ποίηση ως «προσωδιακή», τότε δέν πρέπει νά παραξενευόμαστε, όταν πέφτουν οι έπενδυτικές πλάκες των πολυκατοικιών της 'Αθήνας πάνω στο κεφάλι των διαβατιών.

'Όταν μπεις σ' ένα μανάβικο και ζητήσεις άγγούρι, άγγούρι θά σου δώσει ό μανάβης, όσο κι άν έσύ έπιμένεις ότι έννοούσες ντομάτες.

Ευχαριστώ γιά τη δημοσίευση.
Μοναχός έν Μονάχω
15.10.1979

● Α-χωριτισμική...
έπόση την έπιστολή σέ γνωστό πολιτικό μηχανικό, που άπαντά:

Φίλε Χρήστο,

Δέν πολυκαταλαβαίνω γιάτί ζητάς από έμένα, έναν πολιτικό μηχανικό του ΕΜΠ, νά πω τη γνώμη μου γιά όσα σου γράφει ό άλλος σου φίλος μοναχός από τό Μόναχο. Τό πιθανότερο είναι νά όρθηκες δυσκολίες γιά μιά άπάντηση από ένα μηχανικό άπόφοιτο του Πολυτεχνείου του Μονάχου.

Και καταλαβαίνω την ακόμη μεγαλύτερη δυσκολία σου νά όρεις από τό Μόναχο έναν ευαίσθητο μανάβη που διημερεύει γιά νά σου πει τί θά έκανε άν ένας άλλοπαρμένος πελάτης, άλλα ζητούσε και άλλα όνόμαζε. Μπέρδευε, δηλαδή, τροφοές μήκους σημαντικές (άγγούρια), μέ κύκλου σημαντικές (ντομάτες).

Τέλος πάντων, αυτά έχει ή ζωή. Κατά τά άλλα και γιά λογαριασμό μου δηλώνω πώς δέν μπορώ νά σηκώσω στην πλάτη μου ούτε όλες τις άμαρτίες των 'Ελλήνων πολιτικών μηχανικών, ούτε όλα τά έτοιμόοροπα μπαλκόνια του λεκανοπεδίου της 'Αττικής, γιά νά πλουτιστώ με τούς διαβάτες και πιθανώς τό μοναχό (που όρίσκει νά είσαι στο Μόναχο), όταν έρθει περαστικός από την

'Αθήνα. Μολονότι αισθάνομαι άπέναντι του νά πλημυρίζω από συναισθήματα άλληλεγγύης, καθώς τρέφεται πνευματικά, όπως κι έγώ, από τις διευκρινίσεις και τις καθιερώσεις όρθης όρολογίας (τά λέω καλά;) του Βελουδή, ό ύποίος προσπαθεί, όχι μάταια έλπίζω, νά μάς βγάλει από τά οϊκόπεδα της παραφιλολογίας, που μέσα τους σουλατσάει και ό συνάδελφός μου ό άγράμματος, που μερδεύει την προσωδιακή και την τονική ποίηση. Οι κλημένοι οι δάσκαλοί μας από τό γυμνάσιο (έστω και έλληνικό) μάς είχαν μάθει καλά τό μάθημα. 'Εκεί φαντάζομαι θά τό έμαθε και ό φίλος σου μοναχός, πριν καν μετεκπαιδευτεί στο Μόναχο. 'Αναρωτιέμαι μόνο μήπως χρειάζεται νά περιμένει νά άκούσουμε κι εδώ την έγκυρη γνώμη του Βελουδή που μέ τό έπιστημονικό του αισθητήριο, άκρωώνει την καθιερωμένη όρολογία και καθιερώνει μιά νέα που θά ισχύει γιά τούς έρχόμενους αιώνες.

Ευχαριστώ και χαιρετώ
'Ενας άμήχανος Μηχανικός

ΠΑΡΑ - και ΦΙΛΟ-ΛΟΓΙΚΑ

ΣΕΖΑΡ, ΟΧΙ ΚΑΙΣΑΡ

● Φιλολογικό σχόλιο του Ντίνο Σιώτη:

Φίλοι στο ANTI,

Στό τεύχος 135 υπάρχει μιά σύντομη παρουσίαση του Cesar Vallejo από τόν Ρήγα Καππάτο. Δοκίμασα έκκληση από την κατασοσύνη του Καππάτου μέ τόν τρόπο που μεταλλάζει τό όνομα του μεγάλου Περουβιανού ποιητή και τόν παρουσιάζει σάν **Καίσαρ Βαλλέχο** αντί **Σέζαρ Βαγιέχο** που είναι τό σωστό. 'Αν ό κ. Καππάτος κάτεχε στοιχειώδη ισπανικά, θά ήξερε ότι τά δύο συνεχόμενα I (ll) προφέρονται «γι». (Παράδειγμα: ή λέξη gondalla προφέρεται γοντάγια). Αλλά γιά τό **Βαγιέχο**. Τώρα, γιά

τό **Καίσαρ**, τί νά πῶ. Φανταστείτε μονάχα τό Γιannis Ritsos στά ἀγγλικά νά τό λέγαμε John Ritsos ἢ, στά ἑλληνικά, τόν Pablo Neruda καί τόν Frederico Lorca νά τούς λέγαμε Πάβλος Νερούντα καί Φρειδερίκος Λόρκα. Ταπεινή μου γνώμη εἶναι ὅτι τά ξένα ὀνόματα στά ἑλληνικά, πρέπει νά προφέρονται, ὅπως ἀκριδῶς ἀκούγονται στή δική τους γλώσσα. Λίγα ἰσπανικά γι' αὐτούς πού ἀσχολοῦνται μέ τήν ἰσπανική γλώσσα, κακό δέν κάνουν.

Χαιρετῶ σας ποιητικώτατα
Ντίνος Σιώτης, Σάν Φρανσίσκο

ΠΟΙΟΣ ΘΑ ΒΡΕΘΕΙ ΝΑ ΜΑΣ ΔΙΚΑΣΕΙ;

● *Ἡ κυρία Μ. Καραμπίνη - Ἰατροῦ, μᾶς γράφει:*

Ἀγαπητό Ἀντί,

Μέ μεγάλο ἐνδιαφέρον καί προσοχή διάβασα τό ἀρθρο τοῦ συνεργάτη σου Κ. Γ. Παπαγεωργίου «Φιλοφρονήσεις μᾶς ποιητικής γενιάς», βασισμένη στήν ἀνέκδοτη ἀλληλογραφία τοῦ Μιλτιάδη Μαλακάση. Θέλω νά σέ συγχαρῶ, γιατί ἐνῶ εἶσαι ἕνα κατ' ἐξοχήν περιοδικό προσδυτικής πολιτικής ἐνημέρωσης πάντα βρίσκεις λίγο χώρο γιά νά φιλοξενησεις ἀρθρα μέ νοελληνικό φιλολογικό περιεχόμενο.

Ἐλπίζω ὅμως ὅτι ὁ περιορισμός τοῦ χώρου σου καί τῆς ὑψῆς σου δέν ἦταν οἱ καθοριστικοί παράγοντες, ὥστε τόσες ἀνακρίβειες, γενικότητες καί αὐθαίρετες ὑποθέσεις νά ὑπάρχουν στό ἀρθρο τοῦ συνεργάτη σου.

Ἀς ἀρχίσουμε ἀπό μικρές λανθασμένες μεταγραφές, σάν τό Κέ-κλαιγα - ἡ φινέτσα τοῦ Μ. Μαλακάση σίγουρα θά ἐκλαιγε ἢ ἀπό τήν «λοχυρίζομενη» συγγενεία του μέ τόν Μορεάς, πού ἂν πιστέψουμε τόν Νίκο Α. Βέη (BEES), (Νέα Ἑστία, 12, 1943), ἦταν συγγένεια καί ξαδελφoσύνη ἀπό συμπεθεριό καί ὄχι ἀπό αἷμα, συγγένεια πάντως. Ἡ γιά τό πῶς δέν σχολιάζει τήν προσφώνηση τοῦ Καδάφη στόν Μαλακάση «ἀγαπητέ διδάσκαλε» μετάφραση τοῦ γαλλικοῦ «ἀγαπητέ μαίτρε» μέ τό ὅποιο ὁ Καδάφης προσφωνεῖ σέ ἕνα ἄλλο γράμμα τοῦ τόν Μαλακάση. Ἰσως ὁ ἀναγνώστης νά μείνει μέ τήν ἐντύπωση ὅτι ὁ Καδάφης θεωροῦσε δάσκαλό του τόν Μαλακάση!

Ἀλλά ἄς ἀφήσω τίς ψιλοφιλογικές παρατηρήσεις καί ἄς ἐρθῶ στό κύριο θέμα πού σοῦ γράφω. Οἱ ἐπιστολές πού δημοσιεύει ὁ συνεργάτης σου δέν εἶναι ὅλες ἀγνωστες ἢ δημοσιευμένες «σέ κάποιο τεῦχος» τῆς Νέας Ἑστίας, ἀλλά στό τεῦχος 384 τῆς πρώτης Ἰουνίου 1943, πού ἦταν ἀφιερωμένο στόν Μαλακάση, μέ ἀφορμή τόν πρόσφατο θάνατό

του. Ὁ Θ. Ξύδης δημοσιεύει ὅλες τίς ἐπιστολές πού δημοσιεύει καί ὁ συνεργάτης σου, ἐκτός ἀπό τό σημεῖωμα τοῦ Γ. Παπανδρέου, πού ὑποθέτω ὅτι παραλήφθηκε γιά λόγους κατοχικῆς λογοκρισίας. Ὁ Θ. Ξ. ἀναφέρει ὅτι δημοσιεύει τά ἀνέκδοτα γράμματα ἀπό τό ἀρχεῖο τοῦ Μ. Μ. Ἀπό πού δημοσιεύει ὁ συνεργάτης σου τά γράμματα; Σῶζεται τό ἀρχεῖο τοῦ Μ. Μ. πού βρίσκεται στά χέρια ποιου σήμερα, ἢ ἀπό τό ἀρθρο τῆς Ν. Ε. καί τότε γιατί ὁ τίτλος «ἀνέκδοτα»; Σῶζεται τό ἀρχεῖο τοῦ Μ. Μ. σήμερα καί τί ἀπόγιναν οἱ ἄλλες ἐπιστολές πού δημοσιεύσε ὁ Θ. Ξ.;

Ἐπάρχει μετά ὁ ὑπαινιγμός δι' ἡ ἐπιστολή τοῦ Καρυωτάκη ἴσως καί νά μὴν εἶναι αὐθεντική, γιατί πρῶτα εἶναι γραμμένη στή γραφομηχανή καί ὕστερα γιατί πάνω σέ τυπωμένο χαρτί τοῦ 1930

ὑπάρχει δακτυλόγραφη ἡ ἡμερομηνία 1927 (θυμίζω ὅτι ὁ Καρυωτάκης αὐτοκτόνησε τό 1928). Αὐτή ἡ ἐπιστολή τοῦ Κ. πρὸς τόν Μ. ἔχει ξαναδημοσιευθεῖ καί φωτοτυπία τῆς ὑπάρχει στό τεῦχος τοῦ Ταχυδρόμου 19 Ἰουλίου 1958, σ. 22. Δυστυχῶς δέν μπόρεσα νά δῶ αὐτό τό τεῦχος, γιατί στήν περιοχὴ πού βρίσκομαι οἱ βιβλιοθήκες ἀρχίζουν νά ἔχουν τό περιοδικό αὐτό ἀπό τό 1974. Γι' αὐτό ἐπιτρέψέ μου νά κάνω μία σερλοχομική ὑπόθεση. Ξέρουμε πῶς ὁ Μ. χάρισε τήν ἐπιστολή τοῦ Κ. στόν Τέλο Ἀγρα, ὁ Τ. Α. στόν Ζήσιμο Λορεντζάτο καί ὁ Ζήσιμος Λορεντζάτος στόν Γ. Π. Σαβδίδη πού ἀκόμα τήν ἔχει στήν κατοχή του. Τί τό φυσικότερο πρὶν τήν χαρίσει νά τήν ἀντέγραψε στήν γραφομηχανή σ' ἕνα ἐπιστολόχαρτο πού βρίσκονταν πρόχειρα πάνω στό γραφεῖο του; Γιά τήν ὑπαρξὴ αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς ἔχουμε καί τήν μαρτυρία τοῦ Μ. Κανέλλη πού δημοσιεύεται στό τεῦχος τῆς Ν. Ε. πού ἀνφέρω πῶς πάνω:

«Ὁ Καρυωτάκης, ἕνα μῆνα ἀπὸ τήν κυκλοφόρηση τῶν «Ἐλεγείων» του εἶχε στείλει ἕνα περίεργο γράμμα στόν Μαλακάση, ὅπου σά ν' ἀπολογιότανε γιά τήν τόλμη του καί ἔτσι σά νά τοῦ ζητοῦσε συχώρεση.

Αὐτό τό γράμμα ὁ Μαλακάσης τόχε τότε στή βιβλιοθήκη του - στό μεσιανό συρτάρι τοῦ γραφείου του - καί δέν ἄφινε ἐπισκέπτει του, φίλο του ἢ καί ἄλλο σχετικό, πού νά μὴ τοῦ τό δειξέι. Τοῦ τό δίδασκε ὅλο, ἀπὸ ξαρχῆς

ὡς τό τέλος, καί τοῦλεγε ὕστερα, μέ φανερὴν ἱκανοποίησι:

- Εἶδατε, λοιπόν; εἶδατε; Μετενόησε...»

Αὐτὴ ἡ μαρτυρία τοῦ Μ. Κ. μᾶς βοηθεῖ νά προσδιορίσουμε τὸν χρόνον πού κυκλοφόρησαν οἱ «Ἐλεγείες». Δὲς γιά τὸν σχετικὸ προβληματισμὸ Κ. Γ. Καρυωτάκη, Ἀπαντα τὰ Εὐρισκόμενα, φιλολογικὴ ἐπιμέλεια Γ. Π. Σαβδίδη τ. Α' σ. 232-233.

Ὁ δεσμός τοῦ Καρυωτάκη μέ τόν Μαλακάση φαίνεται νά πέρασε ἀρκετοὺς κλυδωνισμοὺς. Ὁ Τέλος Ἀγρας παρατηρεῖ ὅτι ὁ Καρυωτάκης ἔχει ἐπηρεαστεῖ ποιητικὰ ἀπὸ τὸν Μαλακάση καί ἐνῶ ἀρχικὰ ὑπάρχουν ποιήματα ἀφιερωμένα ἀπὸ τὸν Καρυωτάκη στόν Μαλακάση σέ κατοπινές ἐκδόσεις οἱ ἀφιερώσεις ἔχουν ἀφαιρεθεῖ. Πάντα ὅμως μένει ἡ ὑποσημείωση στό ποίημα «Μικρὴ ἀσυμφωνία σέ Α μεῖζωνα» ὅτι πρέπει νά τό διαβάσουμε σάν δυνατότητα ὁμοιοκαταληξίας καί ὄχι σάν σάτιρα γιά τὸν Μαλακάση. Ἀρκετὰ τοῦ ἑφταναν οἱ στίχοι τοῦ Ἀχιλλέα Παράσχου: Νά γράφῃ καί ποιήματα καὶ αὐτὸς ὁ Μαλακάσης δέ σοῦρχεται νά σκάσης;

Σέ εὐχαριστῶ γιά τήν φιλοξενία.

Μιχαῖλα Καραμπίνη-Ἰατροῦ
Καίμπριτζ-ΜΑ-USA

● *Ὁ συνεργάτης μας, πού τοῦ θέσαμε ὑπόψη τό γράμμα, ἀπαντᾷ:*

Κατ' ἀρχὴν πρέπει νά εὐχαριστήσῃ τὴν κ. Μ. Κ. - ἰ. πού μελετώντας προσεκτικὰ τό δημο-

σίειμά μου συμβάλλει μέ τίς δικές της παρατηρήσεις. Τό δημοσίευμα πάντως γιά τὸν Μαλακάση εἶχε τὴν σημασία τοῦ ἀνέκδοτου ὕλικου γιατί προέρχεται ἀπὸ οἰκογενειακὸ ἀρχεῖο πού μέχρι σήμερα δέν ἔχει ἐρευνηθεῖ καί αξιοποιηθεῖ φιλολογικά. Ἡ παρουσίαση στό «ΑΝΤΙ» εἶχε τὸ χαρακτηρισμὸ μᾶς ἐνκαιριακῆς ἀναφορᾶς καί δέν ἦταν δυνατό, νά ἀναπτυχθοῦν περισσότερα, ἐξ οὗ καί τὰ περί μεταγραφῶν κλπ (πού ἄλλωστε δεικνύονται ἀπὸ τίς φωτογραφικὲς ἀναπαραγωγές).

Κ.Γ.Π.

MARKETINGK

● *Ὁ Σάκης Ἀραμπατζῆς ἀπὸ τίς Σέρρες ἐπισημαίνει ἕνα χαρακτηριστικὸ φαινόμενο: Τό «μάρκετινγκ» τῆς φιλολογίας.*

Ἀγαπητό ἈΝΤΙ,

Θέλω μέ τὴ φιλοξενία μου στίς στήλες τῆς ἀλληλογραφίας σου νά δηλώσω κατὰ πόλιν, πού μ' ἔκανε ιδιαίτερη ἐντύπωση, παρατηρώντας δύο πρόσφατα γεγονότα. Πρῶτα τὸν τραγικὸ θάνατο τοῦ Μ. Πουλαντζᾶ καί δεύτερο τὴν βράβευσή τοῦ Ο. Ἐλύτη μέ τό βραβεῖο Νόμπελ. Τί κοινὸ ἔχουν οἱ δύο αὐτοὶ ἀνθρώποι; Καί οἱ δύο τους ἔχουνε γράψει βιβλία τὰ ὁποῖα διακινούνται μέσα στό ἐμπορικὸ κύκλωμα. Ἐχῶ ξεψαχνίσει ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα τῆς πόλης μου καί ἀρκετὰ τῆς Θεσσαλονίκης (τά κυριότερα) πρὶν τὸν θάνατο τοῦ Πουλαντζᾶ καί τὴν βράβευσή τοῦ Ἐλύτη, σπάνια θά ἔβρισκες κανένα τους βιβλίο. Τώρα γέμισαν

Gutenberg

ΣΟΛΩΝΟΣ 103-ΤΗΛ. 3600.127, 3629.402

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Κ. ΜΑΛΙΣΣΟΥ: Marketing καί ἀντι-Μάρκετινγκ
Π. ΚΟΡΛΙΡΑ: Θεωρία Ἀνεργίας καί Πληθωρισμοῦ
Θ. ΜΠΕΝΟΥ: Θεωρία Χρήματος
Θ. ΛΙΑΝΟΥ-Θ. ΜΠΕΝΟΥ: Εἰσαγωγή στή Μακροοικονομική Ἀνάλυση & Δημοσιονομικὴ Πολιτικὴ
J. DUE: Δημόσια Οἰκονομικὴ - Οἰκονομικὴ τοῦ Δημοσίου Τομέα
Θ. ΜΠΕΝΟΥ-Μ. ΧΑΤΖΗΠΡΟΚΟΠΙΟΥ: Οἰκονομικὴ Θεωρία - Θεωρία Ζητήσεως
ΜΑΡΞ-ΕΓΚΕΛΣ: Γερμανικὴ Ἰδεολογία (Β' τόμος)
ΕΝΩΣΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ: Θεμέλια Ἐπιστημῶν
Κ. ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ: Οἱ Σπόροι (8' ἐκδοσὴ)

ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΖΗΤΗΣΤΕ ΤΟΝ ΓΕΝΙΚΟ ΚΑΤΑΛΟΓΟ
ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ GUTENBERG

οι διτρίνες από βιβλία και ο κόσμος αγοράζει. Γιατί αυτή η προηγούμενη άγνοια από τους υπεύθυνους εκδοτικούς οίκους; Δηλαδή, για να γίνει κάποιος συγγραφέας γνωστός και να βρῖσκει κανείς εύκολα 'τά έργα του στα βιβλιοπωλεία πρέπει ή να πάρει τό θραβείο Νόμπελ ή ν' αυτοκτονήσει. 'Απαράδεκτο.

Ευχαριστώ για τήν φιλοξενία
Σάκης 'Αραμπατζής

ΤΟ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟ

Στους αθλητικογράφους αναφέρεται αναγνώστης από τή Θεσσαλονίκη:

'Αγαπητό 'Αντί,

Παρακαλώ να μου επιτραπεί ν' αναφερθώ στη χρησιμοποίηση από όρισμένους αθλητικούς συντάκτες όρων πού δίνουν μιάν άλλη διάσταση στην πλύση έγκυφάλου πού γίνεται μέσω του ποδοσφαίρου. Μέχρι τώρα διάβαζε κανείς για «καταξίωση» και για «εξύψωση». Τώρα νομίζω ή όρολογία έγινε πολύ πιό «ποιητική» και «έθνικη».

Νά τί έγραφε ό αθλητικός συντάκτης, μέ ύπογραφή Ν.Μ.Π., γνωστής αδέσμευτης και δημοκρατικής απογευματινής εφημερίδας στίς 12.7:

«Λένε ότι όταν γκρεμίζεται μιά φυλακή και χτίζεται ένα σχολείο είναι καλό σημάδι για τήν κοινωνία. Κάτι ανάλογο ισχύει και για τό ποδόσφαιρο (sic), όταν κάποιος από τούς λεγόμενους μικρούς και καταφρονημένους, γκρεμίζει τό κατεστημένο πού μονοπωλεί τούς τίτλους. Είναι ένα δείγμα προόδου πού μάς φέρνει πιό κοντά στην Εύρώπη. Αυτή είναι ή βαθύτερη έννοια της κατάκτησης του Κυπέλου από... (κλπ, κλπ.)».

Νομίζω ότι τό φαινόμενο είναι ανησυχητικό και χρήζει μιās βαθύτερης ανάλυσης.

Με πολλή έκτίμηση
Α.Θ.Α.

ΧΩΡΙΣ ΤΙΤΛΟ, τιτλοφαρεί τό γράμμα-μήνυμά του ό φίλος Διονύσης Φωτόπουλος:

Πάνω τό μολύβι και κάθομαι νά άραδιάσω ιστορίες πού μόνο σέ μένα δέν είναι θαρετές. Γιατί μόνο για μένα είναι λεπίδες πού μου σκίζουν καθημερινά τίς σάρκες. Θέλω νά μεταφέρω στό χαρτί τόν χειμαρρό των σκέψεων μου για νά μπορώ, διαβάζοντάς το μετά, νά έχω ένα διάλογο μ' ένα συνομιλήτή πού θά μέ καταλαβαίνει και δέν θά μ' έξοργίζει.

Δέν είμαι καλός συγγραφέας. Είμαι απλώς ένας αγανακτισμένος πού δέν θέλει νά σωπάσει και νά πνίξει τήν αγανάκτηση μέσα του. Φώναξα πολύ. Και οι άλλοι μέ κοιτούν ένοχλημένοι, γιατί τούς θυμίζω τήν μιαιφή τους ύπαρξη. Τά προβλήματα πού μάς φθείρουν καθημερινά, φαίνεται πώς έχουν σκοπό νά γεράσουν μαζί μας. 'Ο ούρανός γεμάτος σύννεφα από τήν άδιαφορία των ανθρώπων. Κανείς δέν περιμένει τήν αλλαγή, τουλάχιστον μέσα στη διάρκεια της ζωής του. «Πρέπει ν' αλλάξουν οι δομές»... "Εί! άς δξύνουμε τίς αντιθέσεις λοιπόν, νά γίνει αυτό τό συντομότερο. 'Ο μηχανισμός αυτός, πού νομοτελειακά οδηγεί τά φαινόμενα στην εξέλιξη τους, άποκαλύφθηκε. Έχουμε στό χέρια μας τό όπλο της γνώσης, της πηγής, της εξέλιξης. 'Ας διαστούμε, λοιπόν, φίλοι! Είναι ήδη άργά και ή ζωή δέ μάς περιμένει.

Βλέπω άπ' τό τζάμι τό μωρό πού βυzaίνει τό θρώμικο γάλα της μάνας του. Δέν είναι τό θυζί της πού μ' έρεθίζει; Είναι τό μωρό, πού άνυποψίαστο συνεχίζει νά βυzaίνει. Καί ή μάνα; αυτή πού τήν τραγούδησαν τόσο ποιητές; κανείς δέν θρέθηκε νά άποκαλύψει τή δο-

λιότητά της; 'Αφού οι λόγοι της τεκνογονίας είναι μετρημένοι στό δάχτυλα και όλοι ύστερόβουλοι. 'Αν δέν τό κάνει για νά μην κατηγορηθεί για στείριότητα, τό δέχεται σάν τό άναπόφευκτο της όλιγόλεπτης ήδονής της. Κι αν δέν είναι ούτε αυτό, τότε για έξασφάλιση των γηραιών της, ή έν πάσει περιπτώσει γιατί «έτσι γίνεται» και από φιλανθρωπία, για νά μη χαθεί τό ανθρώπινο γένος! Είναι αλήθεια έκπληκτικό πώς άνθρωποι πού δέν ξέρουν παρά νά σκύβουν μέ τέχνη τό κεφάλι, άναλαμβάνουν νά σηκώσουν στούς ώμους τους τόν τίτλο του συγχοιτή της ανθρωπότητας, τροφοδοτώντας τήν μέ μικρά έκκολαπτόμενα τερατάκια.

"Οχι κύριοι! Μή μέ άφορίζετε, δέν είμαι ένας άπαισιόδοξος πού τρίζει τά δόντια του από κακία. Σας τό 'πα και από τήν αρχή: είμαι ένας αγανακτισμένος κι αυτό γιατί είμαι φιλάνθρωπος.

Μας φόρεσαν παπούτσια, όχι για νά μην κρυώνουμε ή για νά μη λερώνονται τα πόδια μας, αλλά για νά αφήνουμε όλοι τό ίδιο άποτύπωμα στίς λάσπες. Τό παπούτσι, όμως, σφιχτά δεμένο όπως είναι, κάνει τό πόδι ν' άσφυκτιά και τήν δυσσομία πού τό τελευταίο άναδύει, άφόρητη. Πορώθηκαν και τά ρουθούνια μας. 'Η σάν μελιτζάνα χοντρή μας μύτη ξέρει ν' άναγνωρίζει μόνο τά διάφορα είδη κολώνιας και τήν πνιγνή δυσσομία πού άναδύουν τά κορμιά μας τήν όνομάζει «ύγιή κοινωνία».

Τώρα δά σκέφτηκα ένα πετυχημένο έρώτημα: «Τί έκανες σήμερα πού ν' άξιζει νά ευχεσαι νά ξανάρθει αυτή ή μέρα;» Προσέξτε: Δέν λέω «τί σάς έκαναν», αλλά «τί έκανες».

Βαρέθηκα! Θά σταματήσω έδω και θά οργανώσω τήν άμυνά μου, προσβλέποντας και στην δική σας βοήθεια.

Δικός σας,
Διονύσης Φωτόπουλος

αντί

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
'Αθήνα 601
Τηλ: 732.713 - 732.819

- 'Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131, 'Αθήνα 601.
- 'Υπεύθυνος Τύπογραφείου:
ΤΡΥΦΩΝ ΛΥΓΟΥΡΑΣ
Βασ. 'Αλεξάνδρου 26, Περιστέρι
- Καλλιτεχνική επίμελεια:
ΜΑΚΗΣ ΤΣΙΠΟΥΡΙΔΗΣ

- Μοντάζ:
ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ
- Διαφημίσεις:
ΜΠΟΥΛΗ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΠΟΥΛΟΥ
- Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΦΩΤΟΚΥΤΤΑΡΟ» ΕΠΕ.
Βασ. 'Αλεξάνδρου 2, Χίλτον.
Τηλ. 748.314 - 713.604.
- 'Αναπαραγωγή φίλμς:
Γραφικές τέχνες «ΝΑΡΟ»
Ν. Τζανέτος,
Μεσοδού 29, τηλ. 8221829

- 'Εκτύπωση:
'Εργοστ. Γραφικών Τεχνών
Γ. ΑΝΕΜΟΔΟΥΡΑΣ
'Ιασιού 5, Περιστέρι. Τηλ.
57.22.201.

- Κάθε ένυπόγραφο άρθρο έκφράζει τήν προσωπική άποψη του συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δέν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

'Εσωτερικού

'Εξάμ. 320 δρχ. - 'Ετήσια 640
'Ετήσια 'Οργανισμών,
Τραπεζών, κλπ: 1.500 δρχ.
Γιά φοιτητές έκπτωση 15%

'Εξωτερικού

Εύρώπη - Μεσογ. χώρες:
έξάμηνη: ..... άπλή δολ. 15
" ..... άεροπ. δολ. 17
έτήσια: ..... άπλή δολ. 30
" ..... άεροπ. δολ. 34
Η.Π.Α. - Καναδάς - 'Αν. 'Ασία:

έξάμηνη: ..... άπλή δολ. 15
" ..... άεροπ. δολ. 22
έτήσια: ..... άπλή δολ. 30
" ..... άεροπ. δολ. 44
Αύστραλία - 'Ωκεανία:
έξάμηνη: ..... άπλή δολ. 15
" ..... άεροπ. δολ. 30
έτήσια: ..... άπλή δολ. 30
" ..... άεροπ. δολ. 60

- 'Εμβάσματα, έπιταγές:
ΧΡΗΣΤΟ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗ
Δημοχάρους 60, ΑΘΗΝΑ 601.
- ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 25
- ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΤΙΜΗ δρχ. 40

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- για τά βιβλιοπωλεία της 'Αθήνας:
Στά γραφεία του «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60, τηλ. 732-713
- για τά βιβλιοπωλεία Β. 'Ελλάδας:
Βιβλιοπωλείο
Μ. Κοτζιά και Σία Ο.Ε.
Τσιμσκή 78, τηλ. 279.720
Θεσσαλονίκη

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ό 1ος τόμος από τό 2τομο
του ΔΗΜ. ΒΛΑΝΤΑ

**ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ
1945-1949**

Πουλιέται σέ όλα τά
βιβλιοπωλεία.

γιώργος τσιδερίκης

κίσφας 5 και άκαδημίας τηλ. 36.05.493
σωστή επιλογή βββλιων χαμηλές τιμές

βιβλία

δίσκοι

αφίσσες

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΥΠΟΔΟΜΗ-ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΥΠΟΔΟΜΗ

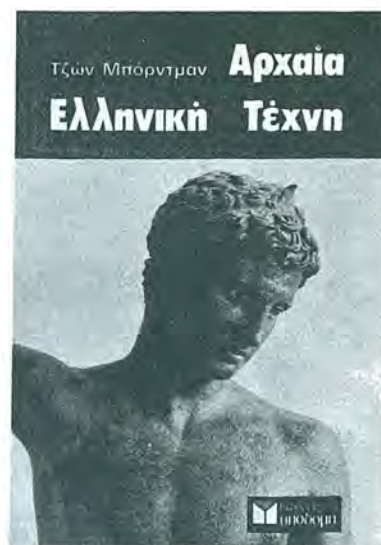
Κυκλοφορούν

μέ 500 εικόνες
2η έκδοση

μέ 340 εικόνες

μέ 245 εικόνες

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΥΠΟΔΟΜΗ - 3ης Σεπτεμβρίου 22 - τηλ. 5234790

Γιά τή σεξουαλική διαπαιδαγώγηση
παιδιών 6 - 12 χρόνων

ΠΩΣ ΗΡΘΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

‘Ο διάσημος παιδίατρος Δρ. Σπόκ είπε γι’ αυτό τό βιβλίο: «Είναι γραμμένο μέ άνθρωπιά και έντιμότητα. Πολλοί γονεΐς θά βρουν πώς τό χιούμορ του τούς βοηθά νά ξεπεράσουν τήν άμηχανία τους».

Ε. ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ - ΑΝΘΟΥΛΙΑ

‘Η ΠΡΩΤΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ είναι μία πρωτότυπη εργασία πού βοηθά τά παιδιά από 4 ως 6 χρόνων νά μάθουν νά διαβάζουν σωστά. Πλημμυρισμένη από έγχρωμες εικόνες μέ έλκυστικά χρώματα, ή ΠΡΩΤΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ δίνει τή δυνατότητα στό παιδί νά πλησιάσει ευχάριστα καί μέ δημιουργικό τρόπο τόν κόσμο τών λέξεων. Περιέχει:

- 150 καρτέλες μέ έγχρωμες εικόνες, λέξεις καί προτάσεις.
- Βιβλίο γιά τό παιδί.
- Βιβλίο μέ οδηγίες γιά τόν δάσκαλο καί τούς γονεΐς.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΧΕΛΙΔΟΝΙ

ΣΚΟΥΦΑ 79 (4ος δροφος) τηλ. 36.33.875

Μιά υπεύθυνη προσπάθεια στό εκπαιδευτικό καί παιδικό βιβλίο

ΑΝΤ.ΛΙΒΑΝΗΣ & ΣΙΑ "ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ,"

ΣΟΛΩΝΟΣ 94, τηλ.: 36 10 589

**ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΑΥΤΟΝ ΠΟΥ ΘΕΛΕΙ
ΝΑ ΜΑΘΕΙ, ΝΑ ΣΚΕΦΤΕΤΑΙ ΚΑΙ ΝΑ ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΙ
ΣΤΙΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΤΟΝ ΑΦΟΡΟΥΝ**

